De vrouwelijke Cartouche

Petrus Lievens Kersteman

editie Rudy Schreijnders

bron
Petrus Lievens Kersteman, *De vrouwelijke Cartouche* (ed. Rudy Schreijnders). Dick Coutinho, Muiderberg 1987

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/kers002vrou01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

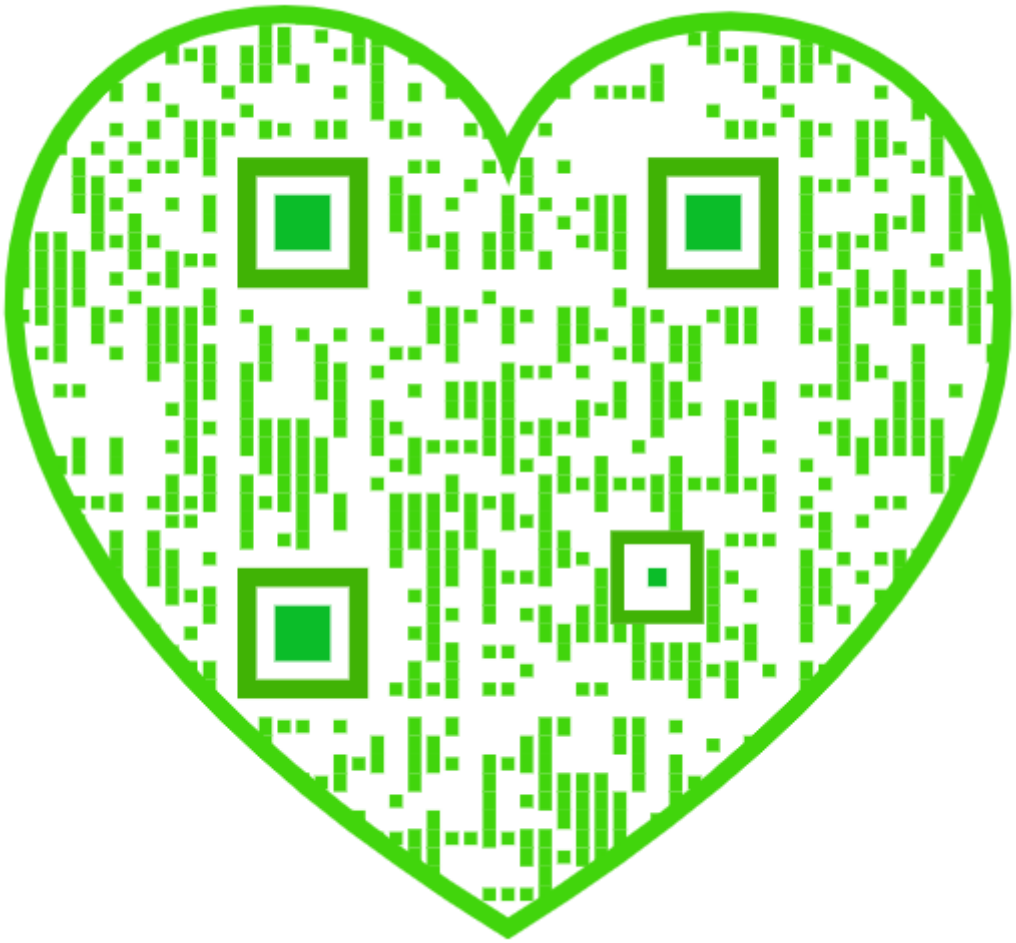

Voorwoord

De titel van de voor u liggende roman verwijst naar de legendarische 18de-eeuwse Franse misdadiger Cartouche. De hoofdpersoon, die eigenlijk Charlotta heet, doet in het eerste gedeelte van haar levensverhaal die titel alle 'eer' aan: ze bedriegt, steelt en pleegt desnoods moorden als het noodzakelijk is.

Charlotta kleedt zich bij het plegen van haar misdaden regelmatig in mannenkleren: ook in de misdaad hadden mannen blijkbaar betere kansen dan vrouwen! Als man verkleed was het natuurlijk ook eenvoudiger (en minder gevaarlijk) om te reizen, terwijl Charlotta door van rol te verwisselen aan eventuele achtervolgers kan ontsnappen. Zo reist Charlotta van stad tot stad: het geld dat ze in de ene stad verdient, verbrast ze in de volgende stad. Daarna is ze weer genoodzaakt nieuwe misdaden te plegen.

Het verhaal eindigt er echter mee dat Charlotta berouw krijgt over haar zondige levenswijze en zich terugtrekt in een klooster. Haar inkeer vindt plaats op een onbewoond eiland, waardoor een vergelijking met Robinson Crusoe, wiens levensverhaal werd opgetekend door Daniel Defoe, voor de hand ligt. Ook Crusoe moest eerst op een onbewoond eiland terechtkomen om de rol die God in het mensenleven speelt, te leren inzien. Defoe vond de roman blijkbaar een goede plaats om dit soort problemen in te behandelen.

Hoewel Kersteman zijn hoofdpersoon eenzelfde ontwikkeling laat doormaken als Robinson Crusoe, heeft de auteur haar vernoemd naar Cartouche. Vermoedelijk heeft Kersteman dit gedaan omwille van de verkoopbaarheid van zijn roman.

De uitgave van deze roman zou niet mogelijk zijn geweest zonder de hulp van een groot aantal personen. Hen allemaal te noemen is onmogelijk. Een uitzondering zou ik willen maken voor Jolanda Koops die de inleiding van kritisch commentaar voorzag, voor Dick Wortel die een aantal problemen in het woordcommentaar kon oplossen, voor Pieter van Wissing die behulpzaam was bij het opsporen van archivalia in het Algemeen Rijksarchie, voor Joke Alberts die de drukproeven hielp corrigeren en voor Bert Paasman van wie het idee afkomstig was deze tekst te gaan uitgeven.

Inleiding

De auteur 1

Een achttiende-eeuwse tekst roept over het algemeen meer vragen op dan men twee eeuwen later kan beantwoorden. Vaak ontbreekt het aan kennis over essentiële zaken: we weten soms niet meer wie de tekst geschreven heeft, wat de bedoeling was van de auteur, of voor welk leespubliek de tekst bestemd was.

Hoewel bij *De vrouwelyke Cartouche* geen naam op de titelpagina is vermeld, weten we gelukkig wel wie de schrijver is geweest. Deze heeft namelijk de aan de tekst voorafgaande opdracht ondertekend met Petrus Lievens Kersteman.

Petrus Lievens Kersteman werd op 24 januari 1730 in de rooms-katholieke kerk aan de Causariestraat in Den Haag gedoopt. Zijn vader was Francis Lievens, afkomstig uit Brussel, en zijn moeder Margareta Kersteman, die in Amsterdam geboren was.

Volgens sommige bronnen heeft Kersteman rond 1747 samen met zijn broer Franciscus als cadet gediend in het Staatse leger onder Thierry, die zich in 1749 onderscheiden heeft bij de verdediging van de vesting Bergen op Zoom en de forten op de Schelde tegen de Fransen. Zeker is dat Kersteman van 1751 tot 1753 particulier secre-

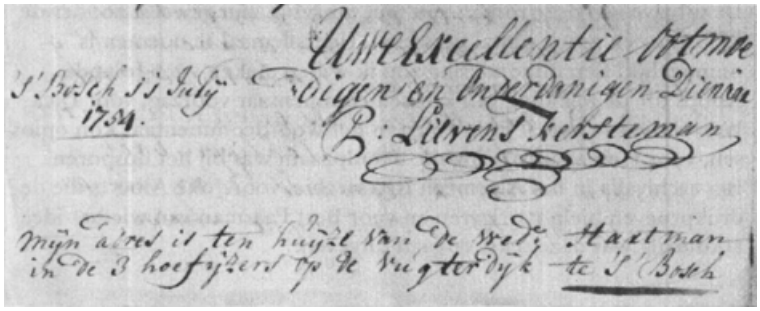

1. Handtekening Petrus Lievens Kersteman. (Foto: Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage)

taris was van de Graaf van Schlippenbach, die op kasteel Haanwijk bij Den Bosch woonde. Schlippenbach was als Lieutenant-Generaal in dienst van de Verenigde Nederlanden en tot 1750 commandeur van Lillo en de forten op de Schelde. Na 1753 vernemen wij, op de romans na die van de hand van Kersteman verschijnen, lange tijd niets meer van hem.

In 1768 treedt Kersteman in het huwelijk met Maria Margarethe Gevels. Nadat zij zich in Rotterdam gevestigd hebben, wordt Petrus in 1784 directeur van het Rotterdamse toneelgezelschap 'Nederduitsche Toneelspelers', ook wel aangeduid als 'Nederduitsche Toneellisten'. Op 2 en 8 september 1784 speelde dit gezelschap *De Min in 't Lazarushuis* van Focquenbroch in de Rotterdamse schouwburg, terwijl het treurspel *De Mallebaarsche Weduwe* aangekondigd wordt in de *Rotterdamsche Courant* van dinsdag 7 september 1784. Kersteman sterft op 5 maart 1804 in de Maasstad.

Een systematisch onderzoek naar het werk van Petrus Lievens Kersteman heeft nog niet plaats gevonden. De literatuur-historicus P.J. Buijnsters[1] ziet in *De Hollandsche Marianne*, de bekendste roman van Petrus Lievens Kersteman, de kenmerken van de heroïsch-galante roman - gekenmerkt door de strijd tussen het (Nood)Lot dat de loop van de gebeurtenissen bepaalt, en de Constantia, de deugd van de hoofdpersoon -, terwijl deze roman ook al kenmerken van de burgerlijke roman vertoont. Volgens het voorlopige oordeel van Buijnsters behoort vrijwel het gehele overige werk van Kersteman tot het genre van de picareske- of schelmenroman.[2]

Het genre 2

Kersteman heeft zich opgesteld als een editeur die het verhaal alleen maar heeft uitgegeven. Een toeval zou hem de geschiedenis van Charlotta, de hoofdpersoon van het verhaal, in handen gespeeld hebben. Dit was in de achttiende eeuw geen ongewoon procedé. Het kwam vaak voor dat verzonnen verhalen als (auto)biografie gepresenteerd werden: een echt gebeurd verhaal schijnt een groter leespubliek getrokken te hebben dan een verzonnen verhaal.

Wij gaan er nu vanzelfsprekend van uit dat degene die zich als editeur presenteert ook de schrijver van de tekst zal zijn geweest. Het vraagstuk van de auteur bleek dus niet zo moeilijk op te lossen. Daarmee weten we natuurlijk nog niet met wat voor sóórt tekst we hier te maken hebben. Op grond van de titel, die voor achttiende-eeuwse begrippen niet uitzonderlijk lang is, kunnen we een aantal vermoedens uitspreken over het

genre waartoe we de tekst kunnen rekenen. Met woorden als ‘Fielteryen’, ‘Deugnieteryen’ en ‘roekelooze en ongebondene Leevensloop’ ligt een indeling bij de avonturen-roman voor de hand.

Omdat de hoofdpersoon naar de Franse misdadiger Cartouche (zie de paragraaf over de Criminele Biografie) is vernoemd, zou men ook kunnen veronderstellen dat hier sprake is van een criminele biografie, terwijl het feit dat het om een vrouwelijke tegenhanger van de oorspronkelijke Cartouche handelt, doet vermoeden dat het om een travestie-roman gaat.

De vermelding tenslotte dat de hoofdpersoon zes jaar op een onbewoond eiland heeft vertoefd, doet ons onmiddellijk aan Robinson Crusoe denken, waarmee we verwezen worden naar de zogenaamde robinsonade.

Uiteindelijk moeten we op grond van de tekst uitmaken met welk van de hier genoemde genres *De vrouwelyke Cartouche* het meest te maken heeft. Om dat te kunnen bepalen zullen we in de volgende vier paragrafen in het kort de kenmerken van die genres schetsen en aangeven hoe *De vrouwelyke Cartouche* zich tot die genres verhoudt. Alle vier de genres worden gerekend tot het populair proza. Daarmee wil men aangeven dat het om teksten gaat voor het grote publiek, in tegenstelling tot de zedenkundige roman die aan literaire (kwaliteits)eisen behoort te voldoen.

De avonturen-roman

De avonturen-roman wordt gekenmerkt door een hoofdpersoon die los van elkaar staande avonturen beleeft. De gebeurtenissen worden chronologisch verhaald, zonder dat één thema het gehele boek eenheid geeft. De structuur van het verhaal wordt bepaald door het Lot, ook wel Fortuna genoemd, terwijl het verhaal uit losse episoden is opgebouwd.

Het eerste deel en het begin van det tweede deel van *De vrouwelyke Cartouche* is inderdaad opgebouwd uit talloze los van elkaar staande avonturen met picareske en criminele aspecten. De opbouw van *De vrouwelyke Cartouche* is daarmee episodisch, maar de structuur van het verhaal wordt niet bepaald door het Lot maar door de Goddelijke Voorzienigheid: er gebeurt niets bij toeval, omdat alles door God beschikt is. De belevenissen van Charlotta hebben daarmee een doel gekregen: het lezerspubliek waarschuwen voor een zondig leven. Zo staat in het voorbericht over de belevenissen van Charlotta geschreven:

> *haare gruwelheeden konnen tot een Spiegel dienen en elk een de wagt doen houden teegens zulke looze aanvegtingen, waar door de Menschen in hun verderf gedompeld worden*.[3]

Aan het eind van het boek wordt dezelfde gedachte nogmaals als volgt onder woorden gebracht:

> Daarom is myn [Charlotta's] verlangen dat deeze Gevallen[+] mogen dienen tot een Spiegel voor anderen, die in tyds ontgaan konnen de gevolgen van zoo een verkeerd Leeven (...).[4]

De travestie-roman

Travestie (een man die zich als vrouw verkleedt of, zoals het geval is bij de hoofdpersoon uit *De vrouwelyke Cartouche*, een vrouw die zich als man verkleedt) kan als literair motief gebruikt worden.

Charlotta kleedt zich regelmatig in mannenkleren en noemt zich dan Ronandus. Als reden voor haar travestie geeft zij op:

> Evenwel had ik geen lust meer om als Dienstmaagd myne jeugd te verslyten en dezelve in die slavernye te vernielen[+]. Als Vrouw myne meesterlyke guiteryen uit te werken vond ik insgelyks niet oorbaar: Het mannepak dagt my wel het billykste om myne Kunststreeken[+] onder te betoonen.[5]

Vrouwelijke travestieten uit de achttiende eeuw geven wel vaker een economisch motief voor hun rolwisseling. Veel meer beroepsmogelijkheden dan dienstmeisje, schoonmaakster, spinster, dienster in een café of prostituée hadden vrouwen in die tijd niet. Geschoold werk voor vrouwen bestond nu eenmaal niet en het is dan ook niet verwonderlijk dat vrouwen zich als man verkleedden om beter aan de kost te komen, zo menen de historici R. Dekker en L. van de Pol.[6]

In haar mannenrol is het voor Charlotta eenvoudiger door Europa te reizen en van haar misdaden te leven. Een bijkomend voordeel is dat zij door van rol te wisselen aan eventuele achtervolgers kan ontkomen.

Het genre was in Nederland rond 1750 uitermate populair.[7] Tussen 1720 en 1798 verschenen rond de 25 travestie-romans, waarvan 12 uitgaven tussen 1750 en 1760 gedateerd kunnen worden. Het lijkt er op dat Kersteman probeert in te spelen op deze mode.

De criminele biografie

In een criminele biografie wordt het leven van een misdadig(st)er beschreven. Het genre zou men in navolging van Buijnsters als volgt kunnen omschrijven: een levensbeschrijving in proza van één of meer

+ *Gevallen* - Lotgevallen
+ *vernielen* - verloren te laten gaan
+ *Kunststreeken* - behendige streken

reële personen, die veroordeeld en eventueel gevonnist worden voor misdaden als diefstal, bedrog en geweldpleging. Zo'n levensbeschrijving verschijnt gelijktijdig met de gevangenneming of executie van de misdadiger en dient er toe het grote publiek te amuseren, waarschuwen of stichten.[8]

Cartouche was zo'n misdadiger wiens leven in een criminele biografie werd te boek gesteld onder de titel: *Histoire de la vie et du procès du fameux Louis-Dominique Cartouche*, verschenen in 1721 in Parijs. Reeds één jaar later verscheen een Nederlandse vertaling. Cartouche, die uit een burgerlijk milieu afkomstig is, groeit op aan de zelfkant van de maatschappij. Na de Vrede van Utrecht (1713) wordt hij als militair afgedankt en vormt hij een roversbende bestaande uit ex-soldaten, waarmee hij de wegen onveilig maakt tot hij gevangengenomen wordt en op 27 november 1721, 28 jaar oud, wordt geradbraakt.

Al tijdens zijn leven is Cartouche een legendarische figuur geworden, wat nog versterkt is door de vele boeken waarin hoofdpersonen voorkomen, die naar hem genoemd zijn. De verwijzing naar Cartouche wordt zo bijna spreekwoordelijk. Zijn faam leeft zelfs in de twintigste eeuw nog voort: een geromantiseerde versie van zijn leven is in 1961 verfilmd door Philippe de Broca met Jean-Paul Belmondo in de titelrol.

Buijnsters vindt dat de criminele biografie van Cartouche zich in tweeerlei opzichten onderscheidt van andere criminele biografieën: ‘door haar strakke compositie en door haar aandacht voor sociale en maatschappelijke achtergronden.’[9]

Deze twee kenmerken van de levensbeschrijving van Cartouche gelden zeker niet voor *De vrouwelyke Cartouche* en de hoofdpersoon uit deze roman heeft maar weinig gemeen met de man naar wie ze genoemd is. Zij wordt aan het eind van het verhaal niet veroordeeld en dus ook niet gevonnist; integendeel, zij heeft berouw over haar zonden en eindigt haar leven in een klooster.

Er lijkt ook eerder sprake te zijn van een manuscript-fictie dan dat Charlotta een werkelijk bestaande vrouw zou zijn geweest wier leven beschreven wordt. Verder onderzoek zou nodig zijn om hier volledig zeker van te zijn. Literatuur-historici zijn ook van mening geweest dat *De Bredasche heldinne* - wier leven in 1751 beschreven is door Franciscus Lievens Kersteman, de broer van onze Petrus - een door de auteurs bedacht personage was, totdat door bronnen-onderzoek kwam vast te staan dat zij wel degelijk bestaan had![10]

Het lijkt erop dat Kersteman probeert in te spelen op de in de mode zijnde criminele biografie door de naam van Cartouche aan die van zijn hoofdpersoon te koppelen; dat is niet voldoende om het werk tot de criminele biografie te rekenen.

Het ziet er naar uit dat we bij *De vrouwelyke Cartouche* eerder te maken hebben met een fictionele tegenhanger van de criminele biografie, waarin een fictieve misdadiger als waarschuwing voor het publiek dient.

De robinsonade

Nadat in 1719 *Robinson Crusoe* van de Engelse schrijver Daniël Defoe (1660/1661-1731) verschenen was, bleek het boek zo'n succes

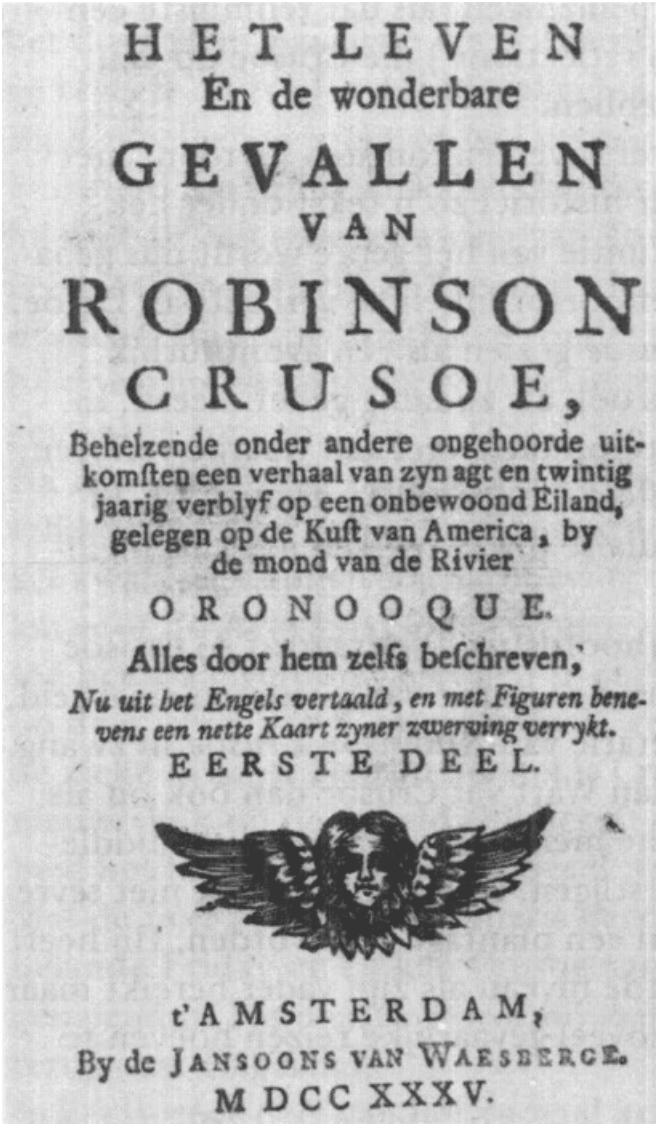
HET LEVEN
En de wonderbare
GEVALLEN
VAN
ROBINSON
CRUSOE,
Behelzende onder andere ongehoorde uitkomsten een verhaal van zyn agt en twintig jaarig verblyf op een onbewoond Eiland, gelegen op de Kust van America, by de mond van de Rivier
ORONOOQUE.
Alles door hem zelfs beschreven,
Nu uit het Engels vertaald, en met Figuren benevens een nette Kaart zyner zwerving verrykt.
EERSTE DEEL.
t'AMSTERDAM,
By de JANSOONS VAN WAESBERGE.
M DCC XXXV.

2. Titelpagina Robinson Crusoe 1735. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

3. Titelprent Robinson Crusoe 1735. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

dat de auteur nog twee vervolgdelen schreef. Vooral de episode uit het eerste deel waarin de hoofdpersoon op een onbewoond eiland verblijft, is wereldberoemd geworden. Op grond van talloze navolgingen van juist dit element van het verhaal gingen literatuur-historici een apart genre, robinsonade genaamd, onderscheiden.

In *Robinson Crusoe* verhaalt Defoe hoe een jongeman, tegen de zin

van zijn ouders in, naar zee gaat. Na een jaar vol avonturen vestigt hij zich in Brazilië. Op een tocht naar Afrika om slaven te kopen, lijdt hij schipbreuk op een onbewoond eiland. Pas na 28 jaar wordt hij van het eiland verlost en keert hij weer terug naar Engeland.

In het tweede deel gaat Crusoe nogmaals op reis naar zijn eiland. Vervolgens maakt hij een reis door Azië en bezoekt onder andere China en Rusland.

Het derde deel is van een heel andere aard dan de twee voorafgaande delen: het bevat de ernstige overpeinzingen (als dat tenminste een adequate vertaling is van 'serious reflections') die Crusoe op zijn onbewoonde eiland gehad zou hebben.

Als een tekst wat de inhoud betreft overeenkomsten vertoont met *Robinson Crusoe*, laten literatuur-historici zo'n tekst onder het genre robinsonade vallen. De definitie van het genre wordt dus gebaseerd op een interpretatie van het oorspronkelijke verhaal van Defoe. Aanvankelijk werd *Robinson Crusoe* gezien als een avontuurlijk reisverhaal en werd het genre dus ook als zodanig gedefinieerd. In de twintigste eeuw heeft deze interpretatie veel aan waarde verloren, maar de definitie van het genre bleef desondanks onaangetast. Er werd dan ook uitsluitend in populaire proza-teksten naar navolgingen gezocht.

Nadat Karl Marx in *Das Kapital* (hoofdstuk 1, paragraaf 4) Crusoe gebruikt had bij de bespreking van de waarde van goederen en arbeid, kwam een 'economische' interpretatie van *Robinson Crusoe* in zwang. De Engelse literatuur-historicus Ian Watt vat Crusoe dan ook op als exemplarisch voor de economische mens: hij wil boven het middleclass niveau waaruit hij stamt, uitstijgen. Crusoe is dan ook niet tevreden als hij in Brazilië eigenaar van een plantage is geworden. Hij heeft weliswaar op eigen kracht hetzelfde niveau als zijn vader bereikt maar daarvoor had hij natuurlijk niet zoveel gevaarlijke reizen hoeven te ondernemen!

Zelfs na zijn schipbreuk op het onbewoonde eiland weet Crusoe zijn leven vorm te geven en rijk geworden keert hij terug naar Engeland. Ook in het tweede deel van het verhaal maakt Crusoe een winstgevende reis. Met het derde deel kan men binnen de 'economische' interpretatie niets beginnen: het wordt opgevat als een speculatie op de populariteit van de twee voorafgaande delen.

Andere literatuur-historici vatten het derde deel van *Robinson Crusoe* op als de uitleg van Defoe die door de mond van Crusoe spreekt over de moraal van de roman en komen - mede op grond van de opmerkingen van Defoe in de voorwoorden dat er een religieuze waarschuwing in het verhaal zit - met een 'religieuze' interpretatie van het verhaal. Crusoe wordt opgevat als een aanvankelijk zondig mens die

later een overtuigd christen is geworden.

Crusoe was in de eerste plaats ontevreden met de plaats die God hem in de wereld toebedeeld had. Het verlaten van het ouderlijk huis ziet hij dan ook als een daad die hij in religieuze termen beschrijft: hij noemt het zijn 'original sin'. Het blijft echter niet bij deze ene zonde: Crusoe belooft God wanneer het op zee stormt, naar huis terug te keren, maar nadat de storm geluwd is, verbreekt hij deze belofte. Hij heeft ook geen oog voor de rol die de Goddelijke Voorzienigheid in zijn leven speelt: God leidt ieder mens door zijn Voorzienigheid naar het door Hem gewenste doel, waardoor Hij de mensheid onderhoudt en regeert en er niets bij toeval gebeurt.

Bij een volgende tocht op zee vergaat het schip waarop Crusoe aangemonsterd heeft; hij wordt slechts ternauwernood gered. Ook dit ziet hij niet als een waarschuwing van de Voorzienigheid dat het leven op zee niet zijn roeping is. Evenmin ziet hij zijn redding uit slavernij in dit licht. Hij stapelt derhalve zonde op zonde: niet alleen door wat hij doet, maar ook door te verzuimen berouw te tonen voor eerder gemaakte zonden.

Na zijn schipbreuk op het onbewoonde eiland, een wel heel toepasselijke straf voor iemand wiens zonde blijkt uit het rusteloos over zee zwalken, kunnen een aardbeving en een storm - standaardsymbolen voor de stem van God - Crusoe niet tot berouw brengen. Nu Crusoe heeft aangetoond niet zelf in staat te zijn de feiten van zijn leven op de juiste wijze te interpreteren, verschijnt God in een droom van de zieke Crusoe. Na zijn herstel is Crusoe een bekeerd mens met een nieuwe kijk op de wereld: hij beseft dat de Goddelijke Voorzienigheid het leven regeert en dat besef brengt zijn geest tot rust.

Met de ijver van een missionaris kerstent Crusoe de op zijn eiland belande Friday en zo kan Crusoe aantonen dat zijn eigen bekering gemeend is. Pas daarna wordt hij van zijn eiland verlost en gaat hij terug naar Engeland.

In het tweede deel van het verhaal keert Crusoe terug naar zijn eiland, waar intussen een kleine kolonie ontstaan is die eenzelfde soort ontwikkeling heeft doorgemaakt als Crusoe. De rest van Crusoe's avonturen dienen er toe aan te tonen dat de Goddelijke Voorzienigheid het leven van de mens regeert.

De literatuur-historici die zich voor zover mij bekend met het genre robinsonade hebben bezig gehouden, zien het oorspronkelijke Crusoe-verhaal als bepalend voor het genre. Hun definities zijn echter allemaal variaties op de thema's isolatie en overleven en daarmee doen zij geen recht aan de religieuze inhoud van het oorspronkelijke verhaal. Voor het Nederlandse taalgebied is de omschrijving van de robinso-

nade van de literatuur-historicus Staverman bepalend geweest. Hij noemt in 1907 al die werken een robinsonade die of naar Robinson genoemd zijn, of het leven van één of meer schipbreukelingen op een onbewoond eiland beschrijven.

Het eerste deel van zijn omschrijving, de naamovereenkomst, is wel een zeer ongelukkig criterium. Allerlei teksten werden in de achttiende eeuw alleen omwille van de verkoopbaarheid getooid met een robinson-titel. Zo werd de picareske- of schelmenroman uit 1695 *Den Vermakelyken Avanturier* van de Nederlandse schrijver Nicolaas Heinsius jr. in 1724 in het Duits vertaald onder de titel *Der Niderländische Robinson*. Volgens de omschrijving van Staverman zou de picareske roman op grond van zo'n titel plotseling een robinsonade geworden zijn.

In het tweede deel van zijn omschrijving grijpt Staverman terug op het avontuurlijke element in het Crusoe-verhaal. Daarmee doet hij naar mijn mening geen recht aan de ook in zijn tijd al bekende religieuze interpretatie van het Crusoe-verhaal; evenmin doet hij recht aan de bedoeling die Defoe met dat verhaal had. Ik zou willen voorstellen de genre-naam robinsonade te gebruiken voor teksten

> waarin het lezerspubliek de *waarschuwing* krijgt niet dezelfde fouten te maken als de aanvankelijk *zondige* hoofdpersoon, die door de *Goddelijke Voorzienigheid* - de motor van het verhaal - *gestraft* wordt met een *onvrijwillige isolatie* (exil) op een plek waar de hoofdpersoon zijn of haar leven opnieuw vorm moet geven, waardoor *inkeer*, *berouw* en *redding* mogelijk worden.

Charlotta voldoet in alle opzichten aan de hierboven gegeven omschrijving: aanvankelijk begaat zij de ene zonde na de andere, zelfs nadat de Voorzienigheid haar een paar maal gered heeft. Ook Charlotta breekt beloftes die ze in nood aan God heeft gedaan.[11.]

Charlotta's bekering komt in isolatie tot stand. Op haar eiland gaat zij de rol van de Voorzienigheid in haar leven, die haar zoet water laat vinden en een wrak op haar eiland doet aanspoelen, inzien. Eenmaal gered treedt zij in een klooster. Zowel uit inleiding én slot van het verhaal blijkt dat de tekst gepresenteerd wordt als een waarschuwing aan het lezerspubliek om geen zondig leven te gaan leiden.

Conclusies

Het levensverhaal van Charlotta heeft minder met de avonturen-roman of de criminele biografie gemeen dan op grond van de titel verondersteld mocht worden. Gezien het grote aantal keren dat Charlotta zich in mannenkleren steekt, kan de roman ongetwijfeld binnen de traditie van de travestie-roman geplaatst worden. Belangrijker echter lijkt het

4. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

dat Charlotta eenzelfde ontwikkeling heeft doorgemaakt als Robinson Crusoe. De tekst vertoont, als één van de weinige oorspronkelijke Nederlandse werken, alle kenmerken die typerend zijn voor de robinsonade.

Die kenmerken komen zelfs in veel sterkere mate voor dan bij Robinson Crusoe. Charlotta is aan de ene kant veel zondiger dan Crusoe: zij bedriegt, steelt, begaat moorden en doet alles wat God verboden heeft. In vergelijking met haar is Crusoe een man met maar geringe fouten.

Aan de andere kant trekt Charlotta de consequenties uit haar bekering: ze treedt in het klooster. Crusoe is op een heel andere wijze consequent: hij trouwt en gaat in de maatschappelijke klasse leven waarvoor hij altijd al was voorbestemd.

Door de misdaden van Charlotta aan te scherpen heeft Kersteman zijn tekst bijzonder levendig gemaakt. Ook na ruim tweehonderd jaar geldt dit nog steeds. Dat alleen al zou een herdruk van *De vrouwelyke*

5. Centsprent Brepols N 136 (Waller port. C2). (Foto: Rijksmuseumstichting Amsterdam)

Cartouche rechtvaardigen. Bovendien is het de ideale tekst om de kenmerken van de robinsonade, die ten onrechte lange tijd in de vergetelheid is geraakt, aanschouwelijk te maken.

Samenvatting van het eerste deel 3

Charlotta, de eigenlijke naam van de vrouwelijke Cartouche, is geboren in Windberg in het hertogdom Beieren. Haar ouders zijn jong gestorven en ze groeit op bij een boerin, waar ze opvalt door haar leergierigheid en leeslust.

Mevrouw Carliste vindt Charlotta zo aardig dat zij het zes jaar oude kind in huis neemt. Charlotta krijgt een deugdzame opvoeding, maar zij heeft 'eenige fieltige boeken'[12.] weten te bemachtigen die een slecht voorbeeld vormen. Van het geld dat zij krijgt bij de verkoop van een gestolen pruik, koopt zij nieuwe boeken. Ongelukkig voor Charlotta komt de zaak uit en zes weken na haar bestraffing voelt ze de pijn nog:

> ja zelfs gaf het zoo veel indruk op myn teeder gemoed, dat ik inwendig verzey van ooyt weeder de handen aan iets te zullen slaan. Niet teegenstaande waaren 'er kwaalyk eenige maanden in 't vergeetbaare[+] van 't gewaagde voorval verloopen, of myn aangeboorene en natuurlyke greetigheid tot het vermeesteren van dingen die my behaagenis gaaven[+], kwam andermaal weer booven wellen (...).[13.]

Charlotta gaat door met kleine diefstallen die, als ze uitkomen, zwaar door mevrouw Carliste worden bestraft. Als Charlotta twaalf jaar is neemt ze zich voor een grotere diefstal te plegen en weg te lopen. Ze heeft echter zoveel achterdocht gewekt dat ze daar lange tijd de kans niet toe krijgt. Wanneer mevrouw Carliste de stad uit moet, neemt Charlotta haar kans waar, steelt Carliste's mooiste sieraden en vlucht weg. 's Nachts slaapt ze in een hooiberg waar ze een jongen ontmoet, Floridor genaamd, die ook van huis is weggelopen. Charlotta vindt hem aardig en neemt hem in vertrouwen, waarop Floridor aanbiedt de sieraden voor Charlotta te verkopen. Hij keert echter niet bij haar terug en zij is nu op diefstal aangewezen om in leven te blijven. In Châlons trekt Charlotta in bij een zilversmid, die medelijden heeft met het eenzame meisje. Een poging iets uit de winkel te stelen loopt op een fiasco uit als ze een glazen deur breekt. Ze verstopt zich in een mand met natte kleren. Met humor en ironie vertelt ze de afloop

\+ *vergeetbaare* - vergeten
\+ *behaagenis gaaven* - behaagden

van haar poging tot diefstal, wanneer de knecht van de smid in de mand kijkt:

> Inderdaad was ik zoo angstmoedig[+] geworden, dat ik me van bangigheid bevuilden op het moment dat men myn dekzel begost[+] ce ontneemen; en indien ze daar mee voortgegaan waaren, zou de benaauwden lugt die zig uit myn gevangenis opliep[+], hun wel een verderen weg tot myn verderf aangeweezen hebben.[14.]

De knecht krijgt het echter koud van de natte kleren en stopt net voordat hij Charlotta zou vinden. Bij een volgende poging wordt Charlotta weer betrapt en alleen het feit dat ze voor een geest wordt gehouden geeft haar de mogelijkheid te vluchten.

In Koblenz verhuurt Charlotta zich als dienstmeisje bij een lakenkoopman. Zijn zoon verleidt haar en maakt haar zwanger. Ze hoopt met hem te mogen trouwen:

DE
VROUWELYKE
CARTOUCHE
OF DE
DOORSLEEPENE
LAND EN ZEEROOFSTER,
BEHELZENDE
Haare rockelooze en ongebondene Leevensloop. Haar ongehoorde Fielteryen en Feitelykheeden: Gaauwhandige en dappere Uitvoeringen; Geeftige en looze Vonden; Snaakelyke Deugnieteryen, Gevangenschappen en liftige Losbraaken.
MITSGADERS
Haare klugtige Ontmoetingen in haar Leeven. Deszelfs zesjaarige Huisbouding op een onbewoond Eyland. Haare Ontdekkingen aldaar; Verloffinge van 't zelve, en daarop gevolgde Bekeering en Overgang in 't Cloosterleeven.
EERSTE DEEL.
Te s'HERTOGENBOSCH,
By JACOBUS PALIER,
Boekdrukker en Verkooper op de Groote-Markt,
M D C C L V I.
20

6. Titelpagina De vrouwelijke Cartouche 1756 deel 1. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

\+ *angstmoedig* - angstig te moede
\+ *begost* - begon
\+ *zig opliep* - opsteeg

> Dog ik maakten myn reekening in allen opzigten verkeerd; want zoo ras wierd men myn dikke Buyk niet gewaar[+], of ik wiert als een vuile Pry[+] en eerloos vrouwmensch de deur uitgeboend[+]: Niemand van hen gezonderd[+], of ik was 'er van verstooten, tot zelfs van myn Minnaar die me zoo fraay begoogheld[+] had.[15.]

Charlotta bevalt van een zoon, die ze te vondeling legt in Nassau. Ze reist door naar Mainz, waar armoede weer troef is. Ze besluit verder als man door het leven te gaan en ze noemt zich in die rol Ronaldus. In een herberg sluit ze zich aan bij een bende valsspelers. Wanneer ze voor de eerste keer zelf probeert vals te spelen, wordt ze ontmaskerd en de bendeleden lachen haar uit. Ze neemt wraak door één van de bendeleden te bestelen. Onderweg naar Parijs wordt ze op haar beurt overvallen en beroofd door een bende struikrovers. Ze krijgt toestemming om toe te treden tot deze bende. De eerste keer dat ze erop uit wordt gestuurd, raakt ze gevangen, maar ze weet te ontsnappen.

Teruggekeerd bij de bende blijkt dat het maar een test is geweest om haar moed en slimheid op de proef te stellen.

Charlotta's geld dat ze door valsspelen in Parijs gewonnen heeft, wordt haar ontstolen door een zakkenroller en nu wil ze deze ‘kunst’ ook machtig worden. Wanneer ze de zakkenroller weer ontmoet, verwisselt ze haar beurs met de zijne en zorgt ervoor dat hij opgepakt en veroordeeld wordt!

In vrouwenkleren gestoken weet ze haar eigen bendeleider te verleiden en allerlei dure geschenken van hem los te krijgen zonder dat ze de nacht met hem hoeft door te brengen. Niet veel is haar heilig, maar aan sexuele uitspattingen gaat ze zich maar heel zelden te buiten. In mannenkleren gestoken brengt ze de geschenken weer in als buit. De bendeleider vraagt zich verbaasd af hoe Ronandus daar nu aan gekomen kan zijn.

Zodra de waarheid aan het licht komt, vlucht Charlotta naar Italië. In de buurt van Mantua wordt ze de minnaar van een jonge weduwe. Nadat ze 's nachts haar goud gestolen heeft, loopt ze in het duister de gracht in. De stalknecht komt op het geschreeuw toegelopen en redt haar, maar ontdekt dat Charlotta een vrouw is wanneer ze schone kleren aantrekt. Charlotta moet snel iets bedenken en maakt de knecht wijs dat ze verliefd op hem is en daarom als man bij de weduwe is gaan werken.

De volgende nacht wil Charlotta de kostbaarheden uit de gracht op-

+ *zoo ras wierd men...niet gewaar* - zodra men...zag
+ *Pry* - hoer
+ *uitgeboend* - uitgezet
+ *gezonderd* - uitgezonderd
+ *begoogheld* - betoverd

vissen, waarbij ze verrast wordt door een medeminnaar van de weduwe. Ze weet te ontkomen en ze meent net dat ze veilig is wanneer er op haar deur geklopt wordt. In de veronderstelling dat het haar achtervolger is, schiet ze door de deur een pistool leeg. Ze blijkt echter de stalknecht gedood te hebben die haar de gestolen goederen kwam brengen.

In Milaan worden twee vrouwen verliefd op de nog steeds in mannenkleren gestoken Charlotta. Wanneer de twee minnaressen met elkaar op de vuist gaan, kleedt Charlotta zich weer in vrouwenkleren, steelt enige kostbaarheden en laat de twee vrouwen beteuterd achter.

Weer in mannenkleren reist Charlotta naar Dijon, waar ze veel geld weet buit te maken, dat ze er snel doorjaagt in Reims. Buiten deze stad ziet ze een naakte vrouw aan een boom vastgebonden, die haar vertelt dat haar erfenis zojuist gestolen is. Charlotta belooft de dief op te sporen, brengt de buit echter niet terug, maar gaat naar een herberg om te zien hoe groot haar verdienste is. In het pak dat zij de dief ontnomen heeft, blijkt alleen maar een pasgeboren kindje te zitten, dat de doorgemaakte ontberingen niet overleefd heeft.

Een andere reiziger die in de herberg verblijft, herkent Charlotta: het blijkt een van de struikrovers te zijn uit de bende waartoe te behoord heeft. Ze besluiten samen te gaan werken en met deze Lycido trekt Charlotta naar Duitsland.

In de buurt van Ulm houden ze een rijtuig met twee vrouwen aan. Lycido laat zich door de vrouwen meetronen naar hun woning en Charlotta blijft bij hem. In de woning worden ze al snel door een groep mannen overvallen en ternauwernood weten ze te ontkomen. Charlotta weet in Bamberg binnen te dringen bij een rijk heer door zich uit te geven voor zijn nichtje dat binnenkort verwacht wacht. In Kassel stelen ze een gouden horloge, maar hun verblijfplaats wordt verraden en alleen dankzij haar vingervlugheid (ze stopt het horloge in de zak van één van de andere gasten) weten ze te ontkomen.

Het loopt echt mis in Hildesheim: na een diefstal wordt Lycido gepakt en alleen dankzij het feit dat ze zich razendsnel in vrouwenkleren kan steken, ontsnapt Charlotta. Lycido verraadt haar echter en door weer mannenkleren aan te doen ontkomt ze aan haar achtervolgers: men is nu immers op zoek naar een vrouw!

Buiten de stad ontdekt Charlotta dat ze achtervolgd wordt en ze zoekt onderdak bij een boer, die uitvindt wie zij is. Wanneer ze probeert weg te komen, wordt ze door de hond van de boer verraden, waarop ze de boer en zijn hondje doodt. Via Wenen komt Charlotta in Amsterdam, waar ze snel de Nederlandse taal leert. In deze stad komt ze met valsspelen aan de kost. Op een avond komt het gezelschap waarmee ze optrekt, in een bordeel terecht. Dit is een lastig

parket, daar het de plaats is waar zij gemakkelijk als vrouw herkend kan worden. Ze redt zich uit de netelige situatie ten koste van de prostituée met wie ze mee moet gaan. Ze steelt namelijk enige goederen van haar vrienden die ze in de tas van de prostituée verstopt. Vervolgens zorgt ze ervoor dat de rechtmatige eigenaren hun goederen vinden, waardoor de prostituée het huis wordt uitgezet en Charlotta ontslagen is van de plicht met haar het bed te delen.

Charlotta steelt enige tijd later een wissel van een edelman en gaat naar de bank om het geld te innen. De edelman komt daar op dezelfde tijd en maar net weet Charlotta te ontsnappen en naar Den Haag te vluchten. Daar sluit ze de weddenschap dat ze een diamanten kruis kan stelen terwijl de eigenaar naast het kleinood de wacht houdt en haar neer mag schieten als hij haar ziet. Charlotta steelt daarop een lijk dat ze haar eigen kleren aantrekt en bij de poging tot diefstal ‘dood’ laat vallen. Terwijl men zich van het lijk ontdoet, steelt Charlotta het kruis en verbrast in Brabant de winst.

Charlotta wordt in Ath overvallen en een vriendelijke boer vangt haar op. Ze steelt de kleren van de boerin en laat zich in een herberg een goede maaltijd voorzetten. Eén van de andere gasten blijkt mevrouw Carliste te zijn die Charlotta haar misdaden vergeeft en deze is daardoor zo ontroerd dat ze voor korte tijd tot inkeer komt.

In Kamerijk verblijft ze met mevrouw Carliste bij een familielid, Izabelle. Mevrouw Carliste komt plotseling te overlijden en Charlotte neemt zich voor voortaan rechtschapen te leven en blijft bij Izabelle wonen. Deze wordt bemind door iemand die Floridor heet en Charlotta vraagt zich af of het dezelfde Floridor is die haar vroeger zo bedrogen heeft. Wanneer dit zo blijkt te zijn neemt ze, al haar goede bedoelingen ten spijt, wraak op hem door hem neer te schieten en opnieuw wordt ze gedwongen te vluchten. Deze keer gaat ze naar Parijs. In deze stad wordt ze door vier mannen geblinddoekt en ontvoerd. Ze wordt bij een rijke en mooie vrouw gebracht, die zij in ruil voor geld en geschenken moet behagen. Charlotta vreest al dat zij als vrouw zal worden herkend, maar op dat moment neemt iemand anders haar plaats in. Ze wordt weliswaar gered op deze wijze, maar ze wordt er niets wijzer van: de geheimzinnige plaatsvervanger krijgt alle cadeau's!

Via Chartres reist Charlotta naar Madrid, waar zij zich uitgeeft voor een groot geneeskundige. Een paar gelukkige genezingen geven haar een grote naam, maar na een paar maanden krijgt één van haar patiënten argwaan en laat haar arresteren. Alleen in haar cel krijgt Charlotta berouw:

> Ik viel meenigmaalen op myne knien neder eer ik het wist[+] en aanbad het Opperweezen over myne godlooze fielterye; belyden die als een misdaadige voor zyne Regtbank en verzogt om een zagten Dood te mogen hebben, die nu onvermydelyk meer voor my geleek[+].
> Dit kan ik regtzinnig[+] zeggen, het was de eerstemaal dat ik met eenige nadruk tot mynen Schepper ooit riep; nooit had ik hem gekend of willen kennen, dewyl[+] myne verdorventheid geen gemeenschap[+] met zyne Goedheid kon hebben. Ik versprak[+] hem om nimmermeer eenige ondeugentheid meer te doen, zoo ik ditmaal door zyne toedoende[+] Genade uit myn Gevangenis gered en van de tydelyke Dood[+] ontheft wierd. Duizenden beloften zaamelden ik en Offerden ze aan dien Heyland op; die ondanks myne loogentaal my ten laatsten nogtans zoo Barmhartig is bygegesprongen[+] dat ik een deugdzaam einde verkreeg. Het was in deeze gevaarlyke toestand dog maar alleen de nood die my zoo Christelyk deê spreeken, hoe Grondhartig dat ik het vertrouwde te doen[+]; want had ik in myn Gebed door de Vryheid eens verstoord geworden, zou ik die beede wel kortelyk[+] hebben afgebrooken, en andermaal op den weg der Elende zyn Doolende gegaan[+], gelyk het naderhand bleek.[16.]

Na een paar weken gevangenschap ziet Charlotta's nachts een lichtschijnsel, waar ze aanvankelijk geen aandacht aan schenkt. De volgende nacht durft ze niet te gaan kijken, maar de derde nacht kan ze haar nieuwsgierigheid niet langer bedwingen en ze ontdekt een oude bijl waarmee ze haar boeien kan verbrijzelen.

> Niettegenstaande zullen 'er misschien veele weezen die my met een vooroordeel moeten betigten[+], en als belaggelyk stellen dat ik myn Vrydom[+] aan 't ligt-verschynzel[+] en 't gekreegene Byl kwam toe teduiden. Het is waar dat het wel wat voorbedagtelyk[+] zou zyn; dog aangezien dat het my zelfs is overkoomen moet ik het

+ *eer ik het wist* - voordat ik het besefte
+ *die nu onvermydelyk meer voor my geleek* - die nu niet meer te vermijden leek
+ *regtzinnig* - oprecht, openhartig
+ *dewyl* - omdat
+ *geen gemeenschap* - niets gemeenschappelijks
+ *versprak* - beloofde
+ *toedoende* - optredende
+ *tydelyke Dood* - lichamelijke dood
+ *bygegesprongen* - lees: bijgesprongen
+ *hoe grondhartig dat ik het vertrouwde te doen* - hoe ik het, uit de grond van mijn hart, ook wilde doen
+ *wel kortelyk* - al snel
+ *zyn Doolende gegaan* - op zijn gegaan
+ *met een vooroordeel moeten betigten* - van een dwaze vooringenomenheid willen beschuldigen
+ *Vrydom* - vrijheid
+ *ligt-verschynzel* - lichtschijnsel
+ *voorbedagtelyk* - vooraf bedacht

> in myne meening ter neer stellen, en naa de Almagt der Voorzienigheid, het ligt verschynzel voor den oorsprong van myn verlossing houden: Wat men 'er ook van denken mag, ik zal my daar over niet wyder+ bekommeren, maar weer tot myn onderwerp keeren.[17.]

Ze wacht één van de knechten van de cipier op, maar wordt door angst overmand en laat de bijl vallen. Hierop bekent ze de knecht dat ze een vrouw is en roept zijn hulp in om te kunnen ontsnappen. De knecht bezorgt Charlotta vrouwenkleren en ze bidt tot God om bijstand. Haar ontsnappingspoging lukt en ze gaat naar een huis buiten de stad. De knecht van de cipier zal zich daar bij haar voegen en een geestelijke zal het huwelijk tussen hen inzegenen.

> Ik dankten den Almoogenden voor zyne genadige bestieringe+ en reddinge uit myn Kerker, en deed andermaale beloften om nooit eenige Guiteryen meer te doen; dog het was teegens myn Natuurlyke imborst gesprooken: Van tyd tot tyd kwam dat gruwelyke fenyn+ weer boven wellen, en liet my nog grooter onderneemingen dan immermeer beginnen.[18.]

Wanneer de knecht niet komt opdagen en men vermoedt dat hij gearresteerd is, biedt de geestelijke Charlotta aan met hem mee te gaan. Zij neemt dit aanbod aan. De geestelijke valt Charlotta s nachts lastig en, niet begrijpend dat een geestelijke zoiets kan doen, besluit ze te vluchten. Ze trekt zijn kleren aan en omdat ze zonder geld zit, wordt ze wel gedwongen haar goede bedoelingen te vergeten:

> Was het dan wel te verwonderen dat ik myne gedaane belofte in de Gevangenis verzaakten, en andermaal tot feytelyke+ buitenspoorigheden overgong?[19.]

Charlotta kan zich in haar kleding gemakkelijk voordoen als pelgrim die op weg is naar Rome. De gastvrijheid die ze krijgt, misbruikt ze door geld en goederen te stelen om van te leven. Charlotta bereikt Narbonne in Frankrijk waar ze haar avonturen in Spanje, waar ze nooit meer een voet wil zetten, overdenkt:

> dog de geloften dien ik aan 't Opperweezen in myne boeyen had uitgesprooken, naamen geen vat meer op myne zinnen (...) Ik had geen denkbeeld meer van hertelyke+ Gebeeden die ik in myne Gevangenis had uitgezwoegd: Alles wat daar betrekking op had was vergeeten en alle Christelyke gedagten waaren verbannen en vervlogen.[20.]

\+ *wyder* - verder
\+ *bestieringe* - leiding
\+ *fenyn* - gif
\+ *feytelyke* - daadwerkelijke
\+ *hertelyke* - uit het hart gekomen

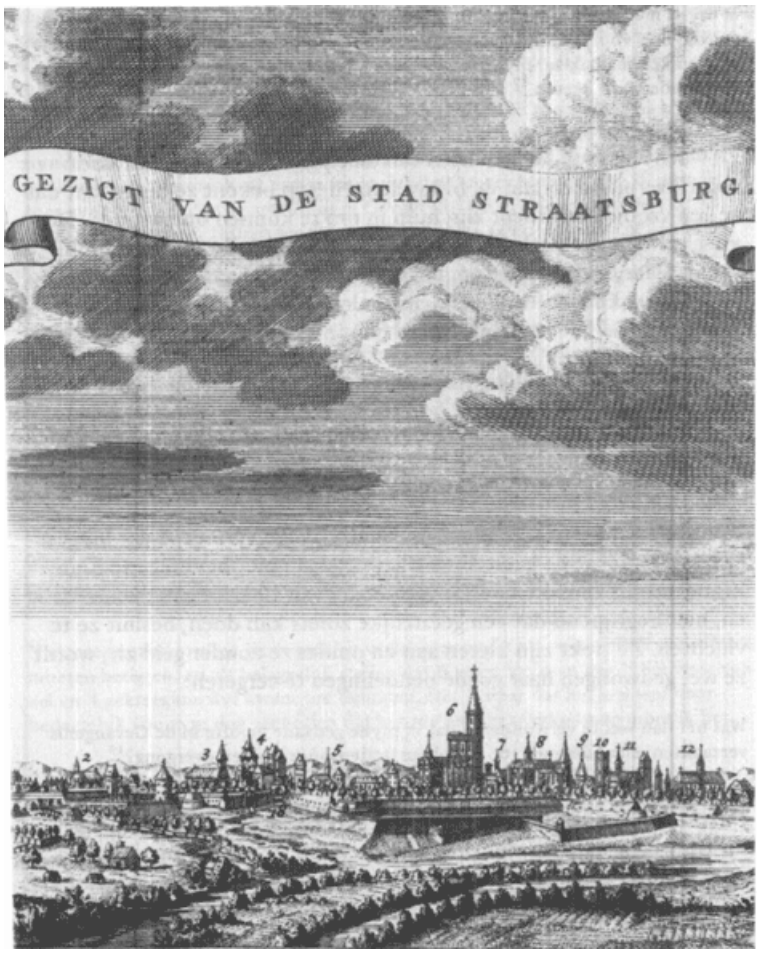

7. *Straatsburg in de 18de eeuw*

2 *Kapiciner klooster*
3 *St. Wilhelm Lutherse kerk*
4 *St. Stevens kerk*
5 *St. Magdalena*
6 *Dom Kerk*
7 *St. Lodewijks kerk*
8 *Nieuwe Lutherse*
9 *St. Thomas*
10 *Phoenix toren*
11 *Nieuwe St. Pieters kerk*
12 *Allerheiligen kerk*
18 *Steenstraatse poort*

Uit: Th. Salmon, Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat van Alle Volkeren, IX Deel, Isaak Tirion, Amsterdam 1737, signatuur 080-39. Zie pag. 62. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

Via een aantal plaatsen in Italië komt Charlotta aan in Lyon waar ze een kennis om geld vraagt. Dit wordt haar geweigerd en ze besluit het hem dan maar af te persen. Vervolgens vlucht ze naar Neuchâtel in Zwitserland, waar ze het geld er weer snel doorjaagt.

In de buurt van Schaffhausen treedt Charlotta als knecht in dienst van een rijke dame. Haar nicht, Leamina genaamd, wordt verliefd op Charlotta en biedt aan met Charlotta te vluchten en haar rijkdommen mee te nemen. Vooral het laatste bevalt Charlotta wel, maar het valt haar zwaar Laemina's minnaar te spelen zonder als vrouw ontdekt te worden.

's Nachts worden ze in een prieeltje verrast door een medeminnaar, die door Charlotta op de vlucht gejaagd wordt. Leamina's tante weet nu dat er iets tussen haar nicht en Charlotta aan de hand is en besluit Leamina zo snel mogelijk uit te huwelijken. De twee gelieven besluiten weg te lopen en Charlotta neemt zo veel mogelijk zilverwerk mee. Ze wordt echter gearresteerd. Ze vermoedt dat Leamina haar verraden heeft en in haar gevangenis vreest ze dat er geen hulp voor haar te verwachten is:

> Ik moest dan maar op myn eigen kragten steunen, en tot versterking van dezelve my aan de voorzienigheid overgeeven, gelyk ik met een grooten yver meer dan vier-en-twintig Uuren nae malkanderen deed, waar door ik eenigermaaten verligtinge in myne beneepene[+] leedemaaten kreeg; en 't viel my als een verlossing teeken[+] in den zin om een grondslag tot myne vryheid aan te leggen[+], die my ook nae wensch gelukten (...).[21.]

Charlotta krijgt toestemming een beurs buiten te hangen waarin voorbijgangers een geldstuk voor een gevangene kunnen doen. In de beurs vindt ze echter naast wat geld ook een briefje van Leamina die een plan heeft om Charlotta te laten ontsnappen, waarvoor Leamina zich, ironisch genoeg, in mannenkleren steekt!

Het plan lukt en beiden danken God voor Charlotta's redding. Nu ze haar vrijheid heeft teruggekregen, dient Charlotta het probleem op te lossen hoe ze zich Leamina van het lijf moet houden. Als dat niet langer lukt, bindt ze haar vast, steelt alles wat Leamina van waarde bij zich heeft en maakt zich uit de voeten.

Charlotta komt terecht in Diedenhofen (Thionville), waar ze in de aanzienlijkste herberg gaat logeren om rijke mensen te ontmoeten bij wie iets te halen valt. Wanneer de waardin van de herberg op haar

+ *beneepene* - angstige
+ *verlossing teeken* - verlossend teken
+ *een grondslag tot myne vryheid aan te leggen* - het begin van mijn vrijheid vormde

verliefd wordt is Charlotta blij een uitnodiging te krijgen bij iemand in Diedenhofen te komen logeren. Learnina heeft intussen de verblijfplaats van Charlotta achterhaald en komt haar beschuldigen. Hoewel niemand Leamina gelooft en ze opgesloten wordt om te kalmeren, durft Charlotta niet meteen te vertrekken, omdat dat verdacht zou zijn.

Moeder Jutten, een waarzegster, waarschuwt Charlotta zo snel mogelijk te verdwijnen en zegt haar:

> Gy hebt al veele slegtigheeden van U[+] Leeven gedaen; en bend ook al dikwils beneepen geweest, dog den Hemel heeft U[+] ongeluk nog altoos willen verhoeden.[22.]

De vriend bij wie Charlotta in huis is komt door deze Moeder Jutten achter de waarheid. Wanneer hij verneemt dat zijn vrienden waardevolle artikelen missen, laat hij Charlotta opsluiten bij een kennis. Zo kunnen zij onderzoeken wie Charlotta in werkelijkheid is, zonder zich belachelijk te maken, als Charlotta onschuldig blijkt te zijn. Uit het venster van haar gevangenis ziet Charlotta op de binnenplaats een juffrouw lopen die haar vriendelijk toeknikt. Charlotta is benieuwd wie deze onbekende wel mag zijn en of zij bij een eventuele vluchtpoging behulpzaam zou kunnen zijn.

In deze voor Charlotta penibele situatie eindigt het eerste deel van het verhaal. Hier nu begint het tweede deel van de geschiedenis van Charlotta, dat thans in deze uitgave in zijn geheel zal worden afgedrukt.

Verantwoording 4

De vrouwelyke Cartouche werd in 1756 gedrukt bij Jacobus Palier, die in 's-Hertogenbosch gevestigd was. De prijs bedroeg één gulden en twaalf stuivers. Een tekst met dezelfde titel is ook aangekondigd door de uitgever Hendrik Bakhuyzen uit Den Haag.[23.] Hij wilde één gulden en tien stuivers per exemplaar hebben.

Het is onduidelijk of de Haagse uitgever een nieuwe editie van de roman van Kersteman heeft gemaakt of dat hij de bestaande editie bij Palier heeft opgekocht. Omdat er geen exemplaren van *De vrouwelyke Cartouche* overgebleven zijn die Bakhuyzen als drukker vermelden, ligt het voor de hand te veronderstellen dat hij de bestaan-

+ U - uw
+ U - uw

de voorraad heeft opgekocht. Zekerheid hierover bestaat echter niet.

De tekst bestaat uit twee delen en heeft een illustratie tegen de titelpagina van Noach van der Meer jr. Het eerste deel telt IV plus 328 pagina's en het tweede deel 252 pagina's.

Er zijn vier exemplaren van de tekst bewaard gebleven: twee bevinden zich in de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag. Het exemplaar met signatuur 113 L 2-3 bestaat uit twee losse delen, terwijl het exemplaar met signatuur 30 B 39, dat afkomstig is uit de privéverzameling van F.G. Waller, tot één boekwerk is gebonden. Het derde exemplaar, dat zich in de Provinciale Bibliotheek van 's-Hertogenbosch bevindt, heeft als signatuur 1756 's Hert. 1 en bestaat weer uit twee losse delen. Het laatste exemplaar tenslotte bevindt zich in de Universiteits-bibliotheek van Amsterdam. Dit exemplaar, met als signatuur 2502 E 26, bestaat weer uit één samengebonden deel.

Bij bestudering van de vier mij bekende exemplaren bleken deze qua tekst identiek aan elkaar. Ik had dus de vrije keuze welk exemplaar ik tot voorbeeld zou nemen voor deze editie en om praktische rede-

8. *Londen in de 18de eeuw. Zie pag. 80. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)*

nen is dat het exemplaar uit de Amsterdamse Universiteits bibliotheek geworden.

Gezien de lengte van de tekst heb ik mij moeten beperken tot het uitgeven van een gedeelte ervan. Omdat ik de tekst heb geplaatst tegen de achtergrond van de robinsonade, lag de keuze voor juist het tweede deel voor de hand. In het tweede deel namelijk komt de hoofdpersoon in eenzelfde situatie als Robinson Crusoe en zijn de kenmerken van het genre het duidelijkst aanwijsbaar.

Ik heb geprobeerd de tekst zodanig uit te geven dat hij leesbaar is voor leerlingen van de hoogste klassen van de middelbare school. Het woordcommentaar is zodanig dat de tekst zonder hulpmiddelen te lezen moet zijn. Woorden die in dezelfde betekenis meerdere malen in de tekst voorkomen, worden echter alleen de eerste maal verklaard. De woordverklaringen berusten voor het grootste gedeelte op het *Woordenboek der Nederlandse Taal* (bewerkt door M. de Vries, L.A. te Winkel e.a., 's-Gravenhage enz., 1882-...).

De uitgave is diplomatisch: dat betekent dat de tekst is weergegeven zoals hij in 1756 is gedrukt. Spelling, hoofdlettergebruik en interpunctie zijn niet gewijzigd. Correcties van evidente zetfouten worden in het woordcommentaar verantwoord. De titelpagina van het tweede deel en de illustratie tegenover de titelpagina van het eerste deel zijn uit het exemplaar van Universiteits bibliotheek te Amsterdam gefotografeerd en in deze uitgave afgedrukt.

De VROUWELYKE CARTOUCHE

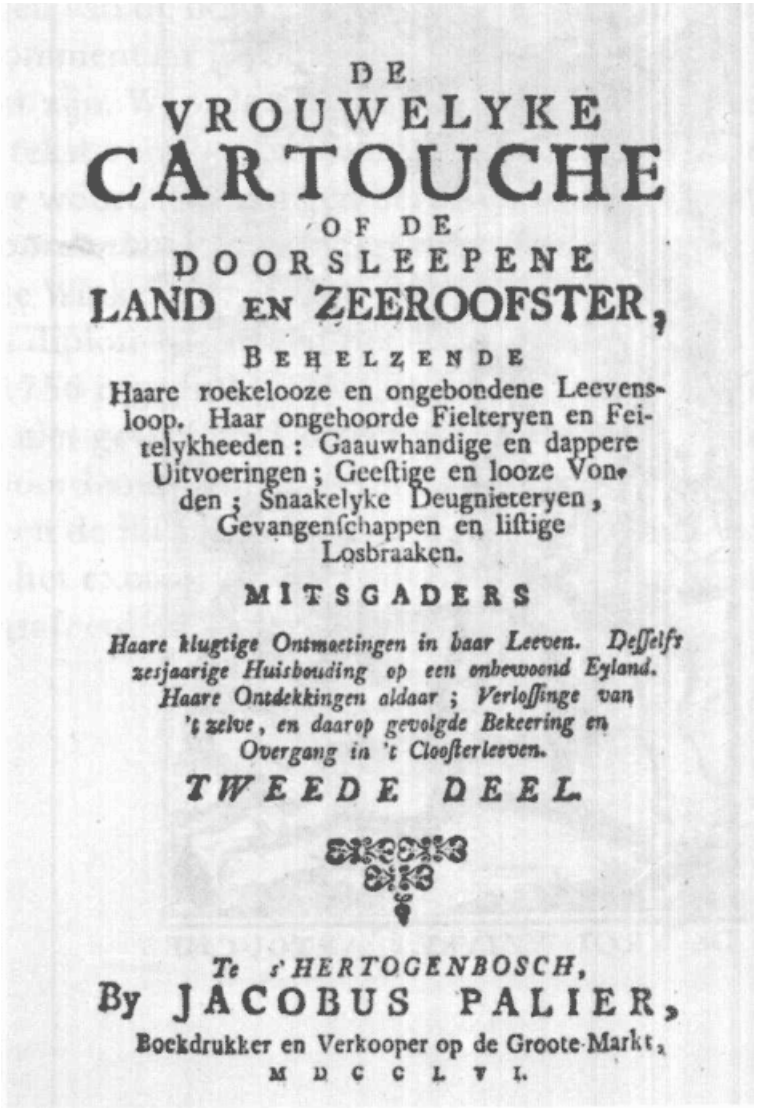

DE
VROUWELYKE
CARTOUCHE
OF DE
DOORSLEEPENE
LAND EN ZEEROOFSTER,
BEHELZENDE
Haare roekelooze en ongebondene Leevensloop. Haar ongehoorde Fielteryen en Feitelykheeden: Gaauwhandige en dappere Uitvoeringen; Geeſtige en looze Vonden; Snaakelyke Deugnieteryen, Gevangenſchappen en liſtige Losbraaken.
MITSGADERS
Haare klugtige Ontmoetingen in haar Leeven. Deſſelfs zesjaarige Huisbouding op een onbewoond Eyland. Haare Ontdekkingen aldaar; Verloſſinge van 't zelve, en daarop gevolgde Bekeering en Overgang in 't Clooſterleeven.
TWEEDE DEEL.
Te s'HERTOGENBOSCH,
By JACOBUS PALIER,
Boekdrukker en Verkooper op de Groote-Markt,
M D C C L V I.

Titelblad:
Cartouche -Zie Inleiding p. 8
Doorsleepene - doortrapte
Feitelykheeden - gewelddaden
Looze Vonden - listige streken

Eindnoten:

1 Buijnsters 1977.
2 Zie voor een kort overzicht van de picareske roman de inleiding op De Amsterdamsche lichtmis 1731, pag. 16-19 en Van Gorp 1978.
3 De vrouwelyke Cartouche deel I, voorbericht.
4 De vrouwelyke Cartouche deel II, p. 252 in deze uitgave pag. 177.
5 De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 28.
6 Dekker en Van de Pol 1981, pag. 69-70.

7 Kusters 1978, pag. 50.
8 Buijnsters 1980, pag. 9-10.
9 Buijnsters 1980, pag. 18.
10 Dekker en Van de Pol 1985.
11. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 190-191 en 205.
12. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 4.
13. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 7.
14. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 19.
15. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 25.
16. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 190-191.
17. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 196-197.
18. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 205.
19. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 227.
20. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 239-240.
21. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 275-276.
22. De vrouwelyke Cartouche deel I, pag. 312.
23. Zie bijvoorbeeld de fondslijst van Bakhuyzen zoals afgedrukt in *De Hollandsche Marianne* van Petrus Lievens Kersteman (Universiteits bibliotheek Leiden, signatuur 1144 H 12).

De vrouwelyke Cartouche

[4] *of de*
[5] *Doorsleepene Land en Zee-*
[6] *Roofster*
[7] *Tweede Deel*.
[8] Ik bleef onderwylen[8] nog wel vier daagen eer ik myne nieuwsgierigheid
[9] dien aangaande voldoen kon en haer te spreeken
[10] kreeg, dat op een heel toevallige wyze gebeurden; en het was
[11] door haer toedoen dat ik uit deeze Gevangenis weederom verlost
[12] wierd[12].
[13] Binnen dien tyd ontfong ik een tweede bezoek van myn
[14] Vriend, aen wiens Huis ik zoo veel weldaeden had genooten:
[15] Hy boodschapten my dat myne Schelmerye nu volkoomen
[16] was uitgebleeken[16], en dat al het geen wat ik hem en meer
[17] andere van zyne Vrienden had ontnoomen, uit myn valies
[18] was voor den dag gehaeld. Ik zidderden op het hooren van die
[19] woorden; en dagt niet anders of ik was aen myn Leevens-end,
[20] toen hy vervolgde met te zeggen; dat men zig niet te vreeden
[21] wou houden, met het weederkrygen van het geen elk in eigendom
[22] was toegekoomen, maer dat men my strenger vervolgen
[23] zou, en dat het wiskunstig[23] myn Dood moest kosten, als ik
[24] geen middel wist om my te verontschuldigen. Hy zei ook, dat
[25] hy maer steelsgewys[25] by me kwam om my hier van te verwittigen,
[26] en te waerschouwen van het elendige onheil dat my op
[27] de hielen zat: Een kleine verzeekering die hy 'er nog by voegden,
[28] dat ik my maer welgemoed zou houden, en dat hy Nagt
[29] en Dag zou arbeiden om die verderfelyke meeningen van

8 *Ik bleef onderwylen* - Het duurde intussen
12 *wierd* - werd
16 *uitgebleeken* - uitgekomen
23 *wiskunstig* - zeker
25 *steelsgewys* - heimelijk

[30] myne vyanden te verydelen en in tyds voor te koomen[30],
[31] deeden hem hier meede weer heimelyk van my afgaen; nae
[32] dat hy door uitterlyke omhelzingen de volstandigheid[32] van
[33] zyne vriendschap aen my betoond had, die hy als onverzettelyk
[34] by hem scheen ingeplant te hebben. Nogtans liet hy my
[35] in een groote bekommering over myn aenstaende noodstaet[35],
[36] die ik in haer volle werking al voor myn Oogen meenden te
[37] zien.
[38] De nadruk waer meede hy ondertusschen zyne woorden had
[39] uitgesprooken, deeden my eevenwel bekennen dat zy ongeveinsd
[40] waeren geweest, en dat ik zonder zyne medehulp, weinig
[41] hoop tot myne vryheid zou overig hebben. Ik lag troosteloos
[42] en in een groote wanorden tot aen den anderen Avond
[43] daer op myn leed overdenken en beschryven, en de knegten
[44] die my te eeten bragten, zaagen het zelve maer al te wel; hoewel
[45] ik daerom met geen mindere oplettenheid als van te
[46] vooren bediend wierd. Zy scheenen zelfs meedelyden met
[47] myne mistroostigheid te hebben, en hadden gaerne daer van
[48] onderregt willen wezen om my de hulpmiddelen tot myne
[49] kwaal te geeven; dog ik was nogtans zoo bedagtzaem, dat ik
[50] my aen hunne uitterlyke aendoening niet vergaapten[50], hoe verdrietig
[51] het ook met my geschaepen stond. Het viel my ter
[52] dier tyd ten minsten zoo bitter dat ik 'er alhier geen wydloopiger
[53] verhael van meen te doen; daerenbooven zal het my
[54] prysbaerder toegereekend worden, dat ik een iders nieuwsgierigheid
[55] die het vervolg van myne gevallen wensten te
[56] weten, niet door een lastige bekentenis, van 't geen my dagelyks
[57] in deeze gevangenis weedervoer, laet verflaauwen, maer
[58] dezelve door smakelyker kost kan opwekken. Ik heb my by 't
[59] begin van deeze Leevens-gebeurtenissen ook te beknoptelyk
[60] daer toe ingelaaten, en ik zou my belaggelyk by de Wereld
[61] maeken, als ik nu myn styl verlengden; nietteegenstaende dat
[62] ider byzonder geval geen eevengelyke[62] uitbreidinge verdiend.
[63] Hoe het 'er dog meede geleegen is, ik denk nog zaaken van
[64] groot belang te moeten zeggen; en dezelve wel als het merkwaerdigste
[65] van myne Leevensloop aanmerkende, stae ik niet
[66] alleen gereed om myne Gevangenis maer ook Diedenhooven

30 *voor te koomen* - te verhoeden, af te weren
32 *volstandigheid* - standvastigheid
35 *noodstaet* - toestand van nood
50 *ik my aen...vergaapten* - ik door...misleid werd
62 *eevengelyke* - overeenkomstige

[67] te verlaeten: Ik stap 'er onberaed[67] toe over.
[68] Meer dan vier-en-twintig Uuren agter een van wanhoop geslingerd
[69] zynde, had ik my eindelyk met Kleederen en al van ter
[70] zyden op het Bed neergeworpen, om te zien of ik wat rust
[71] kon krygen: Het was al laat op den avond en die begunstigden
[72] dat voorneemen; dog wat moeiten ik my tot slaapen gaf
[73] ik kon daer niet toe koomen, en al myn keeren en omwenden
[74] baarden ten laasten zoo veel uit[74], dat ik voornam om weederom
[75] op te staan, en wat over[75] de Kaamer te gaan wandelen. Ik
[76] meenden 't te doen, dog te schielyk overend ryzende, stieten[76]
[77] ik myn Hoofd teegens het beschot[77] van de muur zoo treffelyk,
[78] dat ik in een groote boosaardigheid opliep[78], en agter de
[79] Gordynen van 't Ledikant begon rond te tasten, waar teegens
[80] dat ik my zoo bezeerd kon hebben; dewyl ik wel beeter
[81] gevoeld bad dat ik het niet van de Planken gekreegen had,
[82] maar van een Spyker zoo als ik meenden dat het was. Hoe
[83] moeyelyk ik dan over myne struikeling mogt wezen, wierd ik
[84] nog gramstooriger, toen ik een yzere Grendel op de plaats
[85] voelden daar ik myn ongeval op meenden te verhaalen, niet
[86] denkende het nut dat dezelve my zou toebrengen. Ik was zoo
[87] verbitterd over myne val dat ik dezelve geen kwartier[87] gaf nog
[88] myne nieuwsgierigheid verder deed gaan; alleen tragten ik om
[89] de Grendel door geweld weg te breeken, die terstond voor
[90] myne handen scheen te wyken en my een groote verbaasdheid
[91] aanzetten. Ik misten[91] dezelve en raakten te gelyk verblyd
[92] en verschrikt over het geene dat myne oogen bekenden: Ik
[93] zag my door een Deur in de Kaamer van de Juffer geleid, die
[94] my eenige daagen te vooren zoo vriendelyk op de plaats wandelende
[95] had toegelonkt. Zy was beezig met haar te ontkleeden;
[96] en hoe verheugd dat zy geleek te weezen over myne
[97] komst bemerkten ik nogtans dat zy eenige schaamte kreeg;
[98] het geen men wel kon afmeeten uit haare gesteldheid, dewyl
[99] zy byna gereed stond om in haar bed te gaan.
[100] Ik betuigden midlerwyl[100] met meenigvuldige Excusen myn

67 *onberaed* - onhezonnen
74 *baarden...uit* - had tot gevolg
75 *over* - door
76 *stieten* - stootte
77 *beschot* - houten bekleding
78 *opliep* - uitbarstte
87 *kwartier* - aandacht
91 *misten* - liet los
100 *midlerwyl* - intussen

[101] leedweezen over de vrypostigheid dien ik gebruikt had, en
[102] deed haer in een ommezien begrypen het avontuurtje met de
[103] Grendel en hoe zeldzaam dat ik daar door in haar vertrek was
[104] gekomen. Zy scheen dit gemakkelyk te gelooven, en zei, dat
[105] zy nooit eenig onderzoek nae deeze verborgene Deur agter
[106] het behangsel van de wand gedaan had, nademaal[106] zy reeden
[107] had om getroostclyk haer leed dat zy in deeze Gevangenis uitstond
[108] te verdraagen. Eenige onderkleederen die zy ondertusschen
[109] in de gaauwigheid had aangedaen, maakten haar wat
[110] stoutmoediger om te spreeken; en zy verzogt my dat ik tog
[111] een oogenblik zou neederzitten, want dat zy dingen van aangeleegentheid
[112] aan my te zeggen had. Ik voidee haare bee, nadien
[113] wy geen reeden hadden om van imand in ons gesprek gestoord
[114] te worden, aangezien het al digt by middernagt was.
[115] 'Weet Mynheer' sprak onderwylen *Bernarda* (zoo was deeze
[116] Juffer geheeten) 'dat ik merkelyk gewettigd[116] zou wezen om
[117] myn voorige lotstaet voor de tegenwoordige te verkiezen; dog
[118] zints het oogenblik dat ik U voor de Vengsteren gezien heb,
[119] ben ik zoo vervoerd geworden, dat ik van dat Uur af aen besloot
[120] om U voor myn verstorvene Minnaar te erkennen, nae
[121] wien gy ongemeen wel gelykt. Myne Ouderen[121] zetten my
[122] alhier in verzeekering[122]: Het welk juyst geen Gevangenis is, dog
[123] heel naby zoo'n woonplaats komt; en dit geschieden alleen
[124] om dat zy niet verstonden[124] dat ik in 't Huwelyk zou treeden
[125] met het voorwerp dat ik in 't binnenste van myn ziel
[126] geplaetst had, en op wiens hoedaenigheeden en geboorte niets
[127] te weederleggen viel. Ik heb eerst agt daagen geleeden gehoord,
[128] dat hy van spyt en hartzeer gestorven is, en dit heeft
[129] my meenige traan gekost; nogtans is die droefheid zeer afgenoornen,
[130] doen[130] ik hem onlangs in U zag herleeven. Myne
[131] Ouders willen my nu hy Dood is weederom te Huis haelen en
[132] met de geen doen trouwen, daer ik een onmeetelyke weerzin
[133] en afkeer voor heb: Zy hebben my dat voorneemen al laeten
[134] weeten, maer ik heb het zelve glad[134] van de hand geweezen en
[135] gezeid, dat ik liever myne jeugd in deeze eenzaemheid wilde
[136] slyten, eer ik my aen hunne dwangelyke begeerte wilden

106 *nademaal* - omdat, aangezien
116 *merkelyk gewettigd* - zeer gerechtigd
121 *Ouderen* - ouders
122 *verzeekering* - hechtenis
124 *verstonden* - toestonden
130 *doen* - toen
134 *glad* - geheel, volstrekt

[137] onderwerpen. Oordeeld nu Mynheer (vervolgden *Bernarda*) of
[138] het my te mispryzen zou weezen, door de vryheid die ik
[139] zeederd de Dood van myn lieve Minnaer hier geniet; dat ik
[140] een ander Perzoon die my behaegen kon, een middel uitdogt
[141] om los te breeken, en met dezelve elders in zeekerheid gong;
[142] om alzoo niet alleen deeze Gevangenis maer ook de onlydelyke[142]
[143] bejeegeningen van myne Ouderen t' ontgaen?'
[144] Het viel my niet hoofdbreekende om te begrypen wat dat
[145] *Bernarda* van gedagten was, en ik bemerkten duidelyk genoeg
[146] dat ik de geen was die haar behaagden: Ik voelden 'er my ten
[147] uittersten verrukt van; en betoonden door weezentlyke teekenen
[148] zoodaanig op haar verslingerd te weezen, dat ik in 't
[149] minste deel voor die aangetrokkene liefde van *Bernarda* niet
[150] begeerden te wyken; hoewel zy uitsteekende leelyk van vel
[151] was, maar dat kwam 'er met myn[151] juist zoo naauw niet op
[152] aan.
[153] Wy beslooten dan met 'er haast (want in zulke geleegentheeden
[154] mint men wat schielyker) dat wy den volgenden dag den
[155] grondsteen tot ons beider verlossinge zouden leggen[154], *Bernarda*
[156] bedugd zynde dat myne zaaken zomtemets[156] slegter mogten
[157] loopen, en derhalve niet geraaden om een langeren tyd te verbeiden.
[158] Zy kreeg veel bezoek en daarom was zy van gevoelen,
[159] dat ik my meede in Vrouwengewaad zou kleeden, zeggende
[160] dat die Kleedy my wonder wel zou passen, dewyl ik een jeugdig
[161] glad weezen had. Ik moest hier over lachen, schoon
[162] *Bernarda* meenden dat het om haar voorstel was, dat ik Vrouwenkleederen
[163] zou aantrekken. Ik liet ze[163] in dat denkbeeld, en
[164] wy beraadslaegden dat ik op den agtermiddag door de verborgene
[165] Deur in haar Kaamer zou koomen en my in haer Bed
[166] aankleeden; en dat wy vervolgens te zaemen nae[166] beneeden
[167] zouden gaen en van haar uitgeleid worden als of ik een
[168] bezoek by dezelve gedaen had. Dit keurden wy beiden goed
[169] en zy twyffelden niet, of ik moest op die wyze wiskunstig vry
[170] koomen; en zy zou eenige daagen daer nae aan deszelfs Ouderen
[171] doen weeten dat zy bereidwillig was om dezelve te gehoorzaamen
[172] en met de Minnaar te trouwen die haar toegeweezen
[173] wierd. Ik moest my ondertusschen op een

142 *onlydelyke* - ondraaglijke
151 *met myn* - voor mij
154 *den grondsteen...leggen* - het begin...maken
156 *zomtemets* - soms
163 *ze* - haar
166 *nae* - naar

[174] gewisseplaats[174] eenige mylen buiten Diedenhooven[174] verborgen
[175] houden, tot dat zy my zou koomen opzoeken; het geen ik haer
[176] getrouwelyk versprak[176] en beloofden haar al wat zy my zou
[177] toeleggen[177] om te agtervolgen[177], stiptelyk te zullen nakoomen en
[178] ter uitvoer brengen.
[179] De tyd die met al die genoomene rnaetreegelen onderwylen
[180] merkelyk verschoot[180], deed ons indagtig worden om van malkanderen
[181] te scheiden; zoo dat *Bernarda* my nae een minnelyke
[182] omhelzing gegeeven te hebben, gebood om weg te gaen,
[183] gelyk ik deed. En zy sloot de verhoolen deur zoo zorgvuldig
[184] agter my toe, als of zy bevreest was geweest dat ik haare opregte
[185] Kuisheid heimelyk zou willen schenden; alhoewel
[186] *Leamina*[186], die nae het zeggen van *Bernarda* meede in dit Huis
[187] was opgeslooten beeter wist hoe standvastig ik op dat stuck
[188] van eer was, en de ongeloofelyke zwaerrigheeden dien ik
[189] maakten om de zwakheid van een jonge Maagd nae myn goetvinden
[190] te gebruiken.
[191] Ik bleef eevenwel het overige van de nagt met opene oogen
[192] op myn Bed liggen, dog niet met voorneemen om *Bernarda*
[193] heimelyk te bezoeken; maar geduurig overpeinzende wat
[194] eindelyk den toeleg[194] van myne vervolgers was, en of die onbekende
[195] Deur niet met moetwil was opengegaen, om aizoo met
[196] behulp van *Bernarda* uit myn Gevangenis te geraaken. De hinderpaalen
[197] die hier tusschen kwaamen deeden my naderhand
[198] wel anders redeneeren, maar zy beletten nogtans niet, dat ze
[199] met een eenvengelyke[199] voordagt[199] gescheid konden weezen.
[200] Ook kon ik my niet inbeelden dat deeze Deur aan de
[201] bewoonderen van dit gebouw nooit bekend zou geweest hebben;
[202] en dat men geen oplettelyke zorg zou draagen om de
[203] Gevangen-Kaamers voor allen uitbraak te beveiligen.
[204] Wat myne verschillende denkbeelden daar over ook mogten
[205] weezen, ik zag met een groote blydschap den dag aankoomen,
[206] en wel het gewenste oogenblik dat *Bernarda* my kwam

174 *gewisseplaats* - zekere plaats
174 *Diedenhooven* - Thionville
176 *versprak* - beloofde
177 *toeleggen* - opdragen
177 *agtervolgen* - doen (vgl. regel 956)
180 *verschoot* - voorbij ging
186 *Leamina* - zie Inleiding p. 28
194 *den toeleg* - de bedoeling
199 *eenvengelyke* - lees: eevengelyke
199 *voordagt* - opzettelijkheid

[207] roepen en in 't oor luisteren[207] dat de baan klaar was[207]. Ik dagt
[208] niet om eenige kleenigheeden die ik nog op de Tafel had leggen,
[209] by me te steeken, maar was zoo driftig en beteuterd[209] op
[210] het geen ik voor had, dat ik als een schim van myn Kaamer
[211] verdween en op *Bernarda* haar Bed sprong; daar ik alles tot
[212] myne verkleeding in gereedheid onder de Laakens vond. Ik
[213] smeet in de vlugt al wat mannelyk aan my was van t Lyf, terwyl
[214] *Bernarda* dezelve onderwyl verborg; en kleeden my vervolgens
[215] zoo rap aan dat ik in minder dan in een quartier-uurs[215]
[216] in een Vrouw herschaapen was. *Bernarda* kon niet nalaaten
[217] om eenige oogenblikken toe te brengen om my te bezien, en
[218] te zeggen dat dit gewaad my zoo wel stong[218] dat men zweeren
[219] zou dat ik een Vrouwsperzoon was; ik had haar geloof met
[220] het weezentlyke[219] wel konnen bevestigen; dog ik vond het in
[221] de omstandigheeden daar ik doenmaals in was niet geraaden,
[222] en liet ze liever in haare onweetenheid volherden. Dog daar
[223] en teegen was ik zeer verwonderd dat myne rugtbaare schelmeryen
[224] in Diedenhooven gepleegd, *Bernarda* niet afgeschrikt
[225] hadden om my te beminnen; maar zy mogt my in teegendeel
[226] wel lyden, en sprak my nooit van de slegtigheeden dien ik uitgevoerd
[227] had en die haar zeer wel bekend waaren. Ik moest
[228] dan alleen denken dat het de jalouzy was die ze zoo gunstig
[229] nae myn Perzoon deeden overhellen; want zy sprak zelden
[230] wat goeds van *Leamina*, en haaten dezelve uit grond van haar
[231] hart. Nogtans bekommerden ik my weinig over hunne tweespalt,
[232] en ik was meer dan wel te vreeden dat ik nu tweemaalen
[233] nae malkanderen[232], zoo gelukkig uit myne elende door het
[234] listige toedoen van een Vrouwsperzoon gered wierd.
[235] Gekleed zynde zetten ik my by *Bernarda* neer om met haar
[236] nog kortelyk over eenige benoodigdheeden in myne vlugt te
[237] spreeken; dog het leed[237] geen drie minuten of zy kreeg bezoek.
[238] Ik ontzetten 'er een weinig over, dog *Bernarda* wenkten my
[239] zoo stoutelyk[239] toe, dat ik getroostelyk[239] bleef opkyken na de
[240] geenen die haar kwaamen bezoeken. Ik hoorden onder 't ge-

207 *luisteren* - fluisteren
207 *de baan klaar was* - de gelegenheid gunstig was
209 *beteuterd* - belust
215 *quartier-uurs* - kwartier
218 *stong* - stond
219 *met het weezentlyke* - met de feiten
232 *tweemaalen nae malkanderen* - zie inl. p. 27
237 *leed* - duurde
239 *stoutelyk* - overmoedig
239 *getroostelyk* - gelaten, berustend

[241] sprek dat zy zaamen hadden, dat het Nabestaanden van
[242] *Bernarda* waaren[241], die haar uit naam van deszelfs Ouderen aanzogten
[243] om Thuys te koomen; zeggende zy[243], dat zy niet mishandeld[243]
[244] zou worden, als zy nu maar het Huwelyk wilde toestemmen,
[245] om met de geen te trouwen die van haare Ouderen
[246] daar toe was uitgekoozen. Ik zag dat *Bernarda* zig heel verdraagzaam
[247] toonden; en denkende wel ligt door haare vryheid
[248] haar doel met my te zullen konnen beschieten[248], zei ze tot antwoord
[249] aan haar vermaagschap[249], dat ze dezelve den anderen
[250] dag een vaste uitsluiting[250] zou geeven, en zeggen, waar toe dat
[251] zy gezind was. Zy voegden hier nog by dat zy zig geneigd
[252] voelden, om haare Ouderen voortaen door een vermeetele ongehoorzaamheid
[253] niet meer te bedroeven. De twee Oude Juffe
[254] ren scheenen met deeze gulhartige Belydenis van *Bernarda*
[255] zeer wel te vreeden, en begosten van blydschap over haar in
[256] keer te schryen.
[257] Een vervaerlyk rumoer dat binnen deeze tyd in myn Gevangen-Kaamer
[258] ontstond, deed my niet minder dan *Bernarda*
[259] verbleken; en wy verschrikten nog felder, doen wy door de
[260] Deur daer ik myne verlossing aen schuldig was, den Gevangenbewaerder
[261] met twee van zyne Knegten zaagen uitkoomen,
[262] zeggende al staamelende van verbouwering[262] dat haer den Gevangene,
[263] die daer in de Kaamer gezeeten had ontsnapt was,
[264] en dat nae alle waerschynelykheid door deze verborgene
[265] deur, die zy zeiden dat by hun nog nimmer was ontdekt geworden.
[266] Zy wilden *Bernarda* afperssen, dat zy openbaeren
[267] zou, of den Gevangene met behulp van haer gevlugt was;
[268] maer *Bernarda* bleef standvastig looghenen[268], en zei, dat zy ook
[269] nooit van die Deur had geweeten, veel min den Gevangene
[270] daer door dan hulpelyk[270] kon geweest hebben.
[271] Ik had ondertusschen geen ongelyk om met de Doodverf[271] op
[272] myn aengezigt te zitten, hoewel ik niet kon zien dat zy my
[273] verdagt hielden; en het was ook onmogelyk om my anders
[274] dan voor een Vrouwsperzoon aen te zien; zoo dat zy alleen

241 *Nabestaanden...waaren* - familie...was
243 *zeggende zy* - zij zeiden
243 *mishandeld* - slecht behandeld
248 *beschieten* - bereiken
249 *vermaagschap* - familie
250 *vaste uitsluiting* - definitief antwoord
262 *verbouwering* - verbouwereerdheid
268 *looghenen* - ontkennen
270 *hulpelyk* - behulpzaam
271 *Doodverf* - doodskleur

[275] hunne nieuwsgierigheid voldeeden[275] om de kaamer van *Bernarda*
[276] naauwkeurig door te zoeken, meenende zeekerlyk dat ik
[277] onder 't Gezelschap van haere Moeyen[277] behoorden. Dit verminderden
[278] nogtans niet ten eenemale myne bangigheid[278],
[279] dewyl ik zeer bekommerd was dat zy de mannelyke kleederen
[280] van my zouden vinden en zulks het geheele bedrog aen
[281] den Dag brengen; dog *Bernarda* had die zoo zorgvuldig in een
[282] klein hangkasje weeten te verstoppen, dat ik op dat stuck
[283] meede niet heel beangst hoefden te blyven. Ik dorst eevenwel
[284] myn Oogen niet wyd open slaen om te zien hoe het 'er in
[285] de Kaamer toegong, zoodanig was ik bevreest voor het
[286] mislukken van myne vryheid; die daerom een begin nam,
[287] toen myne vervolgers weggegaen zynde, my de tyd lieten om
[288] gerustelyk afscheid van *Bernarda* te nemen, met wiens
[289] Moeyen ik daer op nae buiten gong.
[290] Verblyd weezende van weederom verlost te zyn, dorst ik my
[291] dog zoo veilig niet reekenen, of ik bleef nog eenige straaten
[292] onder het beschut[292] van *Bernarda* haer vermaagschap; van
[293] welke ik naauwelyks was afgegaen, of ik voelden my van agteren
[294] op de Schouder tikken. Ik keek zeer bekommerlyk om,
[295] om den geenen te kennen die zoo vrypostig was; maer ik
[296] moest nog verbaasder staen, toen ik myne lust daer in voldaan
[297] hebbende, zag, dat het myn grootste vyand uit Diedenhooven
[298] was: Ik had hem doe wel eenige Uuren wyder[298] van my
[299] gewenst, dog ik begreep 'er by dat hy my juist al het kwaad
[300] niet kon doen, dat hy wel van zin mogt weezen; overzulks
[301] meenden ik maer onbezorgd voorttestappen, en een beeter
[302] heen koomen te zoeken.
[303] Dit mogt my egter niet gebeuren, want hy begon zoo luidelyk
[304] teegens my uit te bulderen, en greep my zoo gevoelig[304] by
[305] den Arm, dat ik niet in staet was om een tree[305] voorwaerds te
[306] konnen doen; zeggende hy met een geveinsden grimlag: *Ey!*
[307] *Ey!* Ronandus (zoo als hy my doe noemden) *dat had je niet*
[308] *kwaalyk verzonnen om zoo verkleed weg te loopen, en ons*
[309] *altemael in de peekel*[309] *te laaten. Neen Schobbejak* (hervatten

275 *voldeeden* - bevredigden
277 *onder 't Gezelschap van haere Moeyen* - tot het gezelschap van haar vrouwelijke familieleden
278 *bangigheid* - angst
292 *het beschut* - de bescherming
298 *wyder* - verder
304 *gevoelig* - krachtig
305 *tree* - tred, stap
309 *altemael in de peekel* - allemaal in de steek

[310] hy, te gelyk zyn Stem verheffende dat 'er honderden
[311] menschen op toe kwaamen geschooten) *Ik heb myn rol nog*
[312] *niet met je uitgespeeld: Ge zult zoo goed zyn om weeder in*
[313] *de Gevangenis te gaan, of ik zal wel haast raad weeten te*
[314] *schaffen om U daar met geweld in te douwen*. Ik zag wel dat
[315] ik hier door een zuuren Appel moest byten, en daarom spanden
[316] ik al myn vernuft in om elk een te doen begrypen dat ik
[317] niet den Gevangene maar weezentlyk een Vrouwsperzoon
[318] was; dog de rugtbaarheid van myne uitbraak was al te ver
[319] uitgespat[318] om het gemeen[319] te doen gelooven dat ik de waarheid
[320] sprak. In teegendeel, dit zeggen verbitterden hen nog meer,
[321] en ik zag by die geleegentheid dat ik niet veel Vrienden in
[322] Diedenhooven zeederd myne Gevangenis had vergaard.
[323] Myn vervolger door de groote omcingeling van Volk schynt
[324] wel bedugd weezende, dat ik welligt onder dezelve behulpers[324]
[325] mogt hebben, die my aanleiding zouden konnen geeven om
[326] door te breeken[326], verstond[326] met twee van zyne welmeenende
[327] Vrienden, die onder den hoop waaren, om my zoo lang in een
[328] nabygeleegen huis in verzeekering te houden, tot dat ik weederom
[329] geregtelyk in Hegtenis zou konnen gebragt worden. Zy
[330] naamen my dan moedwillig meede en ik bleef by hun drien in
[331] een Kaamer, daar[331] ik zoo wel tot myn voordeel wist te praaten,
[332] dat zy eenpaarig bekennen moesten, dat zy een mislag[332]
[333] gedaen hadden; en verzogten my beleefdelyk om verschoning,
[334] dat ik van hun voor den uitgebrookene *Ronandus* was aangevat;
[335] hoewel zy bleeven zeggen dat ik byzonder nae hem geleek,
[336] of schoon ik bewaarheid had dat ik van de Vrouwelyke
[337] Kunne was.
[338] Om my nog verder te bevreeden[338] en het geweld te verzuffen
[339] dat zy in 't openbaar aan my gedaen hadden, staaken zy my
[340] elk een gouden Reispenning in de hand; waar mee ik heel vergenoegd
[341] van hun afgong en een agterdeur van 't Huys uit, om
[342] niet verpligt te weezen door de meenigte van volk te dringen,
[343] die het Huis van vooren bezet hielden.
[344] Ik had dan geen oorzaak die my bedwong[344] om de Muuren van

318 *was...uitgespat* - had zich...verspreid
319 *het gemeen* - de omstanders
324 *behulpers* - helpers
326 *door te breeken* - uit te breken
326 *verstond* - sprak af
331 *daar* - waar
332 *mislag* - misslag
338 *te bevreeden* - tevreden te stellen
344 *bedwong* - verplichtte

[345] Diedenhooven juist spoedig te verlaaten; eevenwel[345] deed ik
[346] het dog ik nam een geheel anderen weg als ik *Bernarda* versprooken
[347] had, en vond niet oorbaer om haar op de gestelde
[348] plaats aftewagten; onbelust zynde om nu met haar, zoo als
[349] wel eermaals met *Leamina*, opgescheept te weezen. Ik gong
[350] op Trier, daar ik des anderendaags avonds behoudelyk aankwam;
[351] en eenige Weeken toegebragt hebbende om myn kleine
[352] Rykdom te verteeren, zonder in dien tusschen tyd op listigheeden
[353] uit te zyn, zag ik my door armoede genoopt om
[354] my weer aan de dienstbaarheid overtegeeven, hoe zeer ik ook
[355] verzeid[355] had om me nooit weeder als Dienstmeid te verhuuren.
[356] Dog ik kreeg een byzonder goede geleegentheid om het te
[357] worden, en ten anderen dorst ik my zoo ras niet weer in
[358] Mans-kleederen steeken; waar toe my de onmagt[358] wel meest in
[359] teugel hield.
[360] Dat ik my dan andermaal zoo gewillig aan deeze Slaavernye
[361] overgaf geschieden alleen uit een vooruitzigt; want het was by
[362] Luiden van aanzien dat ik gong woonen, en daar gong zoo
[363] veel in dat Huis om, dat ik geen zwaarigheid voorzag om
[364] haast[364] myn beurs te maaken.
[365] Het was al laat op den avond, en terwyl de Dienstbooden
[366] Avondmaalden, dat ik in myn Huur kwam, daar ik nogtans
[367] geen berisping om kreeg: Een knegt deed my de Deur open,
[368] en myn plunje was zoo gering om te torssen dat ik geen groote
[369] excusen maakten om my terstond aan den dis te plaatzen;
[370] want ik had weinig meer als het geen ik aan myn Lyf droeg.
[371] Ik zei als men my nae de reeden daar van vroeg, dat een ziekte
[372] van veertien Maanden my zoo berooid had, en dit wierd
[373] getrouwelyk geloofd[373]; nietteegenstaande dat ik 'er jeugdig en fris
[374] genoeg uit zag.
[375] Met een groote graagheid aan de Tafel gezeeten zynde, gunden
[376] ik my nogtans de tyd om het gezelschap daar ik onder gezeeten
[377] was eens te overzien, welker getal in agtien perzoonen
[378] bestond; en ik had nog op zyn best de halve ronde gedaen; of
[379] myn oog viel op een van de Meiden; die ik gezeid zou hebben
[380] dat *Laemina* was geweest, als ik niet geweeten had dat zy te
[381] Diedenhooven in de Gevangenis zat. Ik kon eevenwel geduurende
[382] de maaltyd niet nalaeten om haar t'elkens van ter

345 *eevenwel* - niettemin
355 *verzeid* - mijzelf beloofd
358 *onmagt* - onmogelijkheid
364 *haast* - spoedig, binnen korte tijd
373 *getrouwelyk geloofd* - voor de waarheid gehouden

[383] zyden te bezien; niet[383] konnende denken dat ik voor de
[384] tweedemaal haar ongeleege zaamenleeving moest verduuren.
[385] Ik had dien avond ook niet anders te doen dan om myn oog
[386] daar in te believen[385], dewyl[386] ik nog vreemd in Huis was en derhalven
[387] niet gevoegelyk[386] dat ik het hoogste woord zou voeren.
[388] Ik hoorden ook dat zy meede nog niet lang daar in Huis gewoond
[389] had, en dat haar de pligt van Kindermeid was opgedraagen;
[390] om welke reeden zy dan veel schielyker als een van
[391] de andere Dienstbooden oprees en nae haar Kaamer gong,
[392] kwalyk[392] de moeyte neemende om my eens ter deegen[392] te beky-
[393] ken.
[394] Ik sliep dien geheelen nagt zeer ongerust[394], en dewyl ik in een
[395] byzondere[395] Kaamer alleen te slaapen lag, had ik volkoomen de
[396] tyd om myne bedenkelykheeden op[396] de Kindermeid te maaken;
[397] die ik my, nae veele murmuratien[397] daar over by my zelven
[398] gemaekt te hebben, ontgaf[397] dat de eigentlyke *Leamina*
[399] kon weezen, nadien het niet te gezien[399] was, dat zy vrygelaaten
[400] zou zyn geworden, alvoorens dat ik myn vonnis had ontfangen.
[401] Nogtans waaren myne verbeeldingen maar loutere gissingen,
[402] en ik hoorden den anderen morgen maar al te duidelyk
[403] de naam van *Leamina* noemen; het geen my zoo ontstelden
[404] dat ik niet wist of ik over end zou blyven staan of in onmagt
[405] vallen; want ik dagt zoo zy eenige oplettenheid op myn Perzoon
[406] wou geeven, dat zy zoo min twyffelagtig moest zyn om
[407] my voor *Ronandus* aan te zien, dan ik geweest had om haer
[408] voor *Leamina* te kennen.
[409] Het geleek ook eenige daagen daer nae wanneer wy wat mecrder
[410] kennis met malkanderen gemaakt hadden, dat zy haar
[411] oog wat diepzinniger op my begon te leenen[411], en zy zogt[411] my
[412] ook bedektelyk uittehooren of ik van myn leeven wel in Die-

383 *niet* - niets
385 *myn oog daar in te believen* - mijn ogen de kost te geven
386 *dewyl* - omdat
386 *derhalven niet gevoegelyk* - het mij dus niet paste
392 *kwalyk* - nauwelijks
392 *ter deegen* - terdege, goed
394 *ongerust* - onrustig
395 *byzondere* - afzonderlijke
396 *bedenkelykheeden op* - bedenkingen over, twijfels over
397 *murmuratien* - gemor, bedenkingen
397 *my...ontgaf* - voor een vergissing hield
399 *te gezien* - te geloven
411 *leenen* - slaan
411 *zogt* - probeerde

[413] hooven had geweest; dog ik was te voorzigtig om haar de
[414] waarheid te zeggen, want myn belang bragt het nog niet meede
[415] om Trier weederom zoo schielyk te verlaaten. Zy moest
[416] dan nietteegenstaende haare looze ondervraaging de tyd verbeiden[417]
[417] om my op het een of het andere te vangen, dat haar
[418] van myne trouwloosheid aen dezelve gepleegd, verstendigen[418]
[419] kon; maar hier by kwam nog een grooter dwarspaal[419], die haar
[420] niet alleen in bekommering bragt, maar deszelfs verdagtheid
[421] op myn Perzoon zeer in verwarring hielp.
[422] Voor derdemeid was ik aangenoomen en ik had my zoo
[423] Geestig[423] weeten te gedraagen, dat ik ten eenemaele in de gunst
[424] van myn Meesteres geraakten; en die my nae verloop van
[425] twee Maenden meede op de Kinder-kaamer myn dagelyks
[426] werk te verrigten gaf; zoo dat ik gevolgelyk de slaapgenood
[427] van *Leamina* wierd, die zeer verstoordelyk op het hooren van
[428] myne voortgangen wierd. Inzonderheid moest zy daar over
[429] misnoegd weezen en die schikking van haar Juffer voor een
[430] vonnis opneemen; dewyl zy zig wiskunstig verbeelden, dat ik
[431] den mannelyke *Ronandus* onder deeze Vrouwelyke kleedy
[432] verschuylden, en dat ik uit myne Gevangenis te Diedenhooven
[433] gevlugt was, en haar nu op myn beurt weer kwam kwellen;
[434] het geen zy my alles naderhand by 't openbaeren van
[435] haere gevallen zelfs zei.
[436] Den eersten avond dat ik met haar te Bed zou gaen, bespeurden
[437] ik ter deeg[437] de ontsteltenis van dezelve; want zy wist geene
[438] uitweegen genoeg te verzinnen om haare nagtrust maer te
[439] vertraegen, en zei, dat zy dien geheelen nagt wel. voor de Kinderen
[440] te werken had. Ik bevatten genoeg om welke reeden dat
[441] zy dit voorgaf, en dat het alleen maar voorwendzels waaren
[442] om de nabyheid van myn verdagten Perzoon te Schuuwen;
[443] hierom bedagd ik ten laasten een middel, toen ik haare weigeringen
[444] tot de slaap begon moede te worden, om haare vrees
[445] te verkleenen, en *Leamina* te overtuigen dat zy niet beschroomd
[446] behoefden te weezen om met my in 't Bed te gaen.
[447] Om daar in te gelukken gegost ik my vlak voor haar zittende
[448] te ontkleeden; en veinzende in een druk gepraat met haer te
[449] weezen, gedroeg ik my zoo vrypostig voor haer oogen, dat zy

417 *verbeiden* - afwachten
418 *verstendigen* - in kennis stellen
419 *dwarspaal* - hinderpaal
423 *Geestig* - plezierig
437 *ter deeg* - terdege

[450] meer dan te wel[450] deszelfs bedrooge meening moest bekennen,
[451] en voor onverzettelyk gelooven dat ik den gemeenden *Ronandus*
[452] niet was, nae wien ik als twee droppelen waater gelyken
[453] kon. Ik bespeurden ook onderhands genoeg dat zy van haare
[454] twyffelagtigheit weederkeerden en dat zy wat onthutzelden[454];
[455] dog ik hield my zoo onverschillig als of ik het niet eens ontwaar
[456] was geworden, en zag met groote blydschap dat *Leamina*
[457] den brui van de nagt-arbeid gaf, en zig zeer stoutelyk
[458] naast myn zyde tot slaapen neederlei.
[459] Wy wierden toen wat gemeenzaamer met ons beiden als wy
[460] tot hier nog ooit geweest waaren; en *Leamina* de gelykenis
[461] tusschen my en *Ronandus* in de wind slaande, begon van tyd
[462] tot tyd haare geheimen aan my meede te deelen, die my ten
[463] meestendeele bekend waaren, als alleen dat zy onschuldig verklaard
[464] zynde uit haare Gevangenis was gelaeten, en niet durvende
[465] by haer Moey weederkeeren andermael in de dienstbaere
[466] staat was getreeden, en met dat inzigt hier de geleegentheid
[467] had aangetroffen. Ik hoorden ze met lydzaemheid aen,
[468] zonder onvervaard genoeg te weezen van te doen blyken dat
[469] ik haer kon; en ik moest ze op myn beurt ook zeggen wat voor
[470] weedervaaren dat ik al in de Weereld had gehad. Dit deed ik
[471] kunstiglyk genoeg buiten[471] my te verspreeken; gelyk het bleek
[472] aen de naauwe band van Vriendschap, die wy tusschen ons
[473] beiden verknogten[473].
[474] Nu kon ik reekenen dat ik weederom alle onheil was te booven
[475] gekoomen, en dat 'er niemand was die my in deeze leevensstaet
[476] iets nadeeligs verwyten kon; dog myne wispeltuurige
[477] zinnen braaken wel haast die deegelyke betragtingen af en
[478] schonden op nieuw myne bekeerden imborst.
[479] Ik had het ongemak aengekreegen[479] dat ik veeltyds in myn
[480] slaap overluid lag te droomen; en by die omstandigheeden
[481] vertelden ik al meenige zeldzaemheid van myne avontuuren,
[482] goede en kwaade zoo als ik ze in myne voorgaende leevenstyd
[483] had uitgevoerd; dog het was tot myn geluk dat ik daar
[484] van in tyds gewaerschouwd wierd, door het oudste Dogtertje
[485] van myn meesteres, dat ontrent[485] de vyf Jaeren oud was.

450 *meer dan te wel* - des te beter, op overtuigende wijze
454 *onthutzelden* - ontstelde
471 *buiten* - zonder
473 *verknogten* - aanknoopten
479 *aengekreegen* - opgelopen
485 *ontrent* - omtrent

[486] Dit Kind geen erg in 't weezentlyke[486] van myn Droomen neemende,
[487] verhaalden my trouwhertig gelyk ook aan *Leamina* en
[488] meer andere van 't Huisgezin, wat zy des nagts in onze Kaamer
[489] hoorden praeten; niet duidelyk genoeg weetende dat ik
[490] het was die myne leevensgevallen zoo gul in myn slaap uitsprak.
[491] Ik toonden my daarom ook heel verwonderd voor dit
[492] Kind, en verbood het om 't geen zy hoorden aan ider een niet[492]
[493] te vertellen, maar alleen aan my; waar voor ik het telkens
[494] eenig zuykergoed beloofden te geeven.
[495] Myne twyffeling was ondertusschen niet[495] of *Leamina*, die insgelyks
[496] myn gedroom bekend was, zou niet voorby konnen[496]
[497] om my nu en dan eens te beluisteren; en daerom besloot ik
[498] om niet alleen zoo veel moogelyke zorg te draegen om dit
[499] schandelyk gesnap van myn eigen zelven te beletten, maer de
[500] eerste geleegentheid waer te neemen om met vrugt uit deeze
[501] Dienstbaerheid te scheiden; dewyl ik nietteegenstaende de
[502] verzeekering van 't Meisje, dat ik met lekkernyen onder bedwang
[503] meenden te houden, eevenwel zoo veel bedugtenis
[504] voor haar als voor *Leamina* had, en dat 'er alzoo geen sterveling
[505] van myne ondeugendheid onverstendigd zou blyven[504].
[506] Het viel 'er byna op uit[506], want ik bemerkten wel haest een
[507] groote verandering in 't gemoed van *Leamina*; gelyk ook aen
[508] 't gelaet van alle andere Huisbedienden, die my met een wars
[509] oog[508] begonnen aen te zien. Ik wist 'er zoo net de beweegreeden
[510] niet van op te maeken, maer ik schreef het dog aen
[511] myn Droomen toe, en daarom nam ik voor, om binnen agten-veertig
[512] Uuren de Dienst als Kindermeid te verlaeten, eer
[513] dat myne kwael ongeneeslyk mogt worden: Ik was byna den
[514] geheelen dag beezig om te bedenken wat ik van waerdye zou
[515] meede neemen; dewyl ik schrael van Geld voorzien was, en
[516] dat ik langer dan eene dag moest leeven. Hier toe versprak ik
[517] by my zelven eenige Zilvere Lepels en vorken, daer ik gemakkelyk
[518] by kon, en meenden my daer van den aenstaenden nagt
[519] Meester te maaken om alle tusschenkoomende ongevallen te

486 *weezentlyke* - essentiële
492 *verbood...niet* - verbood
495 *Myne twyffeling was ondertusschen niet* - Ik twijfelde er ondertussen niet aan
496 *voorby konnen* - nalaten kunnen
504 *'er alzoo geen sterveling...onverstendigd zou blyven* - derhalve iedereen...in kennis gesteld zou worden
506 *Het viel 'er byna op uit* - Het draaide er bijna op uit
508 *met een wars oog* - wantrouwig

[520] verhoeden; dog de verhindering dien ik in mynen aenslag[520]
[521] kreeg, bragt my tot ryper bedenkingen, en noopten my om
[522] andermael de strenge vervolging van *Leamina* te ontgaen.
[523] Zy was nu en dan gewoon om desnagts naest myn zyde uit
[524] het Bed op te staen, voorgeevende, alszy bemerkten dat ik
[525] wakker was, dat zy een grooten agterlast[525] had en dat zy ongemeen
[526] met Buikpyn was geplaagd. Ik had haar zeggen altoos
[527] heel eenvoudig opgenoomen en voor waerschynelyk gehouden;
[528] niet bevroedende dat haer minweelige[528] inborst ze zoo
[529] ontydig den Bed uitlokten om eenige Liefdensvermaek te neemen.
[530] Ik vond my dan merkelyk verleegen wanneer ik bottelyk[530]
[531] begon nae te denken dat zy deezen nagt welligt weer op
[532] den Beezem mogt ryden; waer door ik wiskunstig in myne
[533] onderneeming verstoord zou konnen worden, voornamentlyk
[534] als zy bemerkten dat ik meede op de been en nae beneeden
[535] kwam. Dog de noodzakelykheid van myn voorhebben[535]
[536] overziende, bleef ik by het standvastig besluit, om eevenwel
[537] stoutelyk haere voetstappen te volgen, en terwyl zy beezig
[538] zou weezen om haere buikpyn te verdryven, de Zilver ronde
[539] te doen, en of het gebeurden dat ik haer in de mond liep, dat
[540] ik dan insgelyks van Colyk[540] zou klaegen, en alzoo alle vertwyffeling
[541] ontduiken.
[542] Met dit bepaeld voorneemen lei ik my gerustelyk met *Leamina*
[543] te Bed, die schynt wel op nieuw gepynigd wordende om
[544] wat troost by haer Minnaer te gaen haelen, niet weiniger dan
[545] ik waekende bleef; en anderhalf Uur waren kwalyk verloopen
[546] of ik hoorden de doorsleepene feeks met gebrookene woorden[546]
[547] over maegpyn spreeken. Nogtans gehield ik my zeer vast
[548] te sluimeren, en ik voelden dat *Leamina* om verzeekerd daer
[549] van te weezen, my eenige maalen met de hand over het aengezigt
[550] strykten, en dat zy korte oogenblikken daer op uit het Bed
[551] en van de Kaemer gong; het geen ik zonder moeite kon zien, met
[552] behulp van de Kaars, die geduurende de nagt op onze Kaemer
[553] moest branden, om de Kinderen altoos te gerieven.
[554] Om geen tyd te verliezen en niet te maaken dat myn toeleg

520 *aenslag* - toeleg
525 *een grooten agterlast* - buikloop
528 *minweelige* - wellustige
530 *bottelyk* - plotseling
535 *voorhebben* - voornemen, plan
540 *Colyk* - buikkramp
546 *met gebrookene woorden* - stamelend

[555] mislukten, sprong ik zoo haest[555] zy uit myn gezigt was ook de
[556] bedstee uit en haer van agteren nae[556]; zonder my de tyd te gunnen
[557] van een onderrok aan te trekken; zoo dat ik in zoo'n lugte
[558] kleeding als *Leamina* was, die op haare bloote Beenen en in
[559] 't hemd de trappen afvloog. Ik meenden toen nog dat zy
[560] inderdaad met een diergelyke ongemak als zy my had wysgemaakt
[561] was gekweld; hoewel het te gelooven stond, dat het by
[562] zoo'n omstandigheid heel onvoorzigtig gedaen was, om buiten
[563] behulp[563] van imand zoo ongedekt in de koude te loopen.
[564] Die gedagten maakten ik onderweeg, dog doen ik ontrent op
[565] het tweede Portaal en by 't vertrek van de kaamerdienaer was
[566] gekoomen, kon ik beeter begrypen om wat reeden dat *Leamina*
[567] my met haer hand zoo over het aangezigt had gestreeken;
[568] want ik hoorden dat zy met zagte woorden (die tog duidelyk
[569] genoeg waaren dat ik ze kon verstaan, dewyl ik geen
[570] vyf voetstappen van hun beiden afstond) teegens de Kaamerdienaar
[571] zei: *Myn lieve* Philibert (zoo was de naam van hem)
[572] *de baan is klaar*, *want* Charlotta *slaapt als een Beest*, *en de*
[573] *Kinderen leggen ook heel vast in hunne rust*.
[574] Ik verstomden op het onverwagt gehoor van deeze twee
[575] gelieven, en ik bleef verplet[575] op de trap staan, die ik beezig
[576] was om af te klouteren, in den eersten opslag[576] niet konnende
[577] bezeffen hoe ik het had, dog de Stem van *Leamina* kon ik te
[578] wel om te derven[578] twyffelen aan het geen ik hoorden. Ik
[579] begreep nu aanstonds waar uit de Buikpyn van *Leamina*
[580] oorsprongkelyk was, en met welke geneesmiddelen dat zy die
[581] verdreef: Ik was 'er ook verheugd om, want het moest
[582] noodwendig myne onderneeming bevoordeelen, dewyl ik nu
[583] tyds genoeg meenden te hebben om myne graagheid op het
[584] Zilver te verzaadigen; ten anderen dagt ik zoo *Leamina* eenig
[585] vermoeden van mynen aanslag mogt krygen, dat ik haer de
[586] Mond wel zou stoppen, als ik ze dreigen zoude om deszelfs
[587] ligtvaardige minnestreeken aan den Dag te leggen.
[588] Eenige oogenblikken hield ik my nog onbeweegelyk en in de
[589] voorige gedaante, om niet alleen te beluisteren wat zy nog
[590] meer aan malkanderen zouden zeggen, maar ook om te
[591] weeten waer dat *Leamina* verder zou belanden; niet van zin

555 *zoo haest* - zodra
556 *van agteren nae* - achterna
563 *behulp* - de hulp
575 *verplet* - teneergeslagen
576 *opslag* - ogenblik
578 *derven* - durven

[592] weezende om haer onbezonnen teegens het Lyf te loopen. Ik
[593] twyffelden dog geenzints of het moest nae myn verwagting
[594] uitvallen, gelyk het ook geschieden; want *Leamina* wierd wel
[595] ras van haer lief *Philibert* binnen genoodigd, en de deur weer
[596] zorgelyk[596] toegeduuwd, zonder dat ik belust geraakten om te
[597] willen uitvorssen waer in hun tydverdryf bestaen zou. Ik
[598] vervolgden hierom maer getrouwelyk myn weg nae de
[599] binnenzaal[599], daer ik met weinig moeiten myn oogmerk
[600] bereikten; verstoppende in myn Boezem het geene waer mee
[601] ik willens was om verder geluk te zoeken; en een klein
[602] nagtjakje dat ik aen had, beletten dat my den buit niet ontviel[602].
[603] Die voorzorg middelden[603] ik alleen of het zomtemets
[604] gebeurden[603] dat ik *Leamina* al op onze Kaamer en weer in 't
[605] Bed mogt vinden leggen, als ik weedergekoomen zou zyn, om
[606] my te vraagen waer ik geweest had; en alzoo gelukkig daer in
[607] voorzien en myne heblust voldaen hebbende, klom ik weer
[608] zagt nae booven, in 't voorbygaan van *Philibert* zyn Kaamer
[609] eenig gekraak en gesteen daer in hoorende; waer uit ik moest
[610] gissen datmyn byslaap[610] nog wakker[610] aen den minnendans was.
[611] Ik vervolgden in dat geloof myn weg te blyelyker, meenende
[612] dat ik nu alle zwaerigheeden was te booven gekoomen; dog
[613] toen ik nog eenige treeden van de Kinderkaamer af was, vernam
[614] ik dat zig verscheidene van die Jonkheid lieten hooren;
[615] het geen my de voetstappen zeer deed verkorten[615], om te
[616] beletten dat *Leamina* door dit geschreeuw niet in haere
[617] zoetigheid mogt verontrust worden, of dat zy te vroegtydig
[618] nae booven mogt koomen, eer dat ik myne rykdom in
[619] verzeekering kon gesteld hebben. Dog in 't opgaen van de
[620] Kaamer had ik nog wel nooddringender reedenen om my te
[621] vervaaren en beteutert te raaken; want ik zag de Kaamenier
[622] van onze Meesteres met een van de Huismeiden in volle
[623] beweeging, om het gekryt van deeze lastige onnoozelheid[623] te
[624] stillen.
[625] Zy hadden my beiden al in 't Oog anders had ik gaarne

596 *zorgelyk* - zorgvuldig
599 *binnenzaal* - een zaal die niet op de straat of tuin uitkomt
602 *beletten dat my den buit niet ontviel* - belette dat mijn buit viel
603 *middelden* - nam
603 *of het zomtemets gebeurden* - als het soms mocht voorvallen
610 *byslaap* - bedgenote
610 *wakker* - flink
615 *de voetstappen...verkorten* - sneller...gaan
623 *onnoozelheid* - onschuld, d.w.z. onschuldige kinderen

[626] weederom te rug gekeerd om my te ontdoen van 't geene, dat
[627] my onweederspreekelyk in 't verdriet moest brengen als het
[628] ontdekt wierd; hoewel ik het tamelyk wel bezorgd[628] had,
[629] zonder dat de ongeschiktheid[629] van myn Boezem eenig kwaed
[630] verdenken kon geeven. Ik liep dan maar stoutmoedig
[631] voorwaerds om meede de hand aen 't werk te slaen, terwyl de
[632] Kamenier my op een vinnige toon begost[632] te bekyven, over
[633] myne agteloosheid en die van *Leamina*; die zy zei, dat zy zoo
[634] min als my op de kaamer had gevonden toen de kinderen
[635] begonnen te schreeuwen; en zy vroeg my waer dat dezelve
[636] was? Ik verontschuldigden hier op myn eigen[636] met te zeggen,
[637] dat ik een onweerstaenlyke buikpyn had gekreegen, en dat ik
[638] maer myn uitterste werk had gehad om zoo in myn hemd
[639] nae 't Secreet[639] te loopen; maar wat *Leamina* aenbelangden[639], zei
[640] ik, dat toen[640] niet meer te Bed had geleegen; en om myzelven
[641] nog meer te verschoonen openbaarden ik overluid aen de
[642] Kaamenier, dat ik in 't weerkoomen, zoo my dogt, haer stem
[643] in de Kaamer van *Philibert* gehoord had; en ik voegden 'er
[644] nog by, dat ik haer al meermaalen des Nagts naest myn zyde
[645] had gemist, als ik was ontwaekt, zonder te weeten wat zy
[646] eigentlyk in dien tyd had moeten bestellen[646].
[647] De Kaamenier hier mee geen genoegen neemende, gebood om
[648] haer op staende voet nae de Kaamer van *Philibert* te volgen,
[649] het geen wy in den duisteren[649] deden; dog *Leamina* die zoo 't
[650] scheen haer minnelust voldaen, of eenig buiten gewoon
[651] rumoer in huis gehoord had, liep my zoo schielyk teegens het
[652] Lyf, vermits ik de eerste was die afging[652], dat ik niet alleen
[653] agter over buitelde, maer het koordetje van myn Nagtmantel
[654] lossprong en al de Leepels en Vorken my ontvielen. Dit
[655] verwekten zoo'n luid geraas dat 'er de weergalm de meeste
[656] Dienstbooden van deed ontwaaken; terwyl de Meid die by de
[657] Kinderen gebleeven was, met het ligt te voorschyn kwam,
[658] denkende dat 'er iemand van ons de trappen was afgevallen.

628 *bezorgd* - met zorg opgeborgen
629 *ongeschiktheid* - onwelgevormdheid
632 *begost* - begon
636 *myn eigen* - mijzelf
639 *nae 't Secreet* - naar de W.C.
639 *aenbelangden* - betrof
640 *dat toen* - dat zij toen
646 *bestellen* - verrichten
649 *in den duisteren* - in de duisternis
652 *afging* - naar beneden ging

[659] Hoe verleegen dat ik moest weezen, stond *Leamina* niet min[659]
[660] bedrukt te kyken, toen zy de Kamenier en my voor haer zag
[661] staen; en zy was niet in staet om een woord tot haare
[662] verontschuldiging in te brengen[662], nietteegenstaende dat zy by
[663] haer zelven wel wist, dat zy de besteelster[663] van het ontdekte
[664] Zilverwerk niet was. Nogtans wierd zy daer terstond voor
[665] aengezien, want ik bragt de Kamenier door myn ongebloosd[665]
[666] gelaet in een vaste meening dat *Leamina* niet alleen heel
[667] gemeenzaem met *Philibert* leefden, maer dat zy te zaemen
[668] overeengestemd hadden om zig meester van eenige panden[668] te
[669] maeken en daer meede het haazepad te kiezen.
[670] *Leamina* als een misdaadige in haer hemd staende en
[671] onhanddaedig[671] weezende aen[671] de misdaed waer meede zy
[672] betigt wierd, begon met duizenden Zweeren zig te
[673] verdeedigen, hoewel ze weinig tot haere onschuld hielpen; en
[674] ziende dat ik myn uitterste best deed om de Kamenier in haer
[675] denkbeeld te styven, wierd zy zoo oploopende kwaed[675], dat ze
[676] my in 't gezigt vloog, krabbende en bytende zoo vinnig dat ik
[677] my kwalyk wist te verweeren; dewyl ze my door haere
[678] overrompeling beslooten[678] teegens de grond hield leggen,
[679] kloppende my zoodanig met vuisten, dat ik verscheidene
[680] gaten in myn kop kreeg en om hulp moest roepen.
[681] Deeze worsteling verstrekten onderwylen tot een
[682] vermaekelyk Schouwspel voor de Knegten en andere Dienstbooden
[683] die binnen dien tyd te voorschyn waeren gekoomen:
[684] Zy lieten ons meer dan een vierendeel Uurs[684] met malkanderen
[685] spartelen; en in plaets van my eenige menschelykheid te
[686] betoonen, bleeven zy als zinneloose uitschaateren van laggen;
[687] neemende haer kortswyl[687] om ons in die lugte kleedinge te zien
[688] plukhaïren[688].
[689] Ik wierd op het bekennen van die onheusheid te zeer
[690] verbitterd om de slaagen van *Leamina* met lydzaemheid te

659 *min* - minder
662 *in te brengen* - uit te brengen
663 *besteelster* - dievegge
665 *ongebloosd* - onbeschaamd
668 *panden* - waardevolle spullen
671 *onhanddaedig* - onschuldig
671 *waer meede* - waarvan
675 *oploopende kwaed* - driftig
678 *beslooten* - dicht, klemvast
684 *een vierdendeel Uurs* - een kwartier
687 *haer kortswyl* - hun genoegen
688 *plukhaïren* - vechten

verduuren, maer begon toen myn handen wat gevoeliger te
roeren; en martelde zoo treffelyk onder *Leamina*[692] dat ik wel
haest de overhand kreeg, en haer op myn beurt zoo veel
vuistlook[694] gaf, dat buiten haer aengezigt ook haer geheele Lyf
in een ommezien van kleur veranderden; zoo dat wy beiden
te vreeden konden zyn met de slaagen die wy van elkander
gekreegen hadden.
Wy zouden eevenwel niet opgehouden hebben om ons nog
dapperder aftebeuken zoo wy door de teegenwoordigheid van
onze Meester en deszelfs Gemalin niet waren verbysterd
geworden; dewelke bevel gaeven om ons van een te scheiden.
Wy wierden elk in een byzondere Kaamer gebragt, dewyl wy
'er te schaamelyk uitzaagen om langer voor het algemeene
Oog van de Lakyen te blyven, want wy hadden ons byna de
hemden geheel aen stucken gescheurt, en anders hadden wy
niet aen; zoo dat men de geduldigheid van die knaapen
geduurende ons gevegt heel ligt kon opmaeken.
Andere kleederen aengedaan hebbende wierden wy weederom
voor onze Meester gebragt en met bezaadigdheid verhoord,
maer dit zou wel weer aenleiding tot een nieuw gevegt gegeeven
hebben, zoo 'er geen billyke zorg[711] voor was gedraegen;
want ik loogende heel kloekmoedig het besteelen van de
Leepels en Vorken gelyk *Leamina* van haere kant ook deed:
Die eevenwel niet ontkenden de gemeenschap die zy met
Philibert hield; waer door het weinig scheelden of de diefstal
was insgelyks op haere reekening gezet. De enkele tegenspraek
die ik daer in leed, was door de beschuldiging van de
Dienstmeid, welke ik met de Kamenier op de Kinderkaamer
had gevonden, en die myn grootste Vyandin was. Zy lei my
te lasten, dat ze my in een diepe verleegentheid had gezien
doen ik de Kaamer was ingekoomen, en dat ik buiten die
verschriktheid ook jets in myn Boezem onder myn Nagtmantel
scheen verborgen te houden; waer van zy haer nu de
ongewoone dikte te binnen bragt,
Nietteegenstaende die waerschynelyke Belydenissen welke
met vrymoedige verzekeringen wierden opgepropt en bekragtigt,
bekwaem om haer gezegde te doen gelooven, bleef ik dat
eeven standvastig ontkennen als ik aen *Leamina* gedaen had;
en men was verpligt om weegens de byna verloopene Nagt het

692 *martelde zoo treffelyk onder Leamina* - deed onder Leamina liggend, haar zo veel pijn aan.
694 *vuistlook* - vuistslagen
711 *billyke zorg* - rechtvaardigde zorg

[730] weezentlyke van deze zaak tot nader geleegentheid te
[731] verschuyven. Een elk begaf zig weederom nae Bed, gelyk ik
[732] ook deed; dog van *Leamina* afgezonderd weezende, aen wien
[733] ik by vervolg een beetere afstraffing beloofden; want ik mogt
[734] ze nu onder myn Oogen niet meer lugten nog zien.
[735] Ik had ondertusschen veel moeite om wederom in slaep te
[736] geraeken, zoo kragtdaadig belemmerden my de vuistslaegen
[737] van *Leamina*; dog de noodzaekelykheid om myne gedagten
[738] met nuttere betragtingen te beezigen, verpligten my om dat
[739] leed te vergeeten. En de vrees voor de kwaede nagevolgen
[740] van dit geval, hoe konstig ik ook myne onnoozelheid zou
[741] willen belyden, deed my eensklaps voorneemen om den anderen
[742] dag heimelyk uit Trier te gaen, zonder andermael nae
[743] eenige Zilvere Leepels of Vorken om te zien, die gelyk men
[744] ligt zal gelooven, zints dat avontuurtje met meerdere oplettenheid
[745] zullen bewaekt geworden weezen.
[746] Met opzet hield ik my den anderen morgen ziek te Bed, om
[747] dus zoo veel moogelyk alle verdere nazoek en verhoor te myden;
[748] en om te beeter myn oogmerk in 't weggaen te bereiken.
[749] Het was niet te verwonderen dat *Leamina* zig ook onpasselyk
[750] hield, dog misschien om geheel andere redenen dan ik; want
[751] ik kon onvermeeten[751] zeggen, dat ik op haer Lighaem meede
[752] niet had misgespeeld[752].
[753] Den dag viel my buiten het geduurig bezoek dat ik van eenige
[754] meede-dienstbooden kreeg, die my nog het meest geneegen
[755] waeren, eevenwel zeer lang; en de vrees dat die gelegde grondslag
[756] van myne vryheid zomwylen mogt mislukken, maakten
[757] my banghartig[757] genoeg om bekommerd daar over te weezen.
[758] De tyd verstreek nogtans, en ik hoorden met blydschap het
[759] middaguur slaan dat alle de huisgenooten aen tafel gongen en
[760] dat ik myn slag wou waerneemen. Ik trok my aen met de
[761] kleederen[760] die ik naest myn Bed had leggen; want om in de
[762] Kinderkaamer andere te halen, dat was my niet geraaden,
[763] dewyl ik niet wist of *Leamina* daer misschien lag. Ik moest
[764] my uit dien hoofde getroosten om zonder Kruis of Munt[764] en
[765] met agterlaatinge van myn beste kleederen een goed heen
[766] koomen te zoeken; zonder te betrouwen op de wisselvalligheid
[767] van myn Meesters uitspraek over de gestoole Leepels en

751 *onvermeeten* - niet bluffend
752 *niet had misgespeeld* - had geraakt
757 *banghartig* - angstig
760 *Ik trok my aen met de kleederen* - Ik trok de kleren aan
764 *zonder Kruis of Munt* - zonder geld

[768] Vorken.
[769] Ik nam myn Schoenen in de hand en liep op myn Koussen
[770] nae om laag, daar ik ze aan de voordeur weederom aantrok,
[771] en opende dezelve zagjens en gong de straat op, laatende de
[772] Deur ongeslooten; dewyl ik my door het toetrekken van
[773] dezelve heel ligtelyk had konnen misgrypen[773]. Ik was ondertusschen
[774] bly om my in zoo verre voor alle kwaadgemeende
[775] vervolgingen bevryd te zien, en wel inzonderheid dat ik
[776] andermaal van de boosaardige *Leamina* was afgezonderd; die
[777] alleen myn ongeluk maar bedoelden, hoewel ik den aanlegster
[778] daar van was, en alleen my zelven had te wyten het verdriet
[779] dat my van haarent weegen was overkoomen. Niettemin verhoopten
[780] ik om nu voor altoos van haare teegenwoordigheid
[781] te moogen versteeken[781] zyn; en ik heb het genoegen gehad om
[782] haar nooit weeder te zien.
[783] Eenige straaten van Trier voortvaarende doorgeloopen hebbende,
[784] begon ik my dog te bezinnen, dat ik berooid zynde
[785] van Geld, geen grooten weg zou konnen afleggen; hierom
[786] moest ik andere middelen uitdenken om aan penningen te
[787] koomen. Myn goude Ketting had my daar toe niet ongeleegen
[788] geweest, dog *Leamina* had my dezelve den avond te vooren
[789] aan morzelen van den hals gerukt, en was verstrooit geworden
[790] zonder dat ik my daar over had derven bekommeren. Ik gong
[791] daarom tot een andere vond over en liep in een Winkel, daar
[792] ik zeer beleefdelyk aan de Huisvrouw zei, dat ik dien dag een
[793] Purgatie[793] had ingenoomen; en vroeg haar of ik in 't voorbygaen
[794] wel eens op 't Secreet mogt gaen want dat my de nood
[795] te sterk drong om nae myn eigen Huis te loopen. Dit wierd
[796] my toegestaan, dog in plaatze van myn gcvoeg te doen[796], trok
[797] ik een van myne rokken uit en pakten die gaauw in een bundeltje
[798] by een om ze te verkoopen; daar meede gong ik een
[799] agterpoort uit die juist open stond, en myn waar geveild hebbende,
[800] kreeg ik daar voor nog al een tamelyke stuiver[800] Geld.
[801] Zoo haast ik het zelve had ontfangen, spoeden ik my om buiten
[802] Trier te koomen; beschroomd zynde dat ik zomtyds mogt
[803] teegengehouden worden als ik langer binnen de muuren van
[804] die Stad vertoefden. Ik repten my toen ik buiten de Poort
[805] was, en keek nu en dan eens agter my om of ik ook nagezet

773 *misgrypen* - vergissen
781 *versteeken* - verstoken
793 *Purgatie* - bevordering van de stoelgang door een middel dat men inneemt
796 *myn gevoeg te doen* - mijn behoefte te doen
800 *een tamelyke stuiver* - tamelijk veel

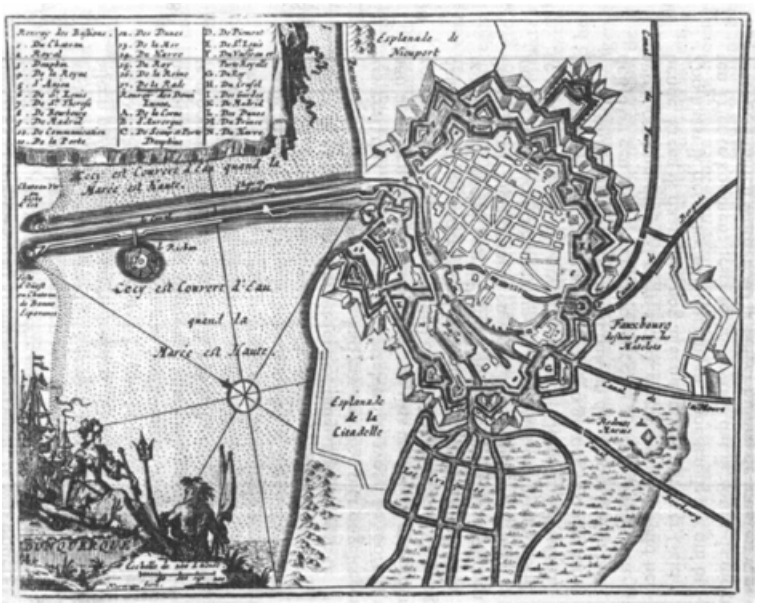
Esplanade de Nimport
Ceci est Couvert d'Eau quand la Marée est Haute.
Ceci est Couvert d'Eau quand la Marée est Haute.
Esplanade de la Citadelle

9. Duinkerken in de 18de eeuw. Zie pag. 130. (Foto: Universiteits-bibliotheek Amsterdam)

[806] wierd; maer niemand scheen zig om my te bekommeren en ik
[807] was zeer verblyd dat ik tot aan den avond myn weg onbelemmerd
[808] vervolgden. Ik nam nae een goed Avondmael gehouden
[809] te hebben myn nagtrust, en reisden den anderen morgen weer
[810] vroegtydig heen, zonder te weeten wat ik voor een Broodwinning
[811] zou omhelzen; alhoewel ik nae verloop van drie daegen
[812] wel ras tot een besluit kwam, en op nieuws voornam om met
[813] goed fatzoen in 't mannelyke gewaad te koomen; dewyl ik
[814] met de Vrouwelyke kleedye niet veel deegelyks zag uittevoe-
[815] ren.
[816] Gebrek aan Geld was weederom het beweegmiddel dat my
[817] noodzaekten om myne listige ondeugentheid de overwinning
[818] op myne hertstogten te geeven; want ik had alles verteerd, en
[819] de kleederen die ik aan had waeren my zoo benoodigd, dat ik
[820] 'er geen stuck van kon ontbeeren. Ik kon dan gemakkelyk de
[821] slaegen van *Leamina* vergeeten (waar van ik hier en daer door
[822] myne geleederen de pyn en het wee nog voelden) om myne
[823] Geesten op gewigtiger zaeken te scherpen, en te maeken dat
[824] ik in geen grooter deernis verviel.
[825] Met die gedagten liep ik dien dag nog wel twee Uuren verder
[826] als ik van zin was gewest; en ik vond goed om in een zeeker
[827] Dorp naby Hagenau myn nagtrust in de welgeleegenste Herberg
[828] te neemen, schoon ik geen heller[828] in myn zak had. Ik was
[829] verwonderd over het gewoel dat ik 'er in Huis hoorden, en
[830] vroeg aen een van de knegts die my de Deur openden, wat al
[831] dien omslag[831] te beteekenen had? Hy antwoorden my, dat de
[832] Dogter uit het Huis dien dag Getrouwd was en dat zy beezig
[833] waeren om het Bruiloft-feest te vieren. Ik dagt dat het my nu
[834] moejelyk zou vallen om Geherbergt te worden; dog den
[835] Waerd die juist nae[835] vooren kwam, zag my zoo vriendelyk aen,
[836] dat ik geen twyffel stelden of ik zou wel onthaald worden,
[837] gelyk het geschieden; want nae dat hy myn meening gehoord
[838] en dat ik hem zoo wat Kool[838] verkogt had weegens myn spade[838]
[839] komst, nam hy my onder den arm, en leiden my by het jong
[840] gezelschap dat 'er in een andere Kaamer by een vergaerd was,
[841] en welke al beezig waeren om zig aen Tafel te zetten.
[842] Ik zag meer als dertig paer Boeren en Boerinnen, onder welke

828 *heller* - Duitse munt ter waarde van een halve penning of een halve stuiver
831 *omslag* - drukte
835 *nae* - naar
838 *Kool* - smoesjes
838 *spade* - late

[843] de jong getrouwde byzonderlyk uitmunten; die ik terstond
[844] myn gelukwens gong doen, terwylzy verwonderd waeren wie
[845] dat ik was; dog ik liet de zorg om haar daar van te onderregten
[846] aen myn Leidsman over, die hun met korte woorden daar
[847] in voldeed. Vervolgens nam deezen gulhartige Broeder, die
[848] schoon hy Weduwenaer was eevenwel nog kittig en jeugdig
[849] genoeg geleek, my weer by de hand, en zei dat ik niet t'
[850] onpasse was gekoomen; want dat hy zonder myne gelukkige
[851] komst het werk van de jong genooden[851] met drooge lippen had
[852] moeten aanzien, en vond goed om zig dierhalven naast myn
[853] zyde aen den dis te zetten.
[854] Al die gulhartige meeningen behaagden my ongemeen wel, en
[855] ik begon my zelven reeds te vleyen dat ik by deeze omstandigheid
[856] wel tot myn doelwit zou konnen geraaken; en
[857] daarom nam ik voor om maar een vrolyke en onbekommerde
[858] houding te vertoonen, en deezen goethals die my zoo minnelyk
[859] bezag wat over[859] den tuin te leiden.
[860] De gemanierdheid die geduurende het mael in agt wierd
[861] genoomen was zeer gering, hoewel den Huisman van geen
[862] slegte afkomst geleek; dog zy hadden al wat in den hul[862] en dit
[863] deed hun wat vrypostiger weezen, in zoo verre dat het geduurig
[864] gelik en gestreel van myn Vriendelyke Huisman my den
[865] appetyt deed vergaan en zoo walgelyk maakten dat ik gaarne
[866] van zyn lastig byzitten zou hebben ontslaagen geweest; maer
[867] ik was ondanks my zelven verpligt, zoo ik hem niet wou vertoornen
[868] dat ik hem nae zyn welgevallen zig liet verzaadigen
[869] tot dat wy van de Tafel opstonden. Een elk was te zeer belust
[870] om weeder aan 't dansen te tyen[870], daer ik ook heel graag nae
[871] was[870], om hier door en met het uitregten van allerley grillen
[872] een deegelyk gewin te maaken.
[873] Had ik ondertusschen verwonderd gestaen over de zeldzaamheid
[874] van de verschillende voorwerpen die ik by 't inkoomen
[875] gezien had, en de belaggelyke leevenswys die 'er op dit Boerefeest
[876] omgong, keek ik nog benieuwder op over de koddige
[877] grimmassen die de danssende Partyen uithaalden. Ider dwong
[878] zig voor zyn Hoofd[877] om booven de andere uittesteeken, denkende
[879] dat zyne gaaven onnavolgbaar waeren; en 't geen daer

851 *het werk van de jong genooden* - het feest van de jonge echtgenoten
859 *over* - om
862 *zy hadden al wat in den hul* - zij waren al wat dronken
870 *tyen* - gaan
870 *nae was* - op belust was
877 *dwong zig voor zyn Hoofd* - deed zijn uiterste best

[880] aan ontbrak wist de Veel[880] in de volmaektheid te brengen, dat
[881] zy zig niet alleen te vreeden over hun zelven toonden maer
[882] aan eenige van de aanschouwers vroegen, of zy niet konstelyk
[883] te werk hadden gegaen? Hier uit zag ik, dat hoe gering imand
[884] van Geboorte is, zy nogtans met een zeekere hoovaardy en
[885] hoogmoed besmet zyn; waer mee zy boven anderen van haar
[886] gelyken den roem willen verdienen, meenende dat hun dezelve
[887] regtvaerdig toekomt.
[888] Ik had geen oogen genoeg om gestaadig het vertrek rond te
[889] kyken, en de nieuwigheeden te zien die zig op ider oogenblik
[890] voordeeden; waer in ik dog wel voornaementlyk door de Liefkoozingen
[891] van myn lastige Waard belet wierd. Ik ontrok my
[892] nogtans ten laasten aen die onophoudelyke minbetooningen
[893] en voegden my meede onder den hoop[893] aan den dans; daar ik
[894] dog wel haest myn genoegen van kreeg, en een andere tydkorting
[895] verzon om het gezelschap de slaap uit de oogen te
[896] houden. Ik zag 'er een party die daar al meede bezig waaren
[897] en onder welke inzonderheid myn verliefde Hospes door zyn
[898] geronk kwam uitteblinken: Een ander gedeelte zag ik in een
[899] byzondere hoek van de Kaamer zig met *Bachus*[899] verlustigen,
[900] en het scheen dat *Venus*[900] meede haar rol niet misspeelden. Ik
[901] merkten ook dat 'er by tusschenpoozingen een paar heimelyk
[902] wegsloopen en naderhand weer binnen kwaamen; nogtans
[903] behoefden ik niet te vraagen wat hunne alleenspraak zou
[904] weezen, en ik was tamelyk wel te vreeden dat ik daer geen
[905] deel aan kreeg.
[906] Eenige Boerinnetjes die my het vernuftigste geleeken lokten
[907] ik ter zyden, en gaf hun te kennen dat ik van voorneemen
[908] was om het Gezelschap te vermaaken; hoewel ik het alleen
[909] met inzigt[909] deed om daar door myn welvaard te betragten[909]. Wy
[910] gongen ongezien uit de Kaamer en verkleeden ons in allerei
[911] postuuren en kwaemen zoo danssende weer binnen, zonder
[912] dat ons imand voor deegelyk kon kennen; en dit voorbeeld dat
[913] niemand mishaagden, wierd wel ras van andere gevolgt. De
[914] jong-gehuuwde waeren meede niet eenkennig op dat stuck, en
[915] ik had my met deeze kortswyl zoo wel in de gunst van den
[916] Bruidegom weeten in te wikkelen, dat hy my zyne kleederen

880 *Veel* - vedel, d.w.z. viool
893 *onder den hoop* - bij de massa
899 *Bachus* - God van de drank
900 *Venus* - Godin van de liefde
909 *met inzigt* - met de bedoeling
909 *betragten* - behartigen

[917] liet aantrekken en dat hy de myne aendeed. Ik dagt het nu
[918] vergenoeg te hebben, en zei aan hem dat hy eerst in de
[919] Kaamer zou gaen en zien of hy gekend zou worden, dat ik
[920] dan wel volgen zouw; dog ik had heel andere gedagten dan hy
[921] meenden, en door het toedoen van zyne Bruid, gelukten ik
[922] volkoomen in mynen aanslag.
[923] Zy kenden[923] hem niet en geloovende dat hy zig hier of daar tot
[924] slaapen had neergelegt, gong zy met haere speelgenooden
[925] over al nae hem zoeken; het geen ik zoo ras niet gehoord had
[926] of ik sloop bedektelyk in de Bruiloftzaal daar zy was uitgegaan
[927] en alwaar haar Bruidegom in myne kleederen onder de
[928] gasten was. Ik trok hem ras aan een kant en zei hem aen 't
[929] oor, dat ik middel voor hem wist om met zyn Bruid wat te
[930] gaan uitrusten: Hy was heel gaarne van dat gevoelen, daar hy
[931] al lang op gedoelt zeide te hebben, en in 't heen gaen versprak
[932] ik, om als het tyd was hem te zullen roepen.
[933] Met dit zeggen liep ik heel ras de Kaemer weer uit, en nae 't
[934] vertrek daar het Bruidsbed was opgerigt, dat ik van te vooren
[935] al had bezien. Ik lei my met Kleederen en al daar op, en het
[936] leed geen drie minuten of ik zag de Bruid met haere speelmeisjes
[937] hier meede de Visitatie koomen doen: Ik veinsde te
[938] slaapen en genoegzaam bespeurende dat zy my voor haare
[939] wezentlyke Egtgemael nam, gaf ik geen teeken van ontsluimering[939];
[940] maar hield my zoo onverzadelyk aen 't snorken, dat de
[941] Bruid besloot om zig by my neer te leggen; doende alleen
[942] haar goude Ketting en eenige andere Juweelen met haer
[943] Bruidskleed af, en liet haar speelgenooden weg gaen.
[944] Terstond ontwaekten ik toen zy uit de Kaemer waeren, en
[945] dat de Bruid by my te Bed was gekoomen, nae dat zy het
[946] ligt had uitgeblaezen. Zy scheen 'er verheugd over en zei my,
[947] dat ik het heel wel begreepen had om op deeze wys van de
[948] Bruilofts-genooden ontslaagen te worden. Ik veranderden zoo
[949] veel als 't moogelyk was myn spraak nae die van haar gemael
[950] om haar te antwoorden, en zei al geeuwende en in 't uitstappen
[951] van 't Bed, dat ik my geheel ontkleeden wou en de Deur zorgvuldig
[952] toesluiten om door het gezelschap niet gehinderd en
[953] in onze minnelyke beezigheid verontrust te worden.
[954] Dit misleek haar niet, maar in teegendeel zy prees my dat gemak
[955] te neemen, en liet my met een enkelde Kus uit het Bed
[956] gaan, vertrouwende dat ik myn gezegde[956] gong agtervolgen, dog

923 *kenden* - herkende
939 *ontsluimering* - ontwaken
956 *myn gezegde* - wat ik gezegd had

[957] zy was het spoor daar ontrent heel byster, want ik liep reegelregt
[958] nae de Tafel daar zy de Juweelen had neergeleid, en waar
[959] van ik de plaats stiptelyk had afgezien toen zy haar ontkleeden.
[960] Ik stak dezelve ter loops in myn zak en liep nae de Deur om
[961] haar Bruidegom te roepen; die het geduld al was vergeeten[961], en
[962] schynt wel[962] uit mistrouwen aan de Kaamerdeur stond op te
[963] passen. Ik zei hem heel zagjens dat hy zyn Bruid in 't Bed zou
[964] vinden, en dat wy onze Kleederen daar nae wel weederom
[965] zouden krygen, en hier meê liet ik hem in, en ik gong nae de
[966] Bruiloftzaal; daar men nog eeven lustig aen 't huppelen was,
[967] zonder my te bekreunen[967] wat de jong-getrouwden malkanderen
[968] over onze verkleeding mogten zeggen.
[969] Ik maakten onderwylen geen groot geheim meer om te openbaaren
[970] wie dat ik was, schoon ik nog eenige oogenblikken
[971] myn rol in dat gewaad bleef speelen; en in 't heen gaen zei ik
[972] aan 't Gezelschap dat ik my weer gong herscheppen, en dat ik
[973] met hun een weddingschap wilden aangaen, dat zy my niet
[974] kennen zouden als ik nu weer binnen zou koomen. Ik maekten
[975] my afweezig om dat ik bedugd was voor 't aanbreeken
[976] van den Dag; en om niet belet te worden in myne uitvoeringen,
[977] zei ik, dat ik alleen moest weezen om my te verkleeden.
[978] Een ider bewilligden daar in en wisten niet te begrypen, op
[979] wat voor een wys dat ik zulks zou konnen doen. Ik kon hun
[980] die onbegrypelykheid gaarne toegeeven, en liet ze in die
[981] onzeekerheid; nademaal het voor my niet geraeden was om
[982] myn geheim te openbaaren.
[983] Zoo ras ik maer uit een iders gezigt was, zag ik maer nae een
[984] geleegentheid uit om buitens huis te koomen, dewyl ik niet
[985] langer voor hun de Zot wou speelen; en myn toeleg was enkel
[986] om met den dageraad in Hagenau te weezen, daer ik voor alle
[987] nazoek genoegzaem meenden gebergt[987] te zyn: Want ik had
[988] voorgegeeven dat ik dien Avond van Hagenou was afgekoomen,
[989] en dit zal zeekerlyk myne vervolgers misleid en een verkeerden
[990] weg hebben doen inslaen, zoo zy nae myn hebben
[991] willen zoeken. Dit weet ik 'er van, dat ik niemand in myn
[992] weg vond, die my den uitgang uit het huis betwisten; maer ik
[993] had nogtans de teegenspoed, dat ik kwalyk tien treeden buiten
[994] de deur gedaen had, of het was zoo duister dat ik het pad
[995] misten en onverzienst op iets neederviel, het geen zig op die

961 *die het geduld al was vergeeten* - wiens geduld al op was.
962 *schynt wel* - naar het scheen
967 *my te bekreunen* - mij te bekommeren
987 *gebergt* - veilig

[996] zwaarwigtige val begon te beweegen; en wat klaerder uit myn
[997] oogen ziende, zag ik dat het een jong paar uit het Gezelschap
[998] van de Bruiloft was, die met malkanderen haar vermaek in 't
[999] Gras genoomen hebbende, aldaer in slaap gevallen waaren.
[1000] Ik was merkelyk verleegen wat ik in deze omstandigheid zou
[1001] doen, dog myn geluk wilden dat zy te diep in slaep waeren
[1002] om te onderscheiden wat het geweest was; zoo dat ik my nog
[1003] ongekend agter een mishoop[1003] wist te verbergen. En een leege
[1004] Ton die ik by myne val had aangegreepen en ook overhoop
[1005] geraakt was, deed hun gelooven dat zy teegens dezelve
[1006] gestooten hadden, en dat die vervolgens op hun Lyf was over-
[1007] geslaegen.
[1008] Zy waeren nogtans verblyd, gelyk ik kon hooren dat haar de
[1009] val van de Ton had doen ontwaaken, en dat 'er niemand
[1010] ontrent was die hen bespieden. Hierom genoegden zy hun
[1011] met de ontfangene pyn, en nog een half Quartier-uurs dat zy
[1012] zig beezigden om dat gekreegene leed uit het geheugen te verjaagen,
[1013] deed hun eindelyk opryzen en nae binnen keeren;
[1014] waar over ik ten hoogsten te vreeden was, dewyl het my aanleiding
[1015] gaf[1014] om myn weg te konnen vervolgen. Want ik dorst
[1016] zoo lang zy daar bleeven geen voet verzetten en niet onderneemen
[1017] om uit myn schuilplaats te koomen; en daarenbooven
[1018] was ik te onkundig omtrent de geleegentheid[1018] van die
[1019] landstreek, dat ik geen anderen uitweg dorst kiezen om niet
[1020] verdoold te loopen[1020].
[1021] Met dubbele treeden[1021] kwam ik eevenwel met het opgaen van
[1022] de Zon in Hagenau, daer ik terstond een gouden Ring verkogt
[1023] om niet ontbloot van Geld te weezen; en nae dat ik zulks
[1024] verrigt had, kogt ik my een ander kleed voor dat van de Bruidegom
[1025] het geen ik met toegift[1025] van een Ducaat zeer voordeelig
[1026] verwisselden, en had alzoo geen nood om voor eerst in dat
[1027] vreemd gewaad bekend[1027] te worden.
[1028] Vier daagen die ik nog in Hagenau toebragt deeden my onder
[1029] de hand zeer gemeenzaam met myn Waard worden, en dezelve
[1030] maakten geen zwaarigheid om my op een zeekeren dag een
[1031] van zyne Paarden te leenen, om daar meede nae Straatsburg

1003 *mishoop* - mesthoop
1014 *aanleiding gaf* - gelegenheid gaf
1018 *geleegentheid* - plaatselijke gesteldheid
1020 *verdoold te loopen* - te verdwalen
1021 *Met dubbele treeden* - met dubbele snelheid
1025 *toegift* - bijbetaling
1027 *bekend* - herkend

[1032] te ryden; hem zeggende dat ik daar zaaken van het uitterste
[1033] gewigt te doen had, en dat ik den anderen dag op den avond
[1034] zou weederkoomen. Hy stelden zoo'n goed vertrouwen in
[1035] my, dat hy me alleen liet vertrekken; dog buiten de Stad zynde
[1036] nam ik den weg op Nancy, dewyl ik het te rugkeeren nae
[1037] Hagenau uit myne gedagten had geworpen.
[1038] Ik bleef niettemin dien geheelen dag op myn gemak voortryden,
[1039] beslooten hebbende om den anderen Morgen eerst
[1040] binnen die Stad te koomen; maer dit mogt my niet gebeuren,
[1041] alzoo 'er andere beschikkingen voor my opdaagden, die my
[1042] naderhand niet misvielen, toen ik 'er de nutte uitwerkzelen
[1043] van zag.
[1044] Ontrent het vallen van den avond dat ik gerustelyk in myne
[1045] eenzaamheid voort reed, bedenkende op welke wys dat ik
[1046] weederom in myn voorige luister zou konnen geraaken, hoorden
[1047] ik eenige Paarden agter my galoppeeren. Ik kon weegens
[1048] den donker niet bekennen wie my zoo sterk kwam naedraaven,
[1049] en of zy my al digt op den hals waaren; waarom ik een
[1050] innerlyke vrees kreeg, vermeenende dat ik door myn Hospes
[1051] wierd nagezet, die my een anderen weg op Straatsburg kwam
[1052] wyzen dan over Nancy. In die verbeelding dorst ik eevenwel
[1053] myn Paard de spooren niet geeven want ik zag weinig mogelykheid
[1054] om hem te ontryden[1054]; derhalven bleef ik myn gewoonelyke
[1055] draf maar houden, onderwyl verzinnende, wat ik myn
[1056] Hospes voor reeden zou geeven dat ik nae Nancy gong, als hy
[1057] my kwam agterhaalen.
[1058] Byna had ik myn besluit daar over genome, of ik zag dat drie
[1059] perzoonen te Paard my met de Pistool in de hand gebooden
[1060] om aftezitten[1060] en myn Goudbeurs aan hun overte geeven. Ik
[1061] begreep toen wel dat dit Straatroovers waaren, maar het deed
[1062] my nogtans de Couragie[1062] hebben om een Pistool te trekken en
[1063] die geweldenaars aftekeeren[1063]; hoewel het tot myn geluk was
[1064] dat den haan niet overgong, want die had myn leeven gekost,
[1065] daar ik nu dit moordtuig weer heimelyk wegstak, zonder dat
[1066] het een van hun drien was ontwaar geworden. Evenwel vertoornden
[1067] ik ze door myne betoonde traagheid om hen te
[1068] gehoorzaamen, zoo dat ik geweldelyk van de Booswigten omcingeld
[1069] wierd; en nae dat ik van myn Paard was gestapt en
[1070] myne waapenen had overgegeeven, naamen zy my alles af, tot

1054 *ontryden* - ontvluchten
1060 *aftezitten* - af te stijgen
1062 *Couragie* - moed
1063 *aftekeeren* - van me af te weren, terug te doen wijken

op myn Hemd, dat ik met groot bidden nog maar behieuw[1071].
Dit was het eenigste dat myne Vrouwelyke kunne maar kon
bedekken, en zonder den avond die nu ter deegen gevallen
was, zou zulks weinig daar toe geholpen hebben; dog ik had
dan misschien met meerder ontzag behandeld zyn geworden.
Nogtans verkoos ik liever den staat daar zy my in gelaaten
hadden, voor die welke ik by haar zou genieten; aangezien
het maar booswigten waaren en op hunne Edelmoedigheeden
niet te betrouwen was.
Sy[1080] reeden ondertusschen met een grooten snelheid weg, en
lieten my alleen myn lot overpeinzen; daar ik tog reeden had
om mismoedig over te weezen. Ik drentelde nietteegenstaande
met diepe gedagten den weg nae Nancy weer op, gerust
schynende dat ik geen slimmer[1084] weedervaaren dien avond kon
hebben; en ik had ontrent een vierendeel Uur zoo geloopen
bekleumd zynde van koude, dewyl het diep in de herfst was,
wanneer ik imand een dwarsweg zag uitkoomen. Ik liep 'er
nae toe om te weeten of het vriend of vyand was; dog de
Perzoon my voor een Geest aanziende, week te rug en begon
zig te Kruyssen[1090], tot dat ik teegens hem sprak en het leed
bekende[1091] dat my zoo kort was overkoomen. Hy trad toen nader
by en zei my dat hem zulks niet verwonderde, alzoo de
weegen daar om heen zeer onveilig waeren; en ziende dat ik
byna verstyfd van koude was, verzogt hy dat ik met hem in
zyne wooning zou gaen, die daer heel naby was geleegen.
Ik nam het vriendelyk verzoek van deezen landman[1096] aan, en
zoo haast wy in zyn Huis gekoomen waeren, deed hy my een
Broek en een wambus[1098] aantrekken, en plaatsten my by een
goed vuur dat hy liet stooken om my weeder te doen bekoo-
men.
Zyne nieuwsgierigheid om te weeten wat voor een Perzoon
dat ik was, en met welk inzigt dat ik myn reis over deeze
landstreek nam, blonk wel haast uit[1103]; en hy vroeg my toen ik

1071 *behieuw* - behield
1080 *Sy* - lees: Zij
1084 *slimmer* - erger
1090 *Kruyssen* - een kruis slaan
1091 *bekende* - bekend maakte
1096 *landman* - boer
1098 *wambus* - wambuis, herenkledingstuk dat het lichaam van de hals tot aan het middel bedekt
1103 *blonk wel haast uit* - straalde ervan af

[1104] wat spraakelyker[1104] wierd, of ik nu wel middel zou weeten om
[1105] myn oogmerk te bereiken en myn reis te konnen vervolgen?
[1106] Ik antwoorden hem van neen, zeggende dat ik geen wissels[1106]
[1107] onderweegen moest ontfangen, want dat ik de onvoorzigtigheid
[1108] had gehad toen ik van Huis gong om myn geheele rykdom
[1109] by me te steeken; en dat ik daar van beroofd zynde nu
[1110] niet anders dan op de Edelmoedigheid van hem en andere
[1111] welmeenende luiden te hoopen had. Ik kon nogtans wel zien
[1112] dat 'er by deezen eenvoudige Landman niet veel gewin te
[1113] haalen was, maar ik bedoelden alleen myn zeggen[1113], om met
[1114] een kleyne behulpzaamheid van hem tot in Nancy te
[1115] koomen; daar ik vermeenden[1115] om dan wel beetere voortgangen
[1116] te zullen maaken.
[1117] Ondertusschen beloofden my deeze meedelydende Boer, dat
[1118] hy zoo veel als zyn krank[1118] vermoogen maer eenigzints zou
[1119] konnen toereiken my behulpelyk zou weezen; en met die verzeekering
[1120] van hem naamen wy met zyne twee Dogteren een
[1121] klein Avondmael, en ik moest daer op voor lief neemen, zeide
[1122] hy, om het Bed met hem te verdeelen[1122], dewyl hy 'er niet meer
[1123] dan twee in zyn huis had, en waer van zyne Dogteren het
[1124] andere beezigden. Ik bedankten hem voor zulk een edelhartige
[1125] aanbieding, en voer hem weederom te gemoet[1125], dat ik hem
[1126] geen ongemak wou geeven, dat ik my gaerne met wat Stoô[1126]
[1127] zou behelpen; dog deeze geriefelyken[1127] Gryzaard het weezentlyke
[1128] van myne weigering niet vattende, begeerden daer niet in
[1129] te bewilligen, en noodzaakten my om aen zyne verlangens te
[1130] gehoorzaamen.
[1131] Men kan ligtelyk oordeelen met welk een vrees dat ik weederom
[1132] bekneld wierd, toen de tyd van onze Nagtrust aenkwam.
[1133] Ik moest regtschaapen bevreest weezen voor het ontdekken
[1134] van myne kunne; en ik kan zeggen, dat het my niet geheugd
[1135] dat ik ooit zoo verleegen als doenmaals was. Het bange zweet
[1136] brak my van alle kanten uit en myne beteutering[1136] nam

1104 *spraakelyker* - spraakzamer
1106 *wissels* - gedagtekende geschriften waarmee geld verkregen kon worden
1113 *ik bedoelden alleen myn zeggen* - mijn woorden waren alleen bedoeld om
1115 *vermeenden* - meende
1118 *krank* - geringe
1122 *verdeelen* - delen
1125 *voer...te gemoet* - zei
1126 *Stoô* - lees: stro
1127 *geriefelyken* - dienstvaardige
1136 *beteutering* - verlegenheid

[1137] overhands[1137] toe; dewyl het my onmogelyk toeleek om een
[1138] bekwaame uitvlugt te bedenken, die my van 't byslaapen met
[1139] den Boer met reedelykheid kon ontheffen.
[1140] Den Ouden Vader zyne Dogteren den Zeegen gegeeven hebbende
[1141] bleef met my alleen, en begon zig zonder ceremonie te
[1142] ontkleeden en zyn gewoonlyk Gebed te doen; binnen welke
[1143] tyd myne beschroomdheid haere volmaekte toppunt bereikten,
[1144] en daer bleef geen middelweg open om verschoont te
[1145] blyven van by myne behulpelyke Waard[1145] te slaapen of myne
[1146] kunne te verbergen. Ik moest daerom tot een vast[1146] besluit
[1147] koomen, en bemerkende dat den goeden man het Slot van
[1148] zyn Gebed naderde, het welk hy overluid bad, maakten ik
[1149] een begin om myn Wambus uittetrekken en sprong vervolgens
[1150] kloekmoedig te Kooi, daer ik doe myn Broek eerst uitdeed;
[1151] en my onder de Deekens gelegt hebbende, eer dat myn byslaap
[1152] meede te Bed kwam, gebruikten ik de voorzorg om my
[1153] zoo digt in myn hemd te baakeren[1153] als het moogelyk was, en
[1154] zag doen met getrooste Oogen[1154] den Godvrugtige Huiswaerd
[1155] ook nae Bed koomen; die al veel te bestellen had eer hy zig
[1156] aen de slaep dorst ondergeeven.
[1157] Hy het ligt uitdoende wensten my een goeden Nagt, terwyl ik
[1158] met de grootste waakzaemheid het meeste gedeelte van den
[1159] Nagt wakker bleef om myne Vrouwelyke ontdekking te
[1160] beletten; dog de vermoeidheid van 't geen ik dien voorleeden
[1161] Dag had uitgestaan, kneep my onverwagts de Oogen toe, en
[1162] deed my niet eer ontwaaken dan in den Morgenstond dat het
[1163] al redelyk dag was.
[1164] Grootelyks had ik reeden om toen myne zorgeloosheid te
[1165] beklaagen, want niet alleen dat my de Deekens van 't Lyf
[1166] waeren, maer ik bespeurden doen ik nog kwalyk myn Oogen
[1167] had ontslooten dat ik geheel nakend lag; zonder dat ik kon
[1168] begrypen door wal toedoen dat het kon geschied weezen. Ik
[1169] rees van verbaastheid zeer schielyk over end, dugtende dat ik
[1170] welligt door den Huisman of zyne Dogteren kon verspied
[1171] worden, en trok derhalven myn Broek en Wambus van den
[1172] voorigen Avond weer aen en stapten den Bed uit om nae 't
[1173] huisvolk te zoeken; dog ik had naauwelyks myn Beenen op
[1174] de Vloer gezet, of ik hoorden in een ander Kaamertje heel

1137 *overhands* - hand over hand
1145 *behulpelyke Waard* - behulpzame gastheer
1146 *vast* - definitief
1153 *baakeren* - wikkelen
1154 *getrooste Oogen* - gerustgestelde ogen

[1175] luid spreeken. Ik meenden dat de Vader eenige moeyelykheid
[1176] teegens zyne Dogteren had, en dit deed my in stilte het
[1177] beschot naderen om eens te luisteren waer over dat toekwam[1177];
[1178] weinig vermoedende dat ik als Vrouw was ontdekt geworden,
[1179] en dat zy daer over met malkanderen raadpleegden. Ik hoorden
[1180] onder anderen dat de Vader zeide: *Is het moogelyk myn*
[1181] *Kinderen dat het bedrog in de Weereld zoo groot kan weezen,*
[1182] *en dat 'er zoo veel listigheid in een Vrouw steekt! ge zult niet*
[1183] *wel hebben gekeeken Vader* (viel hem een van de Dogters
[1184] daer op in) *en schoon zy een Vrouwsperzoon is kan men nog*
[1185] *niet weeten welke noodzaakelyke reeden zy heeft om zig als*
[1186] *man aan te stellen[1186]. Dat beken ik Zuster* (zei de andere Dogter
[1187] heel snippig[1187] daar teegen) *maar ik moet immers voor de waarheid*
[1188] *houden, wat ik met myn eigen Oogen zie; en gy kunt*
[1189] *zelfs[1189] nae binnen gaen, zoo gy ons niet wilt gelooven, en zien*
[1190] *of Vader en ik geen gelyk hebben, want ze leid heel bloot*.
[1191] Terstond kwam zy nae binnen gelopen, niet willende aanneemen
[1192] wat haar Vader en Zuster haer zeiden; dog zy stond zoo
[1193] verweezen[1193] als ik, doen zy de deur inkwam, en dat zy my
[1194] bezig vond om myne koussen aen te trekken. Zy wensten my
[1195] al staamelende een goeden Morgen, en ik beantwoorden ze op
[1196] de zelfde toon, zeer verblyd zynde dat ze geen verdere reeden
[1197] teegens my voerden, maer weederom zoo schielyk te rug
[1198] keerden als zy was gekoomen; neemende om welstaenshalven
[1199] jets[1198] van de Wand meede om te toonen dat zy niet agterdenkelyk[1199],
[1200] en om andere oorzaaken binnen kwam.
[1201] Ik vertrouwden dat ik nu nog meer van hunne zaamenspraak
[1202] zou hooren, maer zy zweegen eensklaps op het te rug
[1203] koomen van deeze Dogter, die haer zeekerlyk een wenk gaf;
[1204] en ik zag alleen den Huiswaard verschynen, welke nogtans
[1205] niet het geringste van zyne ontdekking liet blyken; maar die
[1206] nae een zobere ontnugtering[1206] met ons beiden genoomen te
[1207] hebben aen my verzogt, of ik geneegendheid zou hebben om
[1208] nog eenige daagen by hem door te brengen, dewyl hy dan
[1209] mogelyk middel zou weeten om een kleine reispenning by

1177 *toekwam* - handelde
1186 *aan te stellen* - voor te doen
1187 *snippig* - scherp
1189 *zelfs* - zelf
1193 *verweezen* - verlegen
1198 *welstaenshalven jets* - voor de goede indruk iets
1199 *agterdenkelyk* - achterdochtig
1206 *ontnugtering* - ontbijt

[1210] zyn Vrienden voor my te beschaaren[1210]. Ik kon uit dit eenvoudig
[1211] zeggen zyn regte meening niet bedoelen[1211], maer hield hem
[1212] mistrouwelyk[1212] verdagt, dat hy geen goed met my in 't zin had;
[1213] nogtans bewilligden ik in zyn voorstel, en dankten hem slegts
[1214] voor zyne heussche meeningen, en nam vastelyk voor om de
[1215] voorzigtigheid te gebruiken, van my zyne goed of kwaedwillige
[1216] aenbiedingen te onttrekken.
[1217] Wy hielden ons onderwylen beezig om een wandeling over
[1218] zyne vrugt-akkeren te doen, daer wy ook zyne Dogters aen
[1219] den arbeid vonden, en binnen welke tyd wy onverschillige[1219]
[1220] reedenen teegens malkanderen voerden; schoon ik oplettelyk
[1221] genoeg van hun drien bekeeken wierd, om te gelooven dat
[1222] myne kunnen tot hunne kennisse was gekoomen. Ik zag eevenwel
[1223] geen geleegentheid om die nieuwsgierigheid voor eerst te
[1224] ontgaan, en daerom bleef ik myn geleider het overige van den
[1225] dag in den landarbeid behulpelyk; die ik van ter zy den[1225]
[1226] bemerkten dat my tot een opentlyke bekentenis van myn
[1227] weezentlyke Perzoon zogt uittelokken; dog de Vos was hem
[1228] te loos en hy moest onverrigter zaake daar van afzien, en zig
[1229] genoegen om als de voorigen Avond weederom met my te
[1230] Bed te gaen.
[1231] Hoewel ik toen duidelyk genoeg wist, dat hy my voor een
[1232] Vrouwsperzoon kon; maakten ik eevenwel geen zwaarigheid
[1233] om by hem te liggen; en 't scheen dat hy mede niet eenkennig
[1234] was om zonder my zyne gevoelens open te leggen insgelyks
[1235] by my te Bed te koomen; en 't verwonderde my te meer dat
[1236] hy het deed, om dat zyne Dogteren zoo wel als hy zelfs
[1237] wisten dat ik een Vrouwsperzoon was. Ik bezorgden my dog
[1238] van myn kant voor[1237] al het geene de zeedigheid tusschen ons
[1239] beiden kon kwetzen, maar ik was tog niet in staat om my
[1240] voor het inslaapen te bewaaren; en ik bespeurden den
[1241] anderen Ogtend aen 't gesprek dat ik in myne eenzaemheid
[1242] met den Ouden Vader had, dat ik my in 't overluid droomen
[1243] (myn aangekreegene[1243] kwael) weer merkelyk was te buiten
[1244] gegaen, en dit deed hem wat diepzinniger nae myne gevallen

1210 *beschaaren* - bezorgen
1211 *zyn regte meening niet bedoelen* - zijn juiste bedoeling niet opmaken; bedoelen: vaststellen
1212 *mistrouwelyk* - uit achterdocht
1219 *onverschillige* - onbetekenende
1225 *ter zy den* - lees: ter zyden
1237 *Ik bezorgden my...voor* - Ik vreesde
1243 *aangekreegene* - opgelopen

[1245] vraagen.
[1246] Een tusschen bezoek dat wy niet ten onpasse van een ander
[1247] Landman kreegen, verblyden my meer dan hem; en 't gaf my
[1248] geleegentheid om my in stilte weg te maaken. Hy had eenige
[1249] gewigtige zaaken met deeze meedebroeder van hem te
[1250] beschikken, die my zoo haast nog niet vereffenen konden; en
[1251] zyn Dogteren in 't veld weezende, was 'er niemand die myne
[1252] voetstappen navolgden om te zien waer ik heen liep. In 't
[1253] drukste van hunne onderhandeling sleurden[1253] ik heimelyk weg,
[1254] en maakten dat ik alvoorens nog eenige leevensmiddelen by me
[1255] stak om onderweg van te Leeven, dewyl ik geen geld had om
[1256] myne nooddruft[1256] te koopen.
[1257] Ik lei dien dag al een verre weg af, hoewel niet mogelyk om
[1258] binnen Nancy te komen, want ik was nog ruim twee Uuren
[1259] van die Stad af; en of schoon ik geen geld had om in een
[1260] Herberg te konnen gaan, schaamden ik my nogtans om in het
[1261] Hooy myn nagtrust te neemen, nietteegenstaande dat ik het
[1262] van myn Leeven wel meermaalen gedaan had, dog ik steunden
[1263] te zeer op myne practyken en dagt het gemak rykelyk
[1264] zoo goed als het ongemak te konnen verdraagen; en ten
[1265] anderen was het te guur weer om my aan de boosaardigheid
[1266] van de Lugt bloot te stellen. Ik gong daarom met een gerustelyke
[1267] stap nae het eerste Dorp dat ik in myn weg ontmoeten
[1268] zou, meenende aldaar den Nagt over te blyven; dog ik had
[1269] geen honderd treeden met dat inzigt gedaen of ik hoorden
[1270] van verre een verschrikkelyk misbaar, verzeld van eenige
[1271] geweerschooten, die my een opregte vrees aanzetten. Ik wist
[1272] niet of ik te rug gaan dan wel myn weg vervolgen zou; want
[1273] ik twyffelden niet of het waaren boosdoenderen die op
[1274] imand jagt maakten; en schoon ik haveloos genoeg gekleed
[1275] was om voor hunne geweldenaryen niet bedugd te weezen,
[1276] had ik tog een innerlyke schrik om myn weg nae de Vegtplaats
[1277] te neemen. Ik deed het eevenwel, maar hoorende dat
[1278] 'er verscheidene van den hoop my in 't gemoet[1278] kwaamen
[1279] ryden, verstopten ik my met 'er haast ter zyden in de struiken
[1280] die aan den weg waaren; geen lust hebbende om andermaal
[1281] van zulke onhebbelyke gasten aengerand te worden.
[1282] Zy reeden met hun Elven myn verbergplaats[1282] voorby zonder
[1283] my te zien, schoon het niet volkoomen duister was; en my

1253 *sleurden* - ging langzaam; hier: sloop
1256 *nooddruft* - levensbehoeften
1278 *in 't gemoet* - tegemoet
1282 *verbergplaats* - schuilplaats

[1284] dogt dat 'er de drie kneevels[1284] onder waaren die my twee daagen
[1285] te vooren zoo onvriendelyk mishandeld en het middel
[1286] benoomen hadden om myn reis nae Nancy te konnen vervolgen.
[1287] Ik bekommerden my dog weinig om het zeekere daar
[1288] van te weeten, en liet ze ongemoeid gaan, tot dat ik ze niet
[1289] meer zag, wanneer ik weederom te voorschyn kwam en
[1290] verder opgong[1290]; niet bevroedende dat ik de uitwerkzelen van
[1291] hunne Bloeddorstige baldaadigheid zoo ras zou ontmoeten;
[1292] alhoewel ze tot de beeterschap van myn staat dienden: En ik
[1293] had inderdaad myn daar opkoomende[1293] welvaaren aan deeze
[1294] kwaaddoenders te danken.
[1295] Geen halfquartier-uurs had ik met een belaadene bangigheid[1295]
[1296] zeer snel geloopen, denkende dat 'er zomwylen nog eenige
[1297] van die booswigten hier of daar verschuild mogten leggen, of
[1298] ik zag verscheide lyken in myn gangpad[1298]. Ik verbaasden 'er van
[1299] dewyl ik 'er geen gedagten op had; maar ziende dat zy onbeweegelyk
[1300] laagen, nam ik de stoutigheid om ze met naaukeurigheid
[1301] te overzien, vertrouwende dat ik misschien nog wel
[1302] een Fortuyntje zou konnen maaken, als zy iets verborgen by
[1303] hun droegen; dog ik vond niets het geen my eenig gewin kon
[1304] uitleeveren[1304], want zy waaren ten meestendeele ontkleed.
[1305] Ik verschrikten ondertusschen toen ik beezig was om de tweede
[1306] te betasten, dat hy eenige teekens van leeven gaf, en ik sprong
[1307] van benaauwdheid wel drie voeten[1307] te rug; nogtans bleef ik
[1308] een geruimen tyd in die gedaante om te zien wat voor beweeging
[1309] dat deeze verstorvene verder zou maaken; en ik bemerkten
[1310] dat hy zig van langzaamerhand nog meer begost te verroeren
[1311] en op te heffen, en zelfs eenige zugten te laaten die
[1312] my door de Ziel gongen. Ik nam dog eevenwel de vlugt niet,
[1313] maar naderde in teegendeel den geenen die met de Dood te
[1314] worstelen lag, om hem myne zwakke hulp toe te brengen; en
[1315] deeze scheen verheugt te weezen toen hy bespeurden dat ik
[1316] hem was toegedaan. Hy hakkelden eenige woorden teegens
[1317] my, waar uit ik zoo veel kom begrypen, dat hy my voor de
[1318] Edelmoedigheid die ik aan hem werkstelligden bedankten; en
[1319] zyne kwetzuuren, die hy my flaauwelyk aanwees, met de ge-

1284 *kneevels* - kerels
1290 *opgong* - er...heenging
1293 *opkoomende* - ten deel vallende
1295 *met een belaadene bangigheid* - gebukt gaand onder de angst
1298 *in myn gangpad* - op mijn weg
1304 *uitleeveren* - opleveren
1307 *voeten* - voet, oude lengtemaat van ongeveer 30 centimeter

[1320] scheurde hemden van de andere vermoorden nae myn uitterste
[1321] vermoogen gestopt hebbende, zag ik dat hy merkelyk
[1322] begon te herleeven.
[1323] Ruim anderhalf Uur dat ik beezig was om hem te verbinden
[1324] en tot zig zelven te doen bekoomen, herkreeg hy dog zoo veele
[1325] kragten, dat hy ondernam om met my nae 't eerste Dorp te
[1326] gaen, daar wy dog eerst in de nagt aankwaamen; want nietteegenstaande
[1327] dat hy op myne Schouderen leunden en dat ik
[1328] hem heel steevig onder de armen hield, moest hy veele tusschenpoozingen[1328]
[1329] neemen eer hy zoo wyd kon koomen, dewyl
[1330] hy t'elkens ademloos wierd.
[1331] Dit beletten ook dat hy onderweg niet veel met my sprak,
[1332] schoon hy wel geneegentheid daar toe betoonden, maar ik
[1333] kon van al het geen dat hy my zei, het vierdendeel niet begrypen;
[1334] en ik genoegden my alleen dat ik hem op onze aankomst
[1335] in 't Dorp in een Herberg bragt en te Bed bezorgden, doende
[1336] terstond den Dorp-meester[1336] by hem haalen om zyne Wonden
[1337] na te zien; die hoewel zy niet dodelyk waaren, nogtans door
[1338] den Heel-meester van aangeleegentheid wierden geoordeeld[1338].
[1339] Ik twyffelden midlerwyl niet of myn belang bragt het meede
[1340] om deeze ongelukkige met myne trouwhertige gedienstigheid
[1341] voortestaan[1341]; en myn geweeten zulks van zig geevende, verzetten
[1342] ik geen voetstap uit de Kaamer daer hy lag, maar bleef
[1343] hem zoo welmeenende oppassen als of ik zyn Dienaar was
[1344] geweest, zoodanig, dat ik 'er myn eigen over verwonderden.
[1345] Ik vergat 'er zelfs myn perzoonelyk welvaaren door en de
[1346] vraag was, of het niet te dugten stond, dat zoo ik hier de rol
[1347] van Lakye bleef speelen en den Boer die ik ontloopen was my
[1348] te missen kwam, of ik van hem niet agtervolgt en hier gevonden
[1349] kon worden? Dit voorzag ik dog niet, en myne gedagten
[1350] waaren alleen bezet om deezen patient behulpelyk te blyven,
[1351] wiens gelaat my jets gelukkig voorspelden; ten minsten ik
[1352] verbeelden 't my, en de uitkomst deed zien, dat ik me in
[1353] myne meeningen niet had misgreepen.
[1354] *Corando* (zoo was deezen Heer zyn naam) sliep ondertusschen
[1355] dien geheelen nagt tamelyk wel, en was merkelyk
[1356] gebeeterd toen hy des Morgens ontwaakten; het geen hy aan
[1357] myne zorgvuldigheid toeschreef, zonder dewelke hy zeide,

1328 *tusschenpoozingen* - rustpauzes
1336 *Dorp-meester* -heelmeester, dokter van het dorp
1338 *van aangelegentheid wierden geoordeeld* -voor ernstig werden gehouden
1341 *voortestaan* - te beschermen

[1358] dat hy wiskunstig op het Slagveld zou gestorven hebben, dewyl
[1359] hem al een meenigvuldigen Bloed was ontloopen[1359]. Ik kon
[1360] zonder betraande Oogen de omhelzingen van *Corando* niet
[1361] beantwoorden, van wien ik zoo veele teekenen van dankbaarheid
[1362] ontfing, dat ik van dat oogenblik aan besloot om hem in
[1363] alle Weereld-deelen te volgen; dog myn aangeboorene en
[1364] ondeugene Natuur, die alleen tot de hebzugt was gesleepen,
[1365] liet my zoo geveinsdelyk spreeken; gelyk het daar nae maar al
[1366] te duidelyk bleek aan de mishandeling die ik myn weldoender
[1367] aandeed.
[1368] Hy was een Jong Heer en een Fransman van geboorte, wiens
[1369] Rykdommen hem verpligten eenige vreemde Landstreken te
[1370] bezoeken, om zig daer door in alle welgemanierde zeeden te
[1371] beschaeven; dog hy had den voorigen Avond het ongeluk
[1372] gekreegen om zyn Broeder met nog een aenverstorven Vriend[1372]
[1373] en hunne Lakyen door de Moordadige Handen der struikrovers
[1374] te verliezen, en die bitterheid nu wat diepzinniger overzienden,
[1375] en van zyn volmaekste reisgezelschap dat hy kon
[1376] hebben versteeken zynde, deed het *Corando* zeer teerhartig
[1377] schryen, niettemin dat[1377] ik hem met de nadrukkelykste reeden
[1378] van die droefheid zogt afte brengen. Ik moest hem zyn genoegen
[1379] daer in laeten[1378]; en drie daagen dat hy hun elendig noodlot
[1380] beweenden, deeden eindelyk die treurhartigheid afneemen,
[1381] en *Corando* wat blygeestiger worden toen hy hoorden, dat ik
[1382] de plaets van zyn verstorvene[1382] dienaer vervullen wilden; want
[1383] ik gaf aen hem voor dat ik een ongelukkig Jongman was, die
[1384] Ouderloos weezende zyn Brood by de vreemde[1384] gong zoeken.
[1385] Ik zei hem ook, dat ik nog heel jonk en kwalyk Zestien
[1386] Jaaren Oud was, hoewel ik byna de Vyf-en-twintig bereikten;
[1387] dog ik moest zulks wel voorgeeven, om dat myn jeugdig
[1388] gelaet en de weinige manlykheid die aen my te zien was, my
[1389] anderzints verraaden en verdagtelyk zou hebben gemaakt.
[1390] Vyftien daagen dat *Corando* tot zyne volkoomene herstelling
[1391] in dit Dorp moest blyven, deeden hem onderwylen op middelen
[1392] uitzien om zyne reis over Holland nae Engeland te kon-

1359 *hem al een meenigvuldigen Bloed was ontloopen* - hij al veel bloed had verloren
1372 *aenverstorven Vriend* - familielid die na het overlijden van zijn ouders door hem was opgevoed
1377 *niettemin dat* - ofschoon
1378 *zyn genoegen daer in laeten* - zijn gang laten gaan
1382 *verstorvene* - overleden
1384 *by de vreemde* - in den vreemde

[1393] nen voortzetten; en het geluk wilden dat hy in Toul Vrienden
[1394] had die zyne Ouderen zeer wel kenden, en aan wien hy van
[1395] hunnent weegen Brieven van voorschryving[1395] had aftegeeven,
[1396] om hem des noods met eenige reispenningen te gerieven. Dien
[1397] inhoud wist *Corando* dog niet, maer het bleek by de uitkomst
[1398] wat 'er instond, en hy zond my alleen met dezelve nae die
[1399] Stad en liet daar by weeten in wat elendige toestand dat hy
[1400] geleegen was; en ik kon op myne ontfangst by die Luiden
[1401] zeer wel bespeuren, dat *Corando* in zyne Letteren[1401] merkelyk
[1402] tot myn voordeel had gesprooken.
[1403] De behulpelykheid die zy aan hem beweezen, week niet voor
[1404] de vriendelykheid die zy aan my betoonden; want niet
[1405] alleen dat hy met een goede Wissel van hun voorzien wierd,
[1406] maar hy was daarenbooven verpligt om nog wel vier weeken
[1407] aan het Huis van die welmeenende door te brengen; die hem
[1408] niet dorsten laaten vertrekken uit vreeze dat hy door het neemen
[1409] van een al te groot ongemak, onderweegen mogt instorten
[1410] en zyn zelven maar nadeel toebrengen. *Corando* was ook
[1411] van dat gevoelen, aenmerkende dat het Wintertyd was en dat
[1412] hy tyds genoeg had om zyne nieuwsgierigheid in 't bezien van
[1413] andere Landen te voldoen; en derhalven liet hy zig met weinig
[1414] moeite gezeggen, dewyl hy begreep dat hy ook rykelyk
[1415] die tyd benoodigd had om zig weeder van alles te verzorgen.
[1416] Ik had ondertusschen niet veel Hoofdbreeken van doen om
[1417] een volmaakt Lakei te verbeelden, dewyl ik in een byzondere
[1418] Kaamer en alleen sliep; dog ik had in den beginnen eevenwel
[1419] veel moeite om *Corando* in myn denkbeeld te brengen, die
[1420] nog een tweede Lakei op reis wou hebben, en begeerden dat
[1421] ik hem als Kaamer dienaar zou verstrekken[1421]. Ik wierp[1421] dit van
[1422] de hand, nadien de ongeleegentheid my zomtyds zou noodzaaken
[1423] om by de andere Knegt te slaapen, en my alzoo in een
[1424] haggelyke omstandigheid met dezelve stellen; waar door
[1425] myne kunne onteegenspreekelyk weeder in gevaar zou raaken
[1426] om ontdekt te worden.
[1427] *Corando* zyne Vrienden met my toestemmende dat men niet
[1428] beeter dan van eene Dienstbôo gediend kon worden, zoo als
[1429] zy hem van ter zyden lieten blyken, maakten dat ik hem ten
[1430] eenemaale in myn belang overhaalden, en dat ik alleen zyn

1395 *Brieven van voorschryving* - aanbevelingsbrieven
1401 *Letteren* - brief
1421 *verstrekken* - dienen
1421 *wierp* - wees

[1431] Dienaar bleef; het geen my van alle ingezoogene[1431] zwaarigheeden
[1432] op dat stuck[1432] verlosten, en my 't genoegen gaf om *Corando*
[1433] nae myne zinlykheid te bestieren[1433]; wiens lieftalligen inborst
[1434] my al meenige weldaaden van hem deeden gewinnen,
[1435] ziende dat ik hem met de uitterste bestiptheid gehoorzaam-
[1436] den.
[1437] Zulke kenteekenen van zyne geneegentheid deeden my niet
[1438] mangelen[1438], om hem met een ongeveinsde getrouwzaamheid te
[1439] dienen, en myne onverzadelyke begeerlykheid te dempen; en
[1440] waarlyk dien staat scheen my nog de gelukkigste te weezen,
[1441] die ik geduurende myn Leeven bekleed had. Ik zou ook nimmermeer
[1442] van die billyke gevoelens afgestapt en *Corando* als
[1443] Lakei verlaaten hebben, zoo het kwaed Gezelschap dat ik in
[1444] Engeland aantrof, my niet van langzaamerhand weeder tot
[1445] myne verfoeyelyke en voor heen gepleegde deugnieteryen
[1446] had herroepen[1446]. Het gelcek als een zonderlinge bestiering[1446] dat
[1447] ik door het bedryven van grooter kwaad, dat my als onvergeetelyk
[1448] scheen ingebooren te weezen, myne hertstogten
[1449] moest zuiveren, eer ik tot een volkoome bekeeringe kon koomen,
[1450] en berouw hebben over de slegtigheeden die ik met een
[1451] brandende yver en aanroeringe[1451] in myne leevenstyd had uitge-
[1452] werkt.
[1453] Het was nogtans de tyd niet die my daar agt op deeden geeven,
[1454] ik hielp *Corando* alleen zyne inzigten blindelings begunstigen;
[1455] en schoon ik wel geleegentheid kon gevonden hebben
[1456] om hem met voordeel te ontloopen en alles te ontneemen
[1457] wat hy by zig had; sprak ik dog zoo diepzinnig niet by my
[1458] zelven, gelyk ik in voorige omstandigheeden wel schielyker
[1459] zou gedaen hebben, maar de goede daagen die ik by *Corando*
[1460] genoot, hielden my binnen de paalen van ordentelykheid.
[1461] Wy versleeten de tyd zeer vermaakelyk by zyne Vrienden in
[1462] Toul, en ik wel inzonderheid in de keuken met de twee Meiden,
[1463] welke de luiden maar enkelyk tot derzelver oppassing[1463]
[1464] hadden.
[1465] Een van deeze beiden van een zeer verliefden Natuur zynde,

1431 *ingezoogene* - bedachte
1432 *op dat stuck* - op dat punt
1433 *nae myne zinlykheid te bestieren* - zoals ik het wilde, te bedienen
1438 *mangelen* - tekort schieten
1446 *herroepen* - terug doen keren
1446 *bestiering* - loop der omstandigheden waarin Gods wil tot uiting komt
1451 *aanroeringe* - enthousiasme, geestdrift
1463 *oppassing* - verzorging

[1466] en bevalligheid in myn Perzoon geschept hebbende, die haar
[1467] als een *Adonis*[1467] toelagten, verschaften een aardig voorvalletje
[1468] de leste[1468] daagen dat wy in dit Huis verbleeven; alhoewel het
[1469] my verleegentheid genoeg baarden om bedugd voor de ontdekking
[1470] van myn Perzoon te weezen, maar het liep nog
[1471] kortswyliger[1471] af, als wy ons een van allen hadden ingebeeld.
[1472] Zy meenden dat ik zoo verzot op haar was als zy door haare
[1473] daegelykse buitenspoorigheeden op my betoonden te weezen,
[1474] om dat ik haar eeven vriendelyk weeder toelonkten als zy my
[1475] deed; en dat ik ze zoo meenigmaelen als het de geleegentheid
[1476] maar toeliet in een Minnelyk gesprek onderhield; het geen ik
[1477] alleen tot vermaek van de andere Dienstmeid uitregten[1477]; die
[1478] ons dan gemeenlyk[1478] beluisterden, en my geduurig opstookten
[1479] om haer verrimpelde byslaap door een gevoelige trek[1479] eens
[1480] voor deegelyk van haere belaggelyke kuuren te geneezen. Ik
[1481] behoefden niet te gelooven dat deeze uit een weezentlyk belang
[1482] sprak, dewyl ze ruim zoo veel jaaren als haar slaapgenood
[1483] had, en gants van de bevalligste niet was. Zy verschilden
[1484] alleen in hun gedrag, hoewel zy zoo vrolyk van Geest was
[1485] als de andere Minziek; en hierom beloofden ik haar om by de
[1486] eerste occasie[1486] een klugt te hebben en deeze ongetemde
[1487] *Venus* Godin wat bezadigder te maaken.
[1488] Het oogenblik was daar toe wel haest gekoomen, want tweede
[1489] Meid zynde had zy dagelyks geleegentheid om my in vryheid
[1490] te spreeken, voor al als zy de Beddens kwarn maaken; en
[1491] zy wist ongemeen wel op te passen, om zoo haast *Corando*
[1492] van zyn Kaamer was nae booven te koomen, en my met haare
[1493] ongeduldige omhelzingen te bestormen. Ik had veeltyds als ik
[1494] allcen op myn Kaamer was de grootste moeite van de Waareld
[1495] om haare driften te beteugelen; want *Corando* zyn slaapvertrek
[1496] en het myne waaren door een ruime binnenplaets van
[1497] het voorhuis afgeleegen, en men moest die noodwendig overgaen
[1498] als men in 't agterhuis en booven nae onze Kaamers wou
[1499] koomen.
[1500] Dit gaf een groote eenzaemheid, en het was wel inzonderheid

1467 *Adonis* - beeldschone jongeling van Cyprus
1468 *leste* - laatste
1471 *kortswyliger* - grappiger
1477 *uitregten* - deed
1478 *gemeenlyk* - gewoonlijk
1479 *een gevoelige trek* - een aan duidelijkheid niets te wensen overlatende streek
1486 *occasie* - gelegenheid

[1501] een volmaekt middel voor deeze kwelster om my elke staag[1501]
[1502] met haare minnegrillen lastig te vallen: Menige benaeuwdheid
[1503] stond ik met haer uit, en zy stelden zig ten laasten zoo weeldrig[1503]
[1504] aen, dat ik gedwongen wierd om haere dartelheid te besnoeyen
[1505] en dezelve een eynde te doen neemen; want het
[1506] hielp niet of ik al zei dat ik van haer niet tot ontugt verleid
[1507] wilde weezen, en dat ik nog veel te jong daar toe was. Zy
[1508] bleef eevenwel lustig voortpraaten, en bekreunde zig weinig
[1509] over myn zeggen; hoewel zy dan werk genoeg had om my
[1510] weederom in een goeden luim te krygen.
[1511] Ik had groote reedenen om meenigmaalen te wenschen dat
[1512] ik deeze tydkorting[1512], van de verliefde Minnaar te speelen,
[1513] nooit had begonnen; voornaamentlyk doen ik haer zeekere
[1514] vroege morgen dat ik nog te Bed lag in myn Kaemer
[1515] zag koomen. Ik was by geluk ontwaekt en ook al beezig om
[1516] my aan te Kleeden; nogtans zoo niet of ik kon banghartig
[1517] genoeg over deeze ontmoeting weezen, want haere vrypostigheid
[1518] was my bekend, en zy overtrof rykelyk die van de
[1519] Waardin in Diedenhof[1519], zoo dat ik ligt kon ontdekt worden. Ik
[1520] vroeg haar eevenwel met een luide stem, toen ik ze myn Bed
[1521] zag naderen en de Gordynen van dezelve openschuiven, wat
[1522] zy moest hebben? Maer dit opereerden[1522] dog heel weinig, en zy
[1523] wenkten my alleen toe, dat ik wat stilder zou spreeken, op
[1524] dat *Corando*, die in de naestgeleegene Kaemer te slaepen lag,
[1525] het niet zou hooren.
[1526] Ondertusschen zetten zy haer op de Bedsponde[1526] neer, en
[1527] begon in een ommezien weederom haer oude gewoonte om
[1528] my te liefkoozen; en beletten my daer-en-booven dat ik niet
[1529] meer overluid kon roepen. Dit was nog te overkoomen
[1530] geweest, zoo zy zig niet uitgelaatener had aangesteld, en met
[1531] my op 't Bed aan 't worstelen was geraekt: Ik zweetten van
[1532] benaeuwdheid, en myn eenigste behoud was, dat *Corando* my
[1533] nog by tyds toeriep om hem te helpen, het welk haer
[1534] terstond deed ophouden en stilletjes van de Kaamer afsluipen;
[1535] onderwyl dat ik by *Corando* gekoomen zynde, aan hem
[1536] bespeuren kon dat hy door ons gewoel was wakker geworden;
[1537] hoewel niet weetende het lastig bezoek dat ik had moeten

1501 *elke staag* - elke (dag) voortdurend
1503 *weeldrig* - wellustig
1512 *deeze tydkorting* - deze tijdpassering
1519 *de Waardin in Diedenhof* - zie inleiding p. 27-28
1522 *opereerden* - haalde...uit
1526 *Bedsponde* - onderstel van een bed

[1538] verduuren.
[1539] Hoe verstoord ik over dit morgen bezoek was, besloot ik
[1540] eevenwel om my heel verdraagzaam teegens myne geweldenaares
[1541] te betoonen; en overlei by my zelven om haar dien
[1542] zelfden Avond nog te betrappen over de assurantie[1542] die zy
[1543] gebruikt had. Ik gaf myn voorneemen aan de andere Meid te
[1544] verstaen, die myn avontuurtje van dien ogtend niet onbekend
[1545] was; en zy scheen merkelyk verblyd over de poets die ik van
[1546] zin was om met haar bedgenood aan te vangen. Zy bevorderden
[1547] nog myn onderneeming en zei aan myn uitzinnige Minnaares,
[1548] dat zy maar vryelyk by my zou gaan slaapen, dat zy
[1549] 'er aan niemand iets van zou laaten blyken; en voegden 'er by
[1550] dat zy gaarne zoo'n geluk zou waarneemen als het haare
[1551] hooge Jaaren niet verbooden en dat zy van haare Ouderdom
[1552] maar was[1551], want dat zulke fortuyntjes alle daagen niet voor-
[1553] kwaamen.
[1554] Midlerwyl versprak ik ze ook van myn kant om met haar den
[1555] volgenden Nagt in zoetigheid te slyten; daar zy zoo blydelyk
[1556] van vervoerd wierd, dat ik van myn kant verheugd was dat
[1557] den Avond kwam opdaagen; bedugd weezende dat myne toeleg
[1558] anders welligt door haare zottelyke omslag[1558] te vroegtydig
[1559] mogt uitspatten[1559].
[1560] Haare toezegging hebbende nam ik al de onderlaagen[1560] uit myn
[1561] Bed en wist die zoo los en behendig daar weederom in te leggen,
[1562] dat zy zoo ras niet in 't Bed zou gestapt weezen, of zy
[1563] moest daar meede om laag en al een reedelyke hoogte afvallen,
[1564] dewyl myn Bedsteede zeer verheeven van de grond was.
[1565] Ik verbeelden my dat het gedreun daar van terstond een ider
[1566] by de hand zou doen koomen, ten minsten de andere Meid,
[1567] die ik daar van verwittigd had, en ook *Corando* myn Meester,
[1568] eer dat het haar mogelyk zou weezen om van myn kamer te
[1569] konnen gaan.
[1570] Met een uitsteekende blydschap zag elk een van ons het
[1571] oogenblik van zyn slaapuur koomen, en *Corando* met my nae
[1572] zyn Kaamer gegaan zynde, beval ik aan myne driftige Minnaa-

1542 *betrappen over de assurantie* - straffen voor de zelfverzekerdheid
1551 *en dat zy van haare Ouderdom maar was* - en dat zij net zo oud was als zij zelf was
1558 *omslag* - omhaal
1559 *uitspatten* - uitkomen
1560 *onderlaagen* - houtwerk onder een bed, het raam en de planken waarop de matras ligt

res, dat zy my maar agter op zou volgen, en zig by provisie[1573] te
Bed leggen tot dat ik myn Heer geholpen had; gelyk zy
schynt wel trouwhertig deed, terwyl ik van de andere kant de
Keukenmeid ook een wenk gaf om by de hand te blyven.
Corando had ik ondertusschen pas ontkleed of ik hoorden de
uitwerking van myn aanslag, en de Bedplanken met zoo een
schel gerammel neerdaaveren, dat zig de Stem van myn bedroogene
Minnaares by die geleegentheid deftig liet hooren.
Ik kon my niet onthouden van hier op in een vervaarlyken
lag uitteschaateren, onbekwaam om *Corando*, (die in een
groote verwondering over deeze val geraakten) de oorzaak te
konnen zeggen van 't geen 'er gebeurden. Hy liep dog aanstonds
nae myn Kaamer, wel vermoedende dat ik een snaakelykheid
had aangevangen, maar niet dat hy de werkmeid zou
zien, die nog bezig was om het Bed uitteklouteren; en die zig
ontkleed hebbende, heel schaamelyk in haar Hemd de
Kaamer moest af druipen.
De Keukenmeid scheen binnen dien tyd ook heel verbaasdelyk
toegeloopen, en wy bleeven met ons drien heel lang beezig
om ons Hart met laggen te verkwikken; waar nae *Cornando*
weer nae zyn Kaamer en de andere Meid nae beneeden
gong.
Ik had onderwyl geen nadenken op[1595] een tweede klugt die voor
onze bespottelyke Minheldinne was toebereid; want de Keukenmeid
de beneeden deur van de binnenplaets geslooten
hebbende had het myne gevlugte Minnaares beneepen gehouden[1598]
en belet om haer voor verdere bespottingen te beveiligen.
Zij moest daarom het geduld hebben om zig zoo lang verschuild
te houden tot dat de Keukenmeid nae beneeden gekeerd
was en haer geleegentheid had gegeeven om weg te koomen;
en dit geschieden op het zelfde oogenblik, dat ik volgens
myn gewoonte de Waterpot[1604] van *Corando* de vengster
uitgoot; die niet alleen tamelyk wel gevuld maer haer zoo gevoelig
trof, dat zy van 't Hoofd tot de voeten droop.
Deeze waterval geschieden tog buiten myn gissing[1607], want ik
meenden dat zy al lang nae haer eigen Bed was; en ik had ook
by het uitgieten nooit de voorzigtigheid gebruikt om te zien

1573 *by provisie* - voorlopig
1595 *nadenken op* - plannen voor
1598 *had het myne gevluchte Minnaares beneepen gehouden* - had de deur voor mijn gevluchte minnares gesloten gehouden
1604 *Waterpot* - pispot
1607 *gissing* - opzet

[1610] of 'er imand ontrent was die ik zou konnen raaken.
[1611] 'T verwekten midlerwyl een nieuw misbaar, want de strenge
[1612] koude die doenmaals regeerden, en die haer met zoo'n natte
[1613] portie nog vinniger op 't bloote Lyf viel, deed haer andermael
[1614] een wakkere schreeuw geeven, en niet alleen *Corando* met my
[1615] weer te voorschyn koomen, maer ook het geheele Huisgezin;
[1616] die zig rondom dit bedrukt spectakel met laggen bleeven vermaeken.
[1617] Ik schepten 'er voor myn deel een merkelyke verheuging
[1618] in dat ik zoo volmaektelyk in myne onderneeming
[1619] was geslaegd, en ik verborg het geheim van mynen toeleg geenzints
[1620] voor de omstanders, maer verhaelden in 't openbaar
[1621] voor het Oog van de misdaedige, hoe onverdraegelyk ik door
[1622] haer tot Onkuisheid was aangezogt geworden, en dat ik zulks
[1623] altoos in de wind geslaagen hebbende, nogtans ten laasten
[1624] was verpligt geworden, om haar op de eene of de andere wyze
[1625] van deszelfs boovennatuurlyke Minziekte te geneezen.
[1626] Ik bemerkten wel dat al haar liefde die zy my van te vooren
[1627] had toegedraagen, op dit oogenblik in een bitteren haat veranderden;
[1628] want zy bezag my van ter zyden met zoo'n paar
[1629] vinnige Oogen en twee opgespalkte[1629] Kaaken als of zy my wou
[1630] verscheuren; en ik zou zeer vervaard[1630] zyn geweest als ik met
[1631] haar in die omstandigheid had moeten alleen blyven. Dog ik
[1632] was nu gedekt voor alle kwaade nagevolgen, en zy dorst my
[1633] geen woord teegenspreeken van al het geen ik zei, maar bleef
[1634] zoo onbeweegelyk als een houte Beeld, en ik was merkelyk
[1635] verblyd over het vonnis dat zy by deeze geleegentheid kreeg;
[1636] namentlyk dat zy den anderen Ogtend het huis moest
[1637] ruimen.
[1638] Hier door wierd ik verlost van een zwaar Jok[1638] en ik leed alzoo
[1639] geen overlast meer van haare belaggelyke minnaryen, die my
[1640] niet anders dan nadeelig konden weezen; en ik had daarenhet
[1641] geluk, dat ik haare wreede vervolgingen, die zy getragt
[1642] booven heeft nae my te doen, door myn spoedig vertrek uit
[1643] Toul ontduikten.
[1644] Vier daagen nae dat dit plaiziertje was verloopen vertrok ik
[1645] met *Corando* door Braband nae Holland, en scheepten ons te
[1646] Hellevoetsluys nae Engeland in; op welker boodem wy in drie
[1647] eetmaalen, die wy maar op Zee waaren, behoudelyk en zonder
[1648] teegenspoet aanlanden. Ik was zeer wel te vreeden dat
[1649] *Corando* hem de tyd niet gegund had om Holland heel

1629 *opgespalkte* - wijd opengesperde
1630 *vervaard* - bang
1638 *Jok* - juk

naauwkeurig te bezien, en dat hem het verloopen jaargety
noodzaakten om terstond nae Engeland over te steeken, zoo
hy zig aan de boosaardigheid van de onstuimige Zee niet ten
prooi wilde geeven; want ik was bedugd dat ik hier of daer in
die Landschappen nog eens een kennis mogt aantreffen, die
zyne[1654] teegenwoordigheid my zomtemets niet zou welgevallen,
en in een groot labyrinth[1656] konnen brengen.
Te Gravesande[1657] het Vaartuig verlaaten hebbende, daar wy
meede uit Holland gekoomen waaren, vervolgden wy onze
reize over Land nae Londen; daer *Corando* voorneemens was
om den geheelen Winter te blyven eer hy eenige verdere gedeeltens
van het Koning-Ryk begeerden te zien. Ik was 'er
niet t'onvreeden over, dewyl onze schielyke reistogt uit
Lotharingen tot hier toe my niet minder dan *Corando* vermoeid
had; en dit beletten hem om in de eerste daagen zig in
't openbaar te vertoonen, waar door ik gevolglyk verpligt was
om ook in huis te blyven. Het had my heel noodzaakelyk
geweest zoo ik geduurende myn verblyf in Engeland op dien
voet had konnen voortvaaren; dog *gezelschap doed doolen*,
luid het alombekende zegwoord, en dit was ook de Zeilsteen[1669],
die my weederom tot de ondeugendheid trok.
Geen veertien daagen hadden wy in Londen overgebragt[1671], of
ik verkeerden in alle gezelschappen, daar ik ook veele van
myne Liverei broederen zag verschynen: Ik wierd onweetende
in die zaemenkomsten gelokt en dewyl ik meenden dat het
myne schuldigheid[1675] was, om alle nieuwigheeden in een vreemde
Landstreek te bezien, verzuymden ik geen oogenblik, zoo
ras *Corando* ter bezoek was en dat hy my niet meer benoodigd
had, om eenige van myne makkeren op te zoeken en met
dezelve in het een of ander openbaar Huis[1679] myn tyd te verdry-
ven.
Speelen en dobbelen was wel onze voornaamste beezigheid,
en ik begon van langzaamerhand te bemerken, dat ik in dit
Land meenigvuldige meedemakkeren daar in had; die de
konst van vals te speelen ruim zoo goed als ik verstonden. Ik
nam my daarom merkelyk voor hun in agt, dewyl het belag-

1654 *die zyne* - wiens
1656 *in een groot labyrinth* - in grote problemen
1657 *Gravesande* - Cravesend
1669 *Zeilsteen* - magneet
1671 *overgebragt* - doorgebracht
1675 *schuldigheid* - plicht
1679 *openbaar Huis* - publieke gelegenheid

[1686] gelyk voor my zou geweest hebben dat ik my door dezelve
[1687] had laaten bedriegen; nogtans behoefden ik daar geen zwaarigheid
[1688] in te stellen, want ik bespeurden by vervolg van tyd
[1689] maar al te wel hun aenkleeven[1689] tot my en de geneegentheid
[1690] die zy my toedroegen, toen zy gezien hadden dat ik ook in
[1691] hunne konst ervaeren was. Zy openbaerden my dat eevenwel
[1692] niet, zeekerlyk vreezende dat ik geen deel in hun[1692] Verbondschap
[1693] zou willen neemen.
[1694] Ik liet hun ook niets blyken en vertrouwden opregtelyk dat
[1695] zy altemaale Dienaars waaren van eenige voornaame Heeren,
[1696] gelyk zy zig uitgaeven, en die 'er te Londen in meenigte omgongen;
[1697] niet konnende begrypen dat zy hun alleen in dat gewaad
[1698] kleeden om geleegentheid te hebben van haer voordeel
[1699] te maeken: Hoewel zy met dat inzigt zeer vergeefelyk by my
[1700] de vriendschap zogten, dewyl ik dagelyks myn eigen welweezen
[1701] nog moest behartigen, zoo ik als de andere Knegten de
[1702] jonker wilden speelen.
[1703] Nogtans vatten ik wel haast hunne regte meening, en dezelve
[1704] gaf my aenleiding om insgelyks hunne broodwinning te omhelzen
[1705] en deel in derzelver belangens te neemen; dog ik had
[1706] tot dit laekbaar besluit, nog zoo schielyk niet overgegaen, als
[1707] ik niet met eenige verbittering teegens *Corando* was belaaden
[1708] geweest; die my al veelmaelen zeer scharpelyk over myn lang
[1709] uitblyven en het verwaarloozen van myn pligt had bejeegend,
[1710] en met schampere woorden teegens my was uitgevaeren, dat
[1711] hy my, zoo 't weer gebeurden, nog eens zyne Dienst zou uit-
[1712] jaagen.
[1713] Dit had ik met koelen bloede by my zelven verkropt gehad,
[1714] vaststellende dat 'er zig wel eens een geleegentheid zou opdoen
[1715] om hem dat driedubbel in te Peeperen en te doen begrypen
[1716] dat hy alleen aan my zyn leeven verschuldigd was;
[1717] maar nietteegenstaande dat, had *Corando* gelyk dat hy my
[1718] bestraften over myne agteloosheid, nademaal ik niet alleen
[1719] verzuymden om hem des avonds nae Huis te geleiden, maer
[1720] meenigmaalen bleef ik twee en drie nagten agter een uit, zonder
[1721] dat *Corando* wist waar ik gestooven of gevloogen was,
[1722] zoo verzot was ik op het spel. Dog ik steunden maer op zyne
[1723] erkentenisse[1723] die hy my van ouder tyden moest toedraagen,
[1724] dan dat ik my zyne berisping hier over wou laeten gelieven;

1689 *aenkleeven* - gehechtheid
1692 *hun* - zich
1723 *erkentenisse* - erkentelijkheid

[1725] en ik meenden dat ik groot regt had om daar op voort te gaen
[1726] in myne nalaatigheid, ofschoon ik my pligtelyk aen de Lakeidienst
[1727] by hem gemaakt had.
[1728] Een morgen dat ik beezig was om hem aantekleeden, kwam
[1729] een van die gewaende Knegten, met wien ik dagelyks een
[1730] broederlyke ommegang hieuw[1730], in de Kaemer geloopen;
[1731] geevende aen *Corando* eenig schrift over, en zei dat hy daer
[1732] op antwoord moest hebben. Myn Meester niet min dan ik
[1733] verwonderd zynde over de vrypostigheid van deezen Dienaer,
[1734] sloeg eevenwel geen agt op de gaauwigheid[1734] van dezelve, en
[1735] scheen maar-belust om den inhoud te zien van het geen hem
[1736] in handen wierd gegeeven: Ik stond gevallig[1736] agter *Corando*, en
[1737] liet myn Oog zoo driftig als hy over het Schrift gaen, dewyl
[1738] het in 't Fransch geschreven was; zonder agterdenken dat den
[1739] brenger daer van onderwylen den Schelm speelden.
[1740] *Corando* den Brief geleezen hebbende, waar in hy op een
[1741] vriendelyke zaemenkomst wierd uitgebeeden[1741], gaf den zoogedagten
[1742] Lakei een mondeling bescheid[1742] en liet hem gaen; zonder
[1743] zyn verlies op het eerste oogenblik te bespeuren; nogtans
[1744] gereedstaande om uit te ryden, ontdekten hy met groote verwondering
[1745] dat hem een Diamante halssnoer van de Tafel was
[1746] afgeligt, welke hy van meening was om dien morgen tot een
[1747] geschenk aan een van zyne Minnaressen te geeven.
[1748] Wy bleeven langen tyd met malkanderen de Kaemer herom
[1749] zoeken om het vermiste te voorschyn te brengen, dog het
[1750] was maer vrugteloozen arbeid en *Corando* zig vergeefs afsloovende,
[1751] begon my te betigten met de misdaed, en zei, dat hy
[1752] wel beletten zou dat ik ze niet verspeelden. Ik verontschuldigden
[1753] my zoo veel als ik kon, dat ik 'er geen oorzaek van was,
[1754] en dat ik nimmermeer gedagten tot diergelyke dieverye had
[1755] gehad; maar het hielp al niet, en ik zag meer dan te wel dat
[1756] *Corando* my voor den daader bleef houden, met bedreiging,
[1757] dat hy een moeyelyken dans met my zou beginnen[1757] zoo ik
[1758] hem niet aanwees waar dat de Hals-snoer was gebleeven.
[1759] Ik volgden hem dien geheelen dag in duizend vreezen over al
[1760] waer hy gong, niet weetende wat besluit ik zou neemen; want

1730 *hieuw* - hield
1734 *gaauwigheid* - vlugheid, spoed
1736 *gevallig* - toevallig
1741 *uitgebeeden* - uitgenodigd
1742 *bescheid* - antwoord
1757 *een moeyelyken dans...beginnen* - door middel van fysiek geweld afdwingen

[1761] ik was regtzinnig beschroomd en meer bedugd voor het ontdekken
[1762] van myne kunne dan wel voor een weezentlyke bekentenis,
[1763] dat ik de Hals-snoer had gestoolen; en nae veele
[1764] overweegingen dien ik maakten kwam my het waarschynlykste
[1765] voor, dat myn gewaande meede-broeder dezelve dien
[1766] morgen van de Tafel moest weggenoomen hebben, dewyl my
[1767] toedagt dat *Corando* ze des avonds te vooren nog in gereedheid
[1768] gelegt had om ze niet te vergeeten.
[1769] Met dat geloof liet ik my dien dag nae gewoonte in myn
[1770] gezelschap vinden, vertrouwende dat ik 'er den geenen wel
[1771] zou ontmoeten, op wien ik agterdogt had, nadien hy zelden
[1772] gewoon was om onze byeenkomst te verzuimen; en ik meenden
[1773] dat ik met een diepzinnige ondervraeging myn oogmerk
[1774] wel zou bereiken, en hem misschien de Hals-snoer weer heimelyk
[1775] ontfutzelen, zonder in eenigerhande maniere te doen
[1776] blyken op welk voorhebben dat ik uit was. Dit was myn overleg,
[1777] dog ik kon het zelve niet ter uitvoer brengen, dewyl hy
[1778] dien avond daar niet teegenwoordig kwam, en ik bleef hem
[1779] byna de halve nagt vrugteloos inwagten[1779].
[1780] Deeze agteloosheid dat ik weederom verzuymden om *Corando*
[1781] dien avond nae Huis te brengen, deed hem ten eenemaale
[1782] gelooven dat ik my den eigenaer van de Hals-snoer had gemaekt,
[1783] en dat ik met de daar van gekoomene winst op deeze
[1784] ontyden[1783] mooy weer met myne Compagnons had gespeeld;
[1785] nogtans was myne verbeelding, dat hy my van die euveldaad
[1786] zou vryspreeken als ik hem gezegd zou hebben de middelen
[1787] die ik gebeezigd had tot het herkrygen van zyne Juweelen. Ik
[1788] gong derhalven gerustelyk nae Huis en meenden my volgens
[1789] gewoonte in 't Bed te leggen, dog *Corando* die schynt wel op
[1790] myne teegenwoordigheid wagten[1790], kwam my zo ras ik in myn
[1791] Kaemer gekoomen was, met zoo'n rykelyk deel stokslaegen
[1792] begroeten, dat ik wel haast voor zyne voeten bezweek en ik
[1793] op myne lippen had om te bekennen dat ik de Hals-snoer had
[1794] weggenoomen. Ik deed het eevenwel niet, want hy hield juist
[1795] terzelver tyd op met staan en liep heel gramstoorig uit de
[1796] Kaamer, zonder een woord meer teegen my te willen
[1797] spreeken, nog myne verontschuldiging aen te hooren. Ik was
[1798] 'er verblyd over, hoewel ik niet minder op hem verbitterde
[1799] als hy zig teegens my had aangesteld[1799]; en toen ik my zelven weer

1779 *inwagten* - afwachten
1783 *op deeze ontyden* - 's nachts
1790 *wagten* - wachtte
1799 *als hy zig...had aangesteld* - zoals hij was tekeergegaan

[1800] by malkanderen had geraept, bleef ik niet lang in twyffel om
[1801] op het zelfde moment het Huis van *Corando* te verlaeten;
[1802] wiens mishandeling nu zoo hoog was gereezen dat ik dezelve
[1803] niet langer wilde verdraagen.
[1804] Ik smeet met 'er haast het voornaamste van myn Rykdom by
[1805] een; en deeze bundel in myn Armen gevat hebbende, wou ik
[1806] myn Kaamer-deur uitgaan, dog ik zag zeer vreemd op dat ik
[1807] ze geslooten en buiten mogelykheid vond om open te krygen;
[1808] en myne gedagten waaren zoo vlug niet by malkanderen, dat
[1809] ik kon gelooven dat *Corando* die met eenig voorweezen[1809] zoo
[1810] vast had toegedaan.
[1811] Eenige oogenblikken waaren nogtans maar noodig om my in
[1812] die stelling te doen vallen, en ik begreep toen dat ik welligt
[1813] het gelag voor de Halssnoer zou moeten betaalen, zoo ik geen
[1814] kans zag om my uit deeze beslommering[1814] te redden. Ik draalden
[1815] hierom niet lang, en de Laakens van myn Bed te zaamen
[1816] geknoopt hebbende, bond ik dezelve aan 't Vengsterraam vast
[1817] en liet my zonder eenig rumoer te maaken zeer zagtelyk nae
[1818] beneden sleuren[1818].
[1819] Myn Beenen waaren niet loom doen ik op Straat gekoomen
[1820] was, in teegendeel ik repten my meer dan ik wel noodig had
[1821] om maar weg te raaken, en dit hard loopen zou my wel haast
[1822] een tweede ondank op my zelven hebben doen behaalen[1822], zoo
[1823] ik niet wat voorzigtiger was te werk gegaan; want ik was pas
[1824] de Straat ten enden of ik wierd door *Corando* met nog meer
[1825] anderen teegen gegaan: Dit onthutzelden my terstond; dewyl
[1826] ik geen goed denkbeeld van deeze aankoomelingen[1826] kon vatten;
[1827] die my ook heel gaauw in de Neus[1827] hadden, en op een
[1828] wenk van *Corando* haare Handen uitstaaken om my aan te
[1829] grypen. Ik ontslipten ze dog met een gaauwigheid en trok terstond
[1830] van leer om door hun heen te breeken en deeze haggelykheid
[1831] te ontkoomen: En het was maar by geluk dat ik myn
[1832] hartvanger[1832] op zyde had; want zonder dit vegttuig had ik my
[1833] goedwillig gevangen moeten geeven.
[1834] Zy bleeven ondertusschen niet nalaatig om my meede

1809 *voorweezen* - opzet
1814 *deeze beslommering* - dit probleem
1818 *sleuren* - glijden
1822 *ondank op my zelven hebben doen behaalen* - ongenoegen op de hals gehaald hebben
1826 *aankoomelingen* - jongelui
1827 *in de Neus* - in de gaten
1832 *hartvanger* - hartsvanger, d.w.z. een jachtmes

[1835] hun punt te bieden[1835], ziende dat ik my wou verweeren; dog myne
[1836] dapperheid die doenmaals grooter dan hun beleid was[1836], deed
[1837] my zoo roekeloos doorslaan, dat zy my een vryen weg gaaven
[1838] en als lafhertige uit malkanderen weeken; schoon zy met hun
[1839] vyven teegens my alleen te doen hadden. Niettemin hervatten
[1840] zy telkens weederom den kryg, en ik zou het ten laasten zeer
[1841] hard te verantwoorden hebben gehad, zoo ik niet door
[1842] eenige van myne meedebroederen was ondersteund geworden,
[1843] die van hun gezelschap nae Huis gongen, en my heel ras
[1844] met behulp van de Maaneschyn kenden.
[1845] Wy lieten 'er toen het meeste getal van hun met bebloede
[1846] Koppen heen wandelen onder welke *Corando* ook begreepen
[1847] was; en nae dat wy ze van 't Slagtveld gejaagd hadden, gong
[1848] ik met myne beschutters[1848] nae de plaats van onze gewoonelyke
[1849] zaamenkomst, en bleeven aldaar het overige van den Nagt
[1850] met drinken doorbrengen. Eenige volgende daagen die ik daar
[1851] meede insgelyks versleet, uit oorzaake dat ik my voor de
[1852] gewisse vervolginge van *Corando* moest schuil houden, deeden
[1853] my eindelyk ontdekken wie dat zig de Halssnoer van hem
[1854] had toegeeigend: Myne gedagten waren daar ontrent niet mis[1854]
[1855] geweest, dog ik kon eevenwel doen ter tyd de Perzoon niet
[1856] agterhaalen, die misschien een andere verblyfplaats had
[1857] genoomen; nogtans had ik hem niet willen verraaden, want ik
[1858] was te zeer verbitterd op *Corando*, op wien ik my wel haast
[1859] dagt te zullen wreeken, nadien zyne behandelingen my geenzints
[1860] gevielen.
[1861] Het was op een zeekere Nagt dat ik met myne Compagnons
[1862] een lustige dansparty hield, (en by welke geleegentheid ook
[1863] eenige Salet-Juffertjes[1863] teegenwoordig waaren, welke Engeland
[1864] zoo rykelyk dan eenig Weereld-deel uitleeverd,) dat ik een
[1865] van die Nimfen met het Juweel van myn Meester behangen
[1866] zag. Ik stond in den eersten opslag wel benieuwd te kyken,
[1867] dog het was my genoeg bekend met welk gezelschap dat ik
[1868] omgong om geen uitgelaatene verwondering te doen blyken;
[1869] ja zelf[1869] scheen ik 'er niet op te willen letten, om niet te doen
[1870] zien dat ik 'er kennis aan had, denkende dat 'er daar nae wel
[1871] een beetere kans zou opdaagen om myne nieuwsgierigheid

1835 *hun punt te bieden* - met wapenen te weerstaan
1836 *grooter dan hun beleid was* - overtrof hun strategie
1848 *beschutters* - redders
1854 *niet mis* - juist
1863 *Salet-Juffertjes* - meisjes van plezier, hier wrsch. hoertjes, vgl. r. 1873
1869 *zelf* - zelfs

[1872] hier in voldaan te krygen.
[1873] 't Viel 'er ook op uit, want deeze *Venus-Pop*[1873] die 'er meede
[1874] opgetooit was, kwam naast my zitten en vroeg my onder
[1875] eenige blaauwe voorafgaande woorden[1875], of haar die Halssnoer
[1876] niet wel voegden[1876], en of ik 'er van myn Leeven wel een diergelyke
[1877] gezien had? Een grimlag die haar zeggen verzelden deed
[1878] my genoegzaam zien dat ze my daar van een naderen uitleg
[1879] begeerden te doen: Op een wenk die ze my dan gaf, gongen
[1880] wy wat meer ter zyden, en zy verhaalden my als doen op
[1881] welke manier dat zy die had gekreegen; en nog een volslaagen
[1882] Uur dat wy alleen bleeven, wierd ik van haar zeer stiptelyk
[1883] aangaande het dagelyksche huishouden van myne meedebroederen
[1884] verstendigd. En by dit tweegesprek hoorden ik ook dat
[1885] zy de Minnares van den gewaanden Lakei was, die de Halssnoer
[1886] van myn Meesters toilet[1886] had weggenoomen.
[1887] Zoo ik nog volstandig in myne aloude getrouwheid voor
[1888] *Corando* was geweest, zou het my niet moeyelyk gevallen
[1889] hebben om dit Juffertje van haare kleynodien te ontblooten[1889];
[1890] dog haere vlyagtige Tong had my al te naauw in haare Banden
[1891] gelokt om van haar voorstel te durven afzien. Daar en teegen,
[1892] ik versprak[1892] ze om haar Minnaar daar over geen vervolging te
[1893] doen lyden; en dit getrouwelyk bekragtigt hebbende, kreeg ik
[1894] onder ettelyke kusjens de verzeekering dat ze my daar voor
[1895] by de eerste occasie weederom een plaiziertje zou doen. Ik
[1896] was hier op niet belust, hoewel ik haar betuigden daar over
[1897] zeer in myn schik te weezen; terwyl ik aan de andere kant
[1898] merkelyk verblyd was, dat wy door ons meede Gezelschap in
[1899] dit haggelyk gesprek verhinderd wierden. Ik zag ook dat men
[1900] eenige verdagtheid uit ons afweezen had opgevat, en dat men
[1901] raare denkbeelden van die alleenspraak kreeg; dog voor dat
[1902] wy van malkanderen scheiden scheenen die verontruste gemoederen
[1903] weer taamelyk ter needer gesteld te weezen.
[1904] Weinige Uuren nae dat ik den Morgen daar op het Bed had
[1905] verlaaten, zag ik my wel ras door eenige van myne makkers
[1906] omcingeld en aanzoek doen om een meedelid van hun Genoodschap
[1907] te worden; daar ik wel ras toe overgong; vermits myne

1873 *Venus-pop* - prostituée
1875 *blaauwe...woorden* - onbetekenende...woorden
1876 *wel voegden* - goed stond
1886 *toilet* - kaptafel
1889 *ontblooten* - beroven
1892 *versprak* - beloofde

[1908] teergelden zeer kragteloos wierden[1908] en my buiten staat stelden
[1909] om langer de Ligtmis[1909] te speelen.
[1910] Zy hielden zig uitsteekende verblyd over myne gereedheid, en
[1911] ik wierd den Avond daar op nog voor den Hopman[1911] van hunne
[1912] Bende geleid; die geen zwaarigheid maakten om my voor een
[1913] van zyne onderdaanen te erkennen, toen hy my gezien en
[1914] over verscheiden hoofdzaaken gepolst had. Zyn gelaat misviel
[1915] my ook niet en de hupsche[1915] bevalligheid van *Lelio* (zoo als
[1916] men hem noemden) trof my zoo voordeelig dat ik my alree
[1917] gelukkig onder zyne Vaanen dorst kennen[1916].
[1918] De benaauwdheid die ik onderwylen uitstond eer ik in de teegenwoordigheid
[1919] van *Lelio* kwam, was niet gering, dewyl 'er
[1920] verscheide geslootene deuren ontgrendeld en weederom agter
[1921] my toe gedaan wierden, als of ik in de diepste Gevangenis in
[1922] hegtenis moest; en ik had bezwaarlyk konnen gelooven dat
[1923] deeze plegtigheid op jets deegelyks zou uitgeloopen hebben,
[1924] zoo ik myne geleiders niet van langen tyd had gekend; want
[1925] ik beelden my ten halven in[1925] dat ik by *Corando* verraaden was,
[1926] en dat ik door zyn bevel alhier gekerkert wierd. Ik dorst zelf
[1927] myne makkeren daar niet rondborstig over aanspreeken, hoe
[1928] veel vertrouwen dat ik in dezelve stelden; maar deeze vrees
[1929] die my zoo overhoopt had aangepakt, verdween weederom
[1930] zo snel als zy my was aangekoomen; voor al doen ik in 't
[1931] Vertrek van *Lelio* wierd binnen gebragt, daar alles in een
[1932] onvergelykelyke pragt en kostbaarheid uitblonk.
[1933] Ik dagt my nu andermaal de gelukkigste van alle stervelingen,
[1934] toen ik my onder 't bewind van den doorsleepene *Lelio* zag;
[1935] alles moest nu nae myn denkbeeld voor my zwigten[1935], en ik
[1936] meenden volkomen in staat te weezen om myn wraak te konnen
[1937] neemen op de geene die my eenige moeyelykheid hadden
[1938] aangedaan. Ik gaf 'er wel ras de blyken ook van, en ik
[1939] bespeurden dat *Lelio* hoe langer hoer meer met myn Perzoon
[1940] wierd ingenoomen, wanneer hy my ettelyke meesterstucken
[1941] zag uitvoeren; die ik voor myn deel nogtans maar beuzelingen

1908 *teergelden zeer kragteloos wierden* - geld om van te leven helemaal opraakte
1909 *Ligtmis* - losbol
1911 *Hopman* - hoofdman
1915 *hupsche* - aantrekkelijke
1916 *dat ik my alree gelukkig onder zyne Vaanen dorst kennen* - dat ik mij reeds gelukkig onder zijn vaandel durfde scharen
1925 *ik beelden my ten halven in* - ik verbeeldde mij half en half
1935 *zwigten* - wijken

[1942] noemden, en niet waardig agten dat ze een plaats in myne
[1943] gvallen[1943] zouden verdienen.
[1944] *Lelio* verbeelden zig ondertusschen dat ik nog een jeugdig
[1945] Jongeling was, en dat het voor iets zeldzaams moest gehouden
[1946] worden, dat 'er zoo veel vernuft en bekwaame ervaarendheid
[1947] in een jonkheid stak; maar hy wist niet dat ik een
[1948] Vrouwsperzoon was, die van Kindsbeen af zig in die Schalkerye
[1949] had geoeffend en berugt gemaakt. Want nietteegenstaande
[1950] dat ik de Zes-en-twintig Jaaren wel kon behaalen, zoo kon
[1951] ik my nog met een ongemeende schoonheid vleyen, en dit
[1952] deed *Lelio* zekerlyk denken dat ik nog heel jong moest weezen.
[1953] Wat hier van kon zyn, dit is ten minsten gewis als dat
[1954] zyne geneegentheid daagelyks voor my toenam, en hy betoonden
[1955] wel haast in 't openbaar de agting dien hy voor my
[1956] gevoelden.
[1957] Gewoon zynde om zyne Bende (die zeer talryk was) altoos in
[1958] verscheide deelen zoo binnen als buiten de Stad uittezetten,
[1959] wierd ik op zeekeren tyd met omtrent Zestig van die struikhelden[1959]
[1960] nae buiten gezonden om aldaar op de gemeene[1960] Weegen
[1961] de Reizigers te verontrusten en by dezelve ons voordeel
[1962] te zoeken. Ik bedankten *Lelio* voor het gezag dat hy my verleenden,
[1963] en versprak hem dat hy eerlang van myne daaden
[1964] zou hooren, en dat ik my bekwaam zou maeken om verder
[1965] zyne geneegentheid te gewinnen; en hier op myne laaste
[1966] beveelen ontfangen hebbende, trok ik met myn onderhebbende
[1967] Volk bedektelyk de Stad uit en Leegerden my zoo voordeelig
[1968] dat 'er weinige daagen verliepen of ik wist myne Rooveryen
[1969] met vrugt te pleegen.
[1970] Nog geen Maand had ik op deeze bezending geweest[1970] of ik
[1971] kreeg het geluk om my ter deegen op *Corando* te wreeken;
[1972] want zeekeren dag dat ik my als een Boerin had verkleed, en
[1973] in een gewisse Herberg niet verre van de Stad had needergezet
[1974] om eens af te hooren wat Fortuin dat ik dien dag zou konnen
[1975] maaken, vernam ik dat *Corando* binnen zes daagen de te
[1976] rug reis nae Vrankryk stond aan te neemen en dat hy de weg
[1977] zou passeeren daar ik met myne Benden in hinderlaag lag. Ik
[1978] sprong byna van blydschap op en om myn slag niet te missen
[1979] schoov ik wat digter by de twee Knegten die met malkande-

1943 *gvallen* - lees gevallen, d.w.z. voorvallen
1959 *struikhelden* - struikrovers
1960 *gemeene* - openbare
1970 *had ik op deeze bezending geweest* - had ik deze opdracht vervuld

[1980] ren daar over discoureerden[1980], en waar van den eenen de Lakei
[1981] van *Corando* scheen te zyn; by welke geleegentheid ik verstond[1981],
[1982] dat zyn gevolg (dewyl hy van een paar Vrienden verzeld
[1983] zou weezen) in agt Perzoonen zou bestaan.
[1984] Dit voldeed my wel het meeste, alzoo ik myne maatreegelen
[1985] daar nae moest nemen: En ik verkoos omtrent twintig van
[1986] myne kloekste Manschappen, met welke ik op de bekende
[1987] tyd *Corando* te gemoet reed; die ik van zin was om voor zyn
[1988] Sterfuur te doen zien het ongelyk dat hy my had aangedaan,
[1989] hoewel ik meer belust op zyne Rykdom dan wel op zyne
[1990] Dood was.
[1991] Hy kwam met het vallen van den Avond beneffens[1991] zyn Gezelschap
[1992] ons teegen, en ik als doen het noodige teeken aan myne
[1993] Makkers geevende, overrompelden wy wel haast die ongelukkige
[1994] en gebooden dezelve om zig in onze magt overtegeeven;
[1995] dog eenige van dezelve ons teegenstand biedende, Schooten
[1996] wy 'er terstond de onwillige van overhoop, het geen my ruimte
[1997] gaf om *Corando* voor myn reekening te neemen. Ik brande
[1998] twee Pistoolen agter een op hem los, die schoon ze hem geen
[1999] groot letzel deeden, egter buiten staet stelden om zig teegens
[2000] my te verweeren; en hem hier op uit de zaal[2000] geligt hebbende,
[2001] openbaerden ik hem met de Deegen op de Borst wie dat ik
[2002] was en wat my zoo verbolgen teegens hem deed weezen. Hy
[2003] bad om lyfsgenâa ziende dat ik aen zyn Leeven zou tornen;
[2004] en ik was inderdaad myn eigen zelven naauwelyks Meester;
[2005] want zonder een onverwagt alarm dat 'er onder myn Volk
[2006] ontstond, zou ik hem zeekerlyk den Doodsteek gegeeven
[2007] hebben.
[2008] Met groot leedweezen liet ik hem dan leggen, nademael my
[2009] de noodzaekelykheid dwong om de geene te keer te gaen die[2009]
[2010] ons scheenen te vervolgen. Zy waeren ten getaale van byna
[2011] dertig Perzoonen, die al eenige weeken op onze stroperyen
[2012] hadden jagt gemaekt, en hierom zogt ik myn Volk heel spoedig
[2013] by een en beraedslaagden met dezelve om onze vyanden
[2014] kloekmoedig af te wagten; want wy stonden zeer voordeelig
[2015] geleegerd en ik gebood aan de helft van myne manschappen
[2016] om een kleinen omweg te maeken en dezelve van agteren aen

1980 *discoureerden* - praatten
1981 *verstond* - begreep
1991 *beneffens* - samen met
2000 *de zaal* - het zadel
2009 *de geene te keer te gaen die* - ons te keren tegen degenen die

[2017] te vallen, zoo drae als wy van vooren den aanslag[2017] zouden begonnen
[2018] hebben. Dit vonden wy alle met eenpaarigheid van
[2019] stemmen heel goed, en het was ook een voormiddel[2019] die onze
[2020] vervolgers misleiden, en denken deeden dat onze magt veel
[2021] grooter dan de hunne was.
[2022] Wy beslooten hier meede onze Krygsraad en elk een stelden
[2023] zig in postuur om den aenval te beginnen, aengezien onze
[2024] vyanden al sterk toejoegen en byna onder 't bereik van een
[2025] Snaphaen-schoot[2025] genaderd waaren. Zy vielen als Leeuwen op
[2026] ons aen, schoon wy meede beslaegen ten Ys kwaemen, dog ik
[2027] had het ongeluk van terstond twee van myne Bende te verliezen;
[2028] en buiten het tydige behulp van myne meede makkers
[2029] die toen van agteren den stryd begonnen, zouden wy wel
[2030] haast den aftogt hebben moeten blaazen en ons als Gevangenen
[2031] hebben moeten overgeeven. De dapperheid ontbrak ons
[2032] juist wel niet maer de overmagt onzer Vyanden was te groot;
[2033] die toen zy op het onvoorzienst van agteren besprongen wierden
[2034] in een grooten wanorden geraekten, en zig uit malkanderen
[2035] verstrooyden, neemende de meeste van hen de vlugt.
[2036] De overwinning die nu volkoomen aan onze kant overhong[2036],
[2037] deed ons nogtans zoo veel bedagtzaemheid middelen, dat wy
[2038] ze van alle kanten de pas afsneeden; waer door zy ten meestendeele
[2039] wierden needergemaekt[2039] en de overige het met bebloede
[2040] Koppen moesten ontsnappen. Wy overzaagen toen
[2041] meede ons verlies en bevonden dat wy niet teegenstaende
[2042] deeze heevige Bataille[2042] maer alleen drie dooden en vyf gekwetsten
[2043] bekoomen hadden; die egter in staet waeren om hun zelven
[2044] op 't Paard te houden, en onder welk laeste getal ik ook
[2045] begreepen was.
[2046] Eevenwel zogt ik de plaets daar ik den half doode *Corando*
[2047] gelaaten had weer op, om hem voor gewis zyn overschot te
[2048] geeven[2047]; want myn Bloed was my nog aen 't kooken, en ik was
[2049] te verbitterd om imand van myne vyanden eenig quartier[2049] te
[2050] geeven of het leeven te laeten. Ik vond my dog vergist in
[2051] myne denkbeelden dewyl ik *Corando* niet meer vond,

2017 *aanslag* - aanval
2019 *voormiddel* - middel, methode
2025 *Snaphaen-schoot* - geweerschot
2036 *overhong* - kwam te liggen
2039 *needergemaekt* - gedood
2042 *Bataille* - strijd
2047 *zyn overschot te geeven* - af te maken (overschot: lijk)
2049 *quartier* - kwartier, d.w.z. genade

[2052] nog[2052] iets dat ik de moeite waerd Oordeelden om myn tyd aldaar
[2053] te blyven verkwisten: Ook was ik te bedugd voor verdere naspooringe
[2054] van myne Vyanden en derhalven voegden ik my
[2055] weederom by 't gros van myne Bende, met welke ik een veiliger
[2056] weg nam.
[2057] De buit die wy in deeze kryg bemagtigden, was nae maate van
[2058] onze drukke slagleevering nog al taamelyk veel; want nietteegenstaende
[2059] dat wy een naeuwkeurig bezoek over 't slagveld
[2060] deeden, zoo waeren wy daer by bezitters van de agtergelaetene
[2061] Rykdom zoo van *Corando* als van zyn gevolg geworden,
[2062] dewyl 'er van dezelve buiten[2062] hem geen overig waeren geblee-
[2063] ven.
[2064] Onderwylen deed ik verscheide aenvolgende daegen nog veele
[2065] buitenspoorigheeden op het platte Land, en ik wist my by
[2066] alle noodzaekelykheeden zoo wel te verschanssen, dat ik my
[2067] niet geschaemd zou hebben om my teegens het ervaerenste
[2068] Krygs-volk te verdeedigen: Ik kreeg 'er meer lust in, en het
[2069] was my niet aengenaemer dan dat ik maer tcegens[2069] myne vyanden
[2070] mogt optrekken; en wat ik voor heen in myne leevenstijd
[2071] had uitgevoerd, noemden ik maer Kinderwerk geweest te
[2072] hebben in vergelyking van 't geen ik nu dagelyks deed. Ik had
[2073] ook het geluk dat ik myn volk wist te spaeren, een groot
[2074] voordeel voor een Opperhoofd; dog of zulks uit kragte van
[2075] myn gesleepen beleid was, of by geval en dagelykscbe ondervinding,
[2076] dit heb ik nimmer zoo stipt ingezien; alleen weet ik,
[2077] dat ik een grooten roem by *Lelio* behaalden; en dat ik by
[2078] hem een van zyne eerste vertrouwelingen en Raadsmannen
[2079] wierd, en dat 'er andere partyen die hy uitzond t'elkens
[2080] nadeel leeden waar van de bevelhebbers by hem in ongenaade
[2081] raakten; tot zoo verre, dat zy over hunne pligteloosheid in
[2082] 't heimelyke van hem wierden gestraft.
[2083] Ik zag dagelyks enige beklagelyke exempelen[2083] daar van, en dat
[2084] die ongelukkige een elendige dood moesten smaeken; het
[2085] welk my te meer Couragie deed gewinnen om als woedende
[2086] te vegten, hoe gering zomwylen myne magt[2086] ook was. Dog de
[2087] cendragt die onder zulke ongetugte[2087] Bendens niet lang haare

2052 *nog* - evenmin
2062 *buiten hem* - op hem na
2069 *tcegens* - lees: teegens
2083 *exempelen* - voorbeelden
2086 *magt* - aantal manschappen
2087 *ongetugte* - niet aan tucht onderworpen

[2088] bestendigheid vind[2088], bragt ook wel ras een scheuring onder de
[2089] voornaamste van derzelver Hoofden; en ik kreeg desgelyks
[2090] oorzaek om my over de reedeloosheid van *Lelio* te wreeken.
[2091] Vermits wy geduurig van Leegerplaats veranderden, en nog
[2092] immermeer van onze Vyanden vervolgd wierden, die onze
[2093] Bende zogten te vernielen, had ik nu en dan wel eens het ongeluk,
[2094] dat ik door de sterkte van myne vervolgers een kleine
[2095] neederlaag bekwam hoewel 'er myne eer altoos in gespaard
[2096] wierd. Dit misfortuin nam alleen haer oorspronk uit een toegeevende[2096]
[2097] onweetenheid, dat, zoo schielyk als ik somtyds slag
[2098] moest leeveren, ik de geleegentheid van het Land niet kon
[2099] kennen, om my met zeekerheid te verschanssen. Ik had al
[2100] verscheidemaalen eenige verandering in het gelaet van *Lelio*
[2101] bespeurd; dog met geen naauwe oplettenheid[2101] zulks ingezien,
[2102] nademael my zyn inborst daar toe nog niet wel bekend was;
[2103] dog ten laetsten wierd ik wat scherpzigtiger[2103] en bemerkten
[2104] maer al te zeeker dat 'er by *Lelio* een haetelyk misnoegen
[2105] teegens my broeden. Ik herinnerden my al het geen ik onder
[2106] zyne beveelen had uitgevoerd, en moest in my zelven bekennen
[2107] dat ik niet dan met een onnavolgbaare yver voor zyne belangens
[2108] gestryd had; niet konnende denken dat hy om eenige
[2109] kleinigheeden die de nood my hadden doen verzuymen zoo
[2110] verbitterd op my zou worden.
[2111] Op een tyd dat ik weederom gewond was en dezelve my verpligten
[2112] om myn Kaamer en Bed te moeten houden, dagt hy
[2113] schynt wel zyne verraaderye en lafhertigheid aan my te pleegen:
[2114] Hy kwam met de bloote Deegen in zyn vuist de Kamer
[2115] ingeloopen, zeekerlyk van zin weezende om my te vermoorden;
[2116] dog de Gordynen van myn Bed opengeschooven hebbende,
[2117] keerden hy zoo ras weederom te rug als hy gekoomen
[2118] was. Ik ontwaekten op 't zelfde oogenblik, dewyl ik maar in
[2119] een losse sluimering was geschooten, en ik hoorden dat hy
[2120] heengaende heel staemelende teegens my zei: *Gy bend myn*
[2121] *Gevangene* Ronandus, *en ik verbied U op leevensstraf uit dit*
[2122] *vertrek te gaen*. Hy gaf my de tyd niet om hem hier op te
[2123] antwoorden, en liet my alzoo in een groote verleegentheid
[2124] zoo over zyn zeggen als over zyn rasse aftogt; want ik had ter
[2125] sluip[2124] gezien dat hy zeer onthutzelde en in zyn aengezigt ver-

2088 *haare bestendigheid vind* - duurt
2096 *toegeevende* - te vergeven
2101 *met geen naauwe oplettenheid* - zonder nauwkeurige aandacht
2103 *scherpzigtiger* - scherper van blik
2124 *ter sluip* - tersluiks

[2126] bleekten. Ik wist 'er op dit ommezien[2126] de reeden niet van te
[2127] bezeffen, dewyl ik geen agt op myn eigen zelven sloeg; maer
[2128] ik kon naderhand zoo veel te beeter begrypen wat hem zoo
[2129] beteuterd had.
[2130] Myn Heelmeester[2130] door hem omgekogt zynde, en hy deszelfs
[2131] gewaad aengedaen hebbende, kwam op een avond in myn vertrek,
[2132] meenende beetere vrugten te verkrygen als hy tot hier
[2133] toe van my had gewonnen: Ik gaf geen agt op de houding van
[2134] *Lelio,* die myn Wondheeler in allen nazigten[2134] wonderlyk wist
[2135] nae te aapen; en zig naest myn Bed neederzettende, begon hy
[2136] een aanvang met zyne artzenyen te maaken, en dezelve op
[2137] een daer by staende Tafel uitteleggen. Hier op ontbond hy
[2138] myne Zwagtelen, zonder dat ik nog dorst gelooven dat ik
[2139] een Minnaer in plaatze van een Barbier[2139] had; dog hy was pas
[2140] halverweg om myne doeken afteneemen, of zyne beevende
[2141] handen deeden my uit myn misverstand koomen, en hem
[2142] aenziende zag ik dat 't den Bloeddorstige *Lelio* was. Ik ontzetten
[2143] afschouwelyk en hy niet weiniger dan ik verblood[2143]
[2144] raakende, bleeven wy eenige oogenblikken malkanderen
[2145] spraekeloos bezien; dog *Lelio* eerder dan ik tot my zelven gekeerd
[2146] zynde, (alzoo ik voorzeeker hield dat hy myne kunne
[2147] had onderschept[2147]) trok zyn Deegen uit en gaf my dat Staal
[2148] over, zeggende, in 't needervallen op zyne knien: 'Zie daar
[2149] wakkere[2149] Heldinne, wiens heldendaaden tot aen 't Gestarnte
[2150] moeten geloofd[2150] worden, gy kund myne begaane mislaegen[2150],
[2151] en den hoon die ik voorneemens was om U aen te doen, met
[2152] myne dood verhaelen; nogtans gedenkt dat ik U Minnaar en
[2153] niet U vervolger ben geworden, en dat ik U de gelukkigste der
[2154] Vrouwen zal maaken, zonder U aen eenige rampen bloot te
[2155] stellen, zoo gy myne roekeloosheid wilt vergeeven en my als
[2156] U weederhelft[2156] aenzien; waar van ik den uitslag alleen aen
[2157] Uwe Iankmoedige oogen moet verschuldigd weezen, die my
[2158] zoodanig betooveren en verlokken, dat ge my op dit oogenblik
[2159] de vrugten van myne Liefde moet doen plukken, of my

2126 *op dit ommezien* - op dit moment
2130 *Heelmeester* - dokter
2134 *nazigten* - opzichten
2139 *Barbier* - kapper, die ook als heelmeester optreedt
2143 *verblood* - verlegen
2147 *had onderschept* - te weten gekomen was
2149 *wakkere* - dappere
2150 *geloofd* - geprezen
2150 *mislaegen* - onrechtvaardigheden
2156 *U weederhelft* - uw echtgenoot

[2160] den doodsteek geeven, dewyl myne ingeplante geneegentheid
[2161] tot U Perzoon geen onverschilligheid kan verdraagen.
[2162] Geduurende dit zeggen van *Lelio* myne gedagten herraapt[2162]
[2163] hebbende, had ik nagegaan dat ik geen merkelyke voordeelen
[2164] met hem als Huisvrouw zou doen, en dat ik my alleen buiten
[2165] alle wettelykheid aen zyne wellusten zou moeten ondergeeven[2165];
[2166] daer ik een groote ondank op my zelven mee zou behaalen,
[2167] en welligt als andere vermaak-juffertjes[2167] tot gebruik van
[2168] die geheele Bende moeten weezen. Ik wierp die denkbeelden
[2169] ylings op, en zy deeden my van spyt op *Lelio* om de ontdekkingen
[2170] die hy op my gedaan had, verwoedelyk opvliegen en
[2171] de blanke Deegen aangrypen, die hy op myn Bed had neergeleid;
[2172] en ik kwam hem met dezelve zoo onverzaagd te Lyf, dat
[2173] hy wel haast voor myne Voeten in onmagt neederzeeg,
[2174] nadien ik hem twee zwaare Wonden op de Linkerborst kort
[2175] nae malkanderen toebragt.
[2176] *Lelio* dus leeveloos voor myne Voeten leggende, vervaarden
[2177] my ten hoogsten; en uit vreeze dat ik een diergelyk lot zou
[2178] konnen ondergaan, zoo ik voor de oorzaak van zyne Dood
[2179] bekend wierd, schoot ik met 'er haast eenige kleederen aan, en
[2180] liep zoo snel als het de toestand van myne Wonden kon lyden
[2181] de Kaamer uit, en nae myne meedebroederen, op welker aankleven
[2182] en gedienstigheid voor myn Perzoon ik het meest vertrouwden.
[2183] Ik openbaarden hen in korte woorden wat ik met
[2184] *Lelio* gedaan had, die ik zei, dat my in de kleederen van myn
[2185] heel-meester was koomen overvallen om my verraadelings[2185] van
[2186] kant te helpen[2186], dog dat myne dapperheid hem de neerlaag
[2187] had doen verkrygen; daar zy zeer verheugd om waaren, nademaal
[2188] de tweespald meer dan ooyt onder onze bende regeer-
[2189] den.
[2190] Ik bedienden my van deeze geleegentheid om de geene die
[2191] my toegedaan waaren terstond opterokken[2191] en aan 't muiten
[2192] te maaken, om my voor hun Opperhoofd in plaatze van *Lelio*
[2193] te beroepen[2193]; maar dit was zoo haastig niet te volbrengen of
[2194] de Dood van Lelio die onderwylen den Geest had gegeven,

2162 *herraapt* - weer bij elkaar geraapt
2165 *ondergeeven* - onderwerpen
2167 *vermaak-juffertjes* - prostituées
2185 *verraadelings* - verraderlijk
2186 *helpen* - maken
2191 *opterokken* - op te hitsen
2193 *beroepen* - uit te roepen

[2195] was ten eenemaale[2195] onder de Bende rugtbaar geworden, en
[2196] men zag van alle kanten partyen te zaamen rotten[2196], die ider
[2197] voor zyn byzonder[2197] een Hoofd over de Bende wilden uitmaaken[2197].
[2198] Ik was met myn gedeelte wel niet van de zwakste, maar
[2199] ik voorzag eevenwel niet anders dan de neederlaag, zoo de
[2200] overige zig hereenigde en hen teegens myne heerschappye wilde
[2201] aankanten[2200].
[2202] Hier over rypelyk gedagt hebbende zag ik van langzaamerhand
[2203] de uitwerkzelen van myne vrees, en daarom sloeg ik de
[2204] geene voor die zig aan myne beveelen onderworpen hadden,
[2205] of het niet raadzaam was dat wy ons van deeze onwillige afzonderden
[2206] en in een ander Weereld-deel ons welweezen[2206]
[2207] behertigen gongen? Met een algemeene goedkeuring wierd dit
[2208] bekragtigt, en wy maakten eenige daagen dat wy ons nog verschuyld
[2209] hielden, in 't heimelyk zoo veel gewin, dat wy door
[2210] een lange rit niet bedugd voor onderhoud behoefden te weezen,
[2211] en hier mee naamen wy met kleine Partyen den weg nae
[2212] Schotland.
[2213] Wy hadden wel een voordeeliger weg konnen verkiezen, dog
[2214] wy waaren niet van zin om ons in Engeland op te houden, uit
[2215] een dubbele vreeze, die wy zoo wel voor onze afgevallene
[2216] meedebroederen als voor onze regtmatige vervolgers moesten
[2217] hebben; en daarom kon ik ligtelyk besluiten om nu eens een
[2218] kansje op Zee te waagen en te zien of ik op dat haggelyk Element
[2219] wat meerder geluk dan op het vaste Land zou konnen
[2220] maaken. Ik had 'er veele onder myn gevolg die al meenige
[2221] Zeetogt gedaan hadden, en deeze waaren 't, die my dat zoo
[2222] smaakelyk opdeeden[2222], dat ik zonder uitstel besloot om een geleegentheid
[2223] te zoeken die my eerlang[2223] in een volmaakte glorie
[2224] moest stellen, want ik meenden dat 'er een onfeilbaare Rykdom
[2225] voor my op Zee beschoren lag. Nogtans was ik onkundig
[2226] in de Scheepvaart, en het dagt my niet wel mogelyk om zonder
[2227] kleerscheuren aan een bekwaam Vaartuig te koomen;
[2228] waar mee wy niet alleen in staat zouden konnen zyn om langen
[2229] tyd in Zee te blyven, maar dat bekwaam zou weezen om

2195 *ten eenemaale* - geheel en al
2196 *te zaamen rotten* - bijeenkomen
2197 *zyn byzonder* - zich
2197 *uitmaaken* - aanwijzen
2200 *hen...aankanten* - zich...verzetten
2206 *welweezen* - welzijn
2222 *smaakelyk opdeeden* - mooi opdisten
2223 *eerlang* - spoedig

[2230] ons teegen alle overrompelingen te beschutten. Dit was wel
[2231] myn meeste zwaarhoofdigheid[2231], want aan de kloekmoedigheid
[2232] van myn Volk had ik geen twyffel, zoo min als aan de behoudenis
[2233] van myn gezag; dewyl ik tot onder de minste van hun
[2234] als een Monarch geëerd wierd.
[2235] Zonder eenige merkwaardige ontmoetingen in een der Schotze
[2236] Zeehaavens geraakt zynde (waar van my de naam uit de gedagten
[2237] is gevallen) beraad-slaagden ik met de voornaamste
[2238] van myne Bende wat ons te doen stond; en deeze die het
[2239] beloop[2239] van de Zeedienst wat beeter dan ik verstonden, naamen
[2240] op hun de zorg om op ons welvaaren te denken, gelyk zy ook
[2241] deeden.
[2242] Onderwylen hield ik myne Bende zoo binnen als buiten de
[2243] Stad met kleine Partyen in de Wildernissen verdeeld; en ik
[2244] bleef met ontrent Zestien van myne vertrouwelingen myn
[2245] Hoofd-leeger in een afgeleegen gehugt houden. Ider een was
[2246] geduurende den uitslag van onze voorneemens verpligt om
[2247] zyn eigen onderhoud te beschaaren; het geen ons moeyelyk
[2248] genoeg viel, dewyl 'er weinig gewin op het platte Land te
[2249] haalen was, en daar by had de langduurige Mars uit Engeland
[2250] onze middelen merkelyk verzwakt; zoo dat de toestand van
[2251] myn Volk my zeer mistroostig maakten, en ik was inwendig
[2252] bedugd voor eenige opstand en gemor onder hun.
[2253] Het kwam ter aller geluk zoo wyt niet want den twaalfden
[2254] Nagt dat ik waakende sliep, gelyk ik zints de vererging van
[2255] myn staat in gewoonte had gebragt om niet met verraderye
[2256] overvallen te worden, kreeg ik de aangenaame tyding dat 'er
[2257] een Schip was aangelegt om nae de West-Indien[2257] te steevenen
[2258] en aldaar een ryke lading aftehaalen. Ik vertoefden niet lang
[2259] om myn geheele Bende, die in Ruim Veertig Perzoonen bestond,
[2260] van deeze blyde boodschap te verwittigen, en hun de
[2261] noodige beveelen te geeven hoe zy zig moesten gedraagen; en
[2262] ik vertrok dien andern Morgen vroegtyds nae de Stad, en liet
[2263] my met meer andere van myne makkers als Bootsgezel aan-
[2264] neemen.
[2265] Deeze werving duurden ettelyke daagen, en van langzaamerhand
[2266] geraakten myn gantsche Bende in dienst op dat Schip,
[2267] daar elk een van hun nae zyne bekwaamheid geplaast wierd;

2231 *meeste zwaarhoofdigheid* - grootste bekommernis
2239 *het beloop* - de praktijk
2257 *West-Indien* - de eilanden en het vasteland tussen Noord- en Zuid-Amerika

[2268] dog behalven dit getal moesten wy met verdraagzaame Oogen[2268]
[2269] aanzien dat 'er nog meer dan Zestig andere Matroozen op ons
[2270] Schip wierden aangevaard[2270], het geen onze goede gedagten wel
[2271] haast in Rook zou hebben doen vervliegen, zoo wy niet op
[2272] onze kloekmoedigheid teegens die overmagt gesteund had-
[2273] den.
[2274] Drie Weeken die wy op de reede toebragten eer wy ons Zeylvaardig
[2275] konden rekenen, gaf ons nog meenigmaalen geleegentheid
[2276] om malkanderen een volkoomen moed in te wakkeren[2276] en
[2277] aan te moedigen tot de onderneeming die wy van zin waaren
[2278] om te doen, en die wy met algemeen goetvinden eerst nae
[2279] onze te rugkomst uit de Indien zouden werkstelligen[2279]; als wanneer
[2280] wy dan beeter in staat zouden weezen om met voordeel
[2281] daar van het eynde te gewinnen[2281].
[2282] Een gunstigen wind die onderwylen begon op te waayen,
[2283] bragt wel ras al het Scheepsvolk aan Boord en deed geen
[2284] gaauwigheid verzuimen om op bevel van den Schipper de
[2285] Ankers te ligten; en het was omtrent Middernagt dat wy in
[2286] Gezelschap van eenige Vaartuigen onder Zeyl gongen en de kust
[2287] van Schotland verlieten.
[2288] Het mishaagden my niet de voortgangen die wy in den beginnen
[2289] op Zee deeden, hoewel my aan de andere kant weeder
[2290] onaangenaam was de moeyelyken arbeid die ik moest doen,
[2291] voornaamentlyk het beklimmen van Masten en Reën, waar
[2292] door ik zomtemets in 't grootste gevaar van myn leeven was,
[2293] en ik wensten al veeltyds dat ik zulk een slaavernye nooit begonnen,
[2294] en liever als een onderdaan in myne verlaatene Bende
[2295] had gebleeven; te meer, alzoo myn fortuin tot dus verre heel
[2296] onzeeker en myn Ryk nog wyt te zoeken was. Dog deeze beginzelen
[2297] van myne elende waaren[2296] nog heel gering in vergelyking
[2298] van die welke my by vervolg overkwaamen: Ik had weinig
[2299] weezen[2299] van de onstuimige Zee, die haere boosaardigheid
[2300] wel haast deed zien, en ons alle verbitterlyk dreigden om ons
[2301] onder de gehoorzaamheid van haare woeste golven te verwy-
[2302] zen.
[2303] Wy waaren nog geen zes daagen buiten het Canaal geweest, of

2268 *met verdraagzaame Oogen* - met geduldige ogen
2270 *aangevaard* - aangenomen
2276 *in te wakkeren* - in te spreken
2279 *werkstelligen* - bewerkstelligen
2281 *het eynde te gewinnen* - het doel te bereiken
2296 *deeze beginselen...waaren* - dit begin...was
2299 *weezen* - benul

[2304] wy wierden door een vinnige Storm beloopen[2304], die ons de handen
[2305] zoo vol gaf, dat 'er weinig agt op myne bangigheid wierd
[2306] geslaagen; en het beklaagelykste voor my was, dat ik nae den
[2307] top moest klouteren om te zien of ik ook geen Land of Haaven
[2308] ontdekken kon, daar wy voor de misbaarlyke woede van
[2309] het onweer konden schuilen en ons Schip met de laading
[2310] beveiligen. Maar hoe strikt my die beveelen gegeeven waaren,
[2311] gong ik zeer traagelyk heenen, want ik voorzag niet anders
[2312] dan de dood; en zonder een knappe dragt Slaagen[2312], die my in
[2313] 't voorbygaen wierd uitgedeeld, zou ik wel om laeg zyn gebleeven
[2314] en naer een goed heen koomen gezogt hebben.
[2315] Ik was ondertusschen en schreeuwende van benaauwdheid
[2316] eindelyk zoo ver tot op de eerste ree[2316] geklommen, daer ik met
[2317] een andermaele[2317] bedreiging van myne bevelhebbers gereed
[2318] stond om verder nae booven te stygen; wanneer de booven
[2319] steng van de groote mast met een ysselyk gedaever nae beneeden
[2320] storten, onder begunstiging van zoo'n heftigen dwarlwind[2320],
[2321] dat ik van schrik de leeder[2321] gemist hebbende, ook nae
[2322] om laag rolden, en zeekerlyk in Zee zou zyn gevallen, zoo ik
[2323] niet door een wonderlyke bestiering van myn beenen in een
[2324] touw was blyven hangen. Het gekerm van ider een maekten
[2325] myne ontmoeting[2325] nog naerder en verschrikkelyker, want wy
[2326] verlooren by deeze strenge Orcaen wel meer dan twintig van
[2327] onze Boots-luyden, onder welke 'er ten minsten agt waeren
[2328] die onder myn Bende gehoorden; en booven dien geraekten
[2329] 'er nog wel dertig op den oever van de dood, die zig zoodanig
[2330] bezeerd hadden, dat zy buiten staat waaren om in de eerste
[2331] Vier weeken een hand aan 't werk te konnen slaan.
[2332] Het enkele geluk dat hier in stak mogt ik toeeigenen[2332] aen de
[2333] schoone kans, die wy hier door kreegen, om ons meester van
[2334] 't Schip te maaken; want den Schipper die van voorneemen
[2335] was om de eerste Haaven in te loopen die hy ontmoeten zou
[2336] om aldaar zyne geleedene schaade te vergoeden, maakten my
[2337] niet ten onregten bevreest, dat hy het verlies in Manschappen
[2338] insgelyks wel zou herstellen, en ons daar door weederom alle

2304 *beloopen* - overvallen
2312 *een knappe dragt Slaagen* - een flink pak slaag
2316 *ree* - ra, houten rondhout waaraan het zeil bevestigd wordt
2317 *andermaele* - herhaalde, tweede
2320 *dwarlwind* - wervelwind
2321 *leeder* - (touw)ladder, tuigage
2325 *ontmoeting* - kennismaking met de zee
2332 *toeeigenen* - toeschrijven

[2339] hoop beneemen om in onze belangen te gedyen[2339].
[2340] Vier daagen verliepen vrugteloos aan beide zyden, zonder dat
[2341] wy Land zaagen, of dat ik een van myne makkers in 't vertrouwen
[2342] kon spreeken, het geen eevenwel nae verloop van die
[2343] tyd geschieden; want de Schipper ziende dat ik te bloo[2343] en te
[2344] onbedreeven voor Matroos was, nam my voor zyn Kajuit-Jongen[2344]
[2345] aan. Hier door kreeg ik beetere daagen, en wyl ik dagelyks
[2346] met een van zyne andere Knegten omgong die van
[2347] myne Bende was, had ik geleegentheid om hem nu en dan
[2348] myne gevoelens te zeggen, en de noodzaakelykheid in te
[2349] prenten, die ons de Handen aan 't werk moesten doen slaan.
[2350] Agt-en-veertig Uuren die wy nog toebragten om het overschot
[2351] van onze Bende daar van een regt denkbeeld te geeven,
[2352] deeden dezelve in onze belangens treeden; en al het nodige
[2353] beschikt zynde vonden wy ons getal in ontrent Dertig Perzoonen
[2354] bepaald, waar op wy onze teegenparty ook konden
[2355] reekenen, behalven de Zieken die zy daar en booven nog hadden.
[2356] Wy hielden ondertusschen onze Waapenen in 't Oogen
[2357] toen het oogenblik ons dienden gaaven wy elkander de noodige
[2358] teekenen en wisten ter goeder Uur al een reedelyk deel van
[2359] onze Vyanden het Leeven te vernielen[2359], eer zy in staat waaren
[2360] om zig teegen ons te verweeren. Eevenwel moet ik bekennen
[2361] dat zy op het gehoorde alarm zeer ras in de Waapenen
[2362] verscheenen en zoo hardnekkig vogten dat de overwinning
[2363] heel lang aan beide kanten onzeeker bleef; want den Schipper
[2364] die zig aen 't Hoofd van zyn Volk had weeten te stellen,
[2365] bestierden[2365] dezelve met zoo'n bezadelyk[2365] beleid, dat 'er geen een
[2366] onder hun was die ons in den beginne om kwartier vroeg, nog
[2367] aan onze zyde dorst overloopen. In teegendeel, hunne magt
[2368] groeiden op ider oogenblik aan, dewyl de Zieken aengemoedigd
[2369] wordende door de dapperheid van hunne metgezellen,
[2370] zoo veel in hun vermoogen was tot de hulp van dezelve toeliepen
[2371] en ons de handen al vry vol gaeven.
[2372] Midlerwyl lieten wy niet nae om hun op derzelfde toon te
[2373] beantwoorden; en in plaatze dat onze kloekmoedigheid door
[2374] hunne felle verweering verflaauwden, gaf het aenleiding om
[2375] ons ten hoogsten te verbitteren, en zoo verwoedelyk door

2339 *in onze belangen te gedyen* - onze belangen te bevorderen
2343 *bloo* - laf
2344 *Kajuit-Jongen* - bediende van de kapitein
2359 *vernielen* - benemen
2365 *bestierden* - leidde
2365 *bezadelyk* - doordacht

[2376] hun heen te slaen, dat 'er in minder dan een half-kwartieruurs
[2377] het grootste gedeelte van hunne magt onder de Voet geraakten,
[2378] en de overige Lyfgenaâ begonnen te spreeken. Zy waeren
[2379] nog maer ten getalle van veertien, daer onder ook den Schipper,
[2380] zoo dat ik geen zwaarigheid maakten om de Edelmoedigheid
[2381] te hebben van hun het Leeven te schenken; hoewel ik de
[2382] voorzigtigheid gebruikten om hun terstond te ontwaapenen
[2383] en aen Handen en Voeten te laeten binden: De Dooden en de
[2384] geenen die om 't Leeven laegen te spartelen, liet ik met 'er
[2385] haest over Boord werpen; en ons verlies mogt buiten de
[2386] gekwesten maer alleen op vier Dooden beloopen.
[2387] Ons oogmerk alzoo bereikt hebbende en Meester van 't Schip
[2388] geworden zynde, hielden wy nae 't eyndigen van deeze hevige
[2389] Schermutzeling een overleg met malkanderen, hoe wy dit
[2390] Vaartuig nu best zouden regeeren[2390] en waer wy nae toe zouden
[2391] Zeylen; dog die noodzaakelyke schikkingen wierden niet
[2392] alleen heel spoedig gemaakt, maer wy bevonden dat de
[2393] meeste van ons in staat waeren om de Zeedienst waerteneemen;
[2394] en daer en booven zwoeren ons de veertien Gevangenen
[2395] dat zy ons voortaen getrouw zouwen blyven en alle onze
[2396] belangens helpen bevoordeelen, zonder zig aen eenige verraderye
[2397] of pligteloosheid schuldig te maeken. Wy bewilligden
[2398] hun op die voorwaerden de vryheid aen Boord, en bevonden
[2399] dat wy doen nog ruim twee-en-veertig weerbaere Mannen op
[2400] het Schip waeren, van welke ik met algemeene toestemminge
[2401] het Opperbewind verkreeg.
[2402] Wy zetten hier op met een gunstigen Wind onze Cours nae
[2403] Portugal, voorneemens weezende om in een van derzelver
[2404] Haavens het Schip wat beeter te bemannen en eenige
[2405] provisien in te neemen, die ons wiskunstig moesten ontbreeken,
[2406] zoo wy onze Reis nae de Indien zonder tussenlandinge
[2407] hadden vervolgt; want nietteegenstaende dat wy ons als eigenaers
[2408] aenmerkten van al 't geen 'er op het Schip gevonden
[2409] wierd, ontbrak ons dog de geleegentheid om daer meede ons
[2410] voordeel te maeken.
[2411] 'T gebeurden onderwyl dat wy zeekeren agtermiddag met een
[2412] kleine louwte zagtelyk voortzeylende, een Vaartuig ontdekten
[2413] dat jagt op ons scheen te maaken; hoewel het in drie
[2414] Uuren tyd weinig of geene voortgangen behaelden, en dit
[2415] deed my alle bedugtzaemheid daer omtrent weederom
[2416] vergeeten. Ik gaf nogtans de nodige beveelen aen de geene die

2390 *regeeren* - sturen

[2417] het meeste in de Zeemanschap ervaeren waeren, om te
[2418] ontdekken of het Vriend of Vyand was, met hooge last[2418] om
[2419] my in tyds daer van te waerschuuwen; en ik liet myn meeste
[2420] volk dien volgende Nagt zeer stiptelyk waeken om voor alle
[2421] ontydige overrompelingen gedekt te weezen, en ik was meede
[2422] een van de geene die zig in de Waapenen hield, dewyl ik my
[2423] niet gerustelyk tot Slaepen dorst leggen.
[2424] De Veertien onwillige die tot de behoudenis van hun Leeven
[2425] zig nae alle uitterlykheeden met dwang onder onze gehoorzaemheid
[2426] geworpen, en hier door een innerlyke wrok op ons
[2427] behouden hadden, scheenen alleen nae een geleegentheid te
[2428] verlangen om ons derzelver weerwraek te doen gevoelen; en
[2429] dit aenkoomende Vaartuig verschaften hun het middel om
[2430] derzelver geleedene rampen op ons te verhaalen, niettemin
[2431] dat ze tot[2431] hunne algemeene en onherstelbaere ondergang
[2432] gedyden.
[2433] Het was ontrent met het aenbreeken van den dag, dat 'er een
[2434] van die misnoegden nae booven geklommen zynde, om te
[2435] zien (zoo hy zeide) of hy zou konnen ontdekken wat het
[2436] voor een Vaartuig was dat ons zoo nae op de hielen kwam, al
[2437] zyn best riep dat wy op onze hoede zouden weezen, want dat
[2438] het een Zeeroover was, die niet veel goed in 't zin zou hebben
[2439] als hy ons agterhaelen kon. Ik verbeelden my dat het zyn
[2440] ernst was, en belei terstond een Krygs-Raed met de voornaemste
[2441] van myne vertrouwelingen; en ik droeg wel zorg dat
[2442] ik in die vergadering geene van de Veertien verdagte
[2443] Perzoonen den ingang[2443] verleenden; hoewel het tot myn eigen
[2444] nadeel verstrekten en weederom aenleiding tot nieuwe
[2445] beroertens[2445] gaf, die myne Scheepsmagt merkelyk kwam te ver-
[2446] zwakken.
[2447] Geduurende twee Uuren dat ik met myne Raad alle heilzaeme
[2448] middelen bedagt en met dezelve in de drukste beezigheid
[2449] was, terwyl het andere Scheepsvolk hunnen arbeid
[2450] boven Dek verrigten, wierd ik niet weiniger dan myne byzittende
[2451] verbouwerd[2451] op het hooren van verscheide Snaphaanschooten.
[2452] Wy sprongen altemael gelyk overend en vervolgens
[2453] uit de Kajuit, en greepen met 'er haast zoo veel Geweer aen
[2454] als het de tyd toeliet; niet anders geloovende of het gevreesde

2418 *hooge last* - dringend bevel
2431 *ze tot...gedyden* - het leidde tot
2443 *ingang* - toegang
2445 *beroertens* - opschudding
2451 *verbouwerd* - verbouwereerd

[2455] Vaartuig had ons agterhaeld en waeren alree beezig om met
[2456] ons te slaen[2455]. Dog wy zaegen wel ras het teegendeel van die
[2457] denkbeelden, want toen wy uit de Kajuit-kaamer traaden,
[2458] wierden 'er terstond twee van ons verradelyk Dood
[2459] gestooken; en had ik zoo wel de eerste geweest[2459], had ik in
[2460] hunne plaets het eigene[2460] lot moeten ondergaen; maer het was
[2461] tot myn behoudenis dat ik niet van de voorbaarigste in 't
[2462] uitgaen was, het geen my de ruimte gaf om myne Vyanden
[2463] wederom stoutmoedig onder de Oogen te zien.
[2464] Alles was ondertusschen in een groote beweeging[2464] en toen wy
[2465] op het halve Dek[2465] gekoomen waeren, zaegen wy met leedweezen
[2466] het zelve al in een Bloedbad veranderd, en dat de
[2467] geweezene Schipper met zynen aenhang al zyn best[2467] aen 't
[2468] neederzaabelen was; en die ook wel haest een loffelyke overwinning
[2469] op myn Volk zou hebben behaeld, zoo[2469] wy tot hunne
[2470] onderstand[2470] niet met een grootere magt waeren toegesprongen;
[2471] want dezelve door deze belhaamels overrompeld zynde
[2472] geworden, hadden zig maer alleen met hunne vuisten, en wat
[2473] haer daerenbooven het eerste was in de handen gevallen, moeten
[2474] verdeedigen, en daerom door hunne Vyanden merkelyk
[2475] benaedeeld geworden.
[2476] Ik kreeg terwylen beneffens myne meedehelpers een onweer
[2477] van Koogels teegen my aen, toen ik in 't gezigt van deeze
[2478] muitmaekers[2478] was gekoomen; waer van 'er my een door de
[2479] Linkerhand vloog, dog zy hinderden my niet om myne bravoure[2479]
[2480] te hervatten en te doen zien dat het my aen geen
[2481] dapperheid mangelden[2481] om ze met onderstand van weinige
[2482] myner meedehelpcrs tot reeden te brengen; dewyl ik de
[2483] overige de zorg had aenbevoolen om het Schip te bestieren[2483],
[2484] het welk door een ider was verlaeten, en dat weegens de

2455 *waeren alree bezig om met ons te slaen* - zij waren reeds bezig met ons slag te leveren
2459 *en had ik zoo wel de eerste geweest* - en als ik nou net de eerste was geweest, dan
2460 *eigene* - zelfde
2464 *beweeging* - opschudding
2465 *het halve Dek* - het gedeelte van het schip achter de grote mast
2467 *al zyn best* - uit alle macht
2469 *zoo* - indien
2470 *onderstand* - ondersteuning
2478 *muitmaekers* - muiters
2479 *bravoure* - zelfverzekerdheid en dapperheid
2481 *mangelden* - ontbrak
2483 *bestieren* - besturen

[2485] sterke Wind al een grooten omslag maekten[2485].
[2486] Wel haest had ik de overhand op myne haatelyke vervolgers,
[2487] daer 'er neegen van omkwaamen, en waer van de overige vyf
[2488] op haare blootene Knien zig andermaal onder myne gehoorzaamheid
[2489] wilden stellen; dog myne Edelmoedigheid was nu
[2490] ten ende, en ik liet dezelver in plaatze van eenige genaade te
[2491] bewyzen alle tormenten[2491] aendoen die ik kon bedenken, en ze
[2492] vervolgens zoo naauw keetenen, dat het onmoogelyk scheen
[2493] dat zy een van haare leedemaeten konden verroeren, veel min
[2494] hunne vryheid verkrygen, gelyk het daer nae by de uitkomst
[2495] tot myn grootste verwondering bleek.
[2496] Daer waeren onderwylen van myn kant ook al veele gesneuveld,
[2497] en ik kon op zyn best maer Zeeven-en-twintig weerbaare
[2498] Mannen tellen; die daer en booven nog moesten gebruikt
[2499] worden om het Schip te bestieren. Ik liet eevenwel hier door
[2500] de moed niet zinken, maer in teegendeel, ik besloot om my
[2501] de geweldenaryen van den aenkoomenden Zeeschuimer[2501] met
[2502] teegengeweld aftekeeren; dewyl ik my niet gewillig onder de
[2503] slaverny van denzelven zou willen stellen, aengezien ik zelfs
[2504] een Opperhoofd was die van zyn Volk geëerd en van zyne
[2505] Vyanden gevreesd wierd.
[2506] Het Vaartuig naderden midlertyd alle gereedmaakinge[2506] die ik
[2507] liet doen om hem als Vyand te ontfangen, want ons Schip
[2508] was van Zes Kanon-stucken voorzien, die ik bevel gaf om met
[2509] scharp te laaden; en wyl de Zee in kalmte was geraakt, kon ik
[2510] myn meeste Volk Gewaapend en in klaarigheid[2510] houden om
[2511] myn vervolger te helpen bestryden. Hy kwam nogtans eerst
[2512] den anderen middag daer op met een labbere koelte[2512] onder 't
[2513] bereik van myn Geschut, en ik zag doen niet alleen dat hy
[2514] beneffens my de Engelsche Vlag voerden, maer dat het een
[2515] Engels Vaartuig was dat nae Barcelona moest, zoo als my den
[2516] Schipper eigenmondig verhaelden; want nae dat wy ons de
[2517] gebruikelyke Eerteekenen hadden gegeeven, wierd ik van hem
[2518] aan boord genoodigd en zeer beleefdelyk onthaald, gelyk ik
[2519] insgelyks met hem leefden geduurende vier daagen, dat wy in

2485 *omslag maekten* - uit de koers was geraakt
2491 *tormenten* - martelingen
2501 *Zeeschuimer* - zeeover
2506 *naderden midlertyd alle gereedmaakinge* - voltooide inmiddels alle toebereidselen
2510 *in klaarigheid* - klaar
2512 *labbere koelte* - zacht windje

[2520] Gezelschap van malkanderen Zeebouwden[2520].
[2521] Binnen dien tyd had ik my 't naaukeurigste onderrigt of zyne
[2522] magt grooter dan de onze en zyne lading de moeite waard
[2523] was om hem uitterooven; dog ik bevond dat zyn vaartuig
[2524] geen groote Rykdom bevatten en dat ik een belaggelyke
[2525] arbeid zou doen indien ik hem wilden uitplunderen. Hierom
[2526] deed ik hem meerder vriendschap dan onheusheid aan, en de
[2527] aenwakkering van wind ons noodzaekende om goede order
[2528] op onze Vaartuigen te stellen, naemen wy een teeder afscheid
[2529] van een, en gongen op ons eigen Schip; het welk eenige
[2530] Uuren daar nae zoo strengelyk[2530] door de onstuimige zee gezold
[2531] en geslingerd wierd, dat ik geen andere gedagten had, of wy
[2532] zouden vergaan, en wy hadden de uitterste moeite van de
[2533] Weereld dat wy ons Schip in bedwang hielden. Wy zworven
[2534] 'er verscheide daegen hoopeloos meede op Zee, en wy
[2535] geleeken meerder dood dan leevend; dog ik was voor myn
[2536] deel wel inzonderheid met schrik geperst[2536], door het ysselyk
[2537] onweer en de Blixemen die voor geen oogenblik van den
[2538] Heemel afbleeven. Alles scheen in vuur en vlam en 't geheugd
[2539] my niet dat ik ooit zoo buiten kennis[2539] ben geweest als doen
[2540] ter tyd; want myn Leeven Oordeelden ik 'er meede gemoeid,
[2541] en ik schikten[2541] een Schipbreuk voor het einde van myne
[2542] daegen en tot een regtvaardige vergelding straf voor alle myne
[2543] ondeugendheeden te weezen, die ik nu tot den Ouderdom
[2544] van zes-en-twintig jaaren met een laakbaare standvastigheid
[2545] had uitgevoerd.
[2546] *Triton*[2546] behaegden het nogtans om eindelyk den aftogt van de
[2547] woede te blaazen, en de boosaardige Zee weederom tot rust
[2548] te brengen, zonder dat wy egter een merkelyke schaade aen
[2549] ons Schip of laeding leeden; terwyl 'er door onvoorzigtigheid
[2550] een Man over boord gevallen[2550] en wy alleen onze voorspriet
[2551] verlooren hadden.
[2552] Ik beken dat ik voor een oogenblik met een Christelyke
[2553] meedoogendheid bezet geraakt[2553] weezende, het bitter noodlot
[2554] van alle Zeevaarende lieden beklaagden; en wel inzonderheid

2520 *Zeebouwden* - op zee voeren
2530 *strengelyk* - krachtig
2536 *geperst* - gekweld
2539 *buiten kennis* - wezenloos van angst
2541 *schikten* - beschouwde
2546 *Triton* - Zeegod die op zijn hoorn blaast om de golven te bedaren
2550 *gevallen* - was gevallen
2553 *bezet geraakt* - bezield

[2555] van zulke die in dit onweer waeren vergaen, en daer wy
[2556] daegelyks de blyken van zaagen, met het aendryven van verscheidene
[2557] wrakken van Scheepen en andere ongelukkige kenteekenen.
[2558] Ik dankten het Opperweezen voor zyne meedelydende
[2559] Genaade en de betoonde spaerzaemheid aen[2559] myn en
[2560] myn volk, dat wy niet desgelyks als andere noodlottige waeren
[2561] omgekoomen; hoewel zy haere daegen mogelyk voor beeter
[2562] verwisseld hadden, en andermael niet aen eenige ongevallen
[2563] blootgesteld waeren.
[2564] Deeze welgezinde gevoelens bleeven dog niet lang by my
[2565] woonagtig, want het onweer was naauwelyks voorby, of ik
[2566] wierd op nieuw met een gruuwzaeme begeerlykheid bestreeden[2566];
[2567] en ik stelden myn Volk voor dat het beeter was om ons
[2568] Schip te verlaaten en weederom op Land ons voordeel te
[2569] betragten; dewyl wy tot nog toe niet dan elende en armoede
[2570] op dit wispeltuurig Element gewonnen hadden.
[2571] Men stemden in 't algemeen daer in, en wy beslooten om de
[2572] eerste Zeehaaven inte loopen die ons zou voorkoomen;
[2573] nademaal ons Schip zeederd den laesten storm een zwaare lek
[2574] gekreegen had, het geen ons niet mogelyk was om met eenige
[2575] vrugt te stoppen; en daar by begonnen onze mondbehoeftens[2575]
[2576] merkelyk te verminderen en dezelve konden geen vier daegen
[2577] meer toereiken om onzen honger te stillen. Wy zetten daerom
[2578] alle Zeylen by, en den tweeden dag ontdekten wy Land, daer
[2579] wy terstond ons Schip nae toewenden, zeer begeerig om nae
[2580] zoo'n lastige Zeezwerverye het vaste Land eens weeder te
[2581] zien.
[2582] Wy overleiden toen onder een[2582] hoe wy ons van de vyf
[2583] Gevangenen, die we tot hier toe in een jammere elende
[2584] gehouden hadden, zouden ontdoen; want het was niet
[2585] raadelyk[2585] om dezelve met ons aen Land te neemen, mitsdien
[2586] zy onze Barbaersheid en geheelen handel zouden geopenbaard
[2587] hebben; dezelve in Zee te smyten kon ik ook kwaalyk
[2588] over myn gemoed verkrygen. Zoo dat wy ten laesten beslooten
[2589] om ze zorgvuldig geboeit in de kleine boot te zetten, en
[2590] ze daer meede met de nagt hoopeloos[2590] te laeten wegdryven;
[2591] meenende dat zy voor hunne dood wel eenige verlossers

2559 *spaerzaemheid aen* - zuinigheid aan; hier: redding van
2566 *met...begeerlykheid bestreeden* - door...hebzucht gekweld
2575 *mondbehoeftens* - levensmiddelen
2582 *onder een* - onder elkaar
2585 *raadelyk* - raadzaam
2590 *hoopeloos* - zonder hoop te kunnen koesteren

[2592] zouden aentreffen, die ze onder hunne bescherming zouden
[2593] neemen.
[2594] Dat beslotene waeren wy van zin om nog dien eigen nagt te
[2595] werkstelligen, dog in 't Gevangenhok van deeze gevonnisde
[2596] koomende, stonden wy zeer versteld op te zien dat wy maer
[2597] de enkele boeyen van hun vonden en dat de vyf ongelukkige
[2598] ontsnapt waeren. Wy bezaegen hier op alle hoeken en gaeten
[2599] van 't Schip of zy zig zomtemets nog verstopt hielden, maer
[2600] het was vrugteloos daer nae gewerkt; en wy onderschepten
[2601] zoo veel, als dat zy de groote Sloep van 't Schip tot hunne
[2602] vlugt gebruikt hadden.
[2603] Ik kon niet begrypen dat het mogelyk kon zyn, dat 'er niet
[2604] imand van 't Scheepvolk hun in die onderneeming belemmerd
[2605] of gezien zou hebben, dewyl 'er altoos booven dek in dienst
[2606] stonden. Ik ondervroeg elk een zeer strengelyk[2606], en dreigden
[2607] ze[2607] met de dood zoo ik agter hunne pligteloosheid zou konnen
[2608] koomen, en dat zy derzelver Vyanden de behulpzaame hand
[2609] hadden gebooden.
[2610] Nogtans had ik reeden genoeg om op de getrouwigheid[2610] van dezelve
[2611] staat te maaken, want zy hadden my meer als voldoenende
[2612] blyken daer van gegeeven. Dit deed my dezelve
[2613] onschuldig verklaaren en genoegen neemen met het geene
[2614] dat 'er gebeurd was; het welk zoo wel tot myn voor als nadeel
[2615] kon uitloopen[2615]: En den tweeden nagt nae dit voorval kwaemen
[2616] wy op de reede van Gibraltar behoudelyk[2616] ten anker. Zoo
[2617] haest wy in die Haeven waeren binnen geloopen, gaeven wy
[2618] een zeer omstandige en nadrukkelyke uitduidenis van de
[2619] ongemakken en alle weederwaardigheeden die wy van Schotland
[2620] tot hier toe hadden uitgestaen; het geen voor een geloofbaare
[2621] waerheid wierd gehouden, en men gaf ons binnen de
[2622] eerste daagen groote hoop, dat 'er geleegentheid was om ons
[2623] Schip met een ryke lading nae Vrankryk te bevragten.
[2624] Deze voordrag[2624] die my niet onvoordcelig toelagten, deed ons
[2625] voorneemen om het Schip niet te verlaeten maer het zelve in
[2626] een goeden staat te stellen, om een langen Zee-reis te verduuren;
[2627] die ons om het Fortuin dat wy zouden konnen maeken

2606 *strengelyk* - op strenge wijze
2607 *ze* - hen
2610 *getrouwigheid* - trouw
2615 *uitloopen* - aflopen
2616 *behoudelyk* - behouden
2624 *Deze voordrag* - Dit voorstel

10. Barcelona in de 18de eeuw. Zie pag. 103. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

[2628] zeer ligt in de Oogen scheen[2628], hoe veel teegenspoed dat wy
[2629] inderdaad ook hadden geleeden.
[2630] Ondertusschen dat het Schip wierd gekalfatert[2630], liet ik alleen
[2631] een gering getal van myn volk aen boord, terwyl ik met de
[2632] overige myn perzonagie zoo binnen als buiten de Stad gong
[2633] speelen[2632], en myn uitterste best deed om zoo veel manschappen
[2634] aen te werven, als ik tot dienst van myn Vaartuig noodzaakelyk
[2635] oordeelden; die ik wel haast zou hebben opgedaen,
[2636] zoo ik my van ider een had konnen bedienen, maer ik moest
[2637] luiden aenwerven die myne inboezem[2637] bekend waeren, en de
[2638] zelfde gevoelens als ik bezaeten, zonder het welke ik my weinig
[2639] winst van deeze nieuwe Zeetogt kon belooven. Dog niet
[2640] alleen dat ik myn tyd besteeden om volk op te zoeken, zoo
[2641] hield ik daer by nog een tweede tydkorting om binnen
[2642] Gibraltar myn dagelyks Brood te hebben.
[2643] Myne aloude schalkerye was ik nog niet vergeeten, en dezelve
[2644] ontleek my in deeze omstandigheeden zoo min als zy my van
[2645] zyn Leeven had konnen gelyken[2644]: Ik gaf 'er myn volk ook een
[2646] denkbeeld van, en onderrigten ze op welke wyze dat ik
[2647] gewoon was op het vaste land te leeven; hoewel zy die zelfde
[2648] leevensaard in gewoonte by hun hadden, en dagelyks uitgongen
[2649] om een goede beurs te maeken.
[2650] Ik had onder anderen een aardig geval[2650] in deeze Stad, dat ik
[2651] niet voorby kan om te openbaeren; en dat my in Zee zynde
[2652] nog meenigmaelen tot vervrolyking in de gedagten kwam.
[2653] Goetgevonden hebbende om buiten Scheepsbeezigheid my in
[2654] zoo veelerhande gewaeden te kleeden als het de gesteltenis[2654]
[2655] van myn welvaeren zoude vereysschen, had ik my op een zeekere
[2656] tyd als een ryk Edelman uitgedost; hoorende dat 'er een
[2657] welbemiddelde Freule in de Stad was, die zeer verliefd van
[2658] natuur en zig op alle jonkheeden verslingerde, als haar de
[2659] Perzoon geviel. Ik twyffelde niet of ik zou meede in Genaade
[2660] by haer geraeken als ik eens in haere teegenwoordigheid
[2661] kwam en dat ik haer behaegenis kon geeven; daar niet aen tetwyffelen
[2662] was, alzoo ik (zonder teegenspraak) een volmaekte
[2663] aenzien had.

2628 *ligt in de Oogen scheen* - voordelig leek
2630 *gekalfatert* - hersteld
2632 *myn perzonagie...gong speelen* - mijn rol...ging spelen
2637 *inboezem* - inborst
2644 *ontleek my (...) zoo min als zy my van zyn Leeven had konnen gelyken* - ontwikkelde zich in mij (...) net zo als in de rest van mijn leven
2650 *geval* - voorval
2654 *gesteltenis* - gesteldheid

[2664] Een naaukeurige uitleg van deeze Juffer haer woonplaats
[2665] genoomen hebbende, die ik op de verzeekering welke men
[2666] my van haar had gegeeven, een wakkere veer uit haer staert
[2667] zou konnen plukken, ontdekten ik het geval aen een van myn
[2668] makkers, en gebood hem dat hy Knegts-kleederen zou
[2669] aentrekken, en agter my gaen als ik voor by het Huis van
[2670] deeze minzieke Juffer zou wandelen; en dat hy zig in alles
[2671] zoo prysselyk[2671] zou hebben te gedraegen, als het de tyds omstandigheeden
[2672] begeerden, want dat 'er een gedeelte van onze
[2673] welvaerd aenhong[2673].
[2674] Hy toonden by vervolg dat hy in 't Lakeischap genoeg gesleepen
[2675] was; en ik moet zelfs tot een eerlyke getuigenis van hem
[2676] nageeven, dat ik zonder zyne meedewerking myn oogmerk
[2677] niet bereikt zou hebben; want hy deed niet alleen meer als ik
[2678] hem belasten, maar hy lei de eerste grondslag tot ons algemeene
[2679] welzyn.
[2680] Op een voormiddag dat ik de eerstemaal de Straat en ook het
[2681] Huis van de verliefde *Lerinde* (zoo als haer naem was) in myn
[2682] weg liet koomen, had ik het geluk dat zy alleen voor de Vengsteren
[2683] stond. Ik groetten haer zeer neederig en eerbiedig en
[2684] vervolgden hier meede myn weg, niet geloovende dat haere
[2685] driften zoo buitenspoorig waeren dat zy my terstond zou
[2686] laeten nagaen[2686] om te weeten wie ik was; want[2686] ik was naauwelyks
[2687] zes Huizen van haer af, of myn gewaende knegt, deed
[2688] my met 'er haast begrypen, dat 'er imand uit het Huis van
[2689] *Lerinde* koomende ons agter op liep. Ik was 'er ten uittersten
[2690] over in myn schik, en beelden my niet ten onregten in, dat
[2691] dit teekenen van goede beginzelen waeren en dat ik haare geneegentheid
[2692] gewonnen had; gelyk ook waer was, want in myn
[2693] Herberg gekoomen zynde, daer ik tot bereik van myn
[2694] oogmerk myn verblyf had genoomen, gong ik nae booven en
[2695] liet myn doortrapte lakei om laeg; welke aenstonds door de
[2696] oude kol[2696] die in dienst van *Lerinde* was wierd aengesprooken,
[2697] en onder eenige voorwendzels afgevraagt, wat voor een Perzoon
[2698] dat ik was, en wat myne voorneemens waeren dat ik in
[2699] Gibraltar was gekoomen? Daar zy nog meer andere noodzaakelykheeden
[2700] byvoegden om de nieuwsgierigheid van haer Juffer
[2701] ten opzigten van my te voldoen.

2671 *prysselyk* - lofwaardig
2673 *aenhong* - vanaf hing
2686 *nagaen* - volgen
2686 *want* - maar
2696 *kol* - heks

[2702] Myn Knegt bemerkende waar het heen wou, begon deeze
[2703] Dienstmaegd wat nadrukkelyker te onderhouden, en my zoodanig
[2704] op te vyzelen, niet alleen in myne bedieningen en
[2705] gezag, dat hy zeide, dat ik in Holland had, maar wel inzonderheid
[2706] met betrekking tot myn Geboorte; die hy zoo smaekelyk
[2707] wist voor te snyden, dat het geen teegenwerp leed[2707], of ik
[2708] moest door *Lerinde* voor haar Minnaer werden aengenoomen.
[2709] 'T gebeurden ook zoo, want nog dien eigen avond dat ik in
[2710] myne eenzaamheid haar Straat weederom doorgong, hoewel
[2711] zonder eenig voorweeten[2711], dewyl ik my de ontmoeting van
[2712] dien middag juist niet bezon[2711], hoorden ik my van agteren zoo
[2713] sterk nagaen dat ik my niet kon onthouden om eens agter my
[2714] om te zien: Het was de Meid van *Lerinde* die ik doen zag, en
[2715] die my heel zeedig afvroeg of deeze Brief, waar van zy my het
[2716] opschrift liet leezen, niet aen my luiden[2716]? Ik zei van ja, ziende
[2717] dat 'er myn naam opstond; en wel begrypende wat zy voor
[2718] had, stak ik haar een stuk Geld[2718] in de hand, en scheiden daar
[2719] meede van haer af zonder verder te spreeken: dewyl myne
[2720] nieuwsgierigheid om te weeten wat het binnenste[2720] van den
[2721] Brief zou weezen, my als een Arend deed thuis koomen; daar
[2722] ik dezelve leezende, ze van deeze vermaakelyke en daar by
[2723] zottelyke inhoud vond.
[2724] Aantrekkelyke Schoonheid.
[2725] *Gy die myn Ziel tot in 't binnenste van dezelve door Uwe verlokkelykheid*
[2726] *doorgriefd en gaande gemaakt hebt om U te beminnen,*
[2727] *vervoerd my op het buitenspoorigste om U met*
[2728] *deeze Letteren te konden*[2728]*, dat ge my als betooverd houd en*
[2729] *zoo zoetelyk nae Uwe volmaaktheid trekt, dat ik voorneem*
[2730] *geen sterveling dan U alleen te lieven*[2730]*. Neen Myn Heer! om U*
[2731] *zal ik my afslooven om Uwe weedermin te verwerven, alwaar*
[2732] *'t noodzaakelyk om tot de grootste belaggelykheid uittespatten,*
[2733] *indien ik daar door U vertroostend byzyn kan behaelen:*
[2734] *U luisterlyke Geboorte, hoedaenigheeden en staat is my ook*
[2735] *bekend, en dit kan geen dwarspaal weezen om ons van mal-*

2707 *voor te snyden dat het geen teegenwerp leed* - voor te stellen dat het geen twijfel leed
2711 *voorweeten* - voorkennis
2711 *ik my...niet bezon* - ik mij...niet herinnerde
2716 *luiden* - gericht was
2718 *stuk Geld* - geldstuk
2720 *het binnenste* - de inhoud
2728 *konden* - verkondigen, zeggen
2730 *lieven* - beminnen

[2736] *kanderen afte schrikken; in teegendeel, het zal een middel*
[2737] *zyn om ons te digter zaamen te roepen, dewyl ik my vleyen*
[2738] *mag dat ik U in alle die voorregten kan eevenaaren.*
[2739] *Ik heb gezien toen gy deezen ogtend voor by myne Glaazen*[2739]
[2740] *gong, dat ik U bekoorden, en ik heb te vaster verzeekeringen*
[2741] *daar van, vermits ik weet dat gy een zuivere liefde voor imand*
[2742] *van Geboorte hebt; daarom spoed U vryelyk by me, ik zal*
[2743] *altoos kans weeten om U in weerwil van myne Ouderen, die*
[2744] *my als Gevangen houden, in Perzoon te spreeken: Geloofd*
[2745] *ook dat ik zonder U my nimmermeer gelukkig zal agten; en*
[2746] *dat ik zonder genot van Uwe overnatuurlyke bevalligheid te*
[2747] *hebben, zal sterven U standvastig gezwoorene Minnares*.
[2748] Lerinde.
[2749] Ik meenden een ongemak van laggen[2749] te krygen op het doorblaaderen
[2750] van deeze bespottelyke Brief, die[2750] ik myn behulpelyke
[2751] Dienstknegt meede liet leezen, en die 'er zig niet weiniger
[2752] dan ik over vermaakten. Hy raaden my dat ik nog dien
[2753] zelfden Avond nae het Huis van *Lerinde* zou gaen en tragten
[2754] om haar te spreeken; want dat de kans misschien zou konnen
[2755] verkeeren eer ik 'er myn voordeel by gewonnen kon hebben.
[2756] Ik was wel ras van dat zelfde gevoelen, maar ik wist beeter
[2757] dan hy waar my de Schoen wrong en dat ik my wel ligt met
[2758] deeze Vryerye weeder in een nieuw gevaar zou konnen inwikkelen,
[2759] daar de ontdekking van myne kunne onvermydbaar in
[2760] zou weezen; nogtans schepten ik moed, en ik verbeelden my
[2761] dat ik wel voor heeter vuuren gezeeten had, daar ik my nog
[2762] ongekend had weeten door te redden; en hierom stapten ik
[2763] stoutmoedig nae het Huis van *Lerinde*, aan wien ik voornam
[2764] om rondborstig te bekennen dat ik een arm Edelman was, die
[2765] weinig of geene middelen bezat, zoo het op dat stuck mogt
[2766] aenkoomen.
[2767] Wy zaagen midlerwyl eer wy 't wisten ons op de stoep van
[2768] deeze Juffer, die ik meer dan anderhalf Uur als een verliefde
[2769] zot op en neer bleef wandelen, zonder eenige beweeging in
[2770] Huis te verneemen; het geen my ten laasten heel gramstoorig[2770]
[2771] zou hebben doen heen gaen, zoo ik terzelver tyd niet een
[2772] vengster had hooren openen, waar uit ik een mand zag aflaaten,
[2773] die heel zagtelyk nae beneeden kwam en myne nieuws-

2739 *Glaazen* - vensters
2749 *een ongemak van laggen* - ongemak: kwaal, ik dacht niet goed te worden van het lachen
2750 *die* - n.l. de stoep
2770 *gramstoorig* - boos

[2774] gierigheid aanwakkerde om te weeten wat het binnenste van
[2775] dezelve zou bevatten. Ik twyffelde eevenwel niet of het zou
[2776] de buitenspoorige *Lerinde* weezen die 'er in zat, en die na
[2777] myn gedagten al op my gewaekt[2777] zou hebben; nogtans vond ik
[2778] my merkelyk bedroogen, want meenende een hand by te
[2779] steeken om *Lerinde* die 'er meer dan in drie bogten gedrongen
[2780] lag, uittetillen, zag ik met behulp van 't Starreligt tog zoo
[2781] duidelyk, dat het die verliefde schoonheid niet was, maar
[2782] haar overleelyke Dienstmaegd; die my straks[2782] van blydschap
[2783] om den hals viel, dat ze my zoo waakzaam en vaardig vond 0
[2784] om de liefde van haer Juffer met weedermin teegen te gaen.
[2785] Ik liet dit nagtgezigt[2785] in die meening, en vroeg haar terstond of
[2786] ik *Lerinde* dien nagt niet zou konnen spreeken? Zy zei van ja,
[2787] mits dat ik eenige oogenblikken geduld wilden hebben, en in
[2788] dezelfde mand gaen zitten daar zy meede om laag gekoomen
[2789] was.
[2790] Deeze voorstelling maekten my eenigzints verleegen, want ik
[2791] dugten[2791] of 'er zomtemets geen bedrog in stak, en of *Lerinde*
[2792] niet al te vrypostig met my zou omgaen als wy alleen zouden
[2793] weezen; waar door ik in een groote benaauwdheid moest vallen
[2794] en buiten alle mogelykheid gebragt worden om weederom
[2795] zoo eel[2795] nae beneeden te geraeken als ik nae booven was
[2796] gekoomen.
[2797] Die zwaarigheeden moesten dog ongemerkt uit den weg en
[2798] daar was geen tyd te verletten[2798], hierom trok ik myn stoute
[2799] Schoenen aan en voegden my[2799] in de mand; geevende alvoorens
[2800] myn rapier[2800] aan myn zoogedagte Knegt over, die de oude kol
[2801] terwylen aan de praat zou houden.
[2802] Zoo haast ik bekwaamelyk in de Korf geboggeld[2802] lag, trok zy
[2803] aan het touw, en ik wierd op dat teeken met horten en stooten
[2804] nae booven gehaald; onderwyl dat ik in my zelven moest
[2805] laggen over de zeldzaamheid van deeze Vryagie, die my op
[2806] zulk een wys nog nimmer was voorgekoomen. Ik getroosten
[2807] 'er my dog in, denkende dat ik 'er voordeel genoeg by gewin-

2777 *gewaekt* - gewacht
2782 *straks* - dadelijk
2785 *nagtgezigt* - spook
2791 *dugten* - vreesde
2795 *eel* - ongewoon
2798 *verletten* - verliezen
2799 *voegden my* - wrong
2800 *rapier* - lange, puntige degen
2802 *geboggeld* - gekromd

[2808] nen zou als ik het geluk had om *Lerinde* te konnen overreeden;
[2809] en daarom vielen my de wispeltuurigheeden van deeze
[2810] Vryerye zoo ongemakkelyk niet als ze wel inderdaad waaren.
[2811] Want niet alleen dat *Lerinde* uit haar adem[2811] was toen zy my
[2812] tot in haar Vengsterraam had gekreegen, zoo was ik daer-en-booven
[2813] door myne verkreukte lendenen zoodaedig gepynigd,
[2814] dat ik kwalyk een arm of been kon verroeren; en met al dat
[2815] scheelden het weinig of ik was in 't uitkruipen van de mand
[2816] nog hals en beenen gebrooken, en van booven neer op straat
[2817] gestort; dewyl *Lerinde* vergeeten had om de mand vast te
[2818] maaken, en my niet waarschuuwden om voorzigtig in 't uitstappen
[2819] van dezelve te weezen.
[2820] Het liep dog nog gelukkig af en de schrik van dit eerste gevaar
[2821] wat verzet[2821] hebbende, begroeten ik de minzieke *Lerinde* met
[2822] eenige kusjens; welke vrypostigheid haar ten hoogsten scheen
[2823] te gevallen, en 't geen een voormiddel[2823] was dat wy van den beginnen
[2824] aan alle ceremonien tusschen ons agterweegen lieten.
[2825] De liefde kan men wel denken dat de voornaemste hoofdzaak
[2826] van ons gesprek wierd; en naast malkanderen gezeeten zynde
[2827] bragten wy dezelve terstond op het tapyt[2827], en wy maakten al
[2828] veele voortgangen daar ontrent geduurende twee Uuren die
[2829] wy nae middernagt op dat stuck koutende bleeven. Ik
[2830] behaagden *Lerinde* of schoon ik aen haar had voorgegeeven
[2831] dat ik een Edelman zonder veel middelen was, waar over zy
[2832] zig egter weinig bekreunden, zeggende maar alleen op myn
[2833] Perzoon verslingerd te weezen; met wien zy ondanks haare
[2834] Ouderen begeerden te leeven, die volgens haar zeggen ze[2834] aan
[2835] een Ouden woekeraar wilde uithuwelyken; en voor wien
[2836] *Lerinde* my met schryende oogen verklaarden dat zy een
[2837] haatelyk afschuuwen had. Ik antwoordenze hier op met de
[2838] teederste uitlaatingen, al wat een Minnaar in zoo'n voordeelige
[2839] omstandigheid zou konnen gedaen hebben; waar mee *Lerinde*
[2840] zoo'n uitsteekend genoegen nam, dat ze my ten blyke van
[2841] haare geneegentheid terstond een Diamante Ring tot een
[2842] trouwteeken[2842] overleeverden, beneffens een schoone Goudbeurs
[2843] van honderd Pistoolen, die ik zonder een verbloode

2811 *uit haar adem* - buiten adem
2821 *verzet* - verdreven
2823 *een voormiddel* - de aanleiding
2827 *op het tapyt* - ter sprake
2834 *ze* - haar, n.l. Lerinde
2842 *trouwteeken* - onderpand bij een trouwbelofte

[2844] weigering heel knap[2844] by me stak.
[2845] Zulk een begin van haar teerhartig aankleeven misleek my
[2846] niet, en ik betuigden *Lerinde* met de sterkste uitdrukkingen,
[2847] dat ik in staat wensten te weezen om haer het teegendeel te
[2848] geeven, hoewel ik 'er juist wel geleegentheid toe zou gevonden
[2849] hebben, als ik my in navolging van haar zoo gereed[2849] had
[2850] willen gedraagen; maar ik zogt geen gebruik van haare zwakheid
[2851] te maeken, en deed *Lerinde* des te schielyker begrypen
[2852] dat het tyd was om van malkanderen te gaan, dewyl ons den
[2853] dag welligt zou overvallen.
[2854] Haar eindelyk in die gedagten gebragt hebbende nam ik
[2855] afscheid van *Lerinde* en beloofdenze om al tot haare verlossing
[2856] toetebrengen wat in myn vermoogen zou weezen; indien
[2857] zy een genoegzaeme Rykdom voor ons beide wist uittemaeken,
[2858] die onze geboorte met luister kon handhaaven. Ik moest
[2859] daar geen bedugdzaemheid voor hebben, zei zy, en versprak
[2860] alzoo, dat ze my by de eerste geleegentheid daar van de weezentlykheid
[2861] zou toonen, en haere Goederen by my in verzeekering
[2862] stellen. Dit was den bal niet misgeslaegen, en myn oogmerk
[2863] alleen weezende om *Lerinde* van haere overlastige[2863] Schat
[2864] wat uitteputten[2864], wrong ik my andermael te zaemen en kroop
[2865] in de mand, daar ik weederom gelukkig meede wierd afge-
[2866] laaten.
[2867] Op Straet zynde meenden ik de Dienstmaagd van *Lerinde*
[2868] met myn Compagnon nog waekelyk[2868] te ontmoeten, maer ik
[2869] vond ze geen van beiden zoo ras als ik wel gewenst had; en ik
[2870] had zelfs de grootste moeite van de Weereld om ze te vinden.
[2871] Meer dan een half quartier uurs liep ik gints en herwaerts; tot
[2872] dat ik ze ten laesten by een in een nabuurige stoep en gearmd
[2873] by malkanderen zag leggen slaepen. Ik gong wat digter by,
[2874] om dit Paar met wat meerder nadruk[2874] te beschouwen, en ik
[2875] bemerkten doen dat hun meer als de slaap dien nagt bekroopen
[2876] had: Ik moest 'er overluid van uitschaeteren en de dwaasheid
[2877] van deeze nar beklaegen dat hy zig zoo onverstandig had
[2878] te buiten gegaen; dog het was my nog onbekend de voordeelen
[2879] die hy door deze weldaed verkreegen had, en dat hy alles

2844 *knap* - snel
2849 *gereed* - bereidwillig
2863 *van haere overlastige* - van haar tot last zijnde
2864 *uitteputten* - te ontnemen
2868 *waekelyk* - wakker
2874 *met wat meerder nadruk* - nauwkeuriger

[2880] voor myne belangen en welweezen had te kosten gelegd[2880].
[2881] Myn luidrugtig gelag, waer van byna de geheele straet weerklonk,
[2882] deed wel ras deeze twee mingevogtene[2882] ontwaeken en
[2883] zeer belemmerd[2883] opzien dat ik hun in deeze geschaepenheid[2883]
[2884] verrasten: De oude begoogelster[2884] hield niet lang het Veld maer
[2885] vloog als een onweer na de mand, en liet haer Minnaer het
[2886] klouwen alleen met my afhaspelen[2885]. Ik geloof dat wy alle daer
[2887] over vergenoegd waeren; en myn gewaende Lakei zig met 'er
[2888] haest weer te regt gesteld hebbende, gongen wy naest een[2888],
[2889] den weg nae onze verblyfplaets op, onderwyl dat ik myn
[2890] makker zyn avontuurtie, met *Lerinde* haer Meid gehad, deed
[2891] vertellen, zeer benieuwd weezende om te weeten wat hem tot
[2892] die zotternye had aengepord[2892].
[2893] Hy gaf my diesweegens te verstaen als dat ik zoo ras niet met
[2894] de mand nae om hoog was getrocken, of de Meid had de verliefde
[2895] beginnen te speelen en hem gezeid, dat zy in staet was
[2896] om zyn geluk te maeken, zoo hy met haer in een goede en
[2897] naeuwe Vriendschap wilde leeven. Dat zy hem doe van langzaamerhand
[2898] ter zyden gelokt en volkoomen de meesterschap
[2899] over haer gelaeten had; in zoo verre, dat zy hem belofte van
[2900] merkelyke voordeelen deed en hem dezelve ook toonden,
[2901] indien hy maer geneigd wou zyn om met haer zo vry en minnelyk
[2902] om te gaen, als zy niet twyffelden dat *Lerinde* thans
[2903] met myn zoude doen, en waer toe ons van weerskanten de
[2904] geleegentheid meer dan uitsteekende gunstig was. Hy vervolgden
[2905] met openhartigheid te zeggen, dat de schoonigheeden,
[2906] die zy ter zelver tyd aan hem wees, hem 't gezigt zoo overhoopt[2906]
[2907] verblinden, dat hy niet in staat was om haere driften
[2908] langer te weederstreeven, maer zig ten eenemaele aen haer
[2909] overgaf, alleen om in 't bezit te koomen van 't geen zy onder
[2910] haer verstooken[2910] hield: Dat hy geen kans zag om het haer te
[2911] ontfutzelen en ook geen geweld gebruiken wilden, uit vreeze
[2912] dat zulks myn geheele welweezen en alle voordeelen die ik

2880 *te kosten gelegd* - gedaan, besteed
2882 *mingevogtene* - gelieven
2883 *belemmerd* - bedremmeld
2883 *geschaepenheid* - gesteldheid
2884 *begoogelster* - bedriegster
2885 *het klouwen...afhaspelen* - de kluwen...ontrafelen
2888 *naest een* - naast elkaar
2892 *aengepord* - aangespoord
2906 *overhoopt* - overvloedig
2910 *verstooken* - verstopt

[2913] tot hier toe gemaakt had weederom onder de voet zou stooten[2913];
[2914] waerom hy zig dan goedschiks in haere armen had overgegeeven,
[2915] en hem te vreeden gesteld met de gemeene spreekwys,
[2916] *dat alle Katten in de nagt grauw zyn*.
[2917] De eenvoudigheid waer meede hy dit nog half slaapdronken
[2918] vertelden, deeden my niet twyffelen of het was alles zoo gebeurd;
[2919] hoewel hy in andere omstandigheeden zyn scherp vernuft
[2920] altoos had doen uitmunten. Nogtans was ik te vreeden
[2921] over de behulpzaemheid en de zugt die hy voor myn welzyn
[2922] betoonden, en ik steev hem meer en meer aan[2922] om in die gevoelens
[2923] te blyven en de verliefde by zyn weldoenster te verbeelden;
[2924] van wien hy niet minder dan ik van *Lerinde* met geduurige
[2925] weldaeden wierd opgepropt[2925].
[2926] Veelmaelen kwam ik alzoo by die Juffer zonder dat haere
[2927] Ouderen nog imand anders die geheime ommegang gewaer
[2928] wierden; dog de beeterschap[2928] van myn Schip, daar onderwyl
[2929] merkelyk aen gebouwd wierd, deed my besluiten om een
[2930] einde van myne verkeering by *Lerinde* te maeken, en te zien
[2931] of ik ze voor het laaste niet deegelyker in haere Rykdom zou
[2932] konnen straffen: dewyl ik eersdaegs een laeding aan boord
[2933] stond te krygen, en alzoo genoodzaekt wierd om nieuwe
[2934] Matroozen aen te werven, die van myne hoedaanigheid en imborst
[2935] waeren, en waer toe al eenige tyd vereyst zou worden[2935].
[2936] Op een avond dat ik dan weederom by *Lerinde* was gekoomen,
[2937] dog wat laeter als nae gewoonte om dat ik 'er myn
[2938] inzigt meede had, sloeg ik haer de noodzaekelykheid voor om
[2939] met malkanderen door te gaen[2939]; zeggende, dat ik van ter
[2940] zyden gehoord had, dat haer Vader eenig verdenken op myn
[2941] Perzoon had gekreegen, en ze derhalven by tyds met den
[2942] Gryzaerd zou doen Trouwen om onze inzigten te vernietigen.
[2943] Dat ik hem meenigmaelen des Avonds als ik van zin was om
[2944] nae haer toe te koomen, voorby het Huis had zien Patrouilleeren,
[2945] en my alzoo verpligt om myn bezoek tot de nagt te
[2946] verschuiven; het geen ik zei de reeden te weezen dat ik nu
[2947] weederom zoo laet kwam. Zy geloofden al wat ik haer daer
[2948] ontrent zei als een Evangelie[2948], en waggelde[2948] niet lang om tot

2913 *onder de voet zou stooten* - teniet zou doen
2922 *steev...aan* - versterkte
2925 *opgepropt* - volgestopt
2928 *beeterschap* - verbetering
2935 *waer toe al eenige tyd vereyst zou worden* - wat wel enige tijd zou kosten
2939 *door te gaen* -er vandoor te gaan
2948 *als een Evangelie* - als een ontwijfelbare waarheid
2948 *waggelde* - twijfelde

[2949] myn besluit over te gaen, my beloovende dat ze den anderen
[2950] avond voorneemens was om zulks te werkstelligen, en dat zy
[2951] midlerwyl al haere goederen die het minst moeyelyk waeren
[2952] om te verdraagen[2952] in klaerigheid zou leggen om daer meede op
[2953] geruster plaatze[2952] te gaen, daer wy ons beide gelukkig zoude
[2954] konnen maaken.
[2955] Deeze schikkingen beraemd zynde, nam ik nae ouder
[2956] gewoonte, zonder eenige buitengemeene vryheeden op de
[2957] Perzoon van *Lerinde* te begeeren, myn afscheid van haar met
[2958] een kus, en gong dien Avond vry geruster dan voor heen nae
[2959] Huis; verblyd weezende dat ik van deeze buitenspoorige Minnaarye[2959]
[2960] zoo voordeelig ontheft stond te worden. Ik versprak
[2961] teegens de bestemde tyd nog twee van myne Compagnons om
[2962] het goed van *Lerinde* by tyds te versleepen; van voorneemen
[2963] zynde om my met het zelve te vergenoegen en *Lerinde* tot
[2964] haer beeterweezen[2964] in 't Huis van haer Vader en Moeder te
[2965] laeten.
[2966] Met groote ongeduldigheid wagten ik het versprookene
[2967] oogenblik af, en begaf my doen met myne meedemakkers nae
[2968] de woonplaats van *Lerinde*; daer ik wel ras het Kaamervengster
[2969] van haer zag openen en de bekende mand aflaeten,
[2970] opgevuld met verscheidene kostelykheeden die ik terstond
[2971] aen myn Volk overgaf. Deeze wierd nog van een tweede gevolgd,
[2972] zoo dat zy met hun drien daer aen rykelyk te draagen
[2973] hadden en ik my te vreeden stelden om ze daer meede heel
[2974] snel te doen weg gaen. Vervolgens zag ik de mand voor de
[2975] derdemaal neederkoomen, daar *Lerinde* in was, die my onderwylen
[2976] toeriep dat ik een klein Koffertje zou aanneemen, het
[2977] geen zy by zig had, en daer haare Juweelen in waeren. Ik
[2978] was niet onhappig[2978] om dit ook te hebben en klom eer zy half
[2979] weegen was al langs de Vengster Cosynen haer te gemoet om
[2980] het aan te vatten; en gaf in 't aengrypen van 't zelve, als of
[2981] het by ongeluk in 't afgaen geschieden, de mand zoo'n
[2982] wakkere stoot, dat dezelve in de glaazen van de beneedenste
[2983] verdieping zwaayden en *Lerinde* 'er halverweg uitsloeg, blyvende
[2984] met haer rokken het onderste booven uit de Korf
[2985] hangen.

2952 *verdraagen* - verplaatsen
2952 *op geruster plaatze* - naar een veiliger plaats
2959 *Minnaarye* - minnehandel, liefdesbetrekking
2964 *beeterweezen* - bestwil
2978 *niet onhappig* - er zeer op gebrand

[2986] Zulks verwekten zoo'n luid misbaar, dat haer Vader, die
[2987] schynt wel dien nagt eenig ongewoon rumoer aen zyn Deur
[2988] gehoord had, met nog andere van zyn Huisgezin te voorschyn
[2989] kwam, en my zoo onvoorzients op de hielen waeren, dat ik
[2990] maer myn best moest loopen om van hunne vervolging
[2991] bevryd te blyven.
[2992] *Lerinde* bemerkten ik wel, dat nietteegenstaende haere zwaarwigtige
[2993] val wel lust zou gehad hebben om met my te gaen,
[2994] dog haer Vader meer bekommerd over zyn Dogter dan over
[2995] myn Perzoon, sprong met 'er haest toe om ze uit haere benaauwdheid
[2996] daer zy in hong, te redden, en gaeven my hier
[2997] door niet alleen de tyd om weg te koomen, maer daer-en-booven
[2998] het vermaek dat ik voor altyd van *Lerinde* ontslaegen
[2999] wierd; hoewel ik naderhand wel gehoord heb, dat zy haere
[3000] ouderen de geheele Vryery met my ontdekt[3000] hebbende beneffens
[3001] dezelve zig veel moeite en kosten aendeed om myn Perzoon
[3002] te onderscheppen en my te dwingen om met haer te
[3003] Trouwen. Maer wy hadden onze Adelyke woonplaats afgeschaft,
[3004] en ik was bereids den anderen morgen heel vroeg met
[3005] myne bende ten platten lande[3005] beezig om volk voor myn
[3006] Schip te werven.
[3007] Ik zogt niet lang of ik vond wel haest verscheidene knaepen
[3008] die tot myne belangen overhongen; en wat 'er aen hunne geneegentheid
[3009] tot myne dienst ontbrak, wisten de middelen van
[3010] *Lerinde* wel ras te verhelpen en zyn beslag te geeven. Geen
[3011] drie weeken bragt ik toe om myn Schip met zeeventig Koppen
[3012] te bemannen, en dezelve liet ik van tyd tot tyd in hunne
[3013] Scheepspligt treeden, houdende alleen eenige van de voornaemste
[3014] onder myn gezag om 'er het Land wat meede afte
[3015] stroopen, en by voorkoomende geleegentheeden hunne bekwaemheid
[3016] eens te toetzen.
[3017] Onder anderen van die tydverdryven had ik 'er eene die my
[3018] heel zuur had konnen opbreeken, zoo ik niet door myne
[3019] Makkeren was verlost geworden; en by welke occasie ik
[3020] hunne getrouwheid eerst te regt leerden kennen. Ik steunden
[3021] 'er by vervolg van tyd[3021] altoos op, dewyl 't zeldzaeme van het
[3022] weedervaeren dat ik had en 't haggelyke[3022] van myn leeven my
[3023] naderhand meer dan met een gemeene kloekmoedigheid bezielden.
[3024] Ik dorst alle gevaeren uittarten om my aen 't

3000 *ontdekt* - bekend
3005 *ten platten lande* - op het platteland
3021 *by vervolg van tyd* - in het vervolg
3022 *'t haggelyke* - het riskante

[3025] waggelen[3025] te brengen en zelfs de spot te steeken met een anders
[3026] ongeval, hun verwytende dat het door derzelver eigen toedoen
[3027] was, en dat men zyn leed niet langer als men begeerden
[3028] hoefden te draagen; hoewel ik by vervolg wel andere gedagten
[3029] kreeg en bekennen moest, dat het meer een wonderlyk geluk
[3030] dan eigentlyk een belegde wysheid was, de voordeelen die ik
[3031] in de weereld maekten.
[3032] Het was een gewissen dag dat 'er op zeeker Landhuis een
[3033] groote Gasterye[3033] wierd aengeregt, daer meer dan zestig
[3034] Perzoonen zoo Mannen als Vrouwen toe genoodigd waeren.
[3035] Ik kreeg hier van daegs te vooren de weet, of ik zomtemets
[3036] lust had om daer ook myn rol te gaen speelen; gelyk zy
[3037] gewoon waeren, dat ik by diergelyke versnaperingen[3037] graeg
[3038] teegenwoordig was.
[3039] Myn gedagten liet ik daer eenige oogenblikken over gaen, alvoorens
[3040] te besluiten in wat gedaente dat ik 'er zou verschynen;
[3041] dewyl my dat niet eevenveel met betrekking tot myn
[3042] voordeel was[3041]; ik ondernam dog om 'er deeze keer slegts de
[3043] pligt van Lakei waer te neemen, begrypende dat ik onder de
[3044] meenigte Dienstbooden, die 'er zeekerlyk weezen zouden, wel
[3045] onbekend kon blyven, en derhalven groote kans hebben om
[3046] de Tafel wat van het overtollige Zilver te zuiveren.
[3047] Dit alles rypelyk nagegaen en de gesteldheid van dit Landhuis,
[3048] dat rondom in zyne Gragten geleegen was, afgezien hebbende,
[3049] verwittigden ik alleen zes van myne Bende van myn
[3050] voorneemen. Ik liet myn oog op de geene vallen die buiten
[3051] haere natuurlyke weetenschap ook wakkere baezen in 't
[3052] zwemmen waeren, en versprak ze om zig teegens den avond
[3053] aen 't bekende lustlot[3053] te laeten vinden; daar ik hun de plaets
[3054] aenwees daer zy over de Gragt moesten zwemmen, om vervolgens
[3055] by myn te koomen en 't geene over te neemen dat ik ze
[3056] geeven zou.
[3057] Zy verspraeken my eenpaerig om dit nae te koomen en lieten
[3058] my verkleed als een Lakei alleen derwaerds gaen. Ik kwam 'er
[3059] in 't vallen van den avond, wel konnende vermoeden dat men
[3060] den Beeker doen al wat te diep bekeeken had om eenig verdenken
[3061] op myn Perzoon te krygen; en aen de Voorpoort

3025 *waggelen* - wankelen
3033 *een groote Gasterye* - een overvloedig gastmaal
3037 *versnaperingen* - braspartijen
3041 *dewyl my dat niet eevenveel met betrekking tot myn voordeel was* - omdat dat veel uitmaakte als ik er winst uit wilde halen
3053 *lustlot* - lees: lustslot

[3062] gekoomen zynde die geslooten was, moest den Poortier nogtans
[3063] op myn geklop verschynen. Deeze geen bezoek meer
[3064] verwagtende, vroeg my heel fors[3064], wie dat 'er klopten? Ik antwoorden
[3065] hem een Lakei, die van zyn Meester op dit Uur
[3066] bescheiden[3066] was, en die ik hem met 'er haest noemden, wel
[3067] weetende dat 'er zoo'n Heer was die geen Knegt had meedegenoomen.
[3068] Terstond opende hy de Poort toen ik de naem genoemd
[3069] had en liet my binnen gaen, zeggende, dat ik nu in
[3070] Huis wel verder te regt zou raaken: Ik zei van ja, niet noodzaekelyk
[3071] vindende dat hy my tot een wegwyzer zou verstrekken;
[3072] en daer op voorwards gaende vond ik het gezelschap zoo
[3073] talryk en vrolyk onder een, dat 'er niemand cplettende[3073] genoeg
[3074] was om nae myn onbekende Perzoon om te zien.
[3075] Ik dienden dan meede als andere Knegten in 't honderd[3075],
[3076] eevenwel niet verzuymende om hier en daer myn oog over te
[3077] laeten gaen en myn kans waer te neemen als ik iets van waerdye
[3078] ongezien kon by me steeken; en als 'er imand was die my
[3079] onder 't houden van een praatje vroeg, of ik een goede Dienst
[3080] had en by wat voor een Heer dat ik woonden? Wees ik maer
[3081] hier of daer heen; voornaementlyk onder de geenen die het
[3082] meest door malkanderen liepen. Zoo dat het niemand moogelyk
[3083] was om te weeten wat ik ter deegen zei[3083], en ik maekten
[3084] ook dat ik geduurig in beezigheid was om door myn leege tyd
[3085] de nieuwsgierigheid van myne Confraters[3085] niet al te zeer gaende
[3086] te maeken.
[3087] Verscheide vertrekken daer de Gasten in verdeeld[3087] waeren, en
[3088] daer zy hun met allerhande kortswylen vermaekten, deeden
[3089] my ten eenemaele onkenbaer[3089] blyven; en 't geluk wilden dat
[3090] zy geen eenpaerig Avondmael hielden, maer alleen met kleine
[3091] partyen eenige snuizeryen nuttigden, en vervolgens aen den
[3092] dans gongen; by welke geleegentheid ik my zelven myn
[3093] meeste voordeel voorspelden.
[3094] Ik had des niettegenstaende de voorzigtigheid om myn maeg
[3095] alvoorens te voorzien met de Lekkernyen die my het meest
[3096] bevielen: Ook sprak ik de beste drank aan, die 'er in grooten

3064 *fors* - onvriendelijk
3066 *bescheiden* - ontboden
3073 *cplettende* - lees: oplettende
3075 *in 't honderd* - niemand in het byzonder
3083 *ter deegen zei* - precies zei
3085 *Confraters* - vakgenoten
3087 *verdeeld* - verspreid
3089 *onkenbaer* - onbekend

[3097] overvloed was, en my te meerder moed inwakkerden om myn
[3098] doel te beschieten. Ik wensten by die omstandigheid myne
[3099] begunsteraers[3099] ook hun deel, dog zy moesten het zelve voor
[3100] ditmael ontbeeren, en zig te vreeden houden met het geene
[3101] dat ik 'er ter loops in de handen duuwden, zoo wanneer als
[3102] zy kwaemen overzwemmen, om my te verligten van den last
[3103] die ik met tusschenpoozingen by me had gestooken.
[3104] Al een meenigte Zilverwerk en 't geen waer meede de Taefel
[3105] dien middag op 't keurlykste[3105] was gecierd geweest, hadden zy
[3106] bereids gelukkig overgebragt, wanneer het ongeluk wilden dat
[3107] 'er een Heer en een Juffer van 't Gezelschap in den Tuin wandelden;
[3108] en juist ter zelver tyd als ik met myne makkeren
[3109] beezig was om hun iets over te langen[3109], de plaets voorbygongen
[3110] daer ik met dezelve stond te praaten. Ik meenden dat ik
[3111] dit paer nog tydsgenoeg ontdekten, en wyl zy zig voor my
[3112] verstaaken[3112], was ik in de verbeelding dat ik ze in hunne Vryerye
[3113] verrast had en dat zy daerom voor my wegvlooden; niet
[3114] weetende dat zy myn heele gesprek met myne Compagnons
[3115] hadden afgehoord en zig maer alleen voor myn[3115] verborgen om
[3116] geen agterdenken van hunne beluistering te geeven. Ik gong
[3117] dus getroostelyk in Huis en voorzag my in de eerste oogenblikken
[3118] weederom van een fraay Zilver Lampet[3118] en eenige
[3119] andere snuizeryen daer myne oogen het eerst opvielen, en
[3120] zulks behendig by me gestooken hebbende bereiden ik my op
[3121] nieuw om het zelve myne makkeren overtegeeven; dog in de
[3122] Tuin gekoomen zynde, zag ik my wel ras van eenige Knegten
[3123] nagevolgt, waer by ook de bewuste Perzoonen waeren die my
[3124] de voorige maal zoo knap bespied hadden. Ik had nogtans
[3125] geen verdenken op hunnen toeleg, maer dorst eevenwel niet
[3126] onderneemen om by myne makkeren aen 't waater te gaen;
[3127] zoo dat ik onder voorgeeven van een ademlugje te scheppen
[3128] eenige reizen[3128] de Tuin op en neer bleef wandelen, tot dat het
[3129] meeste gewoel gedaen was, en begaf my doen nae de Gragt
[3130] om aldaer myn vragt t' ontscheepen.
[3131] Myn volk die op het gebruikelyke teeken zig weederom in 't
[3132] Waeter begaaven om over te zwemmen, deeden my een begin

3099 *begunsteraers* - helpers
3105 *op 't keurlykste* - op de fraaiste wijze
3109 *over te langen* - over te geven, aan te reiken
3112 *verstaaken* - verstopten
3115 *myn* - mij
3118 *Lampet* - kan waaruit waswater geschonken wordt
3128 *reizen* - keren

maeken om het Zilver voor den dag te haelen; dog ik had daer
pas een aenvang meede gemaekt, of eenige Lakyen die zig in
de groene heggen hadden verstopt, sprongen op eenmael uit
en greepen my zoo gevoelig aan, dat het my niet mogelyk was
om hunne handen t' ontloopen. Daar behoefden niet veel bewys
om my van Diefstal te overtuigen, dewyl 'er weezentlyke
blyken genoeg waeren, zoo dat ik goed of kwaedwillig als
hunne Gevangene nae binnen moest; in 't weggaen hoorende
dat myne Makkers op het verneemen van dit alarm te rug
zwommen en my schynt wel aen de vriendeloosheid van
myne overrompelaars teegens hunne dank moesten over-
laeten.
Ik wierd ondertusschen op het goetvinden van elk een die my
zag, verweezen[3146] om tot nader geleegentheid in een vertrek
opgeslooten te worden, en daer gebannen te blyven tot dat
'er des anderendaegs kennisse van myne schelmerye aen het
Geregt zoude gegeeven zyn, zoo dat ik terstond als een misdaadige
na booven in een klein Toorentie van dit Landhuis
geleid wierd, dat alleen zyn uitzigt op de Gragt had en derhalven
voor onmoogelyk wierd gereekend dat ik 'er zou konnen
uitkoomen, te meer, wyl ze my de handen op den rug te
zaemen geknoopt hadden.
Aldus in verzeekering gezet zynde, vertrok ider van my van
daen, nae dat ze my verscheidene vraegen hier en daer over
gedaen hadden; en de Deur wierd hier op heel zorgvuldig toegeslooten,
dewyl men meenden dat zulks myn eenigste uitvlugt
konde weezen. Zoo zat ik dan weer in een groote bedruktheid,
dog men kon myne kloekmoedigheid nog niet,
hoewel ik my naderhand nog altoos verwonderen moest hoe
een Vrouwsperzoon zoo veel couragie kon hebben gelyk ik in
dit geval tot myne vryheid betoonden; want niet alleen dat ik
my op de getrouwigheid van myne makkers heel losselyk verliet,
maer de sprong die ik my verstouten[3165] om te doen, moest
my nae alle waerschynelykheid een gruwel van myne onderneeming
gegeeven hebben.
Eenige oogenblikken dat ik my als wanhoopende van spyt en
hartzeer de gedagten beezigde over het mislukken van myn
welbegonnen arbeid, liep ik alle hoeken van myne Gevangenis
omzien of[3170] ik geen middel kon vinden om myne handen t'
ontboeyen; en dit gelukten my zoo wel, dat ik in korten tyd

3146 *verweezen* - veroordeeld
3165 *die ik my verstouten* - waartoe ik de moed had
3170 *liep...omzien of* - liep...rond te kijken of

[3173] het Touw waer mee myne handen geboeyd waeren loskreeg,
[3174] met behulp van een Nagel[3174] die 'er in de Muur stak en waer op
[3175] ik van langzaemerhand het koord doorveylden. Deeze eerste
[3176] elende hier door te booven geraekt zynde, stelden ik geen
[3177] zwaarigheid[3176] of ik zou nu wel verder vrykoomen en wel middel
[3178] weeten om deeze zoogenaemde Gevangenis opentebreeken;
[3179] dog ik vergisten my hier in, want den donker beletten
[3180] my om op een andere uitkomst dan op de Deur te hoopen, en
[3181] dezelve was zoo wysselyk toegezeegeld[3181], dat ik buiten een
[3182] gewis werktuig geen kans zag om 'er eenige voordeelen by op
[3183] te doen. Ik liep dan nae de Vengsteren, die ik open deed, dog
[3184] het Waeter dat ik rondom zag en de hoogte die het my toescheen
[3185] dat ik nog hooger als 't Huis zat, verschrikten my zoodaanig
[3186] dat ik myn hoofd wel haest weer binnen trok en niet
[3187] verder dorst denken om door de Vengsteren myne vryheid te
[3188] zoeken.
[3189] De lustigheid die ik midlerwyl onder de Gasten hoorden vermeerderden
[3190] myne ongeduldigheid, en deed my ten tweedenmaele
[3191] zien of ik dan geene verlossers of imand van myn volk
[3192] zou ontwaer worden[3192], en of ik genoodzaekt zou moeten weezen
[3193] om myne tyd hier hopeloos tot een bitterder nagevolg[3193]
[3194] te verslyten; maer wat ik keek ik vernam geen hulpers, nog ik
[3195] zag geen middel om zonder gevaar van myn Leeven deeze
[3196] Gevangenis uittekoomen. Ik hoorden wel eenige beweeging
[3197] naby de Gragt maer ik dorst niet onderneemen om imand toe
[3198] te roepen, vreezende dat myne laeste dwaeling welligt erger
[3199] als de eerste mogt weezen; en daerom besloot ik om my tot
[3200] aen den dag te gedulden[3200], en te zien of ik door de eene of
[3201] d' andere list dan beeter in myn oogmerk zou gedyen.
[3202] Ik bleef geduurende dit ontwerp[3202] uit de Vengsteren leggen,
[3203] terwyl de maen begon te ligten en my nieuwe moed gaf om
[3204] andermael myne vryheid te onderstaen[3204]; want ik zag eenige
[3205] van myne makkeren, die aan de overkant op myne Gevangenis
[3206] stonden te staroogen[3206], en my wel haest met behulp van de

3174 *Nagel* - spijker
3176 *stelden ik geen zwaarigheid* - had ik er geen zwaar hoofd in
3181 *wysselyk toegezeegeld* - nauwkeurig gesloten
3192 *ontwaer worden* - gewaar worden
3193 *nagevolg* - afloop
3200 *my...te gedulden* - geduld te hebben
3202 *dit ontwerp* - dit plan, hier waarschijnlijk: deze overweging
3204 *onderstaen* - proberen te verkrijgen
3206 *op...staroogen* - naar...turen

[3207] maeneschyn in 't oog kreegen. Zy riepen my terstond toe,
[3208] dog heel zagtelyk, dat ik maer van booven neer in de Gragt
[3209] zou springen, dat ze my voor het verdrinken wel zouden bewaeren:
[3210] Zy dorsten niet meer zeggen uit vreeze van gehoord
[3211] te worden; en ik riep haer tot antwoord, dat ik het zou doen,
[3212] hoewel 'er doenmaels nog geen lid aen myn heele Lyf was dat
[3213] het van zin was, dewyl 'er op hunne voorstelling een gril over
[3214] myn gantsche lighaem gong en my zoo vervaerden, dat ik op
[3215] dit oogenblik niet wist waer ik bykans was. Ik kwam dog wel
[3216] haest weer by myn zelven, hoorende dat 'er eenige van 't
[3217] Huisgezin nae booven kwaemen om zoo 't scheen te koomen
[3218] zien of ik 'er nog wel was; zoo dat ik met 'er haest de raamen
[3219] weederom toedeed, en op my rug teegen de grond gong leggen,
[3220] met de handen kruisgewys daer onder, zoo als ze my
[3221] voorheen geboeyd hadden.
[3222] Zoo drae als ik de Deur hoorde openen hield ik my gerustelyk
[3223] in slaep te weezen, hoewel ik dog zoo oplettende was dat
[3224] ik genoegzaem kon zien wat 'er gedaen wierd, dog de geene
[3225] die binnen kwaemen bemerkende dat ik in slaep was, gongen
[3226] heel stilletjes weer weg zonder digt by my te koomen en slooten
[3227] de deur op zyn voorige grendel, zeggende teegens malkanderen
[3228] in 't afgaen van de trappen; *Den Schelm is 'er nog,*
[3229] *maar wy zullen eevenwel uit voorzigtigheid nu maar om 't*
[3230] *Geregt stuuren*.
[3231] Deeze laeste woorden gaeven een diepen indruk op myn
[3232] gemoed en deeden my niet lang meer aarzelen om de Vengsteren
[3233] uittespringen; nogtans oordeelden ik noodzaekelyk om
[3234] myne kleederen die ik het best kon missen aen een te binden,
[3235] en my daer meede zoo laeg te laeten afgleyen als het mogelyk
[3236] kon zyn, eer ik my in de Gragt zou laeten vallen. Ik opende
[3237] dog alvoorens de Glazen om te zien of 'er myne helpers
[3238] nog stonden; en een van dezelve ontdekt hebbende, waerschouwden
[3239] ik hem dat ik my terstond zou laeten vallen, als
[3240] zy in klaarigheid zouden weezen om my uit het Waater te
[3241] helpen. Dit zeggende scheurden ik terwylen[3241] myn Overhemd,
[3242] Hemdroken[3242] Kaemisool[3242] aen stucken, en hier van met 'er haest
[3243] een bekwaem koord gevlogten hebbende, maekten dit beneffens
[3244] een end touw dat ik nog in myn zak had en myne Koussebanden[3244]
[3245] al een tamelyke lengte uit om my voor een hooge val

3241 *terwylen* - intussen
3242 *Hemdroken* - lees: hemdrok en
3242 *Kaemisool* - lang herenvest
3244 *Koussebanden* - banden om de kousen op te houden

[3246] te beschutten.
[3247] Het zelve vast zynde klom ik in 't Cosyn en zei teegens myne
[3248] makkeren die in de Gragt al beezig met zwemmen waeren,
[3249] dat ik aenkwam; welke niet beeter weetende of ik had my
[3250] verstout om deeze gevaerlyke sprong te doen, zaegen met de
[3251] grootste verwondering dat ik bedaardelyk langs de muur afglee.
[3252] Ik had omtrent nog veertig voet hoog te vallen toen ik
[3253] aen 't eind van myn getuig[3253] was gekoomen, en liet my zoo
[3254] onverschillig neederplotzen als of ik maer anderhalve duim[3254]
[3255] meer te springen had; dog het bleek by de uitkomst wel
[3256] anders, want schoon ik my weinig of niet bezeerden ik
[3257] duikelden dog met 'er spoed nae de grond, en de eigene[3257] vrees
[3258] begon my te bevangen doen ik wel eer in myne jonkheid door
[3259] onvoorzigtigheid in 't Waeter was gevallen[3259].
[3260] Myne makkers naemen my eevenwel terstond onder hunne
[3261] bescherming en ligten my uit het Waeter eer ik eenig nadeel
[3262] door het zelve kon lyden en bragten my aen Land; eenpaerig
[3263] verblyd weezende dat ik deeze zwaerigheid zoo wel ontkroopen
[3264] was. Ik trok eenige van hunne drooge Kleederen aen midlerwyl
[3265] dat zy beezig waeren om zig ook weederom aan te
[3266] trekken, en meenden vervolgens met malkanderen nae ons
[3267] Hoofdleeger te gaen; dog myne val die ik in 't Waeter gedaen
[3268] had, had wiskunstig zoo veel gedommel[3268] in 't zelve gegeeven,
[3269] dat het verscheidene van 't Huisvolk te voorschyn deed
[3270] koomen, om te zien wat daar van de oorzaek mogt geweest
[3271] hebben, en zy moesten noodwendig myne vlugt uit de
[3272] Tooren bemerkt hebben, dewyl wy naeuwelyks buiten het
[3273] Landhuis gekoomen waeren, of wy zaegen ons van meer dan
[3274] elf dier knaapen vervolgt, met allerhande Geweer[3274] dat zy terloops
[3275] hadden meede-genoomen.
[3276] We waeren ondertusschen ook niet ontbloot van waepenen,
[3277] behalven ik, die maar een knots van een Boom had afgesneeden
[3278] om op te leunen; dewyl ik myn regtervoet in de sprong
[3279] eenigzints verstuykt had; nogtans wilden ik naest myne getrouwe
[3280] meedehelpers myne Vyanden ook onder de oogen
[3281] zien, dog zy begeerden zulks niet en zeiden dat ik buiten

3253 *getuig* - gereedschap
3254 *anderhalve duim* - een geringe afstand, een duim is n.l. maar 3 centimeter
3257 *de eigene* - dezelfde
3259 *in 't Waeter was gevallen* - zie inleiding p. 21
3268 *gedommel* - rumoer
3274 *Geweer* - wapens

[3282] staat was om te vegten, en dat zy met hun zessen bekwaem
[3283] genoeg waeren om de aenkoomende de neederlaeg te geeven.
[3284] Ik moest derhalven aen een kant[3284] zoo ik hun geen ongenoegen
[3285] wilden aendoen, en my dus ter zyden in de struiken needergezet
[3286] hebbende daer my niemand kon zien, zag ik evenwel
[3287] myne zes meedebroeders met de grootste kloekmoedigheid
[3288] haere vyanden aenvallen en ze zoo deerlyk toerigten, dat 'er
[3289] niet alleen drie van dezelve in korten tyd ter aerden raekten, maer
[3290] de overige zoo bloedig mishandeld wierden, dat zy naauwelyks
[3291] nae Huis konden kruipen.
[3292] Ik was niet alleen by uitstek voldaan over de dapperheid die
[3293] myne wakkere behartigers in deeze omstandigheid betoonden,
[3294] maar wel voornaamentlyk over de zugt die zy voor myne
[3295] belangen scheenen te hebben; het geen my ten vollen van
[3296] hunne getrouwheid voor myn Perzoon verzeekerden, en my
[3297] een onmeetelyke agting voor deeze zes braave helden inboezemden;
[3298] waer van 'er in dit gevegt maer een ligtelyk was
[3299] gekwest[3299] geworden. Dog nietteegenstaende deeze behaelde overwinning
[3300] vonden wy dog niet oorbaer[3300] om langer het veld te
[3301] houden[3300], uit vreeze dat ons een grootere magt mogt aendoen[3301]
[3302] die onze vermeetenheid zomtemets zou betaeld zetten; Waerom
[3303] wy met verdubbeling van voetstappen wel haest buiten 't
[3304] bereik van dit Landhuis geraekten en voor den morgenstond
[3305] nog in ons Hoofdleeger aenkwaamen.
[3306] Twee daegen hier op kwam ik weeder in Gibraltar, daar ik my
[3307] op nieuw voor de vervolgingen van *Lerinde* zeer schuyl moest
[3308] houden; dewyl my 't avontuurtie met haer gehad, in een
[3309] grooter verleegentheid dan dit laeste geval zou konnen
[3310] gebragt hebben. Ik had ook geen reeden die my verpligten om
[3311] lang aen de Wal meer te blyven; want niet alleen dat ik myn
[3312] personagie aen deeze kust heel wel had uitgespeeld, maer ik
[3313] kreeg in minder dan agt daagen myn geheele laading aan
[3314] Boord, en daar-en-booven was myn Schip nu ten vollen bemand
[3315] om een zwaare Zeetogt te konnen verduuren. Ook vermeerderden
[3316] ik merkelyk myn Scheepsgeschut, en wapende
[3317] myn Volk zoo rykelyk dat ik voor een Zeegevegt niet behoefden
[3318] te schroomen.
[3319] Wy ligten het Anker op een middernagt en staaken met een

3284 *aen een kant* - aan de kant
3299 *gekwest* - gekwetst
3300 *oorbaer* - gepast
3300 *het veld te houden* - die positie te behouden
3301 *aendoen* - aanvallen

[3320] gunstigen Wind in Zee, altemaai wel gemoed en verblyd zynde
[3321] over de voordeelen die wy alreede behaald hadden en
[3322] welke wy eersdaags door onze laading nog stonden te verkrygen;
[3323] want in plaatze dat wy onze Cours nae Vrankryk naamen,
[3324] daar wy onze laading gedeeltelyk moesten ontscheepen,
[3325] bleeven wy eenige Weeken gints en weeder kruyssen, wagtende
[3326] op een geleegentheid om die tot ons voordeel kwyt te
[3327] raaken. Wy kreegen ze wel haast, door middel van een vrybuiter
[3328] aan wien wy het kostbaarste van onze vragt voor een taamelyke
[3329] winst afstonden; dog zonder een merkelyke voorzigtigheid
[3330] dien ik gebruikten zou ik het duur te verantwoorden
[3331] hebben gehad.
[3332] Eenige van myne Matroozen deezen Zeeschuimer ontdekkende
[3333] en myn voorneemen met dezelve niet weetende, gaaven
[3334] my berigt dat hy ons najoeg en alle Zeylen byzetten om ons
[3335] te agterhaalen. Ik gaf op deeze ontfangene kondschap bevel
[3336] om het Geschut met scharp te laaden, mistrouwende of ik
[3337] zomtemets myn oogmerk met hem wel bereiken zou; dog ik
[3338] liet daar en teegen ook weederom eenige kleine stucken met
[3339] loskruid vullen, om hem daar meede de noodige seinen van
[3340] Vriendschap te geven. Hy naderden midlerwyl heel sterk om
[3341] de voordeeligen Wind dien hy had, en onder ons Kanon
[3342] gekoomen zynde, liet ik heur de eerschooten geeven; maar hy
[3343] zulks niet wel begrypende, zond zyn Sloep met eenig Volk
[3344] aan ons Boord, om over een verdrag van overgaaf te handelen,
[3345] denkende dat wy ons zonder zyne opeyssing[3345] goedwillig overgaaven;
[3346] het geen myn Volk, die de Spaansche taal zoo wel als
[3347] zy konden, ten hoogsten belgden, en deze uitgezondene niet
[3348] alleen Vyandlyk deeden begroeten, maar den Roover de volle
[3349] laag gaaven, zonder daar in myn beveelen aftewagten.
[3350] Onze Vyanden welker Schip sterker dan het onze bemand
[3351] was, door dit geweld op hun beurt ook ten hoogsten verbitterd
[3352] rakende, ontzaagen niet om ons op zy te koomen en zig
[3353] over den geleedenen hoon te wreeken; maar schooten ons zoo
[3354] verwoedelyk op 't Lyf, dat buiten de schaade en de verontramponeering
[3355] van ons wand[3354], wy ook veel Volk verlooren.
[3356] Hier meede waaren zy nog niet vergenoegd, maar klampten
[3357] ons met een wonderlyke gaauwigheid aan Boord eer wy de
[3358] tyd hadden om 't Schip te wenden, en zouden ons ongetwyffeld
[3359] geheel vernield hebben, indien ik niet by geluk hunne

3345 *opeyssing* - sommatie tot overgave
3354 *verontramponeering van ons wand* - gehavendheid van ons scheepstuig

[3360] bevelhebber, die een Fransman was, ontmoet en hem in
[3361] weinige Woorden een uitleg gedaan had weegens 't misverstand
[3362] dat 'er gebeurden
[3363] Zulks deed dan alle oproerig misnoegen eensklaps ophouden,
[3364] en 't verleenden my de tyd om in een minnelyk verdrag met
[3365] deezen vrybuiter te koomen; die myne voorneemens zeer wel
[3366] aanstonden en ten uittersten verheugd betuigden te weezen
[3367] dat hy een nieuwe Zeebroeder had aangeworven. Ik onthaalden
[3368] hem voor 't overige zeer wel, en eenige daagen dat wy by
[3369] malkanderen bleeven, om geduurende als het stille Zee was
[3370] myne vragt by hem over te Scheepen, verbonden wy ons door
[3371] beloften te kragtiger aan een om in alle geleegentheeden ons
[3372] weederzyds welvaaren te behartigen. Een zwaar Onweer verhinderden
[3373] midlerwyl dat wy ons nog naauwer verzeekeringen
[3374] van standvastige getrouwheid gaaven, en dat wy onze verbintenissen
[3375] te onverbreekelyker maakten: Wy hadden de tyd
[3376] niet om malkanderen te berigten van de plaats daar wy ons
[3377] weederom zouden vinden; want de felle Storm smeet onze
[3378] Scheepen uit een en decd ons van weerskanten maar nae de
[3379] behoudenis van Lyf en Leeven omzien. Wy wierden door geduurige
[3380] haagel en donderbuyen als Martelaaren geslingerd en
[3381] gepynigd; hoewel ik doenmaals meer dan imand van myn
[3382] Scheepsvolk in deeze onstuige elenden en jammerheeden
[3383] verhard was, en ik bleef nagt en dag beezig om myn volk een
[3384] noodzakelyke moed intewakkeren.
[3385] Dit tusschengeval[3385] deed my ten eenemaale den uitwendigen
[3386] haat vergeeten, die ik op eenige van myn Scheepsvolk had
[3387] gekreegen, door het verwaarloozen van myn gezag en de
[3388] onagtzaamheid die zy in de ontmoeting met de vrybuiter
[3389] hadden doen blyken; niettemin dat ik ze innerlyk behield, tot
[3390] dat ik 'er hun hier nae de dubbeldverdiende Straf van deed
[3391] gevoelen, en dezelve aantoonden, dat een lange borg geen bewys
[3392] van kwytschelding was[3391].
[3393] Het onweer bedaard en de Zee weederom in kalmte zynde,
[3394] was ik daar over niet weiniger verheugd dan over het gelukken
[3395] van myne aanslag[3395] met de Vrybuiter, en de verbondschap
[3396] die ik met deszelfs Scheepsvoogd[3396] gemaakt had. Ik slenterde
[3397] nog eenige daagen de Zee herom om hem opte zoeken en te

3385 *tusschengeval* - voorval, incident
3391 *dat een lange borg geen bewys van kwytschelding was* - dat uitstel geen afstel betekende
3395 *aanslag* - opzet
3396 *Scheepsvoogd* - gezagvoerder

[3398] weeten wat streek[3398] dat hy neemen zouw om zyn laading dien
[3399] hy van my had ingenoomen te verkoopen, en in wat weerelddeel
[3400] dat ik my weederom by hem zou vervoegen; dog alle
[3401] maatregelen die ik daar ontrent nam waaren vrugteloos en ik
[3402] vond hem niet, zoo dat ik vaststelden dat hy welligt vergaen
[3403] of verwaayd was geraakt[3403]. Althans ik zag hem nooyt weerom,
[3404] en ik getroosten my dat ik met myn Volk en Schip nog buiten
[3405] alle ongeluk was gebleeven.
[3406] Midlerwyl steevende ik met een wakkere[3406] kouw die het
[3407] Onweer had overgelaaten nae Vrankryk op, alwaar ik volgens
[3408] de beloften die my te Gibralter gedaan waaren een bevragting
[3409] op de Guinée[3409] zoude krygen; hierom spoeden ik my met alle
[3410] magt nae de Zeehaaven die my was aangeweezen, denkende
[3411] meerdere voordeelen op de Goud-kust[3411] te zullen behaalen.
[3412] Ook scheen ik niet bekommerd om myne verontschuldiging
[3413] aan de Factoors[3413] en Coopluyden in Vrankryk te zullen maaken,
[3414] want ik versprak met myn Volk om dezelve te zeggen,
[3415] dat ik door de geleedene weederwaardigheeden op myne Reis
[3416] genoodzaakt was geworden om het meeste gedeelte van de
[3417] Laading over Boord te werpen; of wel anders om hun wys te
[3418] maaken dat het ons door een Zeeroover, met wien wy slaags
[3419] waaren geweest was afgenoomen.
[3420] Binnen de tyd dat ik daar omtrent de nodige schikkingen beraamden,
[3421] wilden het geval[3421] dat 'er een Fransch Schip uit de
[3422] West-Indien koomende ons bejeegende: Ik liet terstond de
[3423] Franse Vlag ook waayen, wel denkende dat hy een ryke laading
[3424] uit dat Weereld-gedeelte meede bragt; en mitsdien het
[3425] zeederd eenige daagen ongemeen kalm was, moesten wy
[3426] geduurende dien tyd by elkander ten Anker blyven leggen.
[3427] Dit veroorzaakte dat ik een ongemeene goede bekendschap
[3428] met den Scheeps Capiteyn van het zelve maakten, en wy
[3429] waaren dagelyks by een; het geen de reeden was dat ik in
[3430] zyne geheimen getreeden zynde dorst onderneemen om zyn
[3431] Schip afteloopen[3431], en my in 't bezit van deszelfs Rykdom te
[3432] stellen die hy aan Boord had.

3398 *wat streek* - welke koers
3403 *verwaayd was geraakt* - afgedreven was
3406 *wakkere* - flinke
3409 *Guinée* - streek aan de westkust van Afrika
3411 *Goud-kust* - Ghana, land aan de westkust van Afrika
3413 *Factoors* - zaakgelastigden, vertegenwoordigers
3421 *geval* - toeval
3431 *afteloopen* - in te nemen

[3433] Ik openbaarden dit ontwerp aan de voornaamste van myne
[3434] onderhoorige beampten, die alle van het zelfde gevoelen dan
[3435] ik zeiden te weezen, en wy maakten vervolgens geen zwaarigheid
[3436] om dit voorhebben aan al ons Scheeps volk te openbaaren;
[3437] welke een eenpaarige kloekmoedigheid betoonden om die aanslag[3437]
[3438] onverzuimd[3438] te beginnen, schoon onze Vyanden die wy
[3439] bevegten moesten eenmaal zoo sterk dan wy in manschappen
[3440] waaren. Dog om te zeekerder van myne onderneeming te zyn
[3441] en myne gesleepenheid in de Zeelisten eens te beproeven, liet
[3442] ik zeekere Nagt dat wy ons op het zelve Schip vervrolykten,
[3443] en dat het ongemeen duister weer was, eenige van myn Volk
[3444] met de Boot aan de voorsteeven van dit Schip zoo vlytig
[3445] arbeiden, dat zy buiten kennisse van de geene die 'er in waaren
[3446] een lek aan het zelve onder water toebragten; het welke
[3447] den Schipper niet mogelyk was om te konnen vinden, wat
[3448] moeite hy ook deed, en hy bespeurde alleen aan het veelvuldige
[3449] Waater dat hy inkreeg, dat zyn Schip niet digt was, en
[3450] dat het zelve gevaar liep om met zamt de laading[3450] te zinken,
[3451] zoo hy in tyds geen voorzorge daar toe gebruikten.
[3452] Zy zogten meer dan twee daagen om het lek te vinden, maar
[3453] het was alles te vergeefs en den Schipper zag zig genoodzaakt
[3454] om my te verzoeken, of ik zoo veel van zyne laading zou willen
[3455] overneemen tot dat hy het lek ontdekt had; waar voor hy
[3456] my rykelyk zeide te zullen beloonen als wy in Vrankryk zoude
[3457] gekoomen zyn. Dit was *Booter in myn Ton*[3457], gelyk het
[3458] spreekwoord wil, en derhalven sloeg ik hem zyn verzoek niet
[3459] af, maar zei hem dat ik zulks van herten gaarne wilden doen,
[3460] om dat ik ruimte genoeg in myn Schip had.
[3461] Het lek wierd doen wel haast gevonden zoo ras als zy het
[3462] meerderdeel van hunne laading in myn Schip hadden overgebragt;
[3463] en den Schipper ziende dat het nog al eenige tyd zou
[3464] aanloopen eer zy het zelve gestopt konde hebben, vergunden
[3465] my dat ik vast voor uit nae Duinkerken zou zeylen, alwaar hy
[3466] moest ontscheepen en op welke plaats alle zyne Scheepsbrieven
[3467] luyden[3466]. Ik stak op deeze beoorlooving[3467] wel haast onder
[3468] Zeyl en zetten 't ook op Duinkerken aan, daar ik onder voor-

3437 *aanslag* - aanval
3438 *onverzuimd* - zonder af te wachten
3450 *met zamt de laading* - met de gehele lading
3457 *Booter in myn Ton* - koren op mijn molen
3466 *en op welke plaats alle zyne Scheepsbrieven luyden* - omdat die bestemming op al zijn opdrachtbrieven vermeld stond
3467 *beoorloving* - toestemming

[3469] wendzel, dat 'er een gedeelte van de laading van het agter
[3470] gebleevene Schip nog in het zelve lag, eenige van de voornaamste
[3471] kostelykheeden die ik daar uit aan Boord had, verborgen
[3472] hield en in Engeland liet verkoopen; gelyk ook het
[3473] overschot van de vragt die ik te Gibraltar voor Nantes had ingekreegen,
[3474] zonder dat myne bedriegelykheid kwam uittelek-
[3475] ken.
[3476] Myn voorneemen was ondertusschen niet anders als om
[3477] meede myn werk van het Rooverschap te maaken, denkende
[3478] daar een gestaadiger voordeel by te hebben; dog geduurende
[3479] veertien maanden dat ik my met die Zeeschuimerye bemoeyden,
[3480] kan ik opregtelyk betuigen dat my een klein gewin uitleeverden
[3481] en dat myn volk heel t' ontvreeden over die zwerverye
[3482] was; het welk my noodzaekten om een bevragting te aanvaarden,
[3483] die my in Portugal aan de hand wierd gedaan op de
[3484] Guinée en Goudkust. Het Fortuin dat ik my daar by voorspelden
[3485] bevreedigden[3485] dezelve, en wy vertrokken zeer gemoed
[3486] nae dat Weerelddeel dat de oorsprong van myne bekeering
[3487] was en daar ik een walg van alle myne Godloosheeden kreeg,
[3488] die ik met zoo een onwankelbaare standvastigheid in myne
[3489] leevensdaagen had uitgevoerd.
[3490] Wy hadden midlerwyl een voorspoedige reis, en wy zouden
[3491] wel haest ter beloofder plaatze gekoomen weezen als de Eendragt
[3492] onder myn volk had konnen bestand houden[3492]; dog de
[3493] agteloosheid van dezelve, op een dag dat wy op Anker leggende
[3494] uit vermaak aan een zeekeren streek van de Guinée aan
[3495] land gegaen waaren, om te zien of wy niets zeldszaam zouden
[3496] konnen ontdekken, hadden de geene die ik tot bewaaking
[3497] van de Boot gelaaten had, de stoutheid gebruikt om daar
[3498] weederom meede nae boord te vaeren, willende nog eenige
[3499] van hunne makkeren herwaards overbrengen om derzelver
[3500] nieuwsgierigheid ook te laaten voldoen.
[3501] Ik was terwylen met omtrent zestien man het Land van
[3502] deeze inwoonderen zoo diep ingewandeld, dat wy van dezelve
[3503] ontdekt wierden. Wy wilden toen weederom te rug keeren uit
[3504] vreeze van eenige overlast door deeze neegers te zullen lyden,
[3505] die ons met hunne vinnige oogen zoo het geleek heel onvriendelyk
[3506] bekeeken; en wy hadden ons naauwelyks omgewend
[3507] of meer dan vyftig van die knaapen kwaemen ons agter opgeloopen,
[3508] en bestreelden[3508] ons zoo ruw met hunne Pylen, waar

3485 *bevreedigden* - stelden...tevreden
3492 *bestand houden* - stand houden
3508 *bestreelden* - ironisch voor: beschoten

[3509] van zy 'er een geheele zwerm te gelyk op ons afschooten, dat
[3510] 'er twee van myn Volk doodelyk van gekwest wierden. Het
[3511] Bloed begon my doen ook te gisten, en ik gebood om deeze
[3512] onhandelbaare schepzelen insgelyks met Vyandschap te
[3513] gemoet te gaan, vermeenende genoeg in staat te zullen weezen
[3514] om dit getal onbedreevene met onze vuurwaapenen te
[3515] verjaagen. Wy keerden ons derhalven heel gezwind om en
[3516] branden eenige Snaphaanen op dit gespuis los; die terstond
[3517] uit malkanderen weeken en al schreeuwende het haazenpad
[3518] koozen, ziende dat 'er verscheidene van hunne kant getroffen
[3519] waaren.
[3520] Een oogenblik dat ik nog vertoefden om te zien of zy
[3521] zomwylen nog lust hadden om een tweeden aanval te doen,
[3522] en midlertyd de geene die geschooten hadden weeder te doen
[3523] laaden, naamen wy met zagte schreden[3523] den weg nae de Zeekant
[3524] op, om met de Boot nae 't Schip te keeren; maar wy
[3525] vonden ons merkelyk vergist in dat denkbeeld, want wy zaagen
[3526] geen Boot nog het Volk dat wy 'er tot bewaaringe van
[3527] dezelve gesteld hadden. Wy riepen hier op al ons best nae het
[3528] Schip dat van verre in Zee ten Anker lag, dog het was onmoogelyk
[3529] om er imand te beroepen[3529]; en aan de andere kant stelden
[3530] wy vast, dat de Neegers onze Boot gevonden hadden en
[3531] dezelve hier of daar versleept, en de twee Matroozen die ik 'er
[3532] by had gelaaten gedood of als gevangene landwaards hadden
[3533] ingebragt.
[3534] Terwylen wy die gedagten maakten wierden wy door meer
[3535] dan Honderd-Vyftig Negers overvallen, die schynt wel op ons
[3536] geroep dat wy naa het Schip gedaan hadden waaren aangekoomen:
[3537] Hunne meenigte verschrikten ons, nogtans liet ik
[3538] niet naa om myn Volk in een goede slag-orden te stellen, om
[3539] zoo draa als zy op ons zouden willen aanvallen dezelve met
[3540] Vuur en Zwaard te beantwoorden; en binnen dien tyd liet ik
[3541] alle mogelyke teekenen en geschreeuw by brengen om eenige
[3542] hulp van myn Schip te krygen. De Neegers scheenen dit geroep
[3543] niet te begrypen, hoewel zy hun weinig bekreunden
[3544] over het geene dat wy deeden; want zy vielen met de ysselykste
[3545] gebaarden[3545] op ons aan, nietteegenstaande dat myn Volk
[3546] zig als Leeuwen verdeedigden en een groot getal van de Neegers
[3547] om hals bragten[3547]. Wy verlooren ondertusschen ook veele

3523 *met zagte schreden* - op ons gemak
3529 *beroepen* - aan te roepen
3545 *gebaarden* - gebaren
3547 *om hals bragten* - doodden

[3548] van onze kant, en geduurende anderhalfuur dat wy het veld
[3549] teegens hun hielden, was het zelve als in een bloedbad veranderd;
[3550] en wy moesten met ons drien die van onze zyde alleen
[3551] overig bleeven de vlugt neemen, wyl 'er niemand ons te hulp
[3552] kwam.
[3553] Wy liepen door struiken en daalen niet weetende waar wy
[3554] belanden zouden, en wy hadden het geluk dat wy onvervolgt
[3555] bleeven, dewyl de Neegers zig maar alleen scheenen te
[3556] vergenoegen met de buit die zy op het Slagveld van ons vonden;
[3557] en wy byna een half uur uit onzen Adem geloopen hebbende
[3558] ontdekten wy in Zee een klein Vaartuig. Wy spoeden
[3559] ons na den Oever om te zien of wy daar mee niet geholpen
[3560] konde worden; en aan 't waater gekoomen zynde onderschepten
[3561] wy zoo veel als dat het onze Boot van 't Schip was die
[3562] nae het zelve te rug keerden. Ik liet de geene die by my waaren,
[3563] om dat zy luider dan ik konde roepen, zoo veel te weeg
[3564] brengen dat men ons hoorden en wederom met de Boot te
[3565] rug kwam om ons te verlossen van de akelige toestand daar
[3566] wy in gedompeld laagen; dog zonder een klein heuveltje daar
[3567] wy overend op stonden, en daar zy ons eenigzints met kennis
[3568] konde zien[3567], zouden wy alle hoop hebben moeten verlooren
[3569] geeven, en voor de mishandelyke onmenschelykheeden
[3570] van deze bloeddorstige Neegers hebben moeten onderbuigen[3570];
[3571] want wy hadden te veel wonden die ons Ademloos maakten
[3572] om verder te konnen vlugten.
[3573] De Boot kwam ons nog tydig redden, en eer dat wy andermaal
[3574] aan de vervolgingen van dit bitter landvolk bloot stonden,
[3575] die ons op nieuw in 't Oog gekreegen hebbende weederom
[3576] eeven graag als van te vooren op ons jagt begonnen te
[3577] maaken, waaren wy al in Zee eer zy op den Oever kwaamen;
[3578] en alle hunne Pylen die zy op ons nog lostrokken[3578], vielen zonder
[3579] eenige beschaadiging te doen in Zee, en wy geraakten
[3580] zonder verder letzel van hun te ontfangen, gelukkig aan
[3581] Boord van myn Schip.
[3582] Eenige daagen die met het herstellen van myne Wonden vergongen
[3583] eer ik een deegelyke order op het vervolgen van myne
[3584] reis kon stellen, deeden my niettemin een regtmaatige wraak
[3585] neemen van de geene die my zoo in de nood hadden laaten
[3586] steeken, en met de Boot teegens myn gebod waaren weggevaaren.
[3587] Niet alleen dat ik dezelve een welverdiende straf aan-

3567 *met kennis konde zien* - konden herkennen
3570 *onderbuigen* - ons...overgeven
3578 *lostrokken* - afschoten

[3588] deed, maar ik vond goed om ze zonder eenige genaade het
[3589] leeven t' ontneemen, zoodaanig was myne verbittering teegens
[3590] hun ingeworteld[3590]; te meer, toen de twee overgebleevene,
[3591] die met my de Handen der Negers ontkoomen waaren, aan
[3592] hunne Wonden stierven, en my op hun doodbed een verzoek
[3593] deeden, dat ik derzelver rampzaalig leed niet ongewrooken
[3594] zou laaten.
[3595] Ik verloor aan hun beide, zoo wel als aan de andere die met
[3596] my aan land waaren gegaan en aldaar door de Neegers waren
[3597] omgekoomen, de braafste mannen van myn Schip; nogtans
[3598] moest ik weer andere tot het bewind van myne Zeetogt en
[3599] het stier[3599] van myn Schip aanstellen, dewyl ik te onervaaren
[3600] was om die zorg op my alleen te neemen. Kort nae dat ik die
[3601] benoeming gedaan had, ligten wy het Anker en zeylden verder
[3602] nae de Goud-kust op; daar ik een beetere ontfangst verwagtende
[3603] was, als van de kwaadwillige Neegers die my zoo
[3604] jammerwaardig gehaavend hadden.
[3605] De strengheid waar meede ik myn Volk voortaan meer dan
[3606] ooit bejeegende, om 'er alzoo een gevreestheid voor my
[3607] onder te brengen, en het gevoelig voorbeeld dat ik dezelve
[3608] daar van nog onlangs had gegeeven, bragt geen beetering onder
[3609] haar; maar in teegendeel, elk een scheen zig verongelykt
[3610] te houden over de onverdraagelyke mishandeling (zoo als zy
[3611] 't noemden) die ik de twee schuldpligtige[3611] had laaten aandoen,
[3612] en de onregtvaardige Dood die zy door myne dwingelandy
[3613] hadden moeten onderstaan[3613]. Ik zag hoe langer hoe meer dat
[3614] hunne geneegentheid voor my verwyderden[3614], en ik moest al
[3615] meenige snaauw ondanks my zelven verdraagen; voornaamentlyk
[3616] van die welke ik bekwaam gekend had om neffens
[3617] my het hooge gezag op 't Schip te voeren. Nogtans waaren
[3618] 'er nog die nietteegenstaande alle gereezene onlusten my
[3619] eevenwel toegeneegen bleeven; dog hun getal was klein en
[3620] niet volstaande[3620] genoeg om teegens alle onreedelykheid aan te
[3621] worstelen[3620], en de verbittering van hunne meede makkers daar
[3622] door te doen verflaauwen.
[3623] Zulk een ontlookene haat die ik my met een eenvoudige on-

3590 *ingeworteld* - diep en vast gevestigd
3599 *stier* - besturen
3611 *schuldpligtige* - schuldigen
3613 *onderstaan* - ondergaan
3614 *verwyderden* - afnam
3620 *volstaande* - voldoende
3620 *aan te worstelen* - op te boksen

[3624] noozelheid had op den Hals gehaald, deed my zoo wel by
[3625] Nagt als by Dag in een gestaadige waakzaamheid weezen, om
[3626] niet overhooptelyk van myne vervolgers te worden onderdrukt;
[3627] en wanneer ik eenige onderneeming van belang wou
[3628] aanvangen, belei ik met de uitterste voorzigtigheid de aanslaagen
[3629] dien ik voor had. Ik zogt ook zoo veel mogelyk de gene
[3630] te spaaren die myn Perzoon verknogt bleeven, wel denkende
[3631] dat ik door hunne vermindering te spoediger myne heerschappye
[3632] zou verliezen; maar wat voor heilzame en bedekte maatreegulen
[3633] dat ik ook nam, dezelve waaren te vergeefs en ik
[3634] moest ten laasten voor hunne gewelddaadigheeden onderbui-
[3635] gen.
[3636] Op een Nagt dat ik vol mistroostigheid zynde in myn stoel
[3637] was ingeslaapen, en eenige van de onwillige zoo het scheen
[3638] bedektelyk in de Kajuitkaamer waaren ingesloopen, ontwaakten
[3639] ik heel verbaasdelyk door het rumoer dat 'er
[3640] rondom myn Lyf gemaakt wierd: Ik zag myn Armen en
[3641] Beenen gebonden, en een van de booswigten gereed om my
[3642] met de Ponjart[3642] te doorsteeken, zoo ik maar het minste geluid
[3643] zou maaken; terwyl 'er meer andere waaren die my opnaamen
[3644] en nae de raamen droegen, neemende een touw dat ze
[3645] my om den middel bonden en daar meede lieten afzakken. Ik
[3646] meenden voorzeeker dat ik myn laaste Uur beleefd had en
[3647] dat ze my in Zee gongen werpen; hoewel het touw dat om
[3648] myn Lyf was geknoopt, my weederom eenigzints gerust stelden,
[3649] en nog hoop deed hebben dat 'er myn Leeven niet mee
[3650] gemoeit zou zyn. Ik had my dog gaarne verootmoedigd[3650] en
[3651] willen verneederen voor deeze kwaalyk gezinde, die zig by
[3652] deezc geleegentheid wilden wreeken over de Dood van hunne
[3653] reeds gestorvene aanhangeren[3653]; dog het verbod om geen
[3654] oproer te maaken zoo ik de Dood niet wou ondergaan, deed
[3655] my heel zagtzinnig en gedwee weezen en my nae hun goedvinden
[3656] behandelen.
[3657] Ik wierd ondertusschen de Vengsteren uitgestooten, het welk
[3658] bykans op de zelfde wys toegong, als doen ik my op het bekende
[3659] Landhuis uit den Toorn in de Gragt liet gleyen; dog de
[3660] verwagting die ik hier van kon hebben, moest my zoo vermaakelyk
[3661] niet vallen als die tyd, wel weetende dat 'er in Zee geen
[3662] helpers voor my konden weezen.
[3663] Tusschen alle hoop en vrees zakten ik midlerwyl nae onderen,

3642 *Ponjart* - dolk
3650 *verootmoedigd* - tot onderdanigheid gebracht, vernederd
3653 *aanhangeren* - medestanders

[3664] en myne verwondering was niet van de gemeenste[3664] dat ik my
[3665] in de Boot voelden needergezet, en op nieuw omringd wierd
[3666] van verscheidene matroozen die gants myne Vrienden niet geleeken.
[3667] Myne bangigheid verdween dog gedeeltelyk, alhoewel
[3668] ik buiten dien[3668] hunnen verderen toeleg niet kon bezeffen en
[3669] ook niet vraagen dorst wat dat ze met my voor hadden; derhalven
[3670] hield ik my zoo stil als van te vooren, want myne magt
[3671] was te gering om my te verkloeken, en ik kon niettemin dat
[3672] het al reedelyk donker op Zee was, nogtans wel zien dat 'er
[3673] niemand in de Boot was die zig eenigermaaten tot myn voordeel
[3674] liet hooren.
[3675] Het touw waar meede ik buiten het kajuitvengster was neergelaaten,
[3676] van myn middel afgedaan zynde, wierd ik heel
[3677] schielyk van 't Schip afgeroeit: Het was dien Nagt ongemeen
[3678] stil weer, daarom spoeden wy een knappen weg[3678]; en nae myn
[3679] gissing moesten wy drie Uuren gevaaren hebben, wanneer ik
[3680] de Boot voelden stil houden. Ik twyffelden niet of wy waaren
[3681] aan 't Land, dat ik dien dag van verre in Zee had zien leggen,
[3682] en dat volgens het zeggen der Matroozen een Eyland was:
[3683] Allerhande verbeeldingen en gedagten maakten ik in een
[3684] oogenblik tyd, bevreemd[3684] weezende wat hier myn weedervaaren
[3685] zou zyn; hoewel ik voor het zeekerste geloofden, dat ik
[3686] 'er met het aanbreek van den dag te regt gesteld zou worden,
[3687] en een elendige en pynelyke Dood te smaaken hebben.
[3688] Daar wierd my niet lang tyd gegeeven om in hun byzyn veele
[3689] harssenmaalingen[3688] daar over te hebben, want zoo drae als wy
[3690] met de Boot aan Land geraakt waaren, wierd ik uit dezelve
[3691] geligt en eenige voetstappen van den Oever in de eyge gedaante
[3692] als ik voor heen was gebonden geweest, op de Aarde neergeleid;
[3693] terwyl de Matroozen nae dit gedaane werk weederom
[3694] weggongen zonder my een woord toe te spreeken, laatende
[3695] my in deeze woeste Landstreek myn rampzaalig ongeval overdenken.
[3696] Ik dagt dat zy des anderendaags wel weederom zouden
[3697] koomen om my ter slagting te brengen, en dat my dit
[3698] uitstel alleen vergund wierd om my tot de Dood te konnen
[3699] bereiden. Ik hoorden ze niet alleen wegvaaren maar nog lang
[3700] in Zee teegens malkanderen praaten, schoon ik 'er geen luttel[3700]

3664 *niet van de gemeenste* - heel groot
3668 *buiten dien* - niettemin
3678 *spoeden wy een knappen weg* - legden wij snel een flink stuk af
3684 *bevreemd* - verwonderd
3688 *veele harssenmaalingen* - veel gepieker
3700 *geen luttel* - zo goed als niets (luttel: weinig)

[3701] van kon verstaan.
[3702] Kwalyk het geduld hebbende om den dag aftewagten, zag ik
[3703] dezelve dog met traagheid aankoomen, ondertusschen dat ik
[3704] duizenderley verschillende voorwerpen in myne zin bragt om
[3705] de geschaapenheid van myne elende in zyn regte weezentlykheid
[3706] te konnen betragten; en nae dat ik my met die herssenschimmen
[3707] merkelyk gekweld had, begreep ik dat my dit
[3708] Eyland was toegeweezen om 'er myne overige leevenstyd
[3709] door te brengen. Eenige traanen die my onbedagt ontvielen,
[3710] vermeerde de bitterheid van myn staat, en het was al een Uur
[3711] na Zonnen opgang eer ik van die mistroostigheid weederkeerden,
[3712] en dat ik met een bedaarde oplettenheid om my heen
[3713] zag. Nogtans viel myn Oog alvoorens[3713] op myn Schip, dat ik
[3714] maar naauwelyks onder myn gezigt kon brengen, want het
[3715] zelve was bereids onder zeyl om schynt wel de reis te vervolgen;
[3716] zoo dat ik andermaal oorzaak tot bedroeffenis kreeg, dewyl
[3717] ik my verbeelden op dit Eyland van honger te zullen
[3718] moeten sterven, indien zy niet kwaamen om my daar van te
[3719] verlossen of myne Dood te verhaasten, dien ik my vastelyk
[3720] verbeelden dat zy onder hun bepaald hielden[3719].
[3721] Ik mymerde daar nog over wanneer het gerissel van iets dat ik
[3722] agter my hoorden my heel verbaast deed omkyken en
[3723] vermoeden deed dat 'er wilde dieren van dit Eyland op my
[3724] loskwaamen; dog die benaauwdheid verdween door de vlugt
[3725] van eenig gevogelte dat uit het geboomte vloog en zig verstouten
[3726] om hen kort by my needer te zetten. Ik kon op dit
[3727] oogenblik de reeden van die tammigheid nog niet bevatten, en
[3728] het kwam my als zeldzaem voor dat dit schuuw gedierte, het
[3729] welk misschien nimmermeer geen menschen had gezien, zoo
[3730] gemeenzaam met dezelve zogten te wezen; dog wat naauwkeuriger
[3731] op hun toeziende, zag ik, dat zy ettelyke Ryst en
[3732] Garst koornen die naast my laagen kwaamen oppikken. De
[3733] verwondering die ik hier over moest toonen was niet gering,
[3734] want ik kon genoegzaam bespeuren dat dezelve met moetwil
[3735] daar needergelegt waaren; voor al doen ik myn Oogen wat
[3736] beeter geopend hebbende, drie van onze scheepsbrooden met
[3737] eenige beschuit en een gevulde bottel[3737] daar by zag leggen, beneffens
[3738] een mes en een brandglas.

3713 *alvoorens* - eerst
3719 *dien ik my vastelyk verbeelden dat zy onder hun bepaald hielden* - waarvan ik stellig meende dat zij met elkaar vastgesteld hadden
3737 *bottel* - fles

[3739] Zulk een gezigt[3739] moest my wiskunstig vermaaken en hoop tot
[3740] myne leevensbehoudenis geeven, waarom ik terstond zoo veel
[3741] beweeging met myn lyf en door myn geschreeuw maakten,
[3742] dat de Vogelen die al wakker beezig waaren om de Garsten
[3743] op te peuzelen, eensklaps wegvloogen en my de tyd gaaven
[3744] om dezelve voor myn eigen nooddruft in de zaamelen; dog de
[3745] grootste zwaerigheid die ik ondertusschen had, was maar
[3746] alleen, hoe ik myne Handen en Voeten zou losmaaken; want
[3747] zonder de vryheid van dezelve mogt ik alle myne hoop op
[3748] niets reekenen, en myn zelven maar een ongelukkige Martelaares
[3749] noemen.
[3750] Goede moed was hier noodzaakelyk: Zy ontbrak my ook
[3751] niet; en alle wanhoop aan een kant geschooven hebbende,
[3752] kroop ik van langzaemerhand nae het mes, vatten het zelve
[3753] tusschen myn Tanden, en bukten zoo veel voor over als ik
[3754] kon om het touw waar mee myn Handen geboeyt waeren, aftesnyden;
[3755] dat ik in minder dan een half Uur ook gelukkig
[3756] deed, zonder eenig letzel aen myn eigen zelven door deze
[3757] moeyelyken arbeid toe te brengen. Het leed doen geen teegenspraek
[3758] of myne voeten waeren ook wel ras tot myn wil[3758],
[3759] en ik was niet weinig verblyd over de voordeelen dien ik tot
[3760] dus verre al had behaald; hoewel het my ongemakkelyk genoeg
[3761] toeleek hoe ik myn verder onderhoud op dit Eyland zou
[3762] verkrygen, voornaementlyk als ik het Brood en de Garst zou
[3763] opgegeeten hebben.
[3764] Nogtans bekommerden ik my doenmaels weinig over het toekoomende[3764];
[3765] want in plaetze dat ik de geleegentheid van dit
[3766] Eyland terstond gong opneemen om 'er van bekwame leegerplaets[3766]
[3767] voor my uittekiezen, daer ik met de Nagt in zeekerheid
[3768] zou konnen leggen, bleef ik het grootste gedeelte van den Dag
[3769] aen den Oever zitten; midlerwyl dat ik met tusschenpoozingen
[3770] myn hart eens laefden met een slok Brandewyn uit de
[3771] fles te neemen en een stuck Scheeps-Brood te knaauwen. Ik
[3772] hoopten door dit langduurig verblyf dat ik aen de Zeekant
[3773] hield om door een voorbyvaerend Schip van deeze eenzaemheid
[3774] verlost te worden; dog het was een noodwendig Mirakel
[3775] geweest zoo[3774] 'er juist dien zelfden dag een Vaertuig voor by

3739 *Zulk een gezigt* - Het zien ervan
3758 *tot myn wil* - vrij
3764 *het toekoomende* - de toekomst
3766 *leegerplaets* - slaapplaats
3774 *dog het was een noodwendig Mirakel geweest zoo* - maar een wonder zou nodig geweest zijn indien

[3776] dit Eyland zou gezeild hebben dat ik in staet zou hebben
[3777] konnen weezen om te beroepen[3777]. Hierom brak ik ten laesten
[3778] van den Oever op, nae dat ik duizendmaelen het oogenblik
[3779] verwenscht had dat ik my op de Zee had begeeven; en myne
[3780] scheldlust daer in volmaektelyk geboet hebbende, bond ik
[3781] het Brood met de Garst in myn overhemd en verstak het zoo
[3782] zorgvuldig in de struiken dat het voor alle wegroovinge beschut
[3783] lag. Vervolgens teekende ik de plaets daer ik het begraeven
[3784] had en nam het mes in myn hand en gong het Eyland dieper
[3785] in, denkende dat ik het weegens deszelfs kleinen omtrek
[3786] zoo als 't my voorkwam, dien eigen dag nog in zyn geheel zou
[3787] konnen bezien; dog ik moest my hier in vergissen, dewyl ik
[3788] 'er byna den geheelen anderen dag nog meede toebragt eer ik
[3789] het van alle kanten had afgeloopen.
[3790] Alvoorens dat ik my dog te voorbaarig binnen het Eyland
[3791] begaf, gebruikten ik de voorzigtigheid om een tak van een
[3792] Boom aftesnyden die ik het eerste in myne weg vond, en
[3793] welke ik bekwaem oordeelden om het geweld van eenige wilde
[3794] of boosaerdige dieren te konnen weederstaen, zoo 'er mogten
[3795] weezen; en dit beschutgeweer[3795] nae myne zinlykheid toebereid
[3796] hebbende, gong ik met zagte schreeden binnenwaards
[3797] nae het Eyland, geduurig rondom my heen ziende of ik geen
[3798] wilde Menschen of Beesten kon gewaar worden. Ik was om
[3799] dieswille[3798] ook te oplettender om nae de grond te kyken, meenende
[3800] dat ik in zulk een geval de voetstappen daar van wel
[3801] uitgedrukt zou vinden; Dog myne vrees dien ik daar omtrent
[3802] kon hebben, verminderden hand over hand, alzoo ik niet
[3803] anders dan eenig klein en tam gedierte, veel gelykende nae
[3804] het Europische vee, kwam te bejeegenen; Hoewel ik 'er de
[3805] naamen nooit met eenige zeekerheid van heb konnen weeten.
[3806] Dus voortwandelende wierd ik nu en dan uit verscheidene
[3807] Boschagien en keurige geboomtens, die veele zeldzaame vrugten
[3808] ophielden, in meenigerlei aangenaame valyen en vlaktens
[3809] gedreeven, waar van my de bevalligheid zoodanig de zinnen
[3810] verrukten, dat my zomwylen de traanen uit de oogen biggelden;
[3811] en de herscheppingen van deeze lieffelykheeden hielden
[3812] my zoo wonderbaar opgetoogen dat het my in de eerste
[3813] oogenblikken niet mogelyk was om myn weg te vervolgen. Ik
[3814] kon my niet genoeg verzaadigen aan de geurigheid van deeze

3777 *beroepen* - aan te roepen
3795 *beschutgeweer* - verdedigingswapen
3798 *om dieswille* - daarom

[3815] Landsdouw[3815] in te ademen, welker Veldbloemen haaren
[3816] cieraad door derzelver byzonderheid volmaakten; En het was
[3817] niet dan met groot leedweezen dat ik opstond om verder myne
[3818] nieuwsgierigheid in deeze vreemdigheid te voldoen:
[3819] Telkens vond ik weederom nieuwbereide[3819] voorwerpen die
[3820] myne aandagt bekoorden en de blydschap waar meede ik
[3821] myne aderen op die vernieuwingen bekroopen voelden, verbanden
[3822] alle bitter geheugen dat ik van myne voorige lotgevallen
[3823] kon hebben.
[3824] Zoo een vermaakelyke beschouwing zou my wel haast tot bekeering
[3825] gebragt en alle myn hier voor bedreevene misdaaden
[3826] hebben doen vergeeten, zoo de duistere nagt my niet van dit
[3827] verkwikkelyk tydverdryf had afgetrocken. Ik voelden my op
[3828] nieuw ontsteld en al myn geschepte vreugde van dien dag in
[3829] een mistroostige gemelykheid veranderen: Een woelende
[3830] naarheid meenden ik gestaadig voor myne oogen te zien; en
[3831] wat poogingen dat ik ook deed om myne leegerplaats van den
[3832] voorledenen nagt te betrekken, ik vond my dog genoodzaakt
[3833] om onderweegen[3833] myn nagtrust te neemen, zoo ik niet in myn
[3834] weg verdwaalen wilden.
[3835] Ik verkoos dan een bekwaame legsteê[3835] uit, daar ik niet alleen
[3836] beveiligd voor alle onraad maar koel en belommerd[3836] voor de
[3837] hitte dagt te leggen; En ik getroosten my om tot den
[3838] aanstaanden dag alle spys en drank te ontbeeren, hoe noodzaakelyk
[3839] my dezelve wel zoude geweest zyn.
[3840] Hier needergezeeten zynde bereiden ik my om het Opperweezen,
[3841] waar van ik in deeze beklaagelykheid wederom een denkbeeld
[3842] begon te krygen, toe te roepen en te bidden, dat ik dien
[3843] nagt dog onder zyne bescherminge en hoede mogt verblyven
[3844] en bewaard worden voor alle overrompeling van wilde
[3845] Menschen en Dieren, en dat ik den anderen dag de genaade
[3846] mogt ontfangen om van dit Eyland aftekoomen; dog het is
[3847] tot de behoudenis van myn perzoon geweest dat deeze beede
[3848] niet verhoord is geworden, en dat ik teegen wil en dank op
[3849] dit Eyland moest blyven woonen.
[3850] Ondertusschen had ik my dog zoo kragtdaadig aan de goede
[3851] werken niet verslaafd[3851], dat ik geduurende myne wakkerheid de

3815 *Landsdouw* - Landouw, d.w.z. landstreek
3819 *nieuwbereide* - nieuwe
3833 *onderweegen* - onderweg
3835 *legsteê* - slaapplaats
3836 *belommerd* - door bladeren beschut (lommer: bladeren)
3851 *verslaafd* - overgegeven

[3852] tyd met dit gebed versleet; in teegendeel, nae dat het volkoomen
[3853] Donker was geworden, voorspelden my de nagt haare
[3854] wreedheid; en ofschoon ik in myne voorgaande tyd niet heel
[3855] vervaard van natuur ben geweest, belei[3855] ik nogtans gewillig dat
[3856] ik volkoomen ontroerden[3856] en als een blad begon te beeven op
[3857] het minste gerissel dat ik hoorden. Al het Boomgewas dat
[3858] rondom my stond, verbeelden ik my zelven dat myne vyanden
[3859] waaren die my kwaamen vernielen;[3859] en ik was nog altoos
[3860] in het denkbeeld, dat de Matroozen van myn geweezene
[3861] Schip my de dood hadden toegezwooren en van alle kanten
[3862] op het Eyland gongen zoeken om my zelve te doen gevoelen.
[3863] In dit geval nam ik dog standvastig voor om my aan hun als
[3864] Vrouw te ontdekken om daar door hunne belegde[3864] straf te
[3865] ontduiken; maar het was my hoopeloos gevleyd met derzelver[3865]
[3866] weederkomst, en byna het meerdergedeelte van de nagt
[3867] met die Zinspeelerye doorgebragt hebbende, viel ik van vermoeidheid
[3868] in slaap.
[3869] De vervolgingen van myne Vyanden die ik dog voor gewisselyk
[3870] hield, had my zoo zwaargeestig gemaakt, dat ik in myn
[3871] slaap daar op maalden en my zoo een benaauwde droom deed
[3872] hebben, dat ik met het lamieren[3872] van den dag zeer ontsteld uit
[3873] dezelve ontschoot[3873]. Ik meenden hun weezentlyk voor myn
[3874] oogen te zien, en gereed om my het leeven te beneemen, wanneer
[3875] ik vervaardelyk wegvlood en dieper de struiken inliep
[3876] omze t' ontgaan; Dog myne slaapdronkenheid deed my zoo
[3877] agteloos teegens een boom loopen dat ik voor deegelyk ontwaakten
[3878] en belyden moest dat ik maar gedroomd had. Dit
[3879] stelden my dan weederom gerust, hoewel ik my in de loop
[3880] zoo treffelyk bezeerd had, dat ik 'er een buil in myn
[3881] voorhoofd van kreeg en my het bloed langs de wangen afstroomden;
[3882] maar ik bekrcunden my geenzints over dit ongeval,
[3883] dat ik met weinig moeite wel te booven meenden te koo-
[3884] men.
[3885] Myn verstand dan wederom herraapt hebbende deed ik myn
[3886] best om nae den Oever te koomen, om my wat te ontnugte-

3855 *belei* - beken
3856 *ontroerden* - aangedaan werd
3859 *vernielen* - doden
3864 *belegde* - voorgenomen
3865 *het was my hoopeloos gevleyd met derzelver* - ik had ten onrechte met de gedachte gespeeld van hun
3872 *lamieren* - aanbreken
3873 *ontschoot* - ontwaakte

[3887] ren en de schrik te verzetten die ik nog in myne ingewanden[3887]
[3888] voelden zweemen[3888]. Ik zogt zo veel mogelyk den korsten weg,
[3889] dog wel inzonderheid die, welke ik den voorleedenen dag gegaan
[3890] had, uit bedugtenis dat ik zomwylen byster loopen[3890] en
[3891] niet weetende hoe groot dit Eyland in zyn omtrek kon weezen
[3892] verdwalen zou. Ik verdwaalden dog niet, maar kwam met
[3893] Zonnen opgang ter plaatze daar ik myne nooddruft had
[3894] staan, die nog in de eige gedaante als ikze by een gelaaten had
[3895] was gebleeven, daar ik ook zeer vergenoegd om was; Dog zonder
[3896] meerdere oplettenheid daar op te geeven, greep ik heel
[3897] greetelyk een van de Brooden aan en sneed zoo onverduldig[3897]
[3898] daar van, als of ik meer dan agt daagen was verhongerd ge-
[3899] weest[3898].
[3900] Verzaadigd zynde verzorgden ik de spys[3900] weederom op zyn
[3901] voorige plaats, met uitsluiting, dat ik de fles met Brandewyn
[3902] en een stuck Brood in myn zakken stak om myn onderweegen
[3903] tot versterking te laaten dienen; Dewyl ik van zin was om
[3904] de groote van 't geheele Eyland afteloopen alvoorens dat ik
[3905] 'er een bestendige verblyfplaats voor my zou uitkiezen; Want
[3906] ik zag wel dat ik hier myn overige leevenstyd zou moeten verslyten,
[3907] nietteegenstaande dat ik weederom byna den geheelen
[3908] Morgen op de hoogte van de Rots bleef Staroogen om te zien
[3909] of ik geen Schip kon ontdekken.
[3910] Wanhoopig over de Vrugteloozen arbeid die ik daar omtrent
[3911] deed, gong ik met betraande oogen andermaal het Eyland
[3912] weer in, en bezag het gedeelte dat voor my nog onbekend was
[3913] gebleeven. Ik vond het niet min verlokkelyk en aangenaam
[3914] als het geene dat ik gezien had; hoewel, met dit onderscheid,
[3915] dat het wat bergagtiger en harder van grond en ook zoo belommerd
[3916] niet was. Nogtans waaren de kruiden die 'er op
[3917] eenige tussenvelden[3917] groeyden eeven liefelyk voor het oog; en
[3918] ik zag zelfs dat 'er het Gedierte van At. Dit moedigden my
[3919] aan, en deed my van stonden aan[3919] besluiten om daar van des
[3920] noods ook myn genoegen te neemen, als ik myne andere

3887 *ingewanden* - innerlijk
3888 *zweemen* - in geringe mate voelde
3890 *byster loopen* - verkeerd zou lopen
3897 *onverduldig* - ongeduldig
3898 *was verhongerd geweest* - honger had geleden
3900 *verzorgden ik de spys* - legde ik het eten met zorg
3917 *tussenvelden* - velden, gelegen tussen het bekende en het onbekende gedeelte van het eiland
3919 *van stonden aan* - aanstonds

[3921] Leevensspys zou opgegeeten hebben.
[3922] Genoegelyk[3922] gong ik van deeze plaats en bereiden my om teegens
[3923] den avond myne Slaap weederom te neemen, daar ik ze
[3924] den voorgaanden nagt ontfangen had. Ik wandelden den weg
[3925] gerustelyk daar nae toe en kwam nog voor den Donker in
[3926] myn Nagtleeger[3926]; daar ik met veel bedaarder zinnen dan den
[3927] voorigen Avond andermaal myne gebeeden, hoe kortwoordig
[3928] zy ook waaren, tot den Heemel ophief, dezelve smeekende
[3929] om geduurzaame standvastigheid in myne beklaagelyke toestand
[3930] daar ik in gevallen was. Zy gongen gepaard met veele
[3931] bittere Traanen[3931] en hertelyke zugten die my teegens wil en
[3932] dank ontvielen; en ik was niet magtig[3932] om het geduurig snikken
[3933] te weederhouden, het welk als uit een regtschaapene boezem
[3934] scheen voorttekoomen. Niettemin geloof ik, dat ik nog
[3935] weinig beeterschap in myn gedrag betoond zou hebben, als ik
[3936] op dit Oogenblik van 't Eyland was verlost geworden; en niet
[3937] alleen heel ras die beginzelen van beeterschap vergeeten, maar
[3938] moogelyk een veel erger leeven als voormaals geleid hebben.
[3939] Ik sliep dog eindelyk weer in nae dat ik langen tyd myne jammerheid[3939]
[3940] had overdagt, en ik bleef niet min bezet met[3940]
[3941] verscheide Ysselyke en naare droomen als den voorleedenen
[3942] nagt, en dezelve deeden my ook voor Zonnen opgang weer
[3943] ontwaaken; Zoo dat ik om myne inbeeldingen wat te verzetten,
[3944] my wel haast op de been begaf, en wederom nae den
[3945] Oever gong om nae een geleegentheid uittekyken, die my van
[3946] dit Eyland zou konnen verlossen. Het was nogtans vrugteloos
[3947] daar op gehoopt en ik was verpligt, om nae verloop van eenige
[3948] daagen dat ik myn hooft daar merkelyk meede gebrooken
[3949] had, tot een ander besluit over te gaan. Ik verkoos het vermaakelykste
[3950] gedeelte van 't Eyland om aldaar een kleine
[3951] Wooning voor my te maken, daar ik zoo wel voor de hitte als
[3952] voor het kwaade weer zou gedekt[3952] weezen; Dog de zwaarigheid
[3953] was, op wat voor een wys en met welk gereedschap dat
[3954] ik zulks zoude uitvoeren, dewyl ik met anders dan een mes
[3955] by me had, daar het my onmoogelyk meê moest zyn om het
[3956] groene en onwillige hout bekwaamelyk meede te konnen be-

3922 *Genoegelyk* - In een gelukkige, zorgeloze stemming
3926 *Nagtleeger* - nachtverblijf
3931 *hertelyke zugten* - zuchten uit de grond van mijn hart
3932 *magtig* - in staat
3939 *jammerheid* - ellende
3940 *niet min bezet met* - niet minder gekweld door
3952 *gedekt* - beschut

[3957] reiden; zoo dat ik langen tyd in de onzeekerheid van myn
[3958] voorneemen bleef volherden, en wel haast van 't zelve zou
[3959] afgesien hebben, indien 'er ter goeder uur geen uitkomst voor
[3960] my was opgekoomen.
[3961] Binnen deeze tyd naderden ik het end van myne Spys en ook
[3962] de Brandewyn, dat of schoon ik het zelve met alle spaarzaemheid
[3963] gebruikt had, van geen eeuwig duurende teegenhoud kon
[3964] weezen;[3963] waerom ik andermael in de diepste aller mistroostigheeden
[3965] verviel en zoo wanhoopig wierd, dat ik byna myn
[3966] eigen zelven zou hebben vergeeten en verdaen[3966] hebben, als ik
[3967] ter zelver tyd niet met beetere gevoelens was aangedaen geworden.
[3968] De traanen waaren de voorloopers van zulke regtschaapene
[3969] neigingen, en zy waren 't die myne Boezem van
[3970] alle bekommeringen verligten, welke op 't ontbreeken van
[3971] myn voedzel dezelve bekroopen; want niet-teegen-staende dat
[3972] ik wel moest voorzien hebben, dat ik zoo schielyk van dit
[3973] Eyland niet zou konnen af koomen, zoo meenden ik eevenwel
[3974] nog hoop te hebben dat ik niet lang op het zelve zou behoeven
[3975] te blyven, en dat 'er in twintig daagen wel eens een
[3976] Schip zou voorbyzeilen, daer ik 'er meede van daen kon
[3977] geraaken. Ook zag ik wel dat ik onbeschroomelyk[3977] van de
[3978] Kruiden zou konnen eeten, daar de Dieren van dit Eyland
[3979] daagelyks van aaten, maar ik had dog een inwendige vrees en
[3980] schrik voor dezelve om ze te gebruiken, bedugd weezende dat
[3981] ik zomtemets eenige vergiftige mogt aenroeren, of dat schoon[3981]
[3982] die met zulk fenyn[3982] niet besmet waeren, ik my nogtans aen
[3983] dat voedzel niet zou konnen gewennen, en derhalven myn
[3984] eigen Leeven daer meede te kort doen.
[3985] Om die roekeloosheid niet te begaen, had ik het voorbehoedzel
[3986] gebruikt[3985] om met myn mes verscheidene dunne takken van
[3987] Boomen afte snyden, en dezelve te droogen gelegt; meenende
[3988] door middel van 't Brandglas daer meede vuur te zullen maaken,
[3989] en vervolgens te tragten om door eenige kleine strikken
[3990] die ik hier en daer tusschen de Boomen had gcspannen, een
[3991] van deeze Eylands Dieren op te vangen, en dezelve vervolgens
[3992] nae myn vermoogen voor dit vuur te braaden. Dit Vlees van

3963 *dat...van geen eeuwig duurende teegenhoud kon weezen* - dat...niet eeuwig tot mijn onderhoud kon dienen
3966 *verdaen* - om het leven gebracht
3977 *onbeschroomelyk* - onbeschroomd, zonder angst
3981 *schoon* -hoewel
3982 *fenyn* - gif
3985 *het voorbehoedzel gebruikt* - de voorzorg genomen

[3993] wat smaak het ook mogt weezen, verbeelden ik my dat myne
[3994] honger genoeg zoude stillen en my in 't leeven konnen behouden,
[3995] tot tyd en wylen dat 'er een beetere uitkomst voor my
[3996] zoude opdaagen; maer het kwam voor eerst tot deeze toegelegde[3996]
[3997] noodzaakelykheid niet, en ik had de voorzienigheid niet
[3998] genoeg te danken over de beginzelen van zyn meedelyden en
[3999] 't geene hy tot myn voordeel liet gebeuren.
[4000] Het was op een Nagt dat ik door een ysselyk gebulder ontwaakten
[4001] wanneer ik gerustelyk lag te slaapen; en myne gedagten
[4002] waaren niet anders, toen ik uit die zoetigheid opsprong of
[4003] het was een Aardbeeving die 'er op het Eyland geschieden;
[4004] het welk my nog meer vervaarden en een doodgril over myn
[4005] Lyf veroorzaakten, dat ik kwalyk tot myn zelven wist te koo-men.
[4006] Ik nam dog by tyds een kleine slok Brandewyn uit myn
[4007] fles om de ontsteltenis wat te verjaegen; en myn oordeel doen
[4008] weeder herraapt hebbende, kon ik aan de weergalm die ik op
[4009] het Eyland vernam en het geslinger van de Boomen duidelyk
[4010] genoeg bekennen dat 'er een vinnige Storm op Zee was. Dit
[4011] maatigden wel eenigzints myne opgevange[4011] vrees, maar zy verminderden
[4012] die niet geheel, want ik bleef bedugd voor de
[4013] schaade die dezelve aan 't Eyland en 't geen daar van afhangkelyk
[4014] was zou konnen doen; zoo dat ik het overige van dien
[4015] Nagt geen Oogen meer toedeed, maar allerhande denkbeelden
[4016] maakten over de naarheid van deeze woestenye.
[4017] Midlerwyl gaaven my alle die bedenkingen een diepen indruk
[4018] in 't gemoed, en deeden my den Heemel zeer aandagtelyk
[4019] toeroepen, dat hy het onweer dog wilde verzussen en zig
[4020] over de onnoozele scheepslieden erbarmen; waar van ik by
[4021] zulke omstandigheeden meenig beklaagelyk voorbeeld had gezien.
[4022] Het Ingewand[4022] ontroerden my in deeze duistere Nagt, en
[4023] ik wist my niet genoeg te verschuilen voor de hevige Donder
[4024] en Blixem-slaagen, die my de Dood voor Oogen stelden. Dezelve
[4025] bedaarden eevenwel met het aanbreeken van den Dag,
[4026] hoewel de Wind daer-en-teegen meer en meer opstak en my
[4027] verpligten om geduurende dezelve in myn slaapstee verstooken
[4028] te blyven; dewelke ik van langzaamerheid nog dieper
[4029] onder het lommer had weeten te verplaatzen, alzoo dat ik
[4030] voor een aenhoudende reegen beschut kon leggen.
[4031] Dien dag dat ik aldaar verbannen moest blyven, deed my die
[4032] tyd heel ongeduldelyk doorbrengen, of schoon ik dezelve ry-

3996 *toegelegde* - te verwachten
4011 *opgevange* - opgekomen
4022 *Ingewand* - Innerlijk

[4033] kelyk benoodigd had om myne gehad hebbende avontuuren
[4034] van Jongs af aen, met aandagt nae te spooren. Het was met
[4035] een Oog van verfoeying dat ik ze gade sloeg en de langkheid
[4036] myner overweegingen dien ik maakten, deeden my dat voorleedene
[4037] gedrag ten eenemaale verwyzen[4037]. Elk byzonder stuck
[4038] dat ik wel eer had uitgevoerd en dat my nu in den zin kwam,
[4039] moest ik met een akelige verontwaerdiging doemen en
[4040] verwerpen; en daar waaren verscheide van die ontmoetingen
[4041] die my de traanen uit de Oogen drongen, en my zoo een diep
[4042] leedweezen verwekten dat ik my niet kon onthouden om
[4043] deeze bittere woorden overluid uitteroepen. ‘Is het ooyt gehoort
[4044] (zeiden ik) dat een Vrouwsperzoon tot zulke listige[4044] en
[4045] verdoemelyke buitenspoorigheeden heeft konnen uitspatten[4045]!
[4046] Is 'er immermeer jemand van myne kunne geweest die met
[4047] zoo'n blinde en hardnekkige standvastigheid zig aan die elendige
[4048] gruwelen verslaefd en geen inkeer van haere godloosheeden
[4049] heeft gekreegen? Ja die geen Hemelsche veel min een
[4050] Weereldlyke Regter heeft willen erkennen nog ontzien! Is
[4051] het wel mogelyk *Charlotta* (vervolgden ik teegens my zelven)
[4052] dat gy door zulke ontelbaere wisselvalligheeden bend heen
[4053] geraekt en dat gy U zelven uit zo veele gevaaren, ja zelfs daer
[4054] de Dood meede vermengd[4054] was, hebt weeten te redden en vry
[4055] te maaken? Gelukkig is dan het Uur dat gy in deeze eenzaamheid
[4056] zoo zeldzaam zyt gekoomen; daer gy de Voorzienigheid
[4057] niet genoeg voor danken kund, welke het meedelyden met
[4058] uwe zondige perzoon nog wel heeft willen neemen om U in
[4059] deeze woestheid de tyd te vergunnen van U te bekeeren. Verzuimd
[4060] dan de dierbaere oogenblikken niet, die gy 'er zeekerlyk
[4061] tot aen U Dood zult toebrengen, om die ten nutte van
[4062] uwe Ziel te besteeden, op dat gy niet voor eeuwig verlooren
[4063] moogt gaen.’
[4064] Zulke en diergelyke openhartige belydenissen en aenmoedigingen
[4065] tot myne beeterschap kwaamen my van tyd tot tyd
[4066] meer en meer in de gedagten, en ik sprak ze gemeenlyk onder
[4067] myne wandelingen uit, als of ik myn beklag aen Bossen en
[4068] Bergen wilden doen. Het is wel waer dat ik 'er geen troost
[4069] door kon gewinnen, maar het is den Mens dog eigen om hulpmiddelen
[4070] voor zyne kwaal in dusdaanige droeve omstandigheeden
[4071] te zoeken, en daerom ontlasten ik myn bedrukten

4037 *verwyzen* - veroordelen
4044 *listige* - bedriegelijke
4045 *uitspatten* - zich...te buiten gaan
4054 *vermengd* - gemoeid

[4072] Boezem reinhartig[4072] in de opene Lugt uit; en ik moet inderdaad,
[4073] alwaer 't[4073] met schaamte zeggen dat ik 'er eenige baat en
[4074] verzagtinge door gevoelden, en dat ik een merkelyke inkeer
[4075] en walg van myne aloude verdorventheid kreeg.
[4076] Het onweer dat my ondertusschen zoo benaauwd had, eindelyk
[4077] verdweenen zynde, lokten my uit myne spelonk om de
[4078] zwaermoedigheid die ik daar in gekreegen had, door het bewandelen
[4079] van 't Eyland wat te verzetten; nogtans was de
[4080] noodzakelykheid om myne nooddruft te zoeken, wyl ik nu
[4081] geen Brood meer had, wel het voornaemste beweegmiddel
[4082] myner rassigheid[4081]. Ik was van voorneemen om eenige strikken
[4083] te spannen, en ik had binnen den tyd dat ik my voor het onweer
[4084] had moeten schuyl houden een zoort van schietboog gemaakt
[4085] daer ik nae myne verbeelding het gevogelte meede zou
[4086] konnen treffen. Dus gong ik wel gevrolykt[4086] ter plaatze daer ik
[4087] nae myn begrip de vrugten van myne arbeid zou konnen
[4088] plukken; en ik zetten verscheidene strikken zoo voordeelig
[4089] nae myn zin dat ik wel een weddingschap[4089] gedaen wou hebben,
[4090] indien 'er iemand met my op 't Eyland geweest was, dat
[4091] ik den anderen dag al wildbraad van myne vangst zou eeten.
[4092] Want alhoewel dit Eyland-Gedierte naderhand tam genoeg
[4093] wierd om zig van my met de Handen te laaten aangrypen, zoo
[4094] was het in den beginne voor my eevenwel zoo schuw, dat het
[4095] my onmogelyk was om het zelve zonder deeze gebruikte list
[4096] te konnen opvangen[4096].
[4097] Nae dat ik my alzoo eenige Uuren met het strikkenzetten gebeezigd
[4098] had, porden my de nieuwsgierigheid ook aen om de
[4099] proef van myn uitgevondene[4099] schietboog te neemen; dewelke
[4100] tamelyk wel uitviel, dewyl ik daer meede nae eenigemaelen
[4101] geschooten te hebben drie Vogelen dooden, waer van 'er twee
[4102] omtrent de gedaente van Veldhoenderen hadden en het
[4103] andere nae een Houtsnip geleek, uitgenoomen dat 'er eenig
[4104] onderscheid in de vederen waeren. Ik bekommerden my dog
[4105] weinig wat het voor gevogelte was, en ik was volslaegen vergenoegd
[4106] over de voorspoet van myne jagt; waer van ik my meerdere
[4107] voordeelen beloofden, die tot onderhoud van myn lee-

4072 *reinhartig* - met de bedoeling mijn hart te zuiveren
4073 *alwaer 't* - al was het
4081 *beweegmiddel myner rassigheid* - drijfveer van mijn haast
4086 *wel gevrolykt* - goed gemutst
4089 *weddingschap* - weddenschap
4096 *opvangen* - vangen
4099 *uitgevondene* - ontworpen

[4108] ven zoude konnen strekken.
[4109] Den dag was hier mee nog niet ten ende, zoo dat ik voornam
[4110] eer ik nae myn hoofdkwartier te rug zou keeren om nog eenig
[4111] vermaek met wandelen te neemen, en myne doffe geesten alzoo
[4112] wat te verlugten: Myne gedagten vielen om een keer[4112] nae
[4113] den Oever te doen en een Zeelugje te scheppen, vertrouwende
[4114] dat my zulks geen hinder aen myne lighaamsgesteltenis zou
[4115] toebrengen; en aen de andere kant drong my de begeerte ook
[4116] aan, om te zien of de laaste Storm geen schaade of ongelukken
[4117] op Zee mogt veroorzaakt hebben. Deze opmerking[4117] was
[4118] wel de voornaamste jeukte[4118] dien ik had om nae strand te wandelen,
[4119] want ik had wel eer in myne jonkheid van zulke gevallen
[4120] in Boeken geleezen; en daarom hield ik voor wiskunstig
[4121] dat 'er eenige Scheepen vergaan moesten weezen, daar de
[4122] wrakken van aan 't Eyland gedreeven zoude zyn.
[4123] Ik had dog het bezef niet dat ik den zeeweg koos[4123] daar de
[4124] wind geduurende het onweer op het Eyland geslaagen had,
[4125] maar ik gong slegts het naaste[4125] pad nae den oever; het welk
[4126] juist de plaats was daar ik door myne ontstandvastige Matroozen
[4127] op het Eyland was gebragt, en daar ik zoo snoodelyk en
[4128] trouweloos van dezelve was verlaaten. Ik liep een knap end
[4129] langs het Strand zonder dat ik myne verwagtinge voldaan
[4130] vond; En ik was genoodzaakt om buiten alle hoop van eenig
[4131] Zeefortuin te maaken, met myn Geschootene Wilt genoegen
[4132] te neemen en daar meede nae myn Hooftleeger[4132] te rug te gaan;
[4133] daar ik terstond in den arbeid trad om dit Gedierte van hunne
[4134] Pluymen te Berooven. Nogtans was het dien dag te laat om
[4135] dezelve voor myne Avondkost toetebereiden, hoe gewillig ik
[4136] daar toe was; maar ik moest ondanks my zelven met een
[4137] Hongerige Maag nae Kooy, op Hoop dat ik den aanstaanden
[4138] Morgen beeter myne lust daar ontrent zou boeten[4138].
[4139] Met het aanbreeken van den Dag was ik al weeder op de Been
[4140] om myn voorgenoomene Werk te beginnen, hoewel ik dog
[4141] zoo lang moest wagten tot dat de Zon een bekwaame hoogte
[4142] had gewonnen om haare kragt door myn Brand-glas te konnen
[4143] doen; met behulp van dewelke ik dog eindelyk in myn

4112 *keer* - tochtje
4117 *opmerking* - waarneming
4118 *jeukte* - prikkeling
4123 *koos* - zou moeten kiezen
4125 *naaste* - dichtstbijzijnde
4132 *Hooftleeger* - voornaamste verblijfplaats
4138 *boeten* - voldoen

[4144] Oogmerk slaagden en een goed Vuur van eenige gedroogde
[4145] Boomtakken maakten, waar voor ik de geschootene Voogelen
[4146] zoo konstig wist te Braaden dat men ze op een Vorstelyke
[4147] Tafel mogt gezet hebben. Ik at een van dezelve geheel op, en
[4148] zy smaakten my ongemeen lekker, zynde niet vissig zoo als ik
[4149] my wel voorgesteld had dat zy weezen zouden, maar enkel
[4150] wat droog van Vlees; dog dit hinderden my niet om myne
[4151] Honger daar meede te stillen, dewyl ze my ter zelver tyd tot
[4152] Brood konde dienen. Het klein overschot van Brandewyn dat
[4153] ik nog had, dronk ik daar schoon op uit, alzoo dat ik weederom
[4154] een nieuwe zwaarmoedigheid bekwam hoe ik by vervolg
[4155] myne dorst zou lessen; schoon[4155] het als van zelfs sprak dat ik
[4156] myne toevlugt tot het ziltige Zeewaater voortaan moest neemen,
[4157] hoe zuur en onaangenaam my die noodbehoeftigheid[4157]
[4158] zou moeten vallen.
[4159] Het overschot van myn gebraad midlerwyl aan een kant gezet
[4160] hebbende om by een nadere geleegentheid aan te spreeken,
[4161] gong ik andermaal met myn Schiet-boog uit om eerder Wild
[4162] op te speuren, en bezag met eenen de Strikken die ik daags te
[4163] vooren gespannen had. Ik vond 'er niets in en ik moest my op
[4164] een beetere verwagting getroosten en my alleen vergenoegen
[4165] om het Gevogelte te Schieten; dog de voordeelen die ik daar
[4166] by maakten waaren zeer gering, aangezien ik my het grootste
[4167] gedeelte van den dag om niet bleef afmartelen. Ik verloor
[4168] eevenwel geenzints hier door myne moed, denkende des
[4169] anderendaags den Stryd teegens het Gevogelte weeder te zullen
[4170] hervatten; in verbeelding, dat ik booven den kwaaden uitslag
[4171] daar van, welligt een voordeeliger vangst met myne
[4172] Strikken zou konnen doen.
[4173] Dit waaren de Denkbeelden die my onder 't voortwandelen in
[4174] den zin vielen; en welke my onvoorzienst aan den Zeekant
[4175] bragten, daar het Eyland het meeste beklipt[4175] was. Ik hield hier
[4176] stil om my niet te veel op deeze ongemakkelyke Rotzen te
[4177] vermoeyen, en ik sloeg myn oog Zeewaards in uit hoofde dat[4177]
[4178] ik altoos begraagd[4178] was op een Verlossing van het eerst
[4179] voorbyvaarende Schip dat ik zou konnen beroepen; nogtans
[4180] was het zoo vergeefs niet dat ik met dat denkbeeld myn
[4181] gezigt op dat Outstuimige Element uitbreiden, want ik ont-

4155 *schoon* - helemaal, gcheel en al
4157 *noodbehoeftigheid* - noodzaak
4175 *beklipt* - van klippen voorzien
4177 *uit hoofde dat* - omdat
4178 *begraagd* - gevlast

[4182] dekten tusschen de Rotzen de Toppen van eenige Masten van
[4183] Scheepen. Vrees en Blydschap bevong my op een Ogenblik te
[4184] gelyk, en ontroerden my zoodaanig dat ik kwalyk over end
[4185] kon blyven staan; derhalven zetten ik my op de Aarde needer
[4186] en maakten allerhande gedagten van 't geen ik gezien had, en
[4187] ik was bevreest dat ik zomtyds niet wel had toegekeeken.
[4188] Het regte daar van ontgaf ik my, en stond daarom weer op
[4189] om het beeter nae te gaan; maar ik had reeden om my nog
[4190] meerder te vervaaren, toen ik alles met myne Oogen Naaukeurig
[4191] had overloopen[4191], en dat ik het nog in dezelfde gedaante
[4192] als voor heenen vond, zonder 'er[4192] eenige verandering in geschieden.
[4193] Toen bekroop my een vinnige[4193] Schrik; want ik
[4194] veronderstelden dat het de sloep van myn geweezene Schip
[4195] was, waar meede de wraakgierige Matroozen, die my tot dit
[4196] uitterste gebragt hadden, my nu kwaamen opzoeken om my
[4197] den Doodsteek te geeven: Fluks vlood ik van deeze plaats om
[4198] my voor hunne vervolging te verbergen, en verstak my zoo
[4199] diep onder de Aarde, daar ik ook gewoon was om by Nagt te
[4200] Slaapen, dat het nae myn meening hun niet mogelyk kon zyn
[4201] om my te vinden.
[4202] Vier daagen bleef ik alhier met een doodangstige benaauwdheid
[4203] verschoolen, en ik dorst my niet ten vlakke geeven[4203], om
[4204] dat ik het voor onmogelyk hieuw dat ik hunne handen zou
[4205] konnen ontkoomen, en ik beelden my vast in, dat zy van 't
[4206] Eyland niet zoude weggaan voor en al eer dat zy my gevonden
[4207] en hunne Bloeddorstigheid op my verhaald zouden hebben.
[4208] Honger en Dorst was de eerste Trekplaaster[4208] om my nae
[4209] buiten te begeeven, hoewel ik het dog met een belaaden
[4210] Bangigheid deed; en hoe noodzaakelyk dat ik om Levensspys
[4211] hunkeerden, nietteegenstaande dat ik de twee gebraadene Vogelen,
[4212] die my nog over gebleeven waaren, binnen den tyd van
[4213] myne Ballingschap had opgegeeten, zoo liep ik egter reegelregt
[4214] nae de plaats daar ik voorheen gestaan had, doen ik
[4215] myne Vyanden meenden geland te zien. Ik was verwonderd
[4216] van 'er het zelfde nog te zien, zoo dat ik voor de tweedemaal
[4217] met een naare Vervaardheid wierd aangevogten, en weederom
[4218] op 't punt stond om de Vlugt te neemen, indien ik niet
[4219] begreepen had, dat zy dwaaselyk gedaan moesten hebben, dat

4191 *overloopen* - overzien
4192 '*er* - dat er
4193 *vinnige* - hevige
4203 *my niet ten vlakke geeven* - niet te voorschijn komen
4208 *Trekplaaster* - hier: aandrift

[4220] zy aan deeze kant van 't Eyland gongen Landen (het welke
[4221] my byna onbeklimbaar weegens desselfs hooge styltens toescheen)
[4222] daar zy een bekwaamer geleegentheid wisten om op
[4223] het zelve te geraaken; en daar en booven wel weetende dat ik
[4224] hunne Oogmerken dog niet verydelen of ontloopen kon.
[4225] Die overdenking deed my goed moeds weezen, en het hard
[4226] hebben om te gaan onderzoeken wat eigentlyk deeze vertooning,
[4227] welke voor myn Oogen Speelden, kon zyn; niettemin
[4228] dat ik een groote moeyelykheid voor zag om daar in myn
[4229] oogwit te behaalen, weegens de ontoegangkelyke Klippen en
[4230] Rotzen die ik moest overklimmen. Dog den dag die eerst
[4231] haare aanvang had genoomen, deed my die zwaarigheid niet
[4232] tellen, en met beleid een begin tot mynen aanslag[4232] maaken;
[4233] neemende myn Boog op de Schouder, of het ook nood had[4233]
[4234] dat ik my daar van moest bedienen.
[4235] Ik zogt dan zoo veel mogelyk de gemakkelykste weegen uit
[4236] die 'er waaren om aan den Oever te koomen, maar dit hielp
[4237] niet veel om myne gang te verligten; want booven dien dat ik
[4238] met tusschen Poozingen eenige kleyne paaden vond daar ik
[4239] onvermoeid kon gaan, moest ik my dog zomwylen neederzetten
[4240] om te rusten, indien ik deeze gevaarlyke en moeyelyke
[4241] togt wilde volbrengen; en dit Wispeltuurig tydverdryf baarden
[4242] my zoo veel smart niet als doen ik omtrent een uur my
[4243] Martelyk afgegaan hebbende[4243], het leetweezen had, dat ik my
[4244] voor een Rivier zag koomen, die de uitterste gedeeltens van
[4245] 't Eyland afscheiden.
[4246] Meer bedroefd dan verwonderd vond ik my dus in myn voorhebben
[4247] misleid toen ik voor dit Waater was; het welk juist
[4248] geen buitenspoorige breedte had, maar my nogtans Schrik genoeg
[4249] aanjaagden om 'er door te waaden. Ik bleef meer dan
[4250] een volslaage uur deeze overtogt opmerken[4250], onzeeker, of ik
[4251] myn Weg vervolgen of weeder te rug zou keeren; dat my een
[4252] groote twist in de gedagten veroorzaakten, nademaal ik tot
[4253] geen gewillige aftogt geneegen was, en dat ik zonder myne
[4254] lust voldaan te hebben niet te rug wou gaan.
[4255] Aldus in my zelven Zinspeelende over 't geene dat my te
[4256] doen stond, dwong my den Dorst zoo sterk, dat ik een hand
[4257] vol Waater uit deeze Rivier nam om dezelve te lessen,
[4258] ofschoon ik niet gaarne Zout Waater Dronk, om dat het myn

4232 *aanslag* - toeleg
4233 *of het ook nood had* - voor het geval het nodig was
4243 *Martelyk afgegaan hebbende* - afgemarteld had
4250 *opmerken* - overdenken

[4259] Lighaam uit ongewoonte daar aan, te veel ontstelden; dog
[4260] myne verwondering was groot, doen ik de liefelykheid van 't
[4261] zelve proefden en dat het zoet Waater was. Ik twyffelden
[4262] daar egter aan, alzoo ik my inbeelden dat my de kragtdaadige
[4263] Dorst en de zweet dien ik behaald had, my het zelve zoo geurig
[4264] deed inzwelgen; maar nae dat ik het met wat meerder oplettendheid
[4265] smaakten[4265], vond ik myn verdenken bewaarheid
[4266] dat het zoet Waater was, en kon my derhalven niet weerhouden
[4267] om met betraande Oogen in deeze Woorden uittebarsten.
[4268] *Dank zy den Heemel* (zei ik) *dat hy my andermaal blyken*[4268]
[4269] *van zyne Ontferming tot myn Elendige Perzoon geeft*.
[4270] Eenige opmerkingen[4270] die ik vervolgens nog over die Rivier
[4271] bleef maaken, gaaven my meerder ligt; Deszelfs wydte kon
[4272] nae myn begrip maar tusschen de dertig of veertig voeten beloopen,
[4273] en den oorsprong begreep ik dat van de Rotzen en
[4274] Bergklippen afstroomden als het gereegend had; zoo dat ik de
[4275] diepte daar van niet ondoorgangkelyk[4275] kon tellen[4275]. Ik nam 'er
[4276] terstond de proef met myn wandelknots van, en ik bevond
[4277] dat ze in verre nae geen drie voet waater behaalden.
[4278] Niettemin dat ik geen groote bevreestheid had om door dit
[4279] Waater te baaden, stond ik nogtans lang in beraad of ik zulks
[4280] wel onderneemen dorst, en ik zogt alvoorens nae een geleegentheid
[4281] om buiten het doorloopen van deeze Gragt myn
[4282] oogmerk te bereiken; maar zulks was te vergeefs, want ik
[4283] vond geen plaats daar dezelve een begin of een eynde nam,
[4284] zoo dat ik zonder myne al te aandringende nieuwsgierigheid
[4285] wanhoopende zou weedergekeerd hebben.
[4286] Ik trok my dan nakend uit om dat ik al myne kleederen niet
[4287] begeerde nat te maaken; en daar was niemand voor wien ik
[4288] my behoefde te schaamen, waarom ik in deeze gedaante
[4289] ondernam om de Gragt te doorwaaden. Ik nam myn wandelstok
[4290] in de hand om op elke voetstap dien ik deed de diepte
[4291] van de Gragt te peilen; dog zy was in 't midden ondieper dan
[4292] aan de zyden, en de grond waar op ik gong scheen louter
[4293] zand te weezen, en daar by zoo hard dat ik met vermaak
[4294] deeze Beek doorliep, en my nog langer daar meede gebeezigt
[4295] zou hebben, zoo ik geen gewigtiger zaaken in 't oog had ge-
[4296] had.

4265 *smaakten* - proefde
4268 *blyken* - tekenen
4270 *opmerkingen* - waarnemingen
4275 *niet ondoorgangkelyk* - doorwaadbaar
4275 *tellen* - berekenen

[4297] Heel ras was ik daarom aan de Overzyde, en wyl het dien dag
[4298] een ongemeene hitte maakten, verveelden 't my niet dat ik
[4299] met myne bloote Lyf na de Zeekant gong, nietteegenstaande
[4300] dat ik wel gewenst had toen ik aan den Oever kwam dat ik
[4301] myne kleederen mogt aangehouden hebben, alzoo het aldaar
[4302] een wakkere Louwte[4302] waayden die voor myn bezweete
[4303] Lighaam niet dienden.
[4304] Ondertusschen was ik verleegen van verwondering, toen ik
[4305] het geene van naby bezag daar ik eenige daagen Vlugtig[4305] voor
[4306] had geweest: Het was een agter wrak van een Schip, waar van
[4307] de Masten die nog gedeeltelyk daar aan waaren, tusschen de
[4308] Klippen hadden uitgestooken. Het was meer dan vyftig Voeten
[4309] ver op 't Eyland gesmeeten, en buiten dien zag ik nog verscheide
[4310] andere ongelukken die 'er geschied waaren; want niet
[4311] alleen dat den Oever als met doode Lyken bezaayd was, zoo
[4312] vond ik nog eenige Kisten en Tonnen en meer andere
[4313] Scheeps-behoeftigheeden op Land gedreeven. Myn Oog was
[4314] verduisterd door al 't geene dat ik zag, en wyl ik niet twyffelden
[4315] of de Voorzienigheid had zulks tot myn welweezen doen
[4316] gebeuren, hief ik myne gebeeden weederom Heemelwaards
[4317] op, en Dankten op nieuw dien grooten weldoender en meedelydende
[4318] Schepper voor 't geene dat hy my in dit blyde
[4319] Oogenblik andermaal beschikten.
[4320] Nae dat ik dit hartelyke Gebed, dat uit een opregt gemoed
[4321] wierd uitgeswoegd[4321], geeindigt had, stond ik weederom overend
[4322] en liep voortvaarende te rug om myne kleederen te gaan
[4323] haalen, mitsdien ik bedugd voor myn gezondheid was; en
[4324] eenige van dezelve aangedaan hebbende, nae dat ik het bekende
[4325] Beekje weeder had doorgebaad, maakten ik aan de
[4326] Zeekant een begin om eenige Kisten en Tonnen te openen en
[4327] te zien of het zelve de moeyte waard waren om nae het
[4328] Eyland te versleepen. Ik had niet veel moeyte om ze t' ontsluiten,
[4329] dewyl ik bevoorens het agtergedeelte van 't verongelukte
[4330] Schip naauwkeurig doorzogt had, om eenig gereedschap
[4331] te vinden; waar in ik niet alleen nae myne wens gelukten,
[4332] maar vond 'er in de Kajuit en andere vertrekken nog veele leevensmiddelen,
[4333] Snaphaanen, Timmergereedschappen en
[4334] andere noodzaakelykheeden meer, die my van blydschap vervoerden
[4335] en byna de Oogen verblinden.
[4336] Booven dit alles bezag ik den inhoud van 't Vaatwerk met

4302 *wakkere Louwte* - flinke wind
4305 *Vlugtig* - op de vlucht
4321 *wierd uitgeswoegd* - met emoties werd uitgebracht

[4337] geen mindere aandoening, dewyl 'er eenige met Wyn, Booter,
[4338] Brandewyn en gezoute vlees gevuld waaren; en wat de Kisten
[4339] aanbelangden, in dezelve vond ik Lywaaten[4339], Catoenen en
[4340] allerlei merkwaardigheeden meer, waar uit ik opmaakten dat
[4341] dit Schip al een ryke laading aan Boord moest gehad hebben.
[4342] Ik was verleegen[4342] wat ik het eerste van dit alles mee nae het
[4343] Eyland zou draagen, want het kwam my al te gaar[4343] zeer noodzaakelyk
[4344] voor; dog de mondbehoeftens kreegen de overhand,
[4345] en ik maakten dien dag nog een begin om zoo veel het my
[4346] mogelyk was, de welgekoomene spys nae myn nagtleeger te
[4347] vervoeren; en hieuw dien zelfden Avond nog een goed maal
[4348] met het eetbaarste dat ik op het wrak in de kajuitkaamer
[4349] gevonden had.
[4350] Ik kon bykans de geheele nagt geen oog toedoen, zoodanig
[4351] waaren myne zinnen bezet met[4351] de voordeelen van den voorleedenen
[4352] dag, schoon ik ten halven beangst was dat de Dieren
[4353] van 't Eyland my zulks zouden ontvreemden; niet begrypende
[4354] dat die Beesten de moeite wel spaaren zouden, om de
[4355] styltens die ik overgegaan was insgelyks op te klouteren; en
[4356] zonder dat was het niet doenbaar om aldaar aan de Zeekant
[4357] te komen, gelyk ik by vervolg van tyd naaukeuriger dan in
[4358] den beginne heb onderzogt.
[4359] Zoo drae het onderwylen was dag geworden, sprong ik op en
[4360] kleeden my zoo lugt aan als ik eevenwel tot behoud van
[4361] myne gezondheid kon lyden, en my wat ontnugterd[4361] hebbende,
[4362] begon ik myn arbeid weederom van daags te vooren; met
[4363] dit onderscheid, dat ik byna den geheelen dag toebragt om
[4364] zoo veel planken en stylen[4364] van de wrak afteslaan, als ik voor
[4365] eerst tot den opbouw van een kleine loots dienstig agten;
[4366] nademaal myn voorneemen was, om al het geene dat ik van
[4367] leevens Spys en andere dingen aan den Zeekant zou vinden,
[4368] 'er in te verbergen en te beveiligen, zoo wel teegens het onstuimige
[4369] Weer, als teegens de verwoesting van het Wild
[4370] Gedierte dat 'er misschien buiten myn verwagting op het
[4371] Eyland kon weezen.
[4372] Twee daagen die ik aan het wrak arbeiden om wat 'er tot een

4339 *Lywaaten* - lijnwaad, d.w.z. linnen
4342 *Ik was verleegen* - Ik wist niet
4343 *al te gaar* - allemaal
4351 *waaren myne zinnen bezet met* - was mijn geest bezig met
4361 *my...ontnugterd* - ontbeten
4364 *stylen* - balken

[4373] beginzel van myne toeleg[4372] aan vast was, afteslaan; verdroeg[4373] ik
[4374] het zelve met eenig gereedschap nae de vermaakelykste plaats
[4375] van 't Eyland, daar ik van zin was om my by vervolg ook een
[4376] wooning te maaken; en aldaar nae myne wens een Hut getimmerd
[4377] hebbende zoo goed als myn kennis van zulke zaaken
[4378] het meede bragt, begon ik nae een kleine uitrusting alles van
[4379] den Zeekant daar in te verhuizen wat maar eenigzints draagbaar
[4380] voor my was, en daar verliepen wel meer als drie Weeken
[4381] eer ik den Oever, alwaar het wrak met deszelfs aanhang[4381] was
[4382] gestrand, gezuiverd had van alles wat 'er de verbolgene Zee
[4383] had opgesmeeten.
[4384] Ik vergenoegden my nogtans niet met dit gedaane werk, want
[4385] of schoon ik nu genoegzaam een eynde van mynen arbeid
[4386] kon maaken, dewyl ik meer dan voor een Jaar Leevensmiddelen
[4387] had, zoo begreep ik dog dat ik nae verloop van die tyd
[4388] nog wel in 't leeven zou konnen weezen, en dus op nieuw gebrek
[4389] aan voedzel hebben. Die reedelyke opmerkingen deeden
[4390] my derhalven uit geheel andere Oogen myn staat overzien; en
[4391] nae dat ik de vrugtbaarsten oord van dit Eyland had uitgekozen,
[4392] begon ik aldaar de Aarde om te spaaden[4392], hoe moeyelyk
[4393] my dien zwaaren arbeid viel; en dezelve bekwamelyk toebereid
[4394] hebbende, zaayden ik daar in de Ryst en Garstkoornen[4394],
[4395] die de ongehoorzaame Matroozen van myn Schip my meede
[4396] op het Eyland hadden gelaaten. Vervolgens beveelden ik de
[4397] vrugtbaarheid daar van aan den alwyzen Schepper; die ik zynen
[4398] Zeegen over deezen arbeid afbad, en dagelyks om een
[4399] goeden Oogst bleef smeeken.
[4400] Geene noodzaakelyke beezigheeden meer te verrigten hebbende,
[4401] die voorafgaan moesten om myn Perzoon in 't leeven
[4402] te behouden, onderstond[4402] ik myn voorgenoomen besluit ten
[4403] einde te brengen, om een bekwame en geriefelyke woonplaats
[4404] voor my op te bouwen. Ik vond goed dezelve onder de schaduw
[4405] der Boomen te stigten om alzoo voor de felle hitte beschut
[4406] te weezen; en omtrent vier-en-twintig Voeten in 't vierkant
[4407] afgeperkt hebbende, maakten ik binnen den tyd van drie
[4408] Maanden (zoo als my geheugd) een taamelyke Woonstee daar
[4409] ik in kost[4409] woonen, en verdeelden dezelve van binnen in twee

4372 *tot een beginzel van myne toeleg* - voor zover het paste in mijn plan
4373 *verdroeg* - droeg
4381 *met deszelfs aanhang* - met wat er toe behoorde
4392 *om te spaaden* - om te spitten
4394 *Garstkoornen* gerst-korrels
4402 *onderstond ik* - nam ik op mij
4409 *kost* - kon

[4410] vertrekken, houdende het voorste voor myn Keuken, daar ik
[4411] om dieswille ook een Schoorsteen in liet koomen. De Huisraad
[4412] die ik uit het verongelukte Schip had geligt, kwam my
[4413] niet t' onpas om daar meede myn Kluis[4413] te vercieren; en in 't
[4414] agterste Vertrek maakten ik een bedstee omtrent anderhalf
[4415] voet van de grond, en lei het Bed dat ik in de kajuitkaamer
[4416] van 't wrak gevonden had daar in, nae dat ik het zelve alvoorens
[4417] bekwamelyk toebereid en voor 't bederven had verzorgd.
[4418] Op dien voet genoot ik een volmaakte leevenswys, en door de
[4419] lankheid van tyd wierd my dezelve zoo eigen, dat ik niet
[4420] meer aan den Oever gong uitzien nae een Schip om met het
[4421] zelve van 't Eyland afgenoomen te worden; en het was geenzints
[4422] met dat inzigt als ik aan den Zeekant kwam, maar alleen
[4423] om te zien wat nieuwigheeden de Zee weederom opgeworpen
[4424] mogt hebben, en of 'er geen Scheepen op de hoogte van dit
[4425] Eyland vergaan waaren.
[4426] Myne beezigheid was ondertusschen om dagelyks eenige
[4427] Uuren op de Jagt te gaan en nae de Vogelen te schieten; want
[4428] wat het viervoetig Gedierte aanbelangden, het zelve was al
[4429] zoo tam geworden dat het met heele troepen rondom myn
[4430] wooning gong speelemyen[4430]. En om myn vermaak daar beter meede
[4431] te hebben, wierp ik dezelve nu en dan wat eeten toe; waar
[4432] door zy zoo gemeenzaam[4432] wierden, dat 'er my altoos verscheidene
[4433] van naliepen en op de wandeling verzelden, en ook wel by me
[4434] in huis kwamen. Ik had daarom weinig moeite om deeze Dieren
[4435] op te vangen als ik belust was om ze tot myn gebruik te slagten;
[4436] en dit deed ik gemeenlyk als ik bemerkten dat zy haare Jongen
[4437] zouden werpen. Want het is wel te gelooyen dat my dit jonge
[4438] vlees aangenamer als dat van de oude moest smaaken, het geene
[4439] zeer taai en hard was; daar in teegendeel deeze zuigelingen
[4440] liefelyk en mals waaren om te gebruiken.
[4441] Het Vee dat op dit Eyland het meeste in zwang gong[4441], bestond
[4442] voornamentlyk in wilde Geiten en Rheebokken, mitsgaders
[4443] een zoort van Harten; nogtans veel verschillende in groote van
[4444] die der Europeren, welke gemakkelyk het derdendeel konde
[4445] behaalen booven die welke op het Eyland gevonden wierden.
[4446] Ik schoot meenigmaalen van deeze Harten als ik op de jagt

4413 *Kluis* - kluizenaarswoning
4430 *speelemyen* - kwam vermaken
4432 *gemeenzaam* - vertrouwd
4441 *in zwang gong* - gewoon was, voorkwam

was; om dat ik hun Vlees had goed bevonden, en zy konden
langen tyd teegens het bederven duuren[4447].
Geene zeldzaamheeden vond ik meer op dit Eyland die ik
waardig agt om te vermelden, als alleen, dat ik zeekere tyd
wat mistroostiger zynde als nae gewoonte, was uitgegaan om
myne bedroefde gedagten wat te verzetten, de weergalm
hoorden van 't geen ik overluid met klaagende woorden uitsprak.
Het was een buiten gemeene[4454] zwakheid welke ik dien
dag had gekregen, en daarom bad ik al wandelende over 't
Eyland, luidmondig tot den Heemel om my met de straalen
van zyne barmhertigheid te beschynen en my te behoeden
voor alle rampspoedige beknellingen en bekommernissen in
myne eenzaamheid; en dat ik dog van alle wanhoop waar
meede ik over myn lotgeval bestreeden mogt worden, mogt
vry zyn. Deeze beede had ik die tyd zoo nadrukkelyk uitgesprooken
dat ik het slot van elke zin duidelyk hoorden herhaalen
zonder te weeten waar dit van daan kwam; want niet
alleen dat ik geen groote zwaarigheid behoefde te maaken om
het voor een *Echo* te erkennen, zoo dagt my nogtans aan de
weerklank dien het gaf, dat het jets meer dan dat moest weezen.
En op de verscheide herhaalingen die ik van eenige woorden
deed, wierd ik nog te vaster in myn geloof gesterkt en
zoodanig verbysterd dat ik stil bleef staan; niet weetende wat
ik 'er met regt van zou denken; dewyl ik het nimmermeer op
die wys, geduurende dat ik op het Eyland was geweest, had
gehoord.
Daar lag dan nae myn begrip iets meer onder verschoolen als
een gemeene weergalm, en my daar op wat beeter bezind hebbende,
dagt my dat 'er eenig Volk van 't een of het ander
Schip aan Land was-gekoomen om te zien, of zy op dit
Eyland geene Ververssingen konde opdoen; Hoewel ik geen
Vaartuig in Zee of om het Eyland zag Geankerd. Die stelling
was eevenwel zoo haast niet by my opgeworpen dat 'er
Vreemdelingen gekomen waaren, of ik liep al myn best nae
myn Wooning om eenige Kleederen aan te doen, en te beletten
dat ik voor een Vrouwsperzoon gekend wierd, om niet
aanstonds aan hunne wellustige begeertens onderworpen te
worden; want de Onmatige Warmte van dit Eyland had my
gedwongen om zeer dun gekleed, en zomtyds ook heel naakt
te gaan.

4447 *zy konden langen tyd teegens het bederven duuren* - het kon lang duren voor het vlees bedierf
4454 *gemeene* - gewone

[4487] Nae dat ik my heel deftig had aangetrocken bleef ik de komst
[4488] van de geene te gemoet zien, die my verbeelden dat op het
[4489] Eyland om hunne behoeftigheeden geland waaren; dog zy
[4490] kwaamen niet of schoon ik den geheelen dag met ongeduldigheid
[4491] nae hun wagten. Zoo dat ik merkelyk gestoord[4491] was over
[4492] de belaggelykheid die ik had begaan; want toen ik ze niet zag
[4493] opdaagen, wierd ik by my zelven volkoomen overtuigd, dat
[4494] het maar een dubbelde Weerschatering[4494] van een *Echo* moest
[4495] geweest hebben. Hierom was ik des anderendaags Morgens
[4496] heel vroegtyds uit myn Bed om het zeekere daar van te weeten,
[4497] en ik bevond by de uitkomst dat ik my zeer had misgreepen
[4498] in het denkbeeld dat 'er Vreemde op het Eyland geland
[4499] waaren; Nademaal ik tusschen de Kreeken van de Rots aan 't
[4500] Noordergedeelte van 't Eyland de plaats ontdekten daar ik de
[4501] stem van daan had hooren koomen. Zy was van een byzondere
[4502] merkwaardigheid om te bezien, want niet alleen dat het als
[4503] een Verwulfsel[4503] tusschen de Steenklippen scheen uitgegraaven
[4504] te weezen, zoo was daar by de plaats van binnen van een uitsteekende
[4505] groote[4504], veel gelykende nae een Kerkgebouw. Allerhande
[4506] Zeldzaamheeden geleek 'er ook in de zy en booven
[4507] Muuren uitgehouwen te weezen, als of het door konst
[4508] geschied was; hoewel ik billyke oorzaak[4508] had om te gelooven
[4509] dat het de Natuur had voortgebragt. Nogtans kon ik myne
[4510] nieuwsgierigheid niet genoeg verzaadigen in het beschouwen
[4511] van deeze Natuurswonderen; en ik sleet byna den geheelen
[4512] dag in dit gewulf om 'er al het aanmerkelyke[4512] van na te gaan.
[4513] Myn blydschap was onmeetelyk door het geene dat ik zag, en
[4514] ik dankten den Heemel al weederom voor deeze nieuwe ontdekkingen,
[4515] en versprak dezelve door een openhartig gebed dat
[4516] ik in 't midden van deeze holle Rots overluid deed, om het
[4517] zelve voortaan voor myn Kerk te gebruiken, en aldaar tweemaalen
[4518] des daags myne Godsdienst te gaan verrigten; het geen
[4519] ik zeederd dat ik op 't Eyland ben gebleeven ook stiptelyk
[4520] heb agtervolgt[4520]. Daar by hield ik nog voor een gewoonte, om
[4521] my in 't bekende Riviertje van zoet Waater, dat daar niet

4491 *gestoord* - verstoord
4494 *Weerschatering* - weerkaatsing
4503 *Verwulfsel* - gewelf
4504 *uitsteekende groote* - buitengewone grootte
4508 *billyke oorzaak* - gerechtvaardigde reden
4512 *aanmerkelyke* - opmerkelijke
4520 *agtervolgt* - aangehouden

[4522] wyd[4522] van daan was, tot aan den middel te baaden, eer ik willens
[4523] was om in 't gewulf te koomen; en ik merkten deeze
[4524] plegtige devotie enkelyk als een schuldigheid aan[4523] om niet onreinelyk
[4525] in den Tempel te treeden. Zomwylen als ik myn gebed
[4526] geeindigd had nam ik nog wel het vermaak om 'er eenige
[4527] Geestige[4527] Liederen te blyven zingen, uit een Boek het welk ik
[4528] in 't verongelukte wrak, dat 'er op het Eyland was gesmeeten,
[4529] had gevonden; want myn geheugen was te zeer in myne jonkheid
[4530] verdorven geraakt, als dat ik het geringste van die nuttigheeden
[4531] daar in had konnen bewaaren.
[4532] De Zielsverrukkende Weergalm en 't geklank het welk[4532] myn
[4533] gezang midlerwyl in deeze holte uitleeverden, bekoorden my
[4534] zoo volmaaktelyk, dat het veelmaalen al vry laat was eer ik
[4535] nae myn wooning te rug keerden; en om de zeeven daagen
[4536] bleef ik het grootste gedeelte van den dag daar in toebrengen[4536],
[4537] zonder dat ik eenige arbeid op het Eyland deed. Dezelve stelden
[4538] ik voor[4537] de Zondag, of schoon ik ze niet op dien weezentlyken
[4539] dag had getroffen; want zulks was my ten eenemaale
[4540] door de langduurige tyd dat ik al op 't Eyland geweest was,
[4541] vergeeten en uit het hoofd gegaan.
[4542] Het zal geen betwisting lyden dat de overvloedige zeegeningen
[4543] welke ik over mynen Oogst ontfing, veel van die Christelyke
[4544] en Godvrugtige beyvering en het houden van zoo een
[4545] reedelyk gedrag afhong; dit is althans gewis, dat ik meenigvuldig
[4546] veel Ryst en Garst aanwon, en meer als ik geduurende een
[4547] Jaar voor myn nooddruft van doen had. Dit waaren weederom
[4548] nieuwe weldaaden die ik in erkentenisse van myn beeter
[4549] leeven van den Hemel kreeg, en myne Oogst wierd van Jaar
[4550] tot Jaar kragtdaadiger[4550]; alzoo dat ik deeze eetwaaren niet
[4551] alleen voor middagspys maar ook voor Brood gebruikten, en
[4552] daarenboven de Dieren nog rykelyk hun deel gaf; welke door
[4553] de gemeenszaamheid die zy by vervolg met my hadden, betoonden
[4554] dat myne menschelyke meedelydendheid hun niet
[4555] misviel.
[4556] Myn Oogst ingezaameld hebbende, zoo als ik nae myn ver-

4522 *wyd* - ver
4523 *merkten...aan* - beschouwden...als
4527 *Geestige* - geestelijke
4532 '*t geklank het welk* - de klank die
4536 *toebrengen* - doorbrengen
4537 *stelden ik voor* - stelde ik vast als
4550 *kragtdaadiger* - overvloediger

[4557] moogen wys was[4556], had ik niet veel arbeid meer te doen, dan
[4558] alleen myn dagelyks werk te verrigten; dus had ik de tyd om
[4559] wat diepzinniger te denken, en myne gedagten over de wonderwerken
[4560] van den Almagtigen te laaten gaan. Dierhalven
[4561] gong ik meenig Uur in myn gewulf doorbrengen om 'er myne
[4562] natuurlyke bekommeringen te overweegen en veelerhande
[4563] beschouwingen over het Mensdom te maaken; en onder andere
[4564] denkbeelden die ik van de Godheid had, en de opmerkingen
[4565] die ik over de wispeltuurigheid van myne Weereldsgevallen
[4566] maakten, bestonden veeltyds in de volgende zinspeelin-
[4567] gen[4566].
[4568] ‘Het is byna onbegrypelyk (zei ik zomwylen by my zelven)
[4569] dat het leeven van den Mens zoo wisselvallig kan weezen; ja
[4570] het is meer dan zeldzaam dat die geringe Schepzelen, hoewel
[4571] een groot wonderwerk zynde van den Almagtigen die ze geschaapen
[4572] heeft, zoo wreedelyk door het noodlot geslingerd
[4573] worden, dat ze meenigmaalen verstrooid en in de afgeleegenste
[4574] gedeeltens van de Weereld gesmakt raaken. Daar kan geen
[4575] aanmerkelyker voorbeeld van weezen als myn Perzoon zelfs;
[4576] (vervolgden ik) want wie had konnen gelooven doen ik in myne
[4577] Kindsche Jaaren was, en toen ik met de eerste beginzelen
[4578] van kwaaddoen bestreeden wierd[4578], dat ik zoo veele ondeugendheeden
[4579] in de Weereld zou doen, en door alle leevensgevaaren
[4580] heendringen, om my op een onbewoond Eyland in 't
[4581] midden van de woeste Zeën te gaan bekeeren? Is het wel geloofbaar[4581]
[4582] dat de Godheid, wiens Regtvaardigheid onvolprysbaar
[4583] is, met lydzaame Oogen heeft konnen aanzien de ondeugendheeden
[4584] die ik begaan[4584], en dewelke ik met een onverschrokken
[4585] beleid nae de neiging myner hertstogten heb ter uitvoer
[4586] gebragt? Dog is zyne regtvaardigheid groot (hernam ik
[4587] dan weer met eenen[4587]) om het kwaad nae verdiensten te straffen,
[4588] zoo is aan de andere kant zyne lankmoedige verdraagzaamheid
[4589] en goedertierende ontferming niet weiniger[4589] om de
[4590] hoogste misdaaden aan een Zondaar te vergeeven. Niets laat
[4591] hy zonder oorzaak en belang[4591] geschieden; en het was niet buiten
[4592] zyne Alvoorzienigheid en wyze wil dat ik niet alleen alle

4556 *zoo als ik nae myn vermogen wys was* - naar mijn beste kunnen
4566 *zinspeelingen* - overpeinzingen
4578 *bestreeden wierd* - in verzoeking gebracht werd
4581 *geloofbaar* - aannemelijk
4584 *begaan* - begaan heb
4587 *met eenen* - meteen
4589 *weiniger* - minder
4591 *oorzaak en belang* - reden en bedoeling

[4593] gedreigde straffen van den Wereldlyken Regter ontkomen
[4594] ben, maar dat ik ook zoo wonderlyk (volgens s'menschen verstand)
[4595] op dit eenzaame Eyland geraakten. Wie had derven
[4596] denken dat ik 'er zoo gelukkig geweest, en alle nootdruft en
[4597] voedzel my als van zelfs te gemoet zoude geloopen hebben?
[4598] Nogtans is het niet buiten een wysbestierde schikking van de
[4599] Goddelyke Voorzienigheid dat my die weldaaden zyn toegeloopen[4599],
[4600] en dat ik de bekwaamheid heb gehad om alle zwaarigheeden
[4601] te booven te koomen: 'T is daarom ook niet zonder
[4602] meedewerking van zynen geest dat ik ben weedergekeerd van[4602]
[4603] myne gepleegde Zonden, en dat ik dezelve met afschuwen
[4604] moet overdenken! Hy is het, die myne verblindheid heeft
[4605] doen ontwaaken en het onderscheid tusschen goed en kwaad
[4606] heeft doen bekennen! Door zyne Goddelyke indrukzelen[4606] heb
[4607] ik myne ingewortelde godloosheid overwonnen en uitgeroeid;
[4608] en met zyne dierbaare zeegeningen overgooten zynde, geniet
[4609] ik een blyde gerustheid aan Ziel en Lighaam, daar ik behalven
[4610] het ontfangen van zulk een Hemelsche genade voor eeuwig
[4611] verdoemd en verlooren zou zyn gegaan. Hoe meenig een is 'er
[4612] niet wel geweest (zei ik) die minder kwaad dan ik bedreeven
[4613] hebbende, met onlydelyke straffen zijn gepynigd en ter Dood
[4614] veroordeeld geworden; ja die dezelve gesmaakt hebben niet
[4615] alleen om dat zy die regtmatig verdienden, maar om dat het
[4616] den Almagtigen behaagden die misdaadigers tot een toonbeeld
[4617] voor andere te stellen, om zulke ongeneegene[4617] als 'er
[4618] nog mogten weezen hier door afteschrikken van 't kwaad dat
[4619] zy in 't zin waaren om te doen. Heb ik derhalven dan geen beweegende
[4620] reeden[4619] (gong ik voort) om den Heemel dagelyks
[4621] met onophoudelyke gebeeden te danken voor zyne betoonde
[4622] barmhertigheid aan myn Perzoon, en dat hy my op[4622] dit Eyland
[4623] heeft geroepen, om 'er myne gruwelzonden te beweenen
[4624] en een beeter leeven aan te neemen? Heb ik geen aanleidende
[4625] oorzaak[4624] om hem met geduurige ootmoed toeteroepen, dat hy
[4626] my meerder ligt[4626] en wysheid in myne onnoozele staat wil geeven;
[4627] en is het niet met een vierige lust dat ik hem om een ge-

4599 *toegeloopen* - overkomen
4602 *weedergekeerd van* - hier figuurlijk gebruikt: teruggekomen van
4606 *indrukzelen* - beïnvloeding
4617 *ongeneegene* - tot het slechte geneigde mensen, hier: goddelozen
4619 *beweegende reeden* - dwingende redenen
4622 *op* - naar
4624 *aanleidende oorzaak* - de uitwendige oorzaak, die tot iets aanleiding geeft
4626 *ligt* - licht

[4628] lukkig einde van deeze Weereld voor my en myne eevennaasten
[4629] moet smeeken?'
[4630] Dit waaren myne hartelyke gevoelens, waar meede myne Boezem
[4631] bezwangerd gong[4631], en die ik tot verligtenis van dezelve al
[4632] dikwyls in het Rotsgewulf met schryende Oogen gong uitspreeken;
[4633] welke welmeenende ontlossingen[4633] my dan weederom
[4634] te vreeden stelden en mynen arbeid met vreugde lieten
[4635] doen.
[4636] Vyf Jaaren had ik op dit Eyland ruim toegebragt in het bekeeren
[4637] van myne Zonden, en altoos de wonderlyke bestiering
[4638] van God voor Oogen gehouden, wanneer ik van langzaamerhand
[4639] in een zwaare krankheid[4639] verviel. Zulk een verandering
[4640] begon my eenigermaaten wankelmoedig[4640] te maaken, en alle
[4641] hoop tot myne herstelling optegeeven, dewyl ik my vast inbeelden
[4642] dat ik ditmaal de Dood te bestryden zou hebben;
[4643] dog had ik de Alvermogentheid van God wat beeter nagegaan,
[4644] gelyk ik wel eertyds voor myne Ziekte gedaan had, zou ik
[4645] zoo hoopeloos op zyne wonderwerken niet[4645] gebouwd hebben.
[4646] De eerste tien daagen dat myne onpasselykheid begonnen
[4647] was, stond ik zomwylen op om myne Spys te krygen, dog ten
[4648] laasten was my zulks niet meer mogelyk; en ik bleef meer dan
[4649] tweemaal agtenveertig Uuren zonder iets te nuttigen, dan
[4650] alleen een klein kommetje met zoep, dat ik van Geiten Vlees
[4651] gekookt, en uit voorzorge voor myn Bed had needergezet om
[4652] te gebruiken.
[4653] Allerhande zinverbeeldingen[4653] maakten ik binnen deeze tyd dat
[4654] ik zoo hoopeloos tusschen Leeven en Dood te worstelen lag,
[4655] en ik geloofden voorzeeker dat ik eenige oorzaak aan God gegeeven
[4656] had om hem teegens my te vertoornen; hoewel ik op
[4657] het herdenken van de werken die ik gedaan had, de reeden[4657]
[4658] van myne krankheid niet anders kon te pas brengen[4658], dan dat
[4659] ik wat bezweet geweest zynde, te schielyk van het Beekwaater
[4660] had gedronken.
[4661] Op een Morgen dat ik uyt een kleine sluimering ontwaakten,

4631 *bezwangerd gong* - vol van was
4633 *ontlossingen* - verlossing, bevrijding
4639 *krankheid* - ziekte
4640 *wankelmoedig* - onzeker van gemoed, zonder vaste wil of zelfvertrouwen
4645 *hoopeloos...niet* - vol hoop
4653 *zinverbeeldingen* - voorstellingen in mijn geest
4657 *de reeden* - als oorzaak
4658 *te pas brengen* - te berde brengen

[4662] was ik zeer verwonderd eenig gezugt naby myn Bed te hooren,
[4663] niet teegenstaande dat ik my dat ontgaf: maar op het
[4664] herhaal daar van en de beweeging dien ik ter zelver tyd hoorden,
[4665] deeden my hoe zwak ik ook was, heel verbaasdelyk omkeeren
[4666] om te zien, wat deeze Vreemdigheid te beduiden had.
[4667] Ik zag de Gordynen van myn Bedplaats opgeschooven, en een
[4668] Jongeling, op wiens gelaat en aangezigt zyn ongeluk stond te
[4669] leezen dat hem was overkoomen, op een Tonnetje dat my
[4670] voor een Stoel dienden naast myn Bed zitten; betoonende
[4671] door zyne gebaarden het leedweezen dat hy met myne elendige
[4672] toestand had, want de dood stond my op de lippen geschilderd
[4673] en ik was als een geraamte uitgeteerd; hoewel hy 'er
[4674] niet veel voordeeliger dan ik uitzag, want zyn natte en gescheurde
[4675] Kleederen weezen zyne geleedene rampspoeden uit.
[4676] Ik gaf een Schreeuw van Vervaardheid doen ik hem zag en
[4677] trok myn hooft weer onder, wanneer hy het woord opvatten,
[4678] en my in de Nederduitsche[4678] Taal toesprak.
[4679] 'Schroomd[4679] niet Myn Heer, (zeiden hy) voor den ongelukkigen
[4680] *Mirantus*, die deezen Nagt naby dit Eyland heeft Schipbreuk
[4681] geleeden, en met dood en leeven gemartelt heeft[4681] eer hy
[4682] op dit Eyland kost koomen; dog gelukkig is de uitkomst van
[4683] zyne Nood-Lottigheeden geweest, nu hy het werktuig mag
[4684] weezen om zyne eeven naasten zyn verschuldigde hulp toe te
[4685] brengen.' Dit gezegt hebbende liet hy een zwaare zugt die
[4686] mynen Boezem doorsneed, terwyl ik aan de andere kant uit
[4687] zyne reedenen kon opmaaken dat hy my voor een Mansperzoon
[4688] aanzag: Het was ook niet wel mogelyk om voor een
[4689] Vrouwsperzoon gekend te worden, nademaal ik zeedert myne
[4690] Krankheid my zoo dik gekleed had, als ik in Europa nog ooit
[4691] in Mans kleederen was gegaan. Ik was 'er ondertusschen te
[4692] verheugd er over, alhoewel myne gedagten zoo net niet by een
[4693] waaren, om te begrypen dat ik voortaan met *Mirantus* zou
[4694] moeten leeven, en derhalven niet lang voor hem verborgen
[4695] konnen blyven.
[4696] Eenige halfgebrookene[4696] woorden die ik deezen beklaagelyken
[4697] Jongeling van myn Bed toesprak, volstonden om hem zyne
[4698] Dankbaarheid over het vrindelyk onthaal dat ik hem deê aan
[4699] my te betoonen; en ik beval hem dat hy eenige van myne

4678 *Nederduitsche* - Nederlandse
4679 *Schroomd* - vreest
4681 *met dood en leeven gemartelt heeft* - met de dood geworsteld heeft of voor zijn leven gevochten heeft
4696 *halfgebrookene* - slechts gedeeltelijk uitgesproken

[4700] kleederen die aan de Wand hongen zou aandoen en de zyne
[4701] uittrekken, zoo hy niet insgelyks als ik wilden Bedleegerig
[4702] raaken. Hy volvoerde daarom met blydschap dit gebod, en
[4703] het zelve wel haast verrigt hebbende was hy knaphandig[4703] genoeg
[4704] om my een noodzaakelyk Voedzel klaar te maaken,
[4705] daar ik een merkelyke verkwikking door ontfong; midlerwyl
[4706] dat ik *Mirantus* zig meenigmaal zag verwonderen over al het
[4707] zeldzaame en de gereede[4707] Huismeubelen dien hy in myn wooning
[4708] vond, schoon hy 'er om myne krankheids wille eevenwel
[4709] niet van teegen my dorst spreeken. Ik prees terstond die wysbelegde
[4710] ingetoogentheid van hem, en of het zyne kost was
[4711] dien hy my toebereiden, dan of het myne blydschap was over
[4712] de komst van den Jongen *Mirantus*, zonder wien ik (menschelyker
[4713] wys gesprooken) vast stelden dat ik gesturven zou hebben;
[4714] ten minsten ik bekwam nae verloop van drie Weeken zoo
[4715] wel myne Leevens kragten weerom, dat ik nu met *Mirantus*
[4716] wat verstandiger kon spreeken.
[4717] Hy was de geen die het eerst myne nieuwsgierigheid moest
[4718] voldoen om my zyn Weedervaaren te beregten, nae dat ik
[4719] hem alvoorens een Schets had gegeeven van al 't merkwaardige
[4720] dat hy in myn Kluis meenden te zien; en wyl ik nog het
[4721] Bed hield, meer uit inzigt nogtans om niet te voorbarig voor
[4722] *Mirantus* bekend te worden, zoo viel het deezen bevallige
[4723] Jongeling niet moeyelyk om myn verzoek te voldoen, en my
[4724] onder meer andere vertellingen ook dit voornaamste van zyn
[4725] Leevensgevallen te zeggen.
[4726] ‘Schoon ik U in de Neederduitsche Taal aanspreek Myn Heer
[4727] (begon *Mirantus* zyn verhaal) zoo ben ik nogtans een Engelsman
[4728] en uit Londen van Geboorte; maar ik heb lange Jaaren in
[4729] Holland gewoond, daar ook de eerste beginzelen van myn ongeluk
[4730] zyn voortgesprooten. Ik wierd door myne Ouderen nae
[4731] dat ik omtrent veertien Jaaren oud was nae dat Land gezonden
[4732] om 'er myne Studien te doen; waar in ik al merkelyke
[4733] voortgangen gemaakt had, wanneer ik de Zeeventien Jaaren
[4734] bereikt hebbende, met een toomelooze Liefde voor zekere
[4735] Borgers Dogter[4735] bevangen raakten. Zy was van een weergaloze
[4736] schoonte en nog beneeden myn Ouderdom; en daar by zoo
[4737] volwassen van Perzoon dat 'er niets tot haare volmaaktheid
[4738] ontbrak. Ik kon myn zelven niet meer toen[4738] ik haar voor de

4703 *knaphandig* - behendig
4707 *gereede* - hem ter beschikking staande
4735 *Borgers Dogter* - meisje uit de (eenvoudige) burgerstand
4738 *kon...toen* - kende...terug, nadat

[4739] eerstemaal in de Kerk gezien had, zoodanig vervoerden zy my
[4740] door haare uitneemende bevalligheid om ze meer dan een gemeene
[4741] liefde toe te draagen[4740]; nogtans hield ik my zoo ingetoogen
[4742] als het mogelyk was voor myne Schoolmakkeren, want ik
[4743] twyffelden niet als zy de oorzaak van myne verleegentheid
[4744] geweeten hadden, of zy zouden een gelyk vuur op deeze overaardsche[4744]
[4745] schoonheid gevat[4744] en my meer afbreuk dan baat in
[4746] myne belangens toegebragt hebben. Een opregt vertrouweling
[4747] kon ik derhalven aan hun niet verkrygen[4747]; en waarlyk, hoewel
[4748] ik 'er wel noodzakelyk een van nooden had, zoo liet ik alle
[4749] zwaarigheeden eevenwel op my alleen berusten; en ik vleyden
[4750] my dat ik een genoegzaam[4750] middel zou weeten te vinden om
[4751] de woonplaats van deze Juffer te ontdekken. Dog het was
[4752] dien aangaande vrugteloos gehoopt, want ik kon haar niet onzigtbaar
[4753] genoeg nagaan, of de geene die met my waaren moesten
[4754] zulks oogschynelyk[4754] zien.
[4755] Hoe verstoord ik hier over was, hieu[4755] ik dog een geduurig stilzwygen,
[4756] zonder dat het imand mogelyk was om de beweegreeden
[4757] van myne beknellingen te bevroeden; want ik was
[4758] kragtdaadig van humeur veranderd, zeederd dat ik de bekoorlyke
[4759] *Renetta* (zoo was de naam van myne Minnaares) gezien
[4760] had, daar ik van te vooren altoos van een ongebondene
[4761] vrolykheid was en nu eensklaps zeer dompgeestig[4761] geworden.
[4762] Men bespeurde wel haast die buitenspoorige verandering,
[4763] maar ik redden my altyd met te zeggen dat ik my onpasselyk
[4764] bevoelden; of dit juist wel eenvoudig geloofd wierd, daar zou
[4765] ik hartelyk aan twyffelen, want my dunkten dat ik van dat
[4766] oogenblik af aan zeer scharp wierd opgelet, en over al daar ik
[4767] bedektelyk zogt heenen te sluipen, met vlugge schreeden
[4768] agtervolgt raakten. Dit deed my wat noukeuriger alle de
[4769] wisselvalligheeden van myne oogmerken nagaan, en nae dat ik
[4770] langen tyd daar over gemurmureerd had, vond ik oorbaar om
[4771] my van langzaamerhand beeter te veinzen, en ten laasten weederom
[4772] in 't bezit van myne aloude en aangeboorne lugthartigheid
[4773] te treeden.

4740 *om ze...toe te draagen* - dat ik voor haar...opvatte
4744 *overaardsche* - hemelse
4744 *op...gevat* - voor...opgevat hebben
4747 *aan hun niet verkrygen* - onder hen niet vinden
4750 *genoegzaam* - toereikend
4754 *oogschynelyk* - duidelijk
4755 *hieu* - lees: hieuw, d.w.z. hield
4761 *dompgeestig* - treurig, droefgeestig

[4774] Zulk een houding deed mynen aanslag gelukken, en ik zag
[4775] met blydschap dat ik niet meer wierd nagegaan, hoewel het
[4776] my aan de andere kant moeyelyk genoeg viel om een regtschapene
[4777] vermaakelykheid in myn beknelden Boezem te laaten
[4778] inkoomen; want de opregte geneegentheid waar meede
[4779] dezelve voor *Renetta* bezield was, moest my wiskunstig een
[4780] treurig aanzien geeven. Ik worstelden eevenwel daar teegen
[4781] aan om aan myne natuurlyke leevendigheid te doen booven
[4782] dryven, gelyk ik voor het oog van elk een ook deed; nogtans
[4783] was ik zoo ras niet in myne eenzaamheid gekoomen; of een
[4784] verleegende bedruktheid bekroop niet alleen myn uitterlyk
[4785] aanzien maar ook myne inwendige leedenmaaten; en ik
[4786] bekommerden my de harssenen zoo veel met het uitdenken
[4787] van allerhande vonden om in de teegenwoordigheid van
[4788] *Renetta* te koomen, dat ik niet alleen myne Studien maar
[4789] ook de slaap vergat.
[4790] Eyndelyk mygenoeg gekweld hebbende met die practyken,
[4791] zonder dat ik 'er eenig voordeel by haalden, wilden het geval,
[4792] dat ik zeekere morgen by myn Schoenmaaker zynde, het
[4793] geluk had van de jonge *Renetta*, over de deur[4793] van deeze Ambagtsman
[4794] woonende, te zien voor haare Vengsteren. Myn
[4795] Hart ontroerden te gelyk van angst en blydschap; en ik had
[4796] moeite genoeg om myne verleegentheid voor den Schoenmaaker
[4797] en zyne Knegten te verbergen. Zy vroegen my eevenwel
[4798] niet wat my schorten, schoon het wel kon weezen dat zy
[4799] daar van de oorzaak doorgronden; voornamentlyk wanneer
[4800] ik hun vroeg, wie deeze Juffer en haare Ouders voor luyden
[4801] waaren? Het antwoord dat ik daar op kreeg mishaagden my
[4802] niet, en met dit voldoenend bescheid gong ik met groote
[4803] blydschap de deur van den Schoenmaker uit, en genoot de
[4804] eer dat ik de schoone *Renetta* in 't weggaan mogt groeten.
[4805] Zoo ras ik thuis was gekoomen nam ik pen en inkt en vormden
[4806] zoo'n nadrukkelyke brief voor myne Minnaares op het
[4807] papier, als het de min[4807] bekwaam was om my op het begrypelykste
[4808] inteboezemen; en nae dat ik dezelve aan een had gesmeed,
[4809] wagten ik met ongeduld nae een geleegentheid om ze
[4810] zelfs aan *Renetta*[4809] heimelyk ter handen te stellen, dewyl ik ze
[4811] niemand dorst toevertrouwen. Ik gong hierom zeekeren
[4812] Avond te pad en verkleeden my in Schippers kleeren, waar op

4793 *over de deur* - tegenover
4807 *de min* - de liefde
4809 *om ze zelfs aan Renetta* - om de brief aan Renetta zelf

[4813] ik regelregt nae het huis van *Renetta* met myn brief trok;
[4814] daar ik aangebeld hebbende met een groote beschroomdheid
[4815] imand nae vooren hoorde koomen: Wat beeter geluk kon ik
[4816] ontmoeten als *Renetta* met haar Meid de deur te zien openen,
[4817] die schynt wel maar alleen thuis waaren; Ik gaf ze deeze
[4818] schoonheid aanstonds over, zeggende dat ik ze met de Marktschuit[4818]
[4819] had meede gebragt; en ik verzogt haar zoo zy
[4820] antwoord daar op moest geeven, dat zy die in myn Herberg,
[4821] welke ik haar beduiden, kon stuuren, en hier meede liep ik
[4822] verbouwelyk[4822] heen; want het was my niet mogelyk om langer
[4823] met onverschilligheid in haar byzyn te blyven.
[4824] *Renetta* die my al verscheidemaalen in de Kerk gezien en ook
[4825] niet duister[4825] bemerkt had, dat ik haar altoos zeer vrindelyk
[4826] groetten, zag wel haast met wat voor inzigt dat ik ze die Brief
[4827] in Schippers gewaad kwam brengen. Dat kon ik te wel bemerken
[4828] aan 't verbloozen van haare kleur; en om de Meid, dien ik
[4829] niet wist dat haare geheimweetster[4829] was, geen agterdogt te
[4830] geeven, was ik zoo schielyk weggegaan: Ook was 't tot myn
[4831] geluk dat ik die snelle aftogt deed, want zoo als my de
[4832] Dienstmaagt des anderendaags verhaalden, waaren de Ouders
[4833] van *Renetta* kort nae myn vertrek in Huys gekoomen.
[4834] Ik had ondertusschen den morgen daar op al heel vroeg antwoord
[4835] van myne dierbare Zielbezitster, dog den inhoud daar
[4836] van viel my zoo aangenaam niet als ik my wel had ingebeeld;
[4837] want dezelve bestonden alleen in onophoudelyke weigeringen
[4838] van Weederliefde, met verzoek van haar niet meer met myne
[4839] Schriften lastig te vallen. Nogtans moest ik die standvastige
[4840] onverschilligheid pryzen, dat zy haar niet te voorbarig verslingerde
[4841] aan een Perzoon die zy deszelfs gedrag en hoedaanigheeden
[4842] niet wist; en buiten dat ik myne hoop niet verlooren
[4843] gaf, stak ik haare vertrouwde Dienstmaagt eenige Ducaaten in
[4844] de hand om myn welweezen by haar Juffer te behartigen, ten
[4845] opzigte van deszelfs Weedermin.
[4846] Met een eevendriftige liefde bleef ik terwylen by de beminnelyke
[4847] *Renetta* aanhouden en volharden om hare gunst te
[4848] gewinnen, en hoe sterker haare afslagen wierden, hoe onverbreekelyker
[4849] myne geneegentheid tot haare Perzoon aangroeiden;
[4850] dewelke dan nae verloop van eenige tyd zoodaanige uitwerkzelen
[4851] voortbragten, dat wy met malkanderen in weder-

4818 *Marktschuit* - schip dat alleen op marktdagen vaart
4822 *verbouwelyk* - gekweld
4825 *niet duister* - zonneklaar
4829 *geheimweetster* - vertrouwelinge

[4852] zydsche liefde overeenkwaamen, die alle met een weezentlyk
[4853] inzigt tot den Egt gegrondvest waaren.
[4854] Wy vonden overzulks[4854] goed om *Renetta* haare Ouderen en ook
[4855] de myne van onze verbintenis te verwittigen, om dat *Renetta*
[4856] niet gaarne eenige ongehoorzaamheid aan haar Oude lui wilde
[4857] betoonen; dewyl het anders geen mangel moest lyden[4857] om dezelve
[4858] tot een Huwelyks bewilliging te noopen. Maar onze
[4859] wysgemeende beraadingen waaren de grondsteen van ons verderf,
[4860] nademaal de Ouderen van *Renetta* onze geheime Minnenhandel
[4861] nu weetende, en een byzondere omzigtigheid met
[4862] hun Dogter altoos gebruikt hebbende, dezelve inmediatelyk
[4863] buiten myn weeten lieten verbrengen[4862]. Het antwoord dat ik
[4864] van myn vermaagschap uit Engeland kreeg was wel voordeelig
[4865] genoeg, om dat dezelve met billykheid aanmerkten dat onze
[4866] vereeniging niet ongelyk[4866] zoude weezen; maar dit kon my niet
[4867] helpen om de Vrugten van myne liefde met *Renetta* te plukken,
[4868] die ik nu wel wensten teegens haare vrees geschaakt te
[4869] moogen hebben.
[4870] Alzoo wierd ik dan door de onreedelykheid van deszelfs
[4871] Ouders tot de bitterste onverduldigheid en hartzeer gebragt;
[4872] en ik zwoer op alle Openbare plaatzen en byeenkomsten daar
[4873] ik kwam, dat ik my over 't ontfangene leed zou wreeken.
[4874] Want ingezien[4874], als de liefde, welke op zoo'n oudte als ik
[4875] doenmaals had eens imand bekruipt, dat 'er dan ook niets in
[4876] staat is, vooral als zig de twee mingeneegene met malkanderen
[4877] verstaan, om 'er eenige verflaauwing van min of verwydering
[4878] tusschen te brengen; en zoo was 't met my en *Renetta*
[4879] wel deegelyk geleegen, want ik spoog Vuuren en Vlam teegens
[4880] haare onbedagte Ouderen uit; en ik was zoo oploopende
[4881] kwaad, dat ik my niet ontzag om met behulp van meer
[4882] andere Studenten, myn weerwraak over hunne kwaadwilligheid
[4883] te neemen.
[4884] Die onmeetelyke verstoordheid hielp my nogtans heel weinig,
[4885] want het was geenzints de weg om de plaats van *Renetta*
[4886] haare onthouding[4886] bekend te worden, in teegendeel, ik geloof

4854 *overzulks* - daarom
4857 *dewyl het anders geen mangel moest lyden* - omdat het toch geen probleem kon zijn
4862 *dezelve inmediatelyk buiten myn weeten lieten verbrengen* - haar onmiddellijk van mij verwijderde zonder dat ik er iets van wist
4866 *niet ongelyk* - tussen personen van gelijke stand
4874 *ingezien* - aangezien
4886 *onthouding* - verwijdering

[4887] dat myn buitenspoorige gramschap wel de voornaamste
[4888] grondzetel van myn ongeval is geweest, terwylen dat *Renetta*
[4889] als een gevangene opgesloten zynde, en niet langer haar weerbarstig
[4890] noodlot konnende verduuren, omtrent neegen Maanden
[4891] nae onze afwydering[4891] den geest gaf. Die onlydelyke boodschap
[4892] ontfong ik door haare getrouwe Dienstmaagd, die door
[4893] de smertelyke dood van haar Juffer nu weederom was vrygekoomen,
[4894] en daar door geleegentheid had om my die fataalen
[4895] tyding in Perzoon te zeggen.
[4896] Het zouw te wydloopig zyn Myn Heer (vervolgde *Mirantus*
[4897] met traanende Oogen) om u te konnen berigten al het hertenleed
[4898] dat ik door deeze verdrietige Boodschap kreeg; en 't zou
[4899] myne rampzalige noodlottigheeden maar wederom opgehaald
[4900] weezen, indien ik u myne Razerny, waar meede ik over myn
[4901] waarde *Renetta* haare dood bevogten wierd, onvouwden. Alleen
[4902] moet ik u Myn Heer maar tot besluit van myne gevallen
[4903] zeggen, dat ik nae eenige weeken krank te bed geleegen te
[4904] hebben, en weeder aan de beeterhand koomende, onaangezien[4904]
[4905] imand my aan 't dwaalen gaf, en op het eerstvertrekkende
[4906] Schip dat te Amsterdam Zeylreê[4906] lag om het Vaaderland te
[4907] verlaaten, als Matroos dienst nam; waar van ik doenmaals weinig
[4908] bezef had, maar nae dat ik eenige weeken op Zee had gezworven
[4909] zouw ik gaarne weederom aan land geweest hebben;
[4910] dog het was te laat myne ongeregelde[4910] dwaasheid overdagt, en
[4911] ik heb trots[4911] de beste van myne Scheepsmakkeren myn pligt
[4912] moeten waarneemen.
[4913] Wy hadden een reedelyke voorspoedige reis, uitgenoomen dat
[4914] Wy op de hoogte van dit Eyland met een vinnigen Storm zyn
[4915] beloopen geworden, die my met nog zes andere Matroozen,
[4916] waar meede ik beezig was om de Zeylen in te reeven[4916], met
[4917] zamt[4917] de Ree wegsloegen, gedeeltelyk in Zee en ten deele op
[4918] het Schip. Ik was van de eerste ongelukkige, hoewel ik myn
[4919] lot niet gaarne voor de geene die op het Schip gevallen waaren
[4920] wou verwisseld hebben; dewyl dezelve misschien terstond
[4921] zullen gestorven zyn, daar ik de hoop nog had om my met
[4922] zwemmen te redden, dat ik in myne jeugt geleerd had, en my

4891 *afwydering* - scheiding
4904 *onaangezien* - zonder acht te geven op
4906 *Zeylreê* - zeilklaar
4910 *ongeregelde* - onbezonnen
4911 *trots* - zo goed als
4916 *in te reeven* - in te halen
4917 *zamt* - geheel

[4923] in deeze omstandigheid zeer wel te pas kwam.
[4924] Meer dan drie uuren heb ik tusschen leeven en dood hoopeloos
[4925] op het Waater leggen dobberen, eer ik ter aller geluk aan
[4926] dit Eyland heb konnen koomen, alzoo my de kleeren dien ik
[4927] had te veel hinder in 't zwemmen toebragten; hoewel ik 'er
[4928] tusschen tyds als my de geleegentheid goed was eenige van
[4929] uitwierp. Hoe het terwylen met de andere Matroozen die ook
[4930] in Zee zyn gevallen en ons Schip is toegegaan, zulks weet ik
[4931] niet, want het was eerst met het aanbreeken van den dag, dat
[4932] ik op dit Eyland kwam aanzwemmen; en ik heb doen niets
[4933] meer in Zee van 't een of ander konnen onderkennen.
[4934] Voor 't overige Myn Heer (eindigde *Mirantus* zyn verhaal)
[4935] weet gy wat 'er verder gebeurd is, en in wat voor een staat dat
[4936] ik voor u Bed stond toen gy my hoorden: Ik verlang nu met
[4937] ongedult om insgelyks uwe Lotgevallen te moogen weeten,
[4938] die u op dit Eyland in zoo een luisterlyken staat hebben doen
[4939] komen.' 'Wat 'er merkwaardig van myn leeven te zeggen valt
[4940] *Mirantus* (zei ik teegens den Jongeling) daar zal ik u kortelyk
[4941] op beregten.'
[4942] Nae dit gezeid te hebben, bedagt ik eenige zeldzaamheeden
[4943] aan myne Leevensloop om de nieuwsgierigheid van *Mirantus*
[4944] te stillen, want ik vond niet noodzaakelyk om hem van alles
[4945] te verstendigen wat betrekking tot myne Vrouwelyke
[4946] Perzoon had gehad.
[4947] Eenige daagen die 'er nog verliepen eer ik volkoomen hersteld
[4948] was en op de been kwam, bedagt ik alle middelen, hoe ik my
[4949] gedraagen zou om niet voor een Vrouwsperzoon van *Mirantus*
[4950] gekend te worden; want ik wilden om zynenthalven geenzints
[4951] afzien van myne Godsdienst in 't gewulf te blyven houden en
[4952] de voorafgaande Ceremonien, welken ik daar by had ingesteld
[4953] om my alvoorens te baaden. Deeze uitvlugt kwam my het reedelykste
[4954] maar voor, namentlyk, dat ik my met *Mirantus*
[4955] moest verstaan[4954] dat wy niet te gelyk ons gebed zouden gaan
[4956] doen, om malkanderen daar in niet te verhinderen[4956] of te stooren;
[4957] en ten anderen om dat wy verschillende in Godsdienst
[4958] waaren. Daarom maakten ik geen zwaarigheid, toen hy daar
[4959] in bewilligd had, dat ik hem het baaden, welke plegtigheid ik
[4960] zeide ingewyd te hebben, openbaarden, daar hy wel in zyn
[4961] schik meede was en my beloofden dat hy zulks desgelyks in
[4962] agt zou neemen.

4954 *my...moest verstaan* - moest afspreken
4956 *verhinderen* - hinderen

[4963] Ik leefden dan niet alleen in een goede Vrindschap maar in
[4964] een groote verstandhouding met *Mirantus*, op wiens eenvoudige
[4965] trouwhertigheid ik my verliet; en ik schaamden my niet
[4966] om in 't zelfde vertrek met hem te slapen, dog in een andere
[4967] slaapsteê die hy voor zig zelfs had toebereid.
[4968] De Voorzienigheid die midlerwyl zyne schikkingen zoodaanig
[4969] gemaakt had, dat ik niet langer myne kunne verborgen kon
[4970] houden, deed *Mirantus*, op een tyd dat ik van zin was om in
[4971] 't gewulf myn Morgen gebed te gaan doen, zeer verbaasdelyk
[4972] by my in 't bad koomen; zeggende, dat hy eenige ontdekkingen
[4973] aan den Zeekant had gedaan, en dat 'er verscheidene
[4974] wrakken van Scheepen waaren gestrand. Die tyding welke
[4975] voor my zeer aangenaam moest vallen, om dat wy niet
[4976] anders meer dan de Eylands kost te gebruiken hadden, verschrikten
[4977] my zoodanig, dat *Mirantus*, die my al digter by
[4978] was als ik wel wensten, myne onsteltenis bespeurden; en 't
[4979] scheen dat hy al eenige vertwyffeling op[4979] myn Perzoon had
[4980] gekreegen, want hy vatten my om den hals en kusten me; zeggende
[4981] in 't heen gaan: *Ik wil u goede voorneemens niet beletten,*
[4982] *maar flus*[4982] *zullen wy malkander nader spreeken*.
[4983] Ik wist niet of ik leevend of dood was, zoo innig onthutzelden
[4984] my de woorden die hy my toesprak; en in plaatze dat ik
[4985] doen myne Godsdienst gong volvoeren, zogt ik alle weegen
[4986] uit om *Mirantus* t' ontvlieden. Ik was juist in myne jonkheid
[4987] zoo vies op dat stuk niet gevallen, dog nu was myne zeedigheid
[4988] zoo kragtdaadig met myne bekeerte ingeworteld, dat ik
[4989] met de bitterste schroomte in 't afgeleegenste gedeelte van 't
[4990] Eyland kroop om niet gevonden te worden; dewyl ik voorzeeker
[4991] niet twyffelden of *Mirantus* wist wat geslagt dat ik verborg,
[4992] en hy zou derhalven niet nalaaten om my te zoeken en
[4993] tot zyne wil te verleiden. Dit geschieden ook, want myn lang
[4994] uitblyven hem te vaster in zyne meening gesterkt hebbende,
[4995] hoorden ik hem overal nae my roepen; en 't geval wilden dat
[4996] myne Voetstappen welke in de Aarde uitgedrukt stonden,
[4997] hem gedeeltelyk tot een wegwyzer verstrekten om my te vinden
[4998] daar ik was. Hy had my zoo gaauw in 't oog als ik hem,
[4999] nademaal ik hem zoo ras niet gewaar wierd, of ik zag dat hy
[5000] zyne treeden nae my toe verdubbelden[5000]. Tusschen hoop en
[5001] vrees zat ik schryende zyne komst in te wagten, want ik zag

4979 *vertwyffeling op* - twijfel over
4982 *flus* - straks
5000 *zyne treeden nae my toe verdubbelden* - zijn tred naar mij toe versnelde

[5002] geen middel meer om my langer voor hem vlugtig te houden;
[5003] En *Mirantus* midlerwyl bezweet van 't loopen zynde kwam
[5004] als een stomme op zyn knien voor myne voeten needervallen.
[5005] Hy vatten nae eenige oogenblikken adem geschept te hebben
[5006] het woord op[5005], en betuigden in de onbedenkelykste[5006] vlywoorden
[5007] zig gelukkig te noemen, nae de weederwaardigheeden die
[5008] zyne leevensloop tot hier hadden verzeld, dat hy nu zoo'n
[5009] aanmerkelyke ontdekking in deeze eenzaamheid deed, die
[5010] hem op den top van welbehaagen kon brengen; en hy wist zig
[5011] nae verloop van meer dan twee uuren dat ik hem voor myne
[5012] voeten zag leggen, zoo teeder uittedrukken, dat hy myne verstaaldheid,
[5013] dien ik hem betoonen wou[5012], doorbrak, en de vryheid
[5014] verkreeg dat hy my eenige minnelyke teekenen mogt
[5015] aandoen[5014]. Nogtans verstouten hy zig niet om booven myne
[5016] begeerte te treeden, en ik dwong hem dat hy zyne driften beteugelen
[5017] en my eenige daagen en nagten onaangeraakt zou
[5018] laaten; welke stipte beveelen hy zoo ordentlyk nakwam, dat
[5019] ik 'er my niet genoeg over kost verwonderen. Hy genoegden
[5020] zig om geduurende dien tyd het egt verhaal van myne
[5021] geheele Leevensgevallen aan te hooren, waar in ik niets verzweeg
[5022] om dat ik bemerkten dat hy my een inwendige liefde
[5023] toedroeg; die zig altoos binnen de paalen van eerbaarheid
[5024] weet te houden als men opregtelyk bemind. Ik kon ook niet
[5025] bemerken dat het verhaal van myne voorheen gepleegde ondeugendheeden,
[5026] hem eenige afkeer voor my deed opneemen[5026];
[5027] in teegendeel, *Mirantus* bemerkten wel dat ik my daar van bekeerd
[5028] had, en derhalven nam hy te meer deel in[5028] myn Perzoon.
[5029] Myne bevalligheeden waaren ook geen opdoende[5029] voorwerpen
[5030] die hem teegenstonden, want schoon ik nu ruim vieren-dertig
[5031] Jaaren oud was, waaren dezelve nog zoo bloeyende
[5032] als in vroeger tyden en vermoogende genoeg om den Jongen
[5033] *Mirantus* te verlokken.
[5034] Zyne onweerspreekelyke ingehoudenheid hoe klaarblykelyk
[5035] dezelve ook zyn kon, dorsten my by nagt eevenwel geen slaap

5005 *Hy vatten...het woord op* - Hij begon...te spreken
5006 *onbedenkelykste* - onvoorstelbare
5012 *verstaaldheid*, *dien ik hem betoonen wou* - ongevoeligheid, waarvan ik hem blijk geven wou
5014 *minnelyke teekenen mogt aandoen* - tekenen van zijn liefde mocht tonen
5026 *opneemen* - krijgen
5028 *nam...deel in* - voelde...mee met
5029 *opdoende* - te voorschijn gekomen

[5036] doen ontfangen; en 't begon my ten laasten van zelfs te verveelen
[5037] dat ik hem langer zou tergen, daar ik volkoomene
[5038] ondervinding van zyne regtschaapene gevoelen had. Ik zag
[5039] ook geen geleegentheid om hem t' ontgaan; en derhalven
[5040] moest hy vroeg of laat zyne verlangens voldoen, die hy my
[5041] met dwang of steelsgewys heel ligtelyk had konnen afperssen.
[5042] Ik boog dan voor zyne ongeveinsde liefde, waar van hy my
[5043] onophoudelyke verzeekeringen gegeeven had, en die hy nu te
[5044] kragtiger door de daad bevestigde; en *Mirantus* alzoo zyne gelukzeetel
[5045] besteegen hebbende, genooten wy (zoo men wil) de
[5046] volmaaktheid op dit Eyland. Dit vermaakelyk leeven was
[5047] egter van een korten duur, want nae dat ik omtrent zeeven
[5048] Maanden met myn waarde *Mirantus* in deeze bloeyende staat
[5049] geleefd had, zag ik hem met een onverduldig leedweezen den
[5050] geest geeven, nae dat hy een smertelyke Ziekte van tien daagen
[5051] had uitgestaan.
[5052] Verbeeld u eens myne Leezeren de onverdraagelykheid van
[5053] deeze gebeurte[5053]! Moest ik niet veel liever gewenst hebben dat
[5054] myn dierbaare *Mirantus* nimmermeer[5054] op het Eyland was gekoomen?
[5055] Waar het niet beeter tot myne gerustheid en voor
[5056] de gewisheid van myne verlangens geweest dat ik alleen myne
[5057] daagen op dit Eyland had versleeten, op dat 'er niemand aendoening
[5058] over myne weedervaaringen kon hebben[5057]? Ik had, dan
[5059] ook vry geweest van alle lasteringen die ik nu in 't begin van
[5060] myne gevallen te ondergaan heb[5058], daar ik nu en teegen veel gevoeliger
[5061] over alle myne noodlottigheeden moet weezen; voornamentlyk
[5062] in 't herdenken van de zoetigheeden, die ik by den
[5063] verstorvene *Mirantus* met zoo veel weezentlykheid gesmaakt
[5064] heb; en dewelke niet anders konnen strekken dan om myne
[5065] smert te vergrooten, dewyl ik aan de Vrugten daar van te zien
[5066] was onderworpen geraakt.
[5067] *Mirantus* dood in myne armen leggende, bleef ik niet schuldig
[5068] om hem nae myn vermoogen onder de Aarde te helpen[5068], hoe
[5069] ontroostbaar ik ook over het verlies van myn weederhelft

5053 *deeze gebeurte* - dit gebeuren
5054 *nimmermeer* - nooit
5057 *aendoening over myne weedervaaringen kon hebben* - emotioneel betrokken was bij mijn wederwaardigheden
5058 *Ik had, dan ook vry geweest van alle lasteringen die ik nu in 't begin van myne gevallen te ondergaan heb* - Mij waren dan ook alle moeilijkheden die ik nu bij de aanvang van mijn avonturen op het eiland ondergaan moest, bespaard gebleven
5068 *onder de Aarde te helpen* - te begraven

[5070] was; waar van ik my de bitterheid zoodanig ter harten trok,
[5071] dat ik twee daagen nae zyn overlyden in een Miskraam viel,
[5072] en van een dood Kind verlosten, daar ik ruim vyf Maanden
[5073] van zwanger gong. Dit was weederom een omstandigheid die
[5074] my bang genoeg maakten voor de behoudenis van myn leeven,
[5075] hoewel ik gewillig en bereid was om myn Schepper weeder te
[5076] geeven dat hem toekwam; maar het behaagden dezelve doenmaals
[5077] niet, en daarom vond ik my in minder dan agt daagen
[5078] weederom in staat om myne Godsdienst te gaan doen. Nogtans
[5079] was ik eeven mistroostig over het afsterven van *Mirantus*,
[5080] op wiens graf ik meenige traan gong uitstorten, wenschende
[5081] dat ik by hem begraaven mogt leggen. Alles wat my van te
[5082] vooren op het Eyland aangenaam had toegescheenen,
[5083] mishaagden my thans; en ik wist naauwelyks meer van onlust[5083]
[5084] waar ik zou loopen, zoo aandoenig[5084] was ik over zyne dood, en
[5085] ik verlangden maar om van 't Eyland aftezyn.
[5086] Ondertusschen gebeurden 't dat zoo een gelukkig uur voor
[5087] my gebooren wierd; want op een morgen dat ik van myne
[5088] Godsdienst weeder thuis kwam, stond ik verwonderd op te
[5089] zien[5088] dat de deur van myn Wooning wyd open was. Ik meenden
[5090] in den eersten opslag dat ik ze vergeeten had te sluiten,
[5091] maar wat nader by koomende hoorden ik de stem van eenig
[5092] volk, en ik zag 'er ook terstond twee die op myne komst te
[5093] voorschyn kwaamen, en wel haast van meer andere gevolgt
[5094] wierden toen zy my zaagen. Zy scheenen merkelyk ontzet
[5095] te weezen dat zy een Vrouwsperzoon op dit Eyland vonden,
[5096] want zeederd dat ik met *Mirantus* als Man en Vrouw had
[5097] Huisgehouden, had ik my Vrouwelyke kleederen gemaakt,
[5098] van de stof die ik wel eer uit het verongelukte Schip had geborgen;
[5099] nogtans was ik niet minder dan zy onthutst en ik
[5100] vreesden voor vast dat ik eenige aanstoot zou lyden en meenden
[5101] derhalven op myne schreeden te rug te keeren.
[5102] Den Oppersten van hun dit ziende en daar uit myne bangigheid
[5103] opmaakende, kwam my beleefdelyk agter nae gevolgt,
[5104] en verzeekerde my dat ik niet bekommerd over hunne teegenwoordigheid
[5105] moest weezen, want dat ik geen leed zou aangedaan
[5106] worden; over welke vrindelyke betuigingen ik zeer voldaan
[5107] was, en my terstond beetere gedagten van deeze visite
[5108] deê krygen. Ik stond hierom wat beeter ter gehoor van

5083 *onlust* - onbehaaglijkheid
5084 *aandoening* - aangedaan
5088 *stond...op te zien* - was...te zien

[5109] deezen Vreemdeling die my zoo minzaam bejeegende; en nae
[5110] dat ik van hem verstaan had dat hun Schip niet verre van 't
[5111] Eyland ten Anker lag, en dat zy alleen uit nieuwsgierigheid
[5112] met de Boot aan Land waaren gevaaren om 't Eyland eens te
[5113] bezien, deed ik hem met beknopte woorden begrypen hoe ik
[5114] op dit Eyland gekoomen en daar myne dagen had versleeten.
[5115] Waar over deezen Zeevoogd, die ik bemerkten dat den Capitein
[5116] van 't Schip was, uit de eerbied dat zyn gevolg hem toedroeg,
[5117] niet genoeg zyne verwondering kon doen blyken;
[5118] hoewel ik wel zorge droeg dat ik hem het Godloos leeven niet
[5119] verhaalden, dat ik voor heen onder den naam van *Ronandus*
[5120] in de Weereld gevoerd had.
[5121] Een geruimen tyd die 'er verliep eer wy ons van weerskanten
[5122] van al 't noodzaakelyke onderregt hadden, deed den Capitein
[5123] my ten laasten vraagen, of ik wel geneegentheid zou hebben
[5124] om het Eyland te verlaaten en met hem naar Spagnien[5124] Zeylen,
[5125] daar zyne reis nae toe lag[5125]? Ik zei van ja, en dat ik voor
[5126] myn dood myn Vaderland nog eens gaarne zou willen weerzien,
[5127] indien hy my aldaar vry wou leeveren. Hy beloofden my
[5128] zulks met verzeekering, dat hy my niet alleen ongemoeit en
[5129] veilig op zyn Schip zou doen weezen, maar dat hy my de behulpelyke
[5130] onderstand zou bieden om myne Christelyke voorneemens
[5131] te volbrengen; die ik hem zei dat enkelyk bestonden
[5132] om myne overige daagen in 't Cloosterleeven te slyten; want
[5133] dat ik geen welbehaagen meer schepten in s' Weereldsch ydel
[5134] gewoel, waar van ik door de langduurige tyd, die ik hier op
[5135] het Eyland had toegebragt, hem zeide, een walg gekreegen te
[5136] hebben.
[5137] Nae dat ik vervolgens den Capitein op zyn verzoek al het
[5138] merkwaardige van 't Eyland en wel inzonderheid het zeldzaame,
[5139] van myn gewulf had doen zien, moest hy teegen wil en
[5140] dank gedoogen, dat ik hem kort nae de middag, nae dat hy alvooren,
[5141] ook myne Eylandskost geproefd had, weeder met
[5142] zyn Volk aan Boord van zyne Sloep bragt; onder beding nogtans
[5143] dat ik den anderen dag meede in zyn Schip zou gaan. En
[5144] ik zeide aan den Capitein om hem maar te vreeden te stellen,
[5145] dat ik nog eenige noodwendigheeden in myne eenzaamheid
[5146] op het Eyland moest verrigten, die my zoo schielyk van 't
[5147] zelve niet konde doen scheiden.
[5148] Dus roeyden zy weederom nae 't Schip, terwyl ik daadelyk

5124 *Spagnien* - Spanje
5125 *lag* - leidde, ging

[5149] nae myn gewulf gong om aldaar myn afscheid met een gebed
[5150] van 't Eyland te neemen; en langen tyd aldaar met teere uitdrukkingen
[5151] beezig geweest zynde, betrad ik ook het graf van
[5152] myn lieve *Mirantus* en de Vrugten van zyn liefde, want ik had
[5153] het kind daar ik van verlost was ook by hem begraaven.
[5154] Hunne rustplaats besproeyden ik met een Vloed van bittere
[5155] Traanen; en nae dat ik myn dubbele pligt op de Lyken van
[5156] die verstorvene had uitgewerkt, begaf ik my nae myn Wooning
[5157] om 'er dien Nagt over te brengen[5157]. Ik genoot dog eevenwel
[5158] geen slaap, want het was my onmogelyk om den
[5159] tweestryd waar meede ik my zelven aangedaan voelden te verwinnen:
[5160] Het eene oogenblik wilden ik van 't Eyland af zyn,
[5161] en 't andere ommezien was ik weer gezind om 'er op te blyven
[5162] en by het graf van myn overleedene weederhelft te sterven;
[5163] en de vrees dat ik zomtemets met de komst van den
[5164] Capitein, wiens oogmerken wel schaadelyk voor my konden
[5165] weezen, overvallen mogt worden, hield my dien geheelen nagt
[5166] de oogen open.
[5167] Met het ligten van den dag begaf ik my aanstonds weederom
[5168] nae het gewulf om 'er voor de laastemaal myn gebed te doen;
[5169] by welke geleegentheid ik aan myn opperste weldoender de
[5170] belofte deed, dat ik zoo ras niet in Spagnien zou gekoomen
[5171] weezen, of ik zou 'er het Geestelyk gewaad aanneemen en
[5172] daar in myn overige Leevenstyd eindigen. Hier op verrigten
[5173] ik ook myn laaste Pligtpleeging op het Gtaf[5173] van *Mirantus* en
[5174] zyne Spruit, en gong vervolgens met een geduurig snikken nae
[5175] den Oever; daar ik wel haast de Boot van 't Schip zag gereed
[5176] maaken om nae 't Eyland te koomen. Het was ook noodig
[5177] dat dezelve spoedig by me was, want de bedroefdheid waar
[5178] meede ik over myn Vertrek van 't Eyland belaaden was, had
[5179] my in onmagt geworpen; en zoo den Capitein geen zorg had
[5180] gedraagen om my terstond aan Boord van zyn Schip te laaten
[5181] brengen, en my aldaar te doen Ader laaten, zouw ik wel ligtelyk
[5182] den laasten snik hebben konnen geeven.
[5183] Ondertusschen wierd al het noodzakelyke dat 'er op het
[5184] Eyland en in myn Wooning nog was, met de Boot afgehaald
[5185] en meede in 't Schip genoomen; en nog twee etmaalen daar
[5186] nae voor 't Eyland ten Anker geleegen hebbende, staaken wy
[5187] nae 't Vaderland onder Zeyl; daar ik zonder teegenspoed, in
[5188] 't geduurig herdenken op *Mirantus* behoudelyk te Carthagena[5188]

5157 *over te brengen* - door te brengen
5173 *Gtaf* - lees Graf
5188 *Carthagena* - plaats aan de oostkust van Spanje

[5189] aan Land kwam.
[5190] Weinige daagen daar uitgerust hebbende, nam ik afscheid van
[5191] dien Edelmoedigen Zeevoogd, voor alle aangedaane heusheid
[5192] en eer; en ik kreeg geleegentheid om vyftien Mylen van die
[5193] Stad het Geestelyke kleed aan te doen. Het was met een weezentlyke
[5194] nadruk dat ik als doen myn gebed aan God op
[5195] Offerden, en den Heemel dank zei voor zyne verleende genade
[5196] in 't weederbrengen van myn Perzoon in Europa; en ik heb
[5197] de Zeegen van hem ontfangen dat ik met een Vrymoedige
[5198] Geest ruim neegen Jaaren myn Christelyke Godsdienstigheid
[5199] in 't Clooster waarnam.
[5200] Den Hemel die 't mogelyk nu behaagt om my tot hem te roepen,
[5201] bezoekt my met een zwaare krankheid, welker gevolgen
[5202] my de Dood zullen geeven; want de hulpmiddelen dien ik
[5203] gebruik strekken alleen tot myne Verslimmering[5203], en ik ben
[5204] van alle Geneesheeren verlaaten en opgegeeven. Zoo naby dan
[5205] aan myn eynde zynde, heb ik tot verligtenis van myn geweeten
[5206] pligtig geagt om den Rol die ik in de Weereld gespeeld
[5207] heb te Openbaaren; en ik heb al het geene dat my gebeurd is
[5208] aan een van myne beste Vriendinnen toevertrouwd, niet verbiedende
[5209] om dezelve nae myne Dood Weereldkundig te maaken.
[5210] Niet dat myn Oogmerk daar meede geweest is om op
[5211] myne onverzaagdheid en verharding in 't kwaad te stoffen[5211],
[5212] maar myne toezigt[5212] daar omtrent is Christelyk; en ik wens dat
[5213] alle dieze zien zullen, een afschrik mogen krygen voor de
[5214] buytensporige Godloosheeden die ik begaan heb, en zig leeren
[5215] wagten voor zulke verfoeyelyke misslaagen, die alleen strekken
[5216] tot de verdoemenis van een Mens. Daarom is myn verlangen
[5217] dat deeze Gevallen mogen dienen tot een Spiegel voor
[5218] anderen, die in tyds ontgaan konnen en gevolgen van zoo een
[5219] verkeerd Leeven; terwyl ik den Almoogenden niet genoeg kan
[5220] dankbaar weezen voor zyne ontfermenis[5220], dat hy my de oogen
[5221] geopend en zoodanig verligt heeft, dat ik hoop heb om te bereiken
[5222] een zaalig EYNDE.

5203 *Verslimmering* - verslechtering
5211 *stoffen* - pochen
5212 *toezigt* - toeleg
5220 *ontfermenis* - ontferming

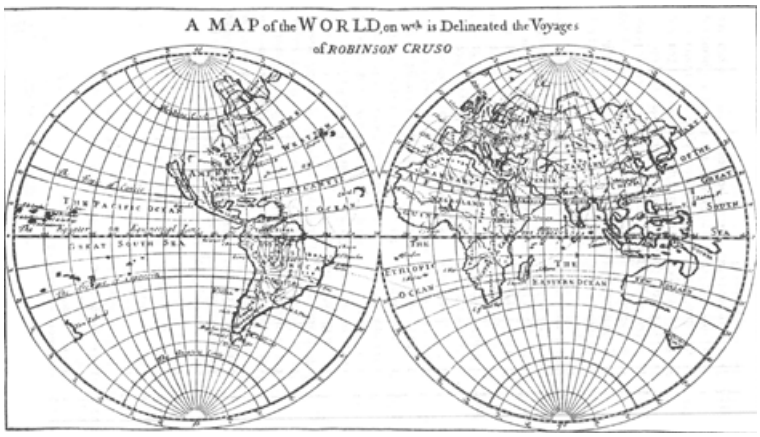

12. Kaart waarop de reizen van Robinson Crusoe zijn aangegeven, 1735. (Foto: Universiteitsbibliotheek Amsterdam)

Literatuur

Albach

1956 — Ben Albach, *Helden, draken en comedianten*. Het Nederlandse toneelleven voor, in en na de Franse tijd. Uitgeversmaatschappij Holland, Amsterdam, 1956.

De Amsterdamsche lichtmis

1731 — *De Amsterdamsche lichtmis, of zoldaat van fortuin*. Populaire teksten uit de late republiek nr. 1. Opnieuw uitgegeven en van inleiding en commentaar voorzien door Bert Pol. Dick Coutinho, Muiderberg, 1983. Eerste druk: rond 1731.

Blackburn

1985 — Timothy C. Blackburn, Friday's religion: its nature and importance in *Robinson Crusoe*. In: *Eighteenth-century studies*, volume 18, number 3, spring 1985, pag. 360-382.

De Blauw

1974-1975 — H.M. de Blauw, Boekjes voor 't gemeen. In: *Spektator*, jaargang 4, nr. 3, 1974-1975, pag. 93-111.

Buijnsters

1969 — P.J. Buijnsters, Imaginaire reisverhalen in Nederland gedurende de 18e eeuw. In: *Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw*. Veertien verkenningen. Hes uitgevers, Utrecht, 1984, pag. 7-35. Eerste druk: 1969.

1977 — P.J. Buijnsters, Petrus Lievens Kersteman, een achttiende-eeuwse romanschrijver. In: *Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw*. Veertien verkenningen. Hes uitgevers, Utrecht, 1984, pag. 114-127. Eerder verschenen in: Opstellen door vrienden en vakgenoten aangeboden aan Dr. C.H.A. Kruyskamp. Redactie: Hans

Heestermans. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, 1977, pag. 29-41.

1980 P.J. Buijnsters, *Levens van beruchte personen*. Over de criminele biografie in Nederland gedurende de 18e eeuw. Hes publishers, Utrecht, 1980.

Buisman

1960 Buisman 1960, *Populaire prozaschrijvers van 1600 tot 1815*. Romans, novellen, verhalen, levensbeschrijvingen, arcadia's, sprookjes. B.M. Israel, Amsterdam, z.j. [1960].

Defoe, the critical heritage

1972 *Defoe, the critical heritage*. Edited by Pat Rogers. Routledge & Kegan Paul, London and Boston, 1972.

Dekker en Van de Pol

1981 Rudolf Dekker en Lotte van de Pol, *Daar was laatst een meisje loos*. Nederlandse vrouwen als matrozen en soldaten, een historisch onderzoek. Amboboeken, Baarn, 1981.

1985 Rudolf Dekker en Lotte van de Pol, Maria van Antwerpen, een

transseksuele vrouw uit de achttiende eeuw? In: *Documentatieblad werkgroep achttiende eeuw*, jaargang 17, nummer I [65-66], 1985, pag. 103-117.

Van Gorp

1978 H. van Gorp, *Inleiding tot de picareske verhaalkunst of de wederwaardigheden van een anti-genre*. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1978.

Halewood

1964 William H. Halewood, Religion and invention in Robinson Crusoe. In: *Essays in criticism*, vol. 14, nr. 4, October 1964, pag. 339-351.

Hettner

1854 Hermann Hettner, *Robinson und die Robinsonaden*. Vortrag gehalten im wissenschaftlichen Verein zu Berlin. Verlag von Wilhelm Herts, Berlin, 1854.

Haverkorn van Rijsewijk

1882 P. Haverkorn van Rijsewijk, *De oude Rotterdamsche schouwburg*. Van Hengel & Eeltjes, Rotterdam, 1882.

De Hollandsche Marianne

1760 [P.L. Kersteman], *De Hollandsche Marianne, of de worstelende deugd* (...). H. Bakhuyzen, 's Gravenhage, 1760.

Ter Horst

1944-1946 D.J.H. ter Horst, De letterkundige werkzaamheid van Petrus Lievens Kersteman. Een bibliografische groepeering. In: *Het Boek*, deel 28 nieuwe reeks, 1944-1946, pag. 81-87.

Hunter

1966 J. Paul Hunter, *The reluctant pilgrim*. Defoe's emblematic method and quest for form in Robinson Crusoe. The John Hopkins Press, Baltimore, 1966.

Kusters

1978 Wiel Kusters, Over het aantrekken van een broek (I). Travestie als literair motief. In: *De Revisor*, jaargang 5, nr. 5, 1978, pag. 50-54.

1982 Wiel Kusters, *Heldin in broek*. Essay. Geschreven en uitgegeven ter gelegenheid van het verschijnen van De kloekmoedige land en zee-heldin [Jan Pottebol, Leiden, rond 1700], Scorpio, Maastricht, 1982.

Novak

1962 Maximillian E. Novak, *Economics and the fiction of Daniel Defoe*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1962.

Pilgrim

1967 Konrad Pilgrim, Zu Defoes Weltverständnis im 3. Teil von Robinson Crusoe. In: *Die Neueren Sprachen*, Band 16 Neue Folge, 1967, pag. 524-534.

Robinson Crusoe

1719 I [Daniel Defoe], *The life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe, of York*. Edited by Angus Ross. Penguin books Ltd., Harmondsworth enz., 1981. Eerste druk: 1719.

1719 II [Daniel Defoe], *The farther adventures of Robinson Crusoe being the second and last part of his life, and the strange surprising accounts of his travels round three parts of the globe written by himself*. The Shakespeare Head edition of the novels and selected

writing of Daniel Defoe. Oxford, 1927. Vol 1 pag. VII-IX, vol. 2, pag. 109-122 en vol. 3, pag. 1-219. Eerste druk: 1719.

1720 [Daniel Defoe], *Serious reflections during the life and surprising adventures of Robinson Crusoe with his vision of the angelic world*. Edited by George A. Aitkin, 1895. Herdrukt door: AMS Press Inc., New York, 1974. Eerste druk: 1720.

1982 [Daniel Defoe], *Robinson Crusoë gevolgd door de latere avonturen van Robinson Crusoë*. Nederlandse vertaling: Marjolein van Velzen. Van Holkema & Warendorff, Bussum en Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1982.

Rogers

1979 Pat Rogers, *Robinson Crusoe*. Unwin critical library, George Allen & Unwin Ltd., London, 1979.

Starr

1965 G.A. Starr, *Defoe & spiritual autobiography*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1965.

Staverman

1907 Werner Henrik Staverman, *Robinson Crusoe in Nederland*. Een bijdrage tot de geschiedenis van den roman in de XVIIIe eeuw. M. de Waal, Groningen, 1907. Dissertatie.

Ullrich

1898 Hermann Ullrich, *Robinson und Robinsonaden*. Bibliographie, Geschichte, Kritik. Teil I, Bibliographie. Literar-Historische Forschungen 7. Felter, Weimar, 1898.

1924 Hermann Ullrich, *Defoes Robinson Crusoe*. Die Geschichte eines Weltbuches. Reisland, Leipzich, 1924.

De vrouwelyke Cartouche

1756 *De vrouwelyke Cartouche of de doorsleepene land en zeeroofster,*

behelzende haare roekelooze en ongebondene leevensloop. Jacobus Palier, 's Hertogenbosch, 1756.

Watt

1951 Ian Watt, Robinson Crusoe as a myth. In: *Essays in criticism*, vol. 1, nr. 2, April 1951, p. 95-119.

1957 Ian Watt, *The rise of the novel*. Studies in Defoe, Richardson and Fielding. Penguin books Ltd., Harmondsworth enz., 1977. Eerste druk: 1957.